

दोधारा चाँदनी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दोधारा चाँदनी , कंचनपुर

प्रथम एकीकृत आवधिक विकास योजना
(आ.व. .२०८१/८२ - २०८५/८६)

परामर्शदाता : अपि प्वाइन्ट-न्यू प्लानेट-सखुवा जे.भी., बबरमहल, काठमाडौं

		
अपि प्वाइन्ट इन्जिनियरिङ कन्स्ट्रक्सन एन्ड कन्सल्ट प्रा.लि. (Api Point Engineering Construction & Consult Nepal (P.) Ltd.) सुर्यमार्ग, बबरमहल, काठमाडौं वेब. : www.apeccnepal.com.np इमेल: consult.api.point@gmail.com फोन नं. : ०१-५३४४६४५	न्यू प्लानेट इन्जिनियरिङ सर्भिसिज प्रा.लि. (New Planet Engineering Services (P.) Ltd.) पेप्सीकोला, काठमाडौं वेब. : इमेल: npengineering71@gmail.com फोन नं. : ०१-५३४४६४५	सखुवा इन्जिनियरिङ कन्सल्टेन्सी प्रा.लि. (Sakhuwa Engineering Consultancy (P.) Ltd. इमाडोल, ललितपुर वेब. : इमेल: फोन नं. :

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना (२०८१/०८२ - २०८५/०८६)

प्रकाशक : दोधारा चाँदनी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, दोधारा चाँदनी

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा

प्रकाशन मिति : २०८१

सम्पर्कका लागि : दोधारा चाँदनी नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको
कार्यालय,
दोधारा चाँदनी , कंचनपुर, सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल
फोन न. : ०९९ -४०००३०
इमेल : dcmun1015@gmail.com

प्रदेश सरकार
सुदूरपश्चिम प्रदेश

मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

सुदूरपश्चिम प्रादेशिक अनुसन्धान तथा तालिम प्रतिष्ठान

पुन्ना, डोटी, नेपाल

कार्यकारी निर्देशकको मन्तव्य

सुदूरपश्चिम प्रादेशिक अनुसन्धान तथा तालिम प्रतिष्ठान, प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम (PLGSP) देशका ७ वटै प्रदेश र ७५३ वटै स्थानीय तहहरूमा नेपालको संविधान २०७२ को मर्म अनुसार संघीयता कार्यान्वयन, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको क्षमता विकास, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र प्रभावकारी बनाउन साथै चुस्त, दिगो, समावेशी, जनउत्तरदायी शासन प्रणाली स्थापना गर्नकालागि यो कार्यक्रम संचालन भई रहेकोछ। नेपालमा संघीयताको अभ्यास नयाँ विषय हो। परिवर्तित परिवेशमा तिनै तहका सरकारहरूका बीचको समन्वय, सहकार्य र सह अस्तित्ववाट मात्र निर्धारित लक्ष्यमा पुग्न सकिन्छ। यसै सन्दर्भमा संघीयताको सफल, कार्यान्वयनको लागी तिनै तहका सरकारहरूको क्षमता विकासले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ। प्रदेश र स्थानीयतहको क्षमता अभिवृद्धि गरेर संघीयताको जग बलियो बनाउन सकिन्छ। यही बलियो र दिर्घकालिन संस्थागत विकास गर्ने उद्देश्यले सुदूरपश्चिम प्रादेशिक अनुसन्धान तथा तालिम प्रतिष्ठान, पुन्ना, डोटीले एकातिर प्रदेश तथा स्थानीय तहका निर्वाचित मनोनित र नियुक्त पदाधिकारी तथा प्रशासनिक कर्मचारीको क्षमता विकास गर्ने उद्देश्यले काम गरि रहेकोछ भने अर्को तिर संस्थागत विकासमा समेत संगसंगै कार्य गर्दै आएकोछ । आव २०८०।०८१ को यस प्रतिष्ठानको वार्षिक कार्यक्रम अनुसार स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता विकासका कार्यहरू अन्तर्गत आवधिक विकास योजना निर्माण, लगायत अन्य दस्तावेजहरू तर्जुमाको कार्यमा गाँउपालिका/नगरपालिकासंगको समन्वय र सहकार्यमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्रदान गरिदै आएको छ । सोही सन्दर्भमा ताहाँ गाँउपालिका / नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना निर्माणमा यस केन्द्रवाट सहयोग गर्न पाउँदा म व्यक्तिगत तथा सुदूरपश्चिम प्रादेशिक अनुसन्धान तथा तालिम प्रतिष्ठानका सम्पूर्ण विज्ञ र कर्मचारीहरूको तर्फवाट खुशी व्यक्त गर्दछु । भविष्यमा पनि सुदूरपश्चिम प्रादेशिक अनुसन्धान तथा तालिम प्रतिष्ठान पुन्ना, डोटी यस कार्यमा निरन्तर सहयोग र सहकार्य गरि रहनेछ । अन्तमा आवधिक विकास योजना निर्माण कार्यको शुरु देखि नै आवश्यक सहयोग गरि उक्त कार्य सम्पन्न गर्नमा योगदान पुर्याउनु हुने गाँउपालिका/नगरपालिकाका अध्यक्ष ,प्रमुख, उपाध्यक्ष , उपप्रमुख एवं सम्पूर्ण गाँउ/नगर कार्यपालिकाका सदस्यहरू तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत र सम्पूर्ण कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु । त्यस्तै यस कार्यमा संलग्न परामर्श तर्फका विज्ञ एवं प्राविधिक टिमलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

.....
गहेन्द्र बहादुर बम
(कार्यकारी निर्देशक)

सुदूरपश्चिम प्रादेशिक अनुसन्धान तथा तालिम प्रतिष्ठान, पुन्ना, डोटी

दोधारा चाँदनी नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय दोधारा चाँदनी , कंचनपुर सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

नगर प्रमुखको सन्देश

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले प्रथम आवधिक योजना (२०८१/८२ - २०८५/८६) नेपालको संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संविधानको मर्म र भावना, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रदान गरेका जिम्मेवारी, नेपाल सरकारले तय गरेका दीर्घकालीन लक्ष्य "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" विक्रम संवत् २१०० का सूचक सहितको पन्ध्रौं पञ्चवर्षीय योजना, सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारको "आत्मनिर्भरता उन्मुख, समृद्ध सुदूरपश्चिम" को दीर्घकालीन सोच, अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नेपालले जनाएका प्रतिबद्धता, दिगो विकासका लक्ष्य, नेपाल पक्षसँग भएका अन्य अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिसम्झौता, नागरिकका विकासका चाहना, जनप्रतिनिधि, कर्मचारीहरू तथा विभिन्न सरोकारवालाले दिएका सुझाव र नगरपालिकाले विगत वर्षमा लिएका नीति तथा कार्यक्रमको निरन्तरता समेतलाई आधार मानेर तयार गरिएको छ । यसमा दीर्घकालीन सोच, सोहीअनुरूप लक्ष्य, नतिजा, रणनीति तथा प्राथमिकताहरूसहित कार्यक्रमहरू तय गरिएको छ ।

यस आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सहभागी भई योगदान पुर्याउनुहुने यस नगरपालिकाका नगर उपप्रमुख, वडाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्य, राजनीतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरू, नगर सभाका सदस्य, शिक्षक, बुद्धिजीवी एवं निजी क्षेत्र र सहकारी क्षेत्र, विभिन्न संघसंस्थाहरूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । आवधिक योजना तर्जुमामा महत्त्वपूर्ण जिम्मेवारी निर्वाह गर्नुहुने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विषयगत समितिका सदस्यहरू र शाखा प्रमुख एवम् सबै कर्मचारीहरूप्रति धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

यस योजना तर्जुमा कार्यमा प्राविधिक सहजीकरणको रूपमा योगदान गर्नुहुने अपि प्वाइन्ट-न्यु प्लानेट-सखुवा जे.भी. का विज्ञ सदस्यज्यूहरूप्रति विशेष धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा, दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको यस आवधिक योजना कार्यान्वयनमा सम्पूर्ण सरोकारवालालाई साथसहयोग रहने अपेक्षा गर्दछु ।

.....
किशोर कुमार लिम्बु
(नगर प्रमुख)

दोधारा चाँदनी नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय दोधारा चाँदनी, कंचनपुर सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

नगर उपप्रमुखको सन्देश

नगरपालिकाको विकास र समृद्धिको लागि सहभागितात्मक प्रक्रियाबाट आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमा गरी सार्वजनिक गर्न पाएकोमा गौरवको अनुभूति भएको छ । योजना तर्जुमा गर्दा संविधान र स्थानीय

सरकार सञ्चालन ऐनलाई मूल आधारको रूपमा लिइएको छ । योजना तर्जुमामा राष्ट्रिय योजना आयोगबाट तयार गरिएको स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ द्वारा निर्दिष्ट प्रक्रियालाई अवलम्बन गरिएको छ ।

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले “सुन्दर, समृद्ध दोधारा चाँदनी नगर, बनाऔं देशकै नमुना सुख्खा आयात निर्यात केन्द्र” भन्ने दीर्घकालीन सोचसहित आर्थिक वर्ष २०८१/८२ देखि २०८५/८६ सम्मका लागि यो आवधिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । आवधिक योजना तर्जुमा चरणमा सक्रिय रूपमा सहभागी भई सुझाव र योगदान दिनुहुने सम्पूर्ण नगर कार्यपालिका पदाधिकारी, राजनीतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरू, नगर सभाका सदस्य, शिक्षक बुद्धिजीवी, गैरसरकारी, निजी तथा सहकारी क्षेत्र एवं विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिनिधिहरूप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । यसैगरी आवधिक योजना तर्जुमामा महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नुहुने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, परामर्शदाता लगायत नगरपालिकाका सबै कर्मचारीप्रति हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा, यस योजनाको कार्यान्वयनमा सबै नगरवासीको सहयोग प्राप्त भई योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य र उद्देश्य प्राप्त हुने अपेक्षा गर्दछु ।

.....
गंगा देवी जोशी
(नगर उपप्रमुख)

दोधारा चाँदनी नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय दोधारा चाँदनी, कंचनपुर सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको सन्देश

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहलाई आआफ्नो क्षेत्रको वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक र दीर्घकालीन योजनाहरू तयार गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने र नुगमन गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । यसैको सिलसिलामा दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले नेपाल सरकारको पन्ध्रौँ पञ्चवर्षीय योजना र सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम पञ्च वर्षीय योजना, २०८१/८२ - २०८५/०८६ को आधारमा पाँच बर्से आवधिक विकास योजना तयार गरेको छ ।

यस नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, वन तथा वातावरण र संस्थागत विकास तथा सुशासनका क्षेत्रको विकासको लागि नगरपालिका भित्र सञ्चालन गरिनु पर्ने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई व्यवस्थित एवं समुचित ढङ्गबाट योजनाबद्ध गर्नु आवश्यक थियो; जुन यस आवधिक योजनाले पूरा गर्नेछ ।

नगरपालिकाको समग्र नेतृत्व, राजनीतिक दलहरू, निजी क्षेत्र र नगरपालिकाका समग्र सरोकारवालाको सहभागितामा दोधारा चाँदनी को समग्र विकासको लागि यो आवधिक विकास योजना तयार गरिएको हो । यस आवधिक विकास योजनाले यस नगर क्षेत्रको समग्र विकासमा मार्गदर्शन गर्ने विश्वास लिएको छु । नगरपालिका एउटा सरकारको रूपमा स्थापित भइसकेको वर्तमान अवस्थामा यस नगरपालिकाले आफ्नो नगर क्षेत्रभित्र गर्नुपर्ने कार्यहरूको लागि आवश्यक नीति, रणनीति तथा कार्यक्रम र योजनाहरू तय गरिएको यस दस्तावेजले नगरपालिकाको हालको नेतृत्व तथा भावी जनप्रतिनिधिहरूलाई समेत मार्गदर्शन गरी नगरको विकासको लक्ष्यमा पुग्न सहयोग पुर्याउने विश्वास लिएको छु ।

अन्त्यमा, दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको यस आवधिक विकास योजना तयारीको कार्यमा प्राविधिक सहयोग गर्ने परामर्शदाता अपि प्वाइन्ट-न्यु प्लानेट-सखुवा जे.भी. परिवारको परिश्रम र योगदानको उच्च कदर गर्दछु। यसका अतिरिक्त सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिहरू, सरोकारवाला निकायहरू, नगरपालिकाका कर्मचारीहरू तथा वडा कार्यालयहरूले पुर्याउनुभएको योगदानको उच्च कदर गर्दै धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु। नगरपालिकाका सल्लाहकारज्यूहरूले पुर्याउनुभएको योगदानको उच्च मूल्याङ्कन गर्दै उहाँहरूलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु। साथै यो आवधिक विकास योजनाको कार्यान्वयन हुने प्रतिबद्धता समेत व्यक्त गर्दछु।

.....

गणेश दत्त मिश्र
(प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत)

विषयसूची

कार्यकारी निर्देशकको मन्तव्य.....	i
नगर प्रमुखको सन्देश.....	ii
नगर उपप्रमुखको सन्देश	iii
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको सन्देश	iv
विषयसूची	v
परिच्छेद १ : परिचय.....	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ आवधिक योजनाको उद्देश्य	२
१.३ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया	२
२.१ दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको परिचय.....	५
२.१.२ प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	७
२.२.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा.....	१६
२.२.२ पर्यटन तथा संस्कृति.....	१७
२.२.३ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति.....	१८
२.२.४ आम्दानी, रोजगारी र वित्तीय सेवा	१९
२.२.५ सहकारी	१९
२.३ सामाजिक विकासको अवस्था.....	२०
२.३.१ स्वास्थ्य तथा पोषण.....	२०
२.३.२ शैक्षिक विकास	२१
२.३.३ खानेपानी तथा सरसफाइ	२३
२.३.४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण.....	२४
२.३.५ युवा, खेलकुद तथा कला	२४
२.४ पूर्वाधार तथा सहरी विकासको अवस्था	२४
२.४.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण	२४
२.४.२ सडक, पुल तथा यातायात	२६
२.४.३ विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा	२६
२.४.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	२६
२.५ वन, वातावरण तथा विपत् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको अवस्था	२७
२.५.१ वन तथा जैविक विविधता.....	२७
२.५.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन	२८
२.५.४ महामारी तथा विपत् व्यवस्थापन.....	२९
२.६ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था.....	३०
२.६.१ स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन.....	३०
२.६.२ सङ्गठनात्मक विकास.....	३१
२.६.३ स्रोत परिचालन.....	४०
२.६.४ योजना व्यवस्थापन.....	४१
परिच्छेद ३: सोच तथा विकासको अवधारणा	४२
३.१ पृष्ठभूमि	४२
३.२ प्रमुख समस्या तथा चुनौती.....	४२

३.३ प्रमुख सम्भावना तथा अवसर.....	४४
३.४ निर्देशक सिद्धान्त.....	४५
३.५ सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य.....	४६
३.६ परिमाणात्मक लक्ष्य.....	४७
३.७ रणनीति तथा प्राथमिकता	४८
३.८ लगानी, स्रोत अनुमान र बाँडफाँट	४९
३.८.१ कुल वित्तीय लगानी.....	४९
क्र.सं	५०
विवरण.....	५०
०८०/०८१	५०
अनुमान	५०
०८१/०८२	५०
प्रक्षेपण.....	५०
०८२/०८३	५०
प्रक्षेपण.....	५०
०८३/०८४	५०
प्रक्षेपण.....	५०
०८४/०८५	५०
प्रक्षेपण.....	५०
०८५/०८६	५०
प्रक्षेपण.....	५०
आ.यो. को कुल जम्मा	५०
३.८.१ सार्वजनिक खर्च व्यहोर्ने स्रोतहरू	५१
३.९ दोधारा चाँदनी नगरपालिकाका गौरवका आयोजनाहरू.....	५३
परिच्छेद ४ : आर्थिक क्षेत्र	५४
४.१ कृषि तथा पशुपक्षी	५४
४.१.१ पृष्ठभूमि	५४
४.१.२ समस्या तथा चुनौती	५४
४.१.३ सम्भावना तथा अवसर	५५
४.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना	५५
४.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	६०
४.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	६२
४.२ सिँचाइ	६४
४.२.१ पृष्ठभूमि	६४
४.२.२ समस्या तथा चुनौती	६४
४.२.३ सम्भावना तथा अवसर	६४

४.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना	६४
४.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	६८
४.२.५ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	६९
४.३ पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा	७०
४.३.१ पृष्ठभूमि	७०
४.३.२ समस्या तथा चुनौती	७०
४.३.३ सम्भावना तथा अवसर	७०
४.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना	७१
४.३.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	७५
४.३.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	७६
❖	प्राकृतिक जोखिम : ७६
४.४ उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति	७७
४.४.१ पृष्ठभूमि	७७
४.४.२ समस्या तथा चुनौती	७७
४.४.३ सम्भावना तथा अवसर	७७
४.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना	७८
४.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	८१
४.४.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	८२
४.५ श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा	८२
४.५.१ पृष्ठभूमि	८२
४.५.२ समस्या तथा चुनौती	८२
४.५.३ सम्भावना तथा अवसर	८३
४.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना	८३
४.५.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	८६
४.५.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	८७
परिच्छेद ५: सामाजिक क्षेत्र	८८
५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण	८८
५.१.१ पृष्ठभूमि	८८
५.१.३ सम्भावना तथा अवसर	८८
५.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना	८९
५.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	९२
५.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	९४
५.२ शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन	९५
५.२.१ पृष्ठभूमि	९५
५.२.२ समस्या तथा चुनौती	९५
५.२.३ सम्भावना तथा अवसर	९५
५.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना	९६
५.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१००
५.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	१०१
५.३ खानेपानी तथा सरसफाइ	१०१
५.३.१ पृष्ठभूमि	१०१
५.३.२ समस्या तथा चुनौती	१०१

५.३.३ सम्भावना तथा अवसर.....	१०१
५.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१०२
५.३.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१०५
५.३.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१०६
५.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग.....	१०६
५.४.१ पृष्ठभूमि.....	१०६
५.४.२ समस्या तथा चुनौती.....	१०६
५.४.३ सम्भावना तथा अवसर.....	१०६
५.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१०७
५.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१११
५.४.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	११२
५.५ युवा तथा खेलकुद.....	११२
५.५.१ पृष्ठभूमि.....	११२
५.५.२ समस्या तथा चुनौती.....	११२
५.५.३ सम्भावना तथा अवसर.....	११२
५.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	११३
५.५.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	११६
५.५.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	११७
परिच्छेद ६: पूर्वाधार क्षेत्र.....	११८
६.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण.....	११८
६.१.१ पृष्ठभूमि.....	११८
६.१.२ समस्या तथा चुनौती.....	११८
६.१.३ सम्भावना तथा अवसर.....	११९
६.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	११९
६.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१२२
६.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१२३
६.२ सडक, पुल तथा यातायात.....	१२४
६.२.१ पृष्ठभूमि.....	१२४
६.२.२ समस्या तथा चुनौती.....	१२४
६.२.३ सम्भावना तथा अवसर.....	१२४
६.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१२५
६.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१२८
६.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१२९
६.३ जलस्रोत, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा.....	१२९
६.३.१ पृष्ठभूमि.....	१२९
६.३.२ समस्या तथा चुनौती.....	१२९
६.३.३ सम्भावना तथा अवसर.....	१२९
६.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१३०
६.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१३२
६.४.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१३३
६.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि.....	१३३
६.४.१ पृष्ठभूमि.....	१३३
६.४.२ समस्या तथा चुनौती.....	१३३

६.४.३ सम्भावना तथा अवसर.....	१३३
६.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१३४
६.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१३७
६.४.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१३८
परिच्छेद ७ : वन, वातावरण तथा विपत् व्यवस्थापन क्षेत्र.....	१३९
७.१ वन तथा जैविक विविधता.....	१३९
७.१.१ पृष्ठभूमि.....	१३९
७.१.२ समस्या तथा चुनौती.....	१३९
७.१.३ सम्भावना तथा अवसर.....	१४०
७.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१४०
७.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१४३
७.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१४४
७.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन.....	१४५
७.२.१ पृष्ठभूमि.....	१४५
७.२.२ समस्या तथा चुनौती.....	१४५
७.२.३ सम्भावना तथा अवसर.....	१४५
७.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१४६
७.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१४८
७.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१४९
७.३ वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन.....	१४९
७.३.१ पृष्ठभूमि.....	१४९
७.३.२ समस्या तथा चुनौती.....	१४९
७.३.३ सम्भावना तथा अवसर.....	१५०
७.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१५०
७.३.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१५३
७.३.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१५४
७.४ विपत् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता.....	१५४
७.४.१ पृष्ठभूमि.....	१५४
७.४.२ समस्या तथा चुनौती.....	१५४
७.४.३ सम्भावना तथा अवसर.....	१५५
७.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१५५
७.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१५८
७.४.६ अनुमान तथा जोखिम.....	१५९
परिच्छेद ८ : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र.....	१६०
८.१ संस्थागत विकास तथा सुशासन.....	१६०
८.१.१ पृष्ठभूमि.....	१६०
८.१.२ समस्या तथा चुनौती.....	१६१
८.१.२ सम्भावना तथा अवसर.....	१६१
८.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१६२
८.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१६७
८.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१६९
परिच्छेद ९ : कार्यान्वयन व्यवस्था.....	१७०
९.१ पृष्ठभूमि.....	१७०

९.२ संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संशाधन योजना.....	१७०
९.३ विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट	१७०
९.४ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण	१७१
९.४.१ राजस्व परिचालनको अवस्था.....	१७१
९.४.२ खर्च अवस्थाको विश्लेषण	१७१
९.४.३ अपुग स्रोत व्यवस्थापन	१७१
९.५ स्रोत परिचालन रणनीति	१७२
९.६ आवधिक योजना कार्यान्वयन.....	१७३
९.६.१ योजना कार्यान्वयन.....	१७३
९.६.२ कार्यान्वयन प्रक्रिया	१७५
९.७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना.....	१७६
९.७.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आवश्यकता	१७६
९.७.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी.....	१७६
९.७.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया	१७७
अनुसूचीहरू.....	१८०
अनुसूची — १ : आवधिक योजनाका लागि तयार पारिएका आधार नक्साहरू	१८०
अनुसूची — २ : वडा भेलाबाट टिपोट गरिएका योजनाहरू	१८८
अनुसूची — ३ : परामर्श विज्ञहरू.....	२१२
अनुसूची — ४ : माइन्सुटहरू	२१३

तालिका 1: अपेक्षित परिमाणात्मक लक्ष	४७
तालिका 2: नगरपालिकाका प्रमुख रणनीतिहरू तथा प्राथमिकताहरू	४८
तालिका 3: लगानी प्रक्षेपण	५०
तालिका 4: आवधिक योजनामा खर्च व्यहोर्ने स्रोतहरू	५१
तालिका 5: नगरपालिकाको आय अनुमान (हजारमा .रु)	५२
तालिका 6: कृषि तथा पशुपालनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	५६
तालिका ७: सिँचाइका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	६५
तालिका ८: पर्यटनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	७१
तालिका उद्योग :९, व्यापार, व्याव राय तथा आपूर्तिकारणनीति र कार्यनीति	७८
तालिका श्रम : १०, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षाका रणनीति र कार्यनीति	८३
तालिका 11: स्वास्थ्य तथा पोषणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	८९
तालिका 12: शिक्षाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	९६
तालिका 13: खानेपानी तथा सरसफाइका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१०२
तालिका १४: महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१०७
तालिका १५: युवा तथा खेलकुदका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	११३
तालिका 16: आवास तथा बस्ती विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	११९
तालिका 17: यातायात तथा पूर्वाधारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१२५
तालिका 18: ऊर्जाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१३०
तालिका 19: सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१३४
तालिका 20: वन तथा भूसंरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१४०
तालिका 21: वन तथा भूसंरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१४६
तालिका 22: फोहरमैला व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१५१
तालिका 23: विपत् व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१५५
तालिका 24: सेवा प्रवाह तथा सुशासनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१६२
तालिका २५ : अनुगमन तथा मूल्याङ्कन खाका	१७८

तस्विर

तस्विर 1: प्रारम्भिक प्रदेश स्तरीय कार्यशाला	३
--	---

तस्विर २: प्रारम्भिक पालिका स्तरीय कार्यशाला	३
तस्विर ३ बडा स्तरीय कार्यशाला :.....	४
तस्विर ४: दिर्घकालिन सोच निर्धारण कार्यशाला.....	४

परिच्छेद १ : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालमा योजनाबद्ध विकासको थालनी वि.सं. २०१३ सालदेखि भएको हो । विगतमा केन्द्रीय योजना मात्र बन्ने गरेकोमा संघीय शासन व्यवस्थाको सुरुवातपछि प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूले पनि आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने गरेका छन् । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ६ को दफा २४ मा स्थानीय तहले स्थानीय स्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत, विषय क्षेत्रगत, मध्यमकालीन, दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेकोछ । नेपालको संविधानको अनुसूची ८ र ९ मा तोकिएको एकल तथा साझा अधिकार बमोजिम स्थानीय सरकारलाई योजना तथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी प्राप्त भएको छ ।

यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २४ को उपदफा १ मा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकारक्षेत्र भित्रका विषयमा स्थानीय स्तरको विकासका लागि संविधानको अनुसूची ८ र ९ मा तोकिएको अधिकार प्रयोग गरी आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । यस ऐनको दफा २४ को उपदफा २ मा योजना तर्जुमा गर्दा संघीय सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग तालमेल हुने गरी दिगो विकासको लक्ष्य, भू-उपयोग योजना, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, बालमैत्री, वातावरणमैत्री, अपाङ्गमैत्री, विपत् व्यवस्थापन तथा जोखिम न्यूनीकरण, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन जस्ता अन्तर्सम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनु पर्ने उल्लेख गरिएको छ । ऐनको दफा २४ को उपदफा ३ ले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले योजना बनाउँदा ऐनमा तोकिए बमोजिमका विषयहरूमा प्राथमिकता दिनुपर्ने विषयहरू समेत तोकेको छ ।

योजनाहरू प्राथमिकीकरण गर्दा आर्थिक विकास तथा गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने, उत्पादनमूलक तथा छिटो प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने, जनताको जीवनस्तर, आम्दानी र रोजगार बढ्ने, स्थानीयवासीहरूको सहभागिता जुट्ने, स्वयं सेवा परिचालन गर्न सकिने तथा लागत कम लाग्ने, स्थानीय स्रोत, साधन र सिपको अधिकतम प्रयोग हुने, महिला बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने, लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि हुने, दिगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा सम्बर्द्धनमा सघाउ पुऱ्याउने, भाषिक तथा सांस्कृतिक पक्षको जर्गेना र सामाजिक सद्व्यवस्था तथा एकता अभिवृद्धिमा सघाउ पुऱ्याउने सूचकहरूको आधारमा योजनाहरू प्राथमिकीकरण गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । यो ऐनको दफा २४ को उपदफा ४ मा योजना बनाउँदा मध्यम र दीर्घकालीन प्रकृतिका आयोजनाहरूको सूची तयार गर्नुपर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । नगरपालिकाले आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्दा लागत न्यूनीकरण, स्रोतसाधनको अधिकतम उपयोग वा प्रभावकारी सेवा प्रवाहको अन्य नगरपालिकासँग साझेदारी, सम्झौता र संयुक्त व्यवस्थापन गर्न सक्ने विषयहरू समेत तोकेको छ ।

नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०७६/७७ देखि २०८०/८१ सम्मको लागि राष्ट्रिय आकाङ्क्षा “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” विक्रम संवत् २१०० का सूचक सहितको पन्ध्रौँ पञ्चवर्षीय योजना तयार गरेको थियो र सोही पञ्चवर्षीय योजनाको (८६/२०८५-८२/२०८१) आधारपत्र “सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि” नारासहित अगाडि बढीरहेको छ । त्यसैगरी सूदूरपश्चिम प्रदेश सरकारले प्रदेशको “आत्मनिर्भरता उन्मुख, समृद्ध सुदूरपश्चिम” को दीर्घकालीन सोचसहित प्रथम पञ्चवर्षीय योजनाको आधारपत्रमा सूदूरपश्चिम प्रदेशको समग्र विकासको लागि अल्पकालीन लक्ष्य विक्रम संवत् २०७८/०७९ देखि २०८३/०८४, मध्यमकालीन लक्ष्य वि.सं. २०७८/७९ देखि २०९० र दीर्घकालीन लक्ष्य २०७८/०७९ देखि २१०० सम्मका लागि समृद्धि र सुखका मुख्य सूचकहरू निर्धारण गरिएका छन् । यस सन्दर्भमा स्थानीय तहको चासो संस्थागत विकास र आर्थिक समृद्धिको खाका सहितको दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको आवधिक

योजना निर्माण गरिएको छ। विकासका परिसूचकहरूमा पृथक् तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण, तदनुरूप आवधिक योजनाहरूमा दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको प्रक्षेपण, योजनाहरूको तर्जुमा, आवधिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदनहरूको अभावले विगतमा भएका उपलब्धि तथा कमी कमजोरीहरूलाई केलाउन निकै कठिन भएको छ। राष्ट्रिय रूपमा आवधिक योजनाको एउटै नीतिगत आधार हुने भएकोले पनि दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, गरिबी, पूर्वाधारको विशिष्टता अनुरूपको नीति र सो अनुसारका कार्य योजना विगतमा बन्न सकेनन्। यसको प्रथम प्राथमिकताको रूपमा छरिएर रहेका तथ्याङ्कको सङ्कलन तुलनात्मक विश्लेषण, सोहीअनुसार राष्ट्रिय नीति र आवधिक योजनासँग तालमेल हुने गरी दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको समग्र विकासनीतिका आधारहरू तय गर्नु रहेको छ। मौसममा आधारित कृषि उत्पादन, पर्यटन र विप्रेषण यस नगरपालिकाको समग्र अर्थतन्त्रका मुख्य आयाम हुन्।

१.२ आवधिक योजनाको उद्देश्य

स्थानीय तहको योजनाबद्ध विकास प्रयास र प्रक्रियालाई मार्गदर्शन गर्नु आवधिक योजनाको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ। आवधिक योजना तर्जुमाका विशिष्ट उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन्:

- योजनाबद्ध, नतिजामूलक, समावेशी र उत्थानशील विकासका लागि स्थानीय तहका गतिविधिलाई निर्दिष्ट लक्ष्य हासिल गर्ने दिशातर्फ निर्देशित गर्नु,
- स्थानीय विकासका सरोकारवालाहरूमा विकास प्रयास र उपलब्धिमा साझा प्रतिबद्धता र उत्तरदायित्व सिर्जना गर्नु,
- विकासको राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक लक्ष्य र प्राथमिकतासँग स्थानीय विकासको तादात्म्य कायम गर्नु,
- सहभागितामूलक विधिका माध्यमबाट विकास प्रयासलाई मार्गदर्शन गर्ने र अपेक्षित नतिजा हासिल गर्ने गरी स्थानीय विकासको प्रारूप तयार गर्नु,
- नतिजामा आधारित स्थानीय विकासलाई प्रवर्द्धन गर्नु।

१.३ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमासम्बन्धी कार्यक्षेत्रगत शर्तमा उल्लेख भए बमोजिमका कार्यक्षेत्रका अधीनमा रही आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको थियो। योजनालाई बढी सहभागितामूलक, यथार्थपरक, कार्यान्वयनयोग्य र सर्वस्वीकार्य गराउन योजना तर्जुमा गर्ने सम्बन्धमा देहाय बमोजिमका प्रक्रिया तथा विधिहरू अवलम्बन गरिएका थिए:

प्रदेश स्तरीय प्रारम्भिक छलफल: प्रस्ताव स्वीकृत भई कार्यसम्झौता भएपछि सर्वप्रथम मिति २०५०/१२/१६ गते प्रदेश स्तरीय प्रारम्भिक कार्यशाला डडेल्धुरा जिल्लाको "रातो गुराँश रिसोर्ट" मा प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका सचिव, जि.स.स. प्रमुख, जिल्ला समन्वय अधिकारी, नगरपालिका/ गाउँपालिका का नगर प्रमुख/अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सुदूरपश्चिम प्रादेशिक अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठान पुन्ना, डोटीका कार्यकारी निर्देशक लगायत विषय विज्ञहरूको सहभागितामा प्रारम्भिक प्रतिवेदन पेश तथा प्रतिवेदन तयारीमा समेटनुपर्ने विधि प्रकृया सम्बन्धि छलफल

गरिएको थियो। सोही कार्यक्रमको अन्तिम तिर विशेष अतिथीको रूपमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रि मा. भानुभक्त जोशी वाट छोटो सम्बोधन तथा सफलताको सुभकामना मन्तव्य राखिएको थियो।

तस्विर १: प्रारम्भिक प्रदेश स्तरीय कार्यशाला

पालिका स्तरीय प्रारम्भिक कार्यशाला सञ्चालन: आवधिक योजनाको महत्त्व, औचित्य, विधि, प्रक्रिया, नगरपालिकाले यसमा निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका आदिका बारेमा नगर प्रमुख, उपप्रमुख, कार्यपालिकाका सदस्य, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा

शाखा प्रमुखहरूसँग आवधिक योजना तर्जुमाको विधि स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ का आधारमा बन्ने समिति तथा उपसमितिहरूको गठन, योजनाका विविध पक्षहरू, चरणहरू तथा कार्य जिम्मेवारीका लागि पूर्वतयारी आदि सम्बन्धि मिति २०८१/०१/१३ गतेको पालिका स्तरीय प्रारम्भिक कार्यशालामा सम्पन्न गरिएको थियो।

तस्विर २: प्रारम्भिक पालिका स्तरीय कार्यशाला

वडागत योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन: वडाध्यक्ष, वडासदस्य, वडाका कर्मचारी, सबै स्थानीय राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू, क्षेत्रगत विज्ञ तथा बौद्धिक व्यक्तित्वहरू, उद्योगी तथा व्यवसायीहरू लगायत स्थानीय गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरूको सहभागितामा सबै वडा कार्यालयहरूमा एक/एक दिने योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन मिति २०८१/०२/०२ देखि २०८१/०२/११ गते सम्ममा सम्पन्न गरिएको थियो।

तस्विर ३ : वडा स्तरीय कार्यशाला

दीर्घकालीन सोच निर्धारण: नगरपालिकाको आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सोच निर्धारण गर्न सबै सरोकारवालाहरूलाई समूह विभाजन गरी मिति २०८१/०३/१२ गतेको सोच निर्धारण कार्यशालामा छलफल गराइएको थियो र सबै समूहका सुझावहरूमध्येबाट यस अघि तर्जुमा गरिएको बृहत दीर्घकालिन योजनाको सोचलाई नै आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सोच तय गरिएकोछ। सोही दीर्घकालीन सोचका आधारमा आवधिक लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू निर्माण गरिएकोछ ।

तस्विर ४: दीर्घकालिन सोच निर्धारण कार्यशाला

समस्या तथा चुनौतीहरू र अवसरहरूको पहिचान: नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा यस नगरपालिकामा विकासका लागि विद्यमान समस्या तथा चुनौतीहरू र अवसरहरूको पहिचान गर्न हरेक विषयगत क्षेत्रहरू (आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पूर्वाधार विकास, वन वातावरण तथा विपत् व्यवस्थापन र संस्थागत विकास) को छुट्टाछुट्टै अध्ययन गरी विश्लेषण गरिएकोछ ।

क्षेत्रगत उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा प्राथमिकता निर्धारण: स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ का आधारमा हरेक विषयगत क्षेत्रहरू (आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पूर्वाधार विकास, वन, वातावरण तथा विपत् व्यवस्थापन र संस्थागत विकास)का उपक्षेत्रहरूको छुट्टाछुट्टै क्षेत्रगत उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा प्राथमिकता निर्धारण गरिएकोछ। यसका साथै सबै विषयगत उपक्षेत्रहरूको नतिजा सूचक पनि निर्धारण गरिएकोछ ।

तथ्याङ्क प्रमाणीकरण: नगरपालिकाको वस्तुगत विवरणमा उल्लेख भएका तथ्याङ्कहरूलाई विषयगत समितिहरूमा छलफल गरी प्रमाणीकरणका लागि पेस गरिएको थियो र योजनामा संलग्न गरिएका मुख्य सूचकाङ्कहरू निर्धारण गरिएको थियो ।

मस्यौदा प्रतिवेदन लेखन तथा प्रेषण: विज्ञ समूहले नगरपालिकाबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कका आधारमा मस्यौदा प्रतिवेदन तयार पारी पठाएको मस्यौदा प्रतिवेदन विभिन्न समितिमा छलफल गरी प्राप्त भएको प्रतिवेदनका आधारमा आफ्नो समेत राय सुझाव तयार गरी विभिन्न समितिले दिएको सुझावका आधारमा प्रतिक्रिया नोट गरी सम्बन्धित विषय क्षेत्र समितिहरू तथा शाखाहरूमा पठाइएको थियो। सम्बन्धित विषय क्षेत्र समितिहरू तथा शाखाहरूले यसरी प्रविष्टि गरी प्राप्त हुन आएको सुझाव र आफ्नो सुझाव समेत तयार गरी अन्तिम छलफलका लागि कार्यपालिकामा पेश गरिएको थियो । कार्यपालिकाबाट पारित सुधार गर्नुपर्ने कुराहरू तथा प्राप्त सुझावलाई संलग्न गरी तोकिएको समयमा भित्र अन्तिम प्रतिवेदन नगरपालिकाको कार्यालयमा प्रेषण गरिएकोछ ।

२.१ दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको परिचय

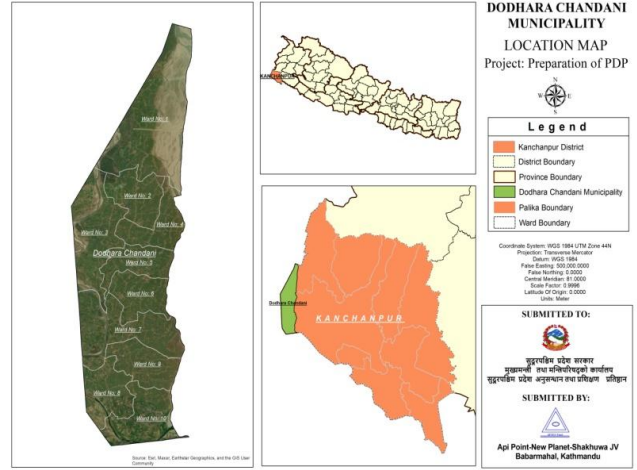
२.१.१ भौगोलिक अवस्था, राजनीतिक र प्रशासनिक संरचना

दोधारा चाँदनी नगरपालिका नेपालको सुदूरपश्चिम प्रदेश अन्तर्गत कञ्चनपुर जिल्ला मा पर्दछ । यो नगरपालिका नेपालको महाकाली नदी भन्दा पारी रहेका २ मात्र साविकका चाँदनी र दोधारा गा.वि.स. मिलेर बनेको हो । महाकाली नगरपालिका नेपालको ७ नं प्रदेश अन्तर्गत कञ्चनपुर जिल्ला मा पर्दछ । यो नगरपालिका

मिती २०७१ पौष २८ गते नेपाल सरकारको निर्णय अनुसार यस नगरपालिकाको नाम दोधारा चाँदनी नगरपालिका नामाकरण गरि १० वटा कायम गरिएको थियो । मिती २०७३ फाल्गुन २२ को निर्णय अनुसार नगरपालिकाको नाम परिवर्तन गरि महाकाली नगरपालिका नामाकरण गरि १० वटा कायम गरिएको छ । यो नगरपालिका भौगोलिक हिसाबले ८० डिग्री ४ मिनेट देखि ८० डिग्री ०६ मिनेट ३० सेकेन्ड पूर्वी देशान्तरसम्म र २८ डिग्री ४९ मिनेट देखि २८ डिग्री ५९ मिनेट उत्तरी अक्षांशसम्म फैलिएकोछ । त्यसैगरी ५६.८४ वर्ग.कि.मी. क्षेत्रफलमा रहेको यस नगरपालिकाको उत्तर, पश्चिम र दक्षिणमा भारत रहेको छ भने पूर्वमा भीमदत्त नगरपालिका र शुक्लाफाँट बन्धजन्तु आरक्ष रहेका छन्। महाकाली नगरपालिकाको औषत अधिकतम तापक्रम ३७.५ डिग्री सेल्सियस र न्यूनतम तापक्रम ६.९ डिग्री सेल्सियस रहेको पाईन्छ । यस नगरपालिकामा सामुदायिक र संस्थागत गरी ११ वटा माध्यामिक विद्यालय र ३२ वटा आधाभूत विद्यालय गरी जम्मा ४३ वटा शिक्षण संस्थाहरू संचालित छन्। यस नगरपालिकामा विभिन्न जातजाति तथा धर्म मान्ने व्यक्तिहरूको बसोबास रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार सबैभन्दा बढी क्षेत्री जाति ३६.१० प्रतिशत, दोस्रोमा वि.क. २३.४० प्रतिशत र तेस्रोमा ब्राम्हण पहाडी १०.५० प्रतिशत हरूको बसोबास रहेको छ । यस नगरपालिकामा १० वडाहरू रहेका छन् । औषत पारिवारिक आम्दानीमा कृषि व्यव राय को

सबैभन्दा ठूलो हिस्सा रहेको छ र स्थानीय बासिन्दाको आम्दानीको अन्य श्रोतहरूमा व्यापार, नोकरी र वैदेशिक रोजगारी पनि एक हो ।

अधिकांश घरमा विद्युतीकरण भएको भएतापनि केही सिमान्तकृत वर्गमा रहेका नागरिक भने विद्युतीय उपभोगको पहुँचमा पुग्न सकिरहेका छैनन्। योजनाबद्ध विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कठिनाई तथा आवश्यक आर्थिक व्यवस्थापनमा कठिनाई हुनुले यस नगरपालिका क्षेत्रको अपेक्षित विकास हुन सकिरहेको देखिँदैन । विभिन्न समुदाय, जातजातिका मानिसको बसोबास रहेको यस क्षेत्रमा विभिन्न चाडपर्व मनाउने गरिन्छ । दशैं, तिहार, माघि, होलि, गौरा, कृष्णजन्माष्टमी, आईतबारी, छठपर्व, बुद्धजयन्ती, क्रिष्मस आदि यहाँका प्रमुख चाडपर्वको रूपमा रहेको पाईन्छ। यस नगरपालिकामा १० वडाहरू रहेका छन् । औषत पारिवारिक आम्दानीमा कृषि व्यवसाय को सबैभन्दा ठूलो हिस्सा रहेको छ र स्थानीय बासिन्दाको आम्दानीको अन्य श्रोतहरूमा व्यापार, नोकरी र वैदेशिक रोजगारी पनि एक हो । अधिकांश घरमा विद्युतीकरण भएको भएतापनि केही सिमान्तकृत वर्गमा रहेका नागरिक भने विद्युतीय उपभोगको पहुँचमा पुग्न सकिरहेका छैनन्

। योजनाबद्ध विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कठिनाई तथा आवश्यक आर्थिक व्यवस्थापनमा कठिनाई हुनुले यस नगरपालिका क्षेत्रको अपेक्षित विकास हुन सकिरहेको देखिँदैन । विभिन्न समुदाय, जातजातिका मानिसको बसोबास रहेको यस क्षेत्रमा विभिन्न चाडपर्व मनाउने गरिन्छ । नेपाल सरकार मिति २०७७।०९।१३ को राजपत्रमा प्रकाशित सुचना अनुसार माहाकाली नगरपालिकाको नाम परिवर्तन भई दोधारा चाँदनी नगरपालिका कायम भएको छ । जसमा साविका १० वडाहरू नै कायम गरिएको छ । कञ्चनपुर जिल्लामा अवस्थित ५६.८४ वर्गकि.मी. क्षेत्रफल रहेको दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको उत्तर, पश्चिम र दक्षिणमा भारत रहेको छ भने पूर्वमा भीमदत्त नगरपालिका र शुक्लाफाँट वन्यजन्तु आरक्ष रहेका छन् । यो नगरपालिका समुन्द्री सतहबाट १७५ मि. देखि २२५ मि. को उचाईमा रहेको छ भने काठमाडौँ देखि ७२२ कि.मि.

को दूरीमा छ । दोधारा चाँदनी नगरपालिकामा कूल १० वडा रहेका छ । यो नगरपालिका नेपालको महाकाली नदी भन्दा पारी रहेका २ मात्र साविकका चाँदनी र दोधारा गा.वि.स. समावेश गरि स्थापना भएको हो ।

नेपालमा भएको संघीय शासन प्रणालीको सूत्रपात तथा नयाँ राज्य संरचनाका कारण अहिले दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले स्थानीय सरकारको भूमिका वहन गर्दै “समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली” भन्ने नेपालको समसामयिक परिकल्पनामा आफूलाई समाहित गरी सर्वाङ्गीण विकास र प्रगतिको मार्गमा अघि बढ्ने सक्दो प्रयत्न गरिरहेकोछ । महाकाली गङ्गाको अविरल निनाद, हराभरा घना जङ्गल, वनचर पशुपक्षीको कर्णप्रिय कलखका साथै तिनीहरूको उत्फुल्ल क्रीडाले निरूपम छटायुक्त यस भू-खण्डलाई नेपाल भारतको सीमाको नगरको रूपमा मूर्त आकार कोरेर गएका छन्

त्यसलाई युगानुकूल फलाउँदै फुलाउँदै हिजोको जङ्गलको अवस्थावाट शुभारम्भ भएको सुमधुर उन्नयनको यात्रालाई भोलिको स्मार्ट सिटीको संमृद्धि चरणलाई पार गर्दै अघि बढाउने दायित्व सबैले बोक्दै जानु पर्दछ।

२.१.२ प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा

सुदूरपश्चिमको तराई जिल्ला अन्तर्गत रहेको यस क्षेत्रमा धरातलीय स्वरूपका हिसाबले समथर प्रकृतिको भूबनोट रहेको पाइन्छ । पालिकाको पूर्वी किनाराको भाग भएर बग्ने महाकाली नदी र जंगल यहाँका धरातलीय स्वरूपका आकर्षण हुन् । दोधारा चाँदनी सुख्खा बन्दरगाह , दोधारा चाँदनी झोलुंगे पुल यहाँको अर्को आकर्षण हो। ठाउँ ठाउँमा महाकाली नदि किनारमा पर्यटकिय स्पट, डल्फिन हेर्ने स्पट आदिको प्रचुर सम्भावनाछ। दोधारा चाँदनी मा खेतियोग्य जमिनहरू छन्। नगरमा उपलब्ध हुने अन्य कच्चा पदार्थमा रोडा, दुङ्गा, बालुवा आदि प्रसस्त मात्रामा पाइन्छ । नगरमा रहेको सम्भावना पहिल्याएर विभिन्न प्राकृतिक स्रोतको प्रशोधन गरी उद्योगको विकास तथा अर्थतन्त्र सबल हुने सम्भावना देखिन्छ।

२.१.३ जनसाङ्ख्यिक अवस्था

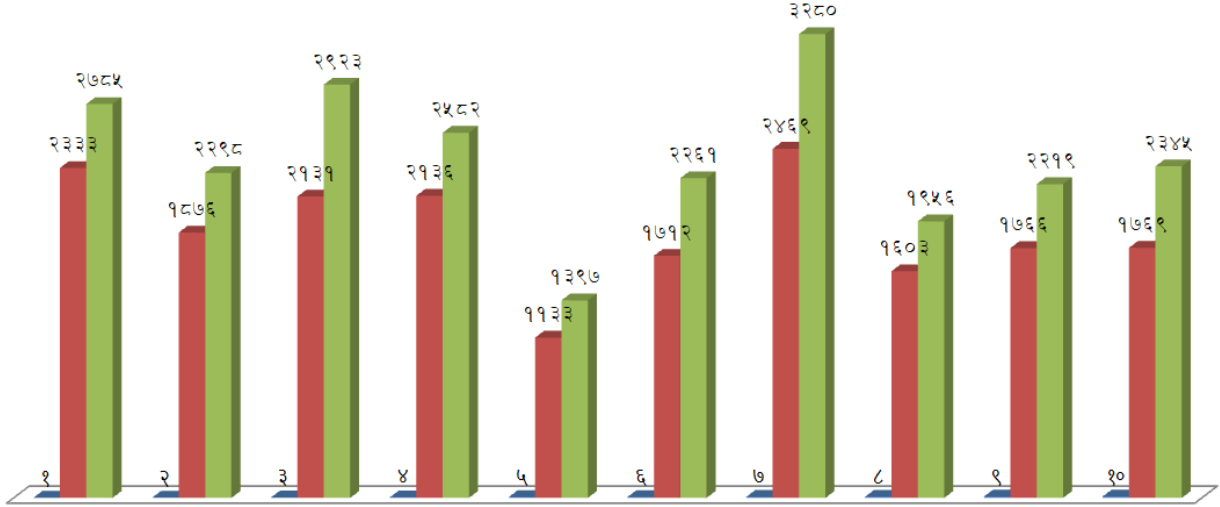
जम्मा १० वटा वडाहरू रहेको दोधारा चादनी नगरपालिकामा वडा न. १ मा ५११८, वडा न. २ मा ४१७४, वडा न. ३ मा ५०५४, वडा न. ४ मा ४७१८, वडा न. ५ मा २५३०, वडा न. ६ मा ३९७३, वडा न. ७ मा ५७४९, वडा न. ८ मा ३५५९, वडा न. ९ मा ३९८५ र वडा नं १० मा ४११४ गरी जम्मा ४२९७४ जनसङ्ख्या रहेको छ। यस नगरपालिकामा कूल जनसङ्ख्याको ४४.०० प्रतिशत पुरुष र ५६.०० प्रतिशत महिला रहेका छन् भने लैङ्गिक अनुपात ७८.७२ प्रतिशत रहेकोछ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ का अनुसार यस नगरपालिकामा जनघनत्व ७५६ जना र घरधुरी ९६१० रहेको पाइन्छ । भौगोलिक धरातलअनुसार फरकफरक जनसङ्ख्याको बनोट रहेको छ । महाकाली नदी किनारा क्षेत्रमा उत्पादनयोग्य उर्बर जमिन, व्यापार व्यवसाय का लागि उपयुक्त बजार, शिक्षा, स्वास्थ्य र यातायात सुविधाको पहुँच भएकाले यस क्षेत्रमा बसोबास गर्ने जनघनत्व बढी रहेको छ भने उल्लिखित सुविधाहरूको कमीका कारणले नगरपालिकाको मध्य र उच्च भूभागमा जनघनत्व क्रमशः न्यून छ ।

२.१.३.१ वडागत रूपमा जनसङ्ख्या विवरण

वडागत रूपमा जनसङ्ख्या विवरण

■ वडानं ■ पुरुष ■ महिला

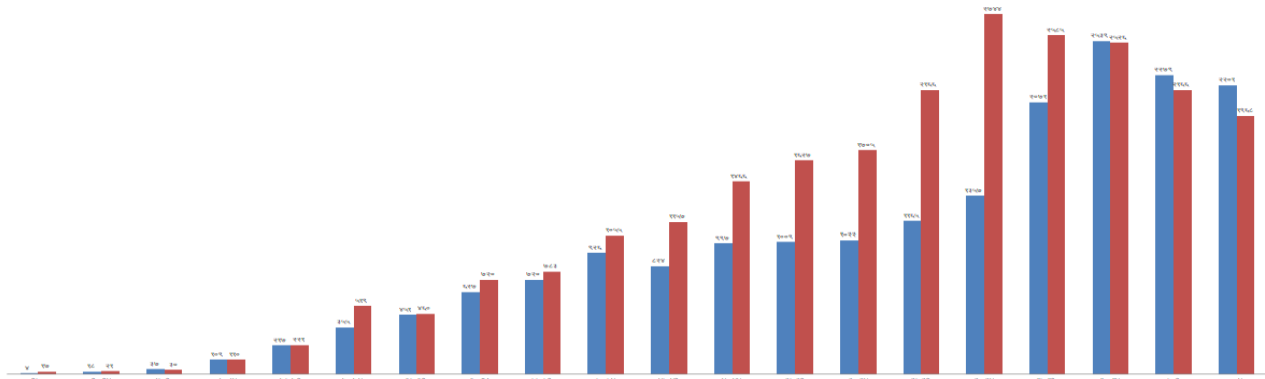

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ का आधारमा दोधारा चादनी नगरपालिकाको जनगणनाको विश्लेषण गर्दा यहाँको जम्मा जनसङ्ख्या ४२९७४ रहेकोछ। जसमा पुरुषको भन्दा महिलाको जनसङ्ख्या बढी रहेकोछ। कूल जनसङ्ख्यामा पुरुषको सङ्ख्या १८९२८ रहेको छ भने महिलाको जनसङ्ख्या २४०४६ छ । यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा पुरुषभन्दा महिलाको सङ्ख्या ५११८ ले बढी छ । नौ वटै वडाहरूको जनसङ्ख्यालाई विश्लेषण गर्ने हो भने सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या भएको वडा ७ नम्बर हो; जहाँको जनसङ्ख्या ५७४९ रहेकोछ । यसैगरी सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या भएको वडा वडा नम्बर ५ हो; जहाँ जम्मा जनसङ्ख्या २५३० छ । यसैगरी जनसङ्ख्याको हिसावले अर्को ठूलो वडा १ नम्बर हो । यहाँको जनसङ्ख्या ५११८ छ । सबै वडामा पुरुषभन्दा महिलाको जनसङ्ख्या बढी रहेको छ ।

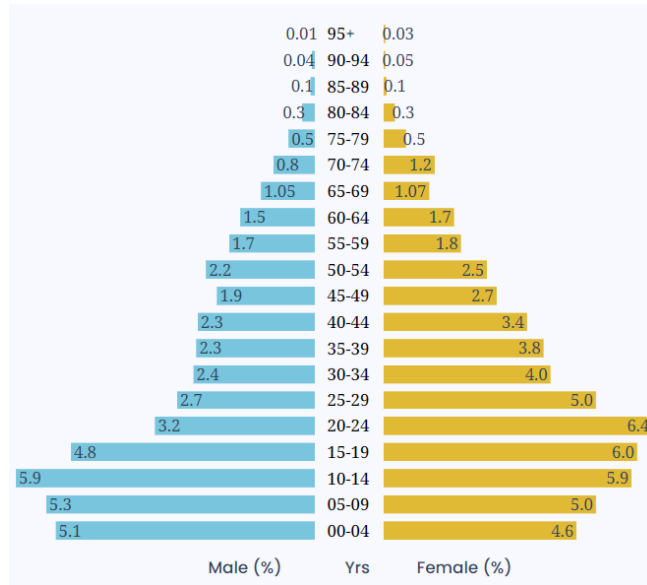
वडा नं	पुरुष	महिला	जम्मा
१	२३३३	२७८५	५११८
२	१८७६	२२९८	४१७४
३	२१३१	२९२३	५०५४
४	२१३६	२५८२	४७१८
५	११३३	१३९७	२५३०
६	१७१२	२२६१	३९७३
७	२४६९	३२८०	५७४९
८	१६०३	१९५६	३५५९
९	१७६६	२२१९	३९८५
१०	१७६९	२३४५	४११४
जम्मा	१८९२८	२४०४६	४२९७४

२.१.३.२ पाँच वर्ष उमेर समूह तथा लिंगानुसार जनसङ्ख्या विवरण

पाँच वर्ष उमेर समूह तथा लिंगानुसार जनसङ्ख्या विवरण

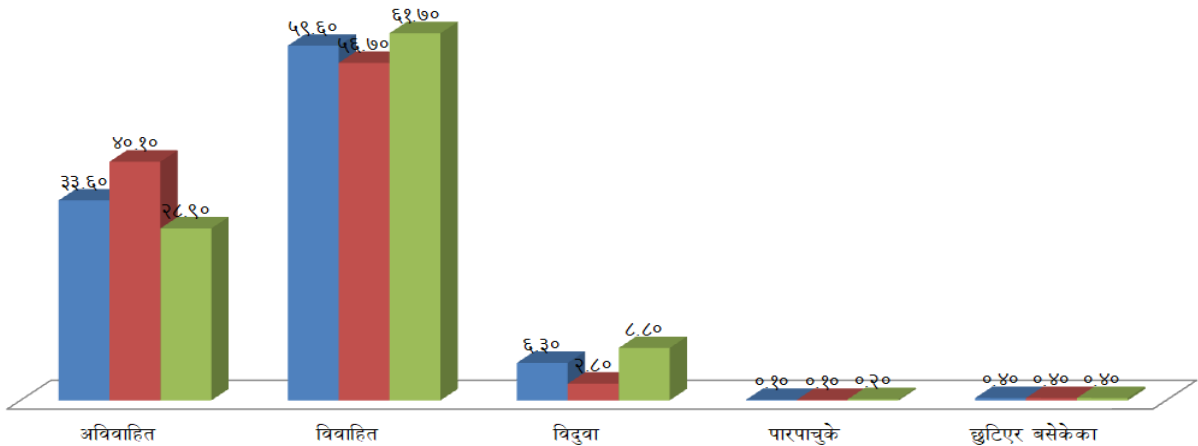
राष्ट्रिय जनगणना २०७८ का आधारमा यस दोधारा चादनी नगरपालिकाको जनगणनाको विश्लेषण गर्दा यहाँको जम्मा जनसङ्ख्या ४२९७४ रहेकोछ । जसमा पुरुषको भन्दा महिलाको जनसङ्ख्या बढी रहेकोछ । उमेर समूहगत रूपमा जनसङ्ख्याको विश्लेषण गर्ने हो भने यस पालिकामा १० - १४ उमेर समूहको जनसङ्ख्या सबैभन्दा बढी रहेको देखिन्छ; जहाँ सो उमेर समूहमा पुरुषको जनसङ्ख्या प्रतिशत ५.९ र महिलाको जनसङ्ख्या प्रतिशत ५.९ रहेको छ । उमेर समूहगत जनसङ्ख्याको विश्लेषण गर्दा विगत केही वर्षदेखि कूल प्रजनन दर घटेको प्रष्ट आकलन गर्न सकिन्छ । उमेर समूहगत जनसङ्ख्याको विश्लेषणलाई यहाँ जनसङ्ख्या पिरामिडमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१.३.३ वैवाहिक स्थिति

वैवाहिक स्थिति

■ जम्मा ■ पुरुष ■ महिला

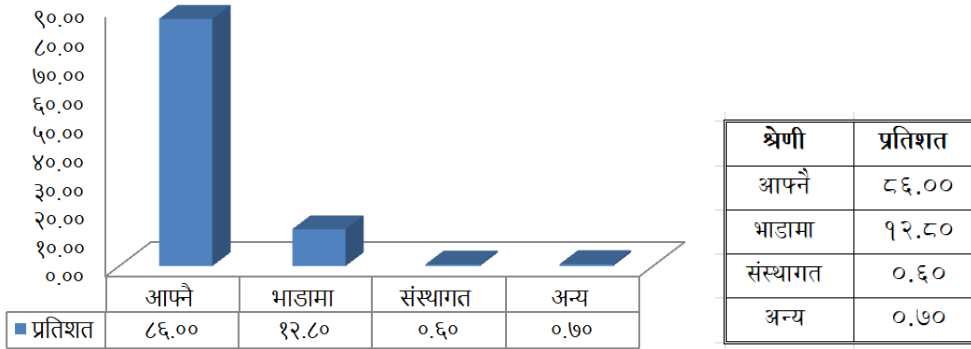

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्याङ्कअनुसार दोधारा चादनी नगरपालिकामा विवाह गर्न उमेर पुगेकाहरूमध्ये ५९.६० प्रतिशतले विवाह गरेका छन् भने ३३.६० प्रतिशत अविवाहित रहेका छन् । यसैगरी यस नगरपालिकामा ६.३० प्रतिशत मानिसहरू एकल (विधुर/विधवा) रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ भने पारपाचुके भएर बसेको ०.१० प्रतिशत मात्रै देखिन्छ र छुट्टिएर बसेको जम्मा ०.४० प्रतिशत रहेको छ । महिला र पुरुषको तुलना गर्ने हो भने अविवाहित महिलाको प्रतिशत पुरुषको तुलनामा कम रहेको छ तर अरु सबैमा महिला प्रतिशत बढी देखिन्छ ।

श्रेणी	जम्मा	पुरुष	महिला
अविवाहित	३३.६०	४०.१०	२८.९०
विवाहित	५९.६०	५६.७०	६१.७०
विधवा	६.३०	२.८०	८.८०
पारपाचुके	०.१०	०.१०	०.२०
छुट्टिएर बसेका	०.४०	०.४०	०.४०

२.१.३.४ घरको स्वामित्वअनुसार परिवार सङ्ख्या

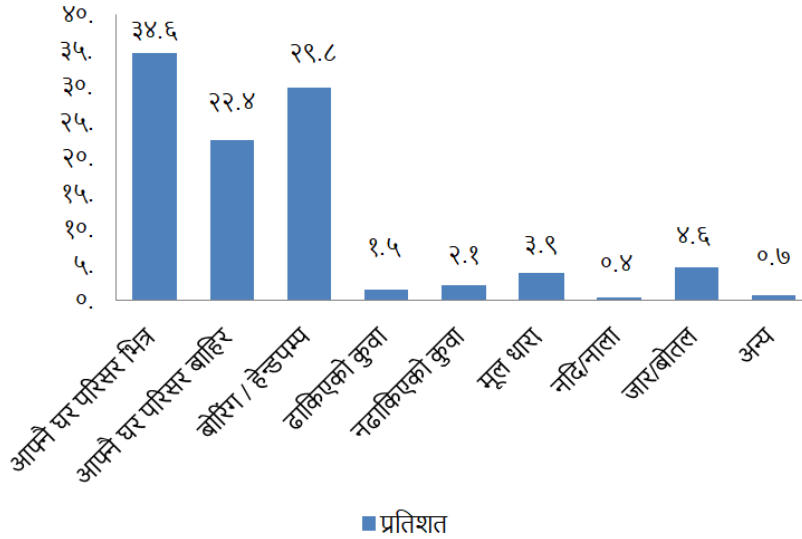
घरको स्वामित्वअनुसार परिवार सङ्ख्या

दोधारा चादनी नगरपालिका धार्मिक, सांस्कृतिक एवम् प्राकृतिक तवरले रमणीय स्थलमा अवस्थित छ । यस नगरपालिकाले आफ्ना छुट्टै विशेषताहरू बोकेको छ । यहाँका मानिसहरू आफ्नै घर बनाएर बस्न मन पराउने हुनाले जम्मा घरधुरीको ८६.०० प्रतिशतले आफ्नै घर बनाएर बसेका छन् । यसैगरी भाडामा बसोबास गर्नेको प्रतिशत १२.६० छ भने संस्थागत र अन्यमा क्रमशः ०.६० र ०.७० प्रतिशत रहेकोछ ।

२.१.३.५ खानेपानीको स्रोत अनुसार परिवार

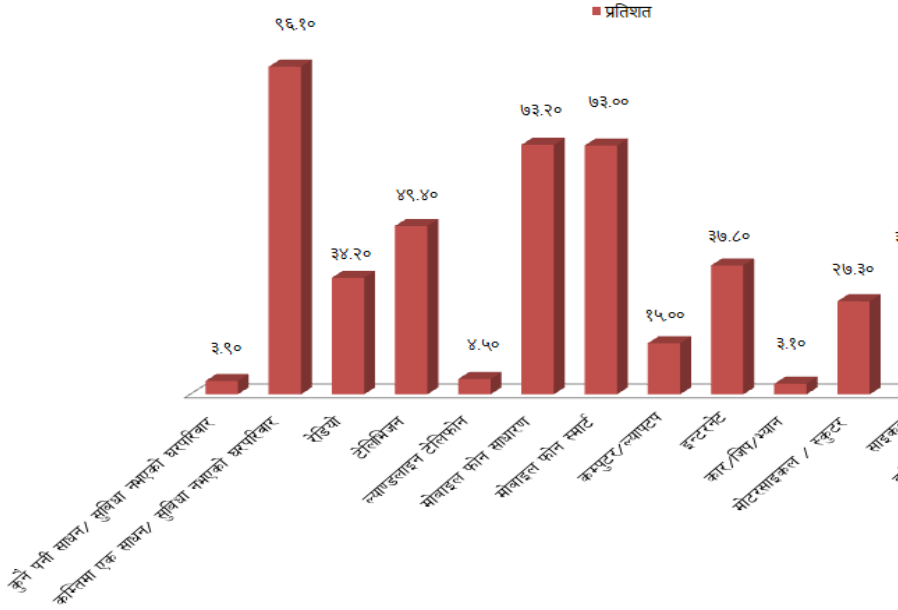
श्रेणी	प्रतिशत
आफ्नै घर परिसर भित्र	३४.६
आफ्नै घर परिसर बाहिर	२२.४
बोरिंग / हेन्डपम्प	२९.८
ढाकिएको कुवा	१.५
नढाकिएको कुवा	२.१
मूल धारा	३.९
नदि/नाला	०.४
जार/बोतल	४.६
अन्य	०.७

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको खानेपानीको अवस्थाका सम्बन्धमा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को नतिजाका आधारमा विश्लेषण गर्ने हो भने यहाँका जनताहरूमध्ये आफ्नै घरपरिसरभित्रै धाराको पानी प्रयोग गर्नेको प्रतिशत अत्यधिक अर्थात् ३४.६० रहेको छ भने ढाकिएको इनार वा कुवाबाट पानीको प्रयोग गर्नेको प्रतिशत सबैभन्दा कम वा १.५० प्रतिशत मात्रै रहेकोछ । यसैगरी आफ्नै घर परिसरबाहिर धाराको पानी प्रयोग गर्नेको प्रतिशत २२.४० , मूल धाराबाट पानी प्रयोग गर्ने ३.९० प्रतिशत, खोलाझरना/बाट खानेपानी प्रयोग गर्ने ०.४० प्रतिशत, ढाकिएको इनारकुवा/बाट खानेपानी प्रयोग गर्ने २.९० प्रतिशत र अन्य स्रोतबाट खानेपानी प्रयोग गर्नेको सङ्ख्या ०.७० प्रतिशत रहेकोछ ।

२.१.३.६ परिवारमा उपलब्ध साधन तथा सुविधा

परिवारमा उपलब्ध साधन तथा सुविधा

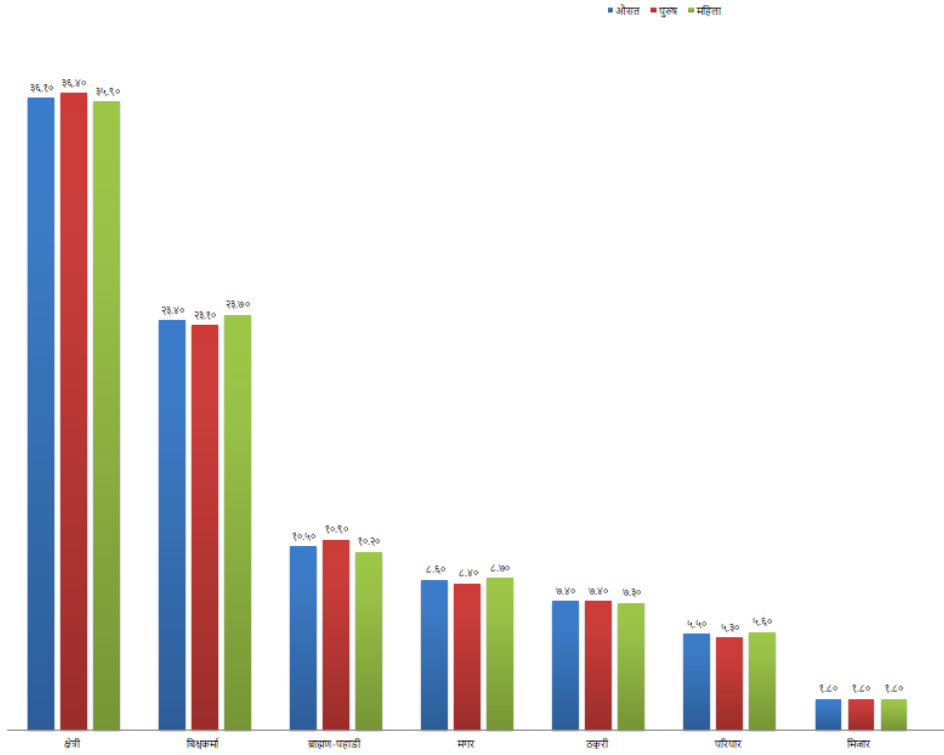

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को नतिजाका आधारमा दोधारा चादनी नगरपालिकाका घरपरिवारहरूले प्रयोग गर्ने साधन तथा सुविधाको विश्लेषण गर्ने हो भने यहाँका प्रायः जसो घरपरिवारले मोबाइल फोन सुविधाको उपभोग गर्ने गरेको देखिन्छ; जसको प्रतिशत अत्यधिक अर्थात् ७३.२० रहेकोछ। वासिङ्ग मसिन र एयर कन्डिसनरको सुविधा प्रयोग गर्ने थोरै अर्थात् कूल जनसङ्ख्याको क्रमश ४.२० र ०.८० प्रतिशत रहेकोछ । यसैगरी रेडियो सुविधा भएका घरपरिवार ३४.२० प्रतिशत, स्मार्ट मोबाइल फोनको सुविधा भएका ७३.०० प्रतिशत, टेलिभिजनको सुविधा भएका ४९.४० प्रतिशत, विद्युतीय पङ्खाको सुविधा भएका ५३.९० प्रतिशत, इन्टरनेटको सुविधा भएका ३६.६० प्रतिशत, कम्प्युटरल्यापटप/को सुविधा भएका १५.०० प्रतिशत, रेफ्रिजरेटर सुविधा भएका २३.७० प्रतिशत, मोटरसाइकल/ स्कुटर को सुविधा भएका २६.३० प्रतिशत, ल्याण्डलाइन टेलिफोनको सुविधा भएका ४.५० प्रतिशत र साइकलको सुविधा उपभोग गर्ने घरपरिवार ३५.२० प्रतिशत रहेका छन्।

श्रेणी	प्रतिशत
कुनै पनि साधन/ सुविधा नभएको घरपरिवार	३.९०
कम्तिमा एक साधन/ सुविधा नभएको घरपरिवार	९६.९०
रेडियो	३४.२०
टेलिभिजन	४९.४०
ल्याण्डलाइन टेलिफोन	४.५०
मोबाइल फोन साधारण	६३.२०
मोबाइल फोन स्मार्ट	६३.००
कम्प्युटर/ल्यापटप	१५.००
इन्टरनेट	३६.६०
कार/त्रिप/भ्यान	३.९०
मोटरसाइकल / स्कुटर	२६.३०
साइकल	३५.२०
इलेक्ट्रिक पंखा	५३.९०
रेफ्रिजरेटर	२३.७०
कपडाथुने मसिन	४.२०
ए.सि	०.८०

२.१.३.७ जातजातिका आधारमा जनसङ्ख्या विवरण

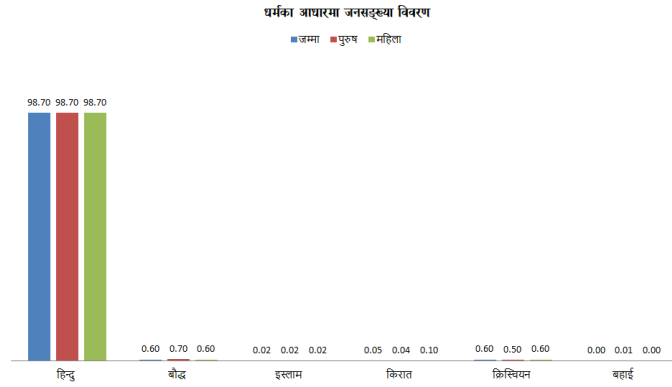
जातजातिका आधारमा जनसङ्ख्या विवरण

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले २०७८ सालमा लिएको जनगणनाको नतिजाको विश्लेषण गर्ने हो भने दोधारा चादनी नगरपालिकामा सबैभन्दा बढी क्षेत्री जातिहरूको बसोबास रहेको देखिन्छ । यहाँ कूल जनसङ्ख्याको ३६.१० प्रतिशत क्षेत्रीहरू बसोबास गर्दछन् भने दोस्रो बढी जनसङ्ख्या भएको जातजाति विश्वकर्मा हो । वि.क. को जनसङ्ख्या २३.४० प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यसैगरी केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले २०७८ सालमा लिएको जनगणनाको नतिजाको आधारमा यस पालिकामा तेस्रो सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या भएको जातजाति पहाडी बाहुन हो । पहाडी बाहुनको जनसङ्ख्या प्रतिशत १०.५० रहेकोछ । यसैगरी ठकुरी, मगर, परियार, सन्यासी/दसनामी र मिजारको जनसङ्ख्या प्रतिशत क्रमशः ७.४०, ८.६०, ५.५०, १.७०, १.६० रहेकोछ ।

श्रेणी	बौसत	पुरुष	महिला
क्षेत्री	३६.१०	३६.४०	३५.९०
विश्वकर्मा	२३.४०	२३.१०	२३.७०
ब्राह्मण-पहाडी	१०.५०	१०.९०	१०.२०
मगर	८.६०	८.४०	८.७०
ठकुरी	७.४०	७.४०	७.३०
परियार	५.५०	५.३०	५.६०
मिजार	१.६०	१.६०	१.६०
सन्यासी/दसनामी	१.७०	१.७०	१.६०
गुरुङ	१.६०	१.६०	१.६०
लुहार	१.६०	१.६०	१.५०

२.१.३.८ धर्मका आधारमा जनसङ्ख्या विवरण

श्रेणी	जम्मा	पुरुष	महिला
हिन्दु	९८.७०	९८.७०	९८.७०
बौद्ध	०.६०	०.७०	०.६०
इस्लाम	०.०२	०.०२	०.०२
किरात	०.०५	०.०४	०.१०
क्रिस्चियन	०.६०	०.५०	०.६०
बहाई	०.००	०.०१	०.००

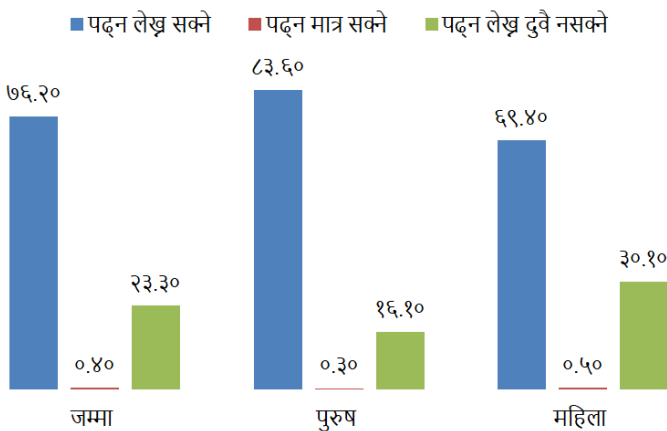
केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले २०७८ सालमा लिएको जनगणनाको नतिजाको विश्लेषण गर्दा दोधारा चादनी नगरपालिकामा सबैभन्दा बढी हिन्दू धर्मावलम्बीहरूको बसोबास रहेको देखिन्छ । यहाँ कूल जनसङ्ख्याको ९८.७० प्रतिशत हिन्दूहरू बसोबास गर्दछन् भने अन्य धर्मावलम्बीहरूको बसोबास कम मात्रामा रहेकोछ ।

२.१.६.९ शैक्षिक अवस्थाको आधारमा जनसङ्ख्या विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को नतिजाका आधारमा दोधारा चादनी नगरपालिकाको कूल साक्षरता दर ७७.८० प्रतिशत रहेकोछ । यसमध्ये पुरुष साक्षरता दर ८७.८० प्रतिशत र महिला साक्षरता दर ७२.७० प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यसलाई तलका दुई वटा तालिकाबाट प्रष्ट पारिन्छ :

५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिको साक्षरताको अवस्था अनुसारको जनसङ्ख्या

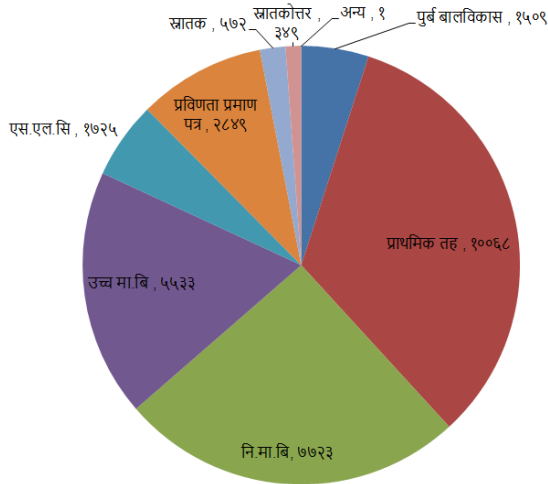
५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिको साक्षरताको अवस्था अनुसारको जनसङ्ख्या

श्रेणी	जम्मा	पुरुष	महिला
पढ्न लेख्न सक्ने	७६.२०	८३.६०	६९.४०
पढ्न मात्र सक्ने	०.४०	०.३०	०.५०
पढ्न लेख्न दुवै नसक्ने	२३.३०	१६.१०	३०.१०

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले २०७८ सालमा लिएको जनगणनाको नतिजाको विश्लेषण गर्ने हो भने दोधारा चादनी नगरपालिकामा पढ्न र लेख्न दुवै जानेको जनसङ्ख्याको प्रतिशत ७६.२० रहेको देखिन्छ; जसमा महिला ६९.४० प्रतिशत र पुरुष ८३.६० प्रतिशत रहेकोछ । यसैगरी पढ्न र लेख्न दुवै नजान्नेको जनसङ्ख्या २३.३० प्रतिशत रहेकोछ भने पढ्न मात्र जान्ने जनसङ्ख्या ०.४ रहेकोछ ।

५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिले उत्तीर्ण गरेको शैक्षिक तहअनुसार जनसङ्ख्या

श्रेणी	जनसङ्ख्या
पुर्व बालविकास	१५०९
प्राथमिक तह	१००६६
नि.मा.वि.	७७२३
उच्च मा.वि.	५५३३
एस.एल.सि.	१७२५
प्रविणता प्रमाण पत्र	२८४९
स्नातक	५७२
स्नातकोत्तर	३४९
अन्य	१

नेपाल सरकारको प्रत्येक १०/१० वर्षमा जनगणना लिने नीति अनुरूप केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले २०७८ सालमा लिएको जनगणनाअनुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिले उत्तीर्ण गरेको शैक्षिक तहअनुसार जनसङ्ख्या नतिजालाई विश्लेषण गर्दा दोधारा चादनी नगरपालिकामा प्राथमिक तह मात्र पास गरेको जनसङ्ख्या सबैभन्दा बढी (१००६६) छ । यसैगरी निम्नमाध्यमिक तह मात्र उत्तीर्ण गरेको जनसङ्ख्या ७७२३ रहेकोछ भने उच्च माध्यमिक तह मात्र उत्तीर्ण गरेको जनसङ्ख्या ५५३३ रहेकोछ । यसैगरी स्नातक तह र स्नाकोत्तर सरह वा सोभन्दा बढी उत्तीर्ण गरेको जनसङ्ख्या क्रमशः ५७२ र ३४९ रहेको देखिन्छ ।

२.२ आर्थिक विकास अवस्था

२.२.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा

यस नगरपालिकाको भौगोलिक विविधताले गर्दा यहाँको धरातलीय स्वरूपमा पनि विविधता पाइन्छ । यहाँ समथर प्रकृतिको बनोट रहेको पाइन्छ । यहाँको जमिनको प्रकृति प्रायः समथर किसिमको रहेको छ । भूउपयोगको अवस्था हेर्ने हो भने ७५.२२ प्रतिशत जति भूभाग खेती गरिएको कृषि जमिन रहेको छ । नगरपालिकावासीहरूको जीविकोपार्जनको मुख्य स्रोतको रूपमा कृषि व्यवसाय रहेको छ । अझैसम्म पनि परम्परागत पद्धतिमा आधारित यहाँको कृषि प्रणाली निर्वाहमुखी मात्र बनेको छ भने भर्खर मात्र व्यावसायिक खेतीतर्फ प्रयासहरू सुरु हुन थालेका छन् । कृषितर्फ खाद्यान्न बाली, तरकारी तथा फलफूल खेती नै यहाँको मुख्य आम्दानीको स्रोतको रूपमा रहेको छ भने पशुपक्षी पालनतर्फ मह, घ्यु तथा मासुजन्य उत्पादन मुख्य आम्दानीको स्रोतको रूपमा रहेको छ । कृषिको यान्त्रीकरण तथा उन्नत जातका बिउको प्रयोगबाट यस पालिकाको कृषि विकासमा सुधार हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

यस नगरपालिकामा गहुँ, धान, मकै, आलु, मुसुरो, रहर आदि कृषि उपजको उत्पादन हुन्छ । नगरपालिका क्षेत्रभित्र नगदे बालीका रूपमा आलु, टमाटर, काउली, सिमीजस्ता तरकारी बालीहरूको उत्पादन हुने गरेको छ । त्यसैगरी आरु, आँप, केरा, अमिलो लगायतका फलफूलहरू उत्पादन हुने गरेको छ । दलहनमा राजमा, मास र भटमास लगायतका बालीहरूको उत्पादन हुने देखिन्छ भने तेलहनमा प्रचुर मात्रामा तोरी उत्पादन हुने गरेको छ ।

दोधारा चाँदनी नगरपालिकामा पशुपक्षी पालनको अवस्थालाई हेर्दा भैंसी, गाई र बाख्राको पालन यहाँका कृषकका मुख्य व्यवसाय हुन् । भौगोलिक रूपमा सबैभन्दा समथर दोधारा चाँदनी नगरपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्थानमा कृषकहरूले परम्परागत रूपमा उल्लिखित पशुपालन व्यवसाय अपनाउँदै आएको पाइन्छ । विगतमा पक्कि सडकको पहुँचबाट निकै टाढा रहेको यस दोधारा चाँदनी नगरपालिकामा गोरुगाडाबाट मालसामान ढुवानी गर्ने गरिन्थ्यो तर अहिले पक्कि सडक सञ्जालको विस्तारले गर्दा गाडीको सुविधा वृद्धि भइरहेको छ । विगतको तुलनामा अहिले भैंसीपालनमा केही कमी आएको छ भने किसानहरू गाईबाख्रा, कुखुरा र मौरीपालनतर्फ सक्रिय भएको पाइन्छ ।

२.२.२ पर्यटन तथा संस्कृति

दोधारा चाँदनी नगरपालिका पर्यटनको राम्रो सम्भावना बोकेको स्थानीय तहमा पर्दछ । यहाँ धार्मिक, सांस्कृतिक र ऐतिहासिक महत्त्वका धेरै स्थानहरू छन् । दोधारा चाँदनी बदरगाहा , महाकाली नदि आदि यस पालिकाको गौरव हुन् । यसका अतिरिक्त यहाँका अरू विभिन्न मन्दिरहरू धार्मिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक र मानवनिर्मित स्थलहरूमा केही समय यतादेखि आन्तरिक पर्यटकहरूको आकर्षण र चाप देखिन थालेको छ ।

महाकाली नदीको तटीय क्षेत्रहरू आदि यहाँका प्रमुख पर्यटकीय सम्पदा हुन् । यस क्षेत्रमा प्रचलित धार्मिक तथा सांस्कृतिक लोकगाथा एवम् मौलिक रीतिरिवाजहरूको पनि विशिष्ट महत्त्व रहेको छ । यहाँको भाषा, कला, संस्कृति र प्रकृति आफैमा अनुपम छ यी मनोरम सम्पदाहरूको संरक्षण, संवर्धन र विकास गर्न सकेको खण्डमा नगरपालिकालाई थप अर्थिक तथा अन्य लाभ पुग्ने देखिन्छ । दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र रहेका विभिन्न मठ मन्दिरहरूलाई वडागत रूपमा तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

वडा नं	मुख्य पर्यटकीय क्षेत्र
१	<ul style="list-style-type: none"> • माहाकाली कालिका मन्दिर • मालिकामाता मन्दिर
२	<ul style="list-style-type: none"> • हुनाईनाथ मन्दिर
३	<ul style="list-style-type: none"> • प्रचण्ड चण्डिका मन्दिर • पूर्णागिरी मन्दिर
४	<ul style="list-style-type: none"> • सिद्ध नाथ मन्दिर
५	<ul style="list-style-type: none"> • गौरादेवि मन्दिर
७	<ul style="list-style-type: none"> • शिव मन्दिर, कमलसा हाट बजार • कालिका मन्दिर, कन्चभोज
९	<ul style="list-style-type: none"> • शिव मन्दिर • कालिका मन्दिर, अम्बिका हाट बजार
१०	<ul style="list-style-type: none"> • कालिका मन्दिर, जायका

स्रोत : दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र, २०७४

२.२.३ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको मुख्य बजार दोधारा चाँदनी हो । अन्य मुख्य सरसामानका लागि दोधारा चाँदनी बजार नै प्रमुख बजारको रूपमा रहेकोछ । यस नगरपालिकामा डेरी, कुटानी पिसानी, सिलाइकटाइ, काष्ठमिल जस्ता लघु उद्योगहरू सञ्चालनमा रहेका छन् भने विभिन्न प्रकारका दाल, तरकारी र फलफूल आदिको उत्पादनलाई दोधारा चाँदनी बजारमा आपूर्ति गरिन्छ ।

धार्मिक तथा सांस्कृतिक रूपमा निकै धनी मानिएको यस पालिकामा बसोवास गर्ने अधिकांश मानिसहरू खेतीपाती तथा व्यापार व्यवसाय मा संलग्न छन् । नगरपालिकामा वडागत रूपमा रहेका प्रमुख उद्योगहरूलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

क्र.सं.	मुख्य घरेलु उद्योग :	संख्या
१	किराना तथा खुद्रा पसल	३९
२	मासु पसल	३०
३	कृषि फर्म	४२
४	सुनचाँदी पसल	५
५	सैलुन तथा ब्युटिपार्लर	५
६	फेन्सी	९
७	इन्टरप्राइजेज	१३
८	ट्रेड एंड सप्लायर्स	१२
९	होटल तथा पार्टि प्यालेस	२०
१०	तालिम केन्द्र	२
११	इलेक्ट्रोनिकस पसल	७
१२	मर्मत तथा अटो सप्लायर्स	५
१३	टेलर्स	४
१४	फर्निचर उद्योग	१८
१५	अन्य	६

स्रोत : दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र, २०७४

२.२.४ आम्दानी, रोजगारी र वित्तीय सेवा

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाका मानिसहरू जेठ, असार, असोज, कात्तिक र चैत महिनामा स्थानीय खेतीपाती, मौसम अनुसारको घाँस सङ्कलन, जडिबुटी सङ्कलन, भण्डारण तथा विक्रीवितरण व्यव राय ले गर्दा ब्यस्त हुने गर्दछन् । त्यसकारण बाँकी अन्य महिनाहरूमा केही फुर्सदिला देखिएका कारण विकास निर्माणका गतिविधिहरूमा समुदायको सहभागिता हुने गरेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा सिजन अनुसारको घरायसी काममा पुरुषभन्दा महिलाहरू बढी ब्यस्त हुने अवस्था रहेको विभिन्न तथ्याङ्क एवं विश्लेषणबाट देखिन्छ । नगरपालिकाभित्रको कूल जनसङ्ख्यामा आधाभन्दा बढी जनसङ्ख्या आर्थिक रूपले सक्रिय रहेकोछ । आर्थिक रूपमा सक्रिय जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा पर्याप्त रोजगारीको अवसर प्राप्त नहुँदा यस पालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रवृत्ति बढ्दो छ ।

२.२.५ सहकारी

यस नगरपालिकामा नियमित सञ्चालनमा रहेका सहकारी संस्थाहरू १२ वटा छन् । दोधारा चाँदनी नगरपालिकाका करिब ४५ प्रतिशत परिवारहरू सहकारीमा आबद्ध छन् । ऋण प्रवाह, धितो मूल्याङ्कनजस्ता विषयहरूमा सहकारीहरूको आफ्नै विविध प्रावधानबाट ग्रामीण वडावासीहरू ऋण सुविधाबाट लाभान्वित हुन सकिरहेका छैनन् र वडास्तरको धितोबाट आवश्यकताअनुसार सहकारीबाट ऋण प्राप्त हुन सकिरहेको छैन । त्यसैगरी परियोजनामा आधारित ऋण र सामूहिक जमानीमा ऋण प्रदान गर्ने नीति पनि सहकारीहरूमा छैन । यसर्थ पर्याप्त पुँजीको अभाव एवं ऋण व्यवस्था हुन नसकेका कारणबाट पनि सिपयुक्त जनशक्तिहरूले उद्योग व्यव राय स्थापना गर्न र पुँजी भएकाहरूले पनि व्यव राय विस्तार गर्न सकिरहेका छैनन् । सहकारी संस्थाहरूमा सदस्यको हैसियतबाट तुलनात्मक रूपमा धितोविना नै ऋण सुविधा सहज भए पनि आवश्यकताअनुसार ऋण प्रदान गर्न सक्ने हैसियतको विकास हुन सकिरहेको देखिँदैन ।

बडागत रूपमा सहकारीहरूको विवरण

वडा न.	सहकारीहरूका नाम
१	• हिमालय जडिबुटी सहकारी संस्था
२	• सृजना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था
३	• न्यु जनसेवा ग्रा.वि.सं.सं.लि • ओम मनकामना ग्रा.वि.सं.सं.लि • पशुपति ग्रा.वि.सं.सं.लि • उत्साहित महिला दुग्ध उत्पादन सं.सं.लि
४	• चाँदनी कृषि सहकारी संस्था • जिवन जनज्योती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था
५	• उदयदेव बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था
६	• आस्था बचत तथा ऋण सहकारी संस्था • शुक्लाफाँट बचत तथा ऋण सहकारी संस्था
७	• सगरमाथा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था

स्रोत : दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र, २०७४

२.३ सामाजिक विकासको अवस्था

२.३.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

नगरपालिका क्षेत्रभित्र सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सुरक्षित मातृत्व, पोषण सेवा र परामर्श सेवा उपलब्ध भए पनि ल्याव, एक्सरे तथा एससिटीजस्ता अत्यावश्यक सुविधाहरू उपलब्ध हुन सकेको छैन । आधारभूत स्वास्थ्य सेवालार्ई चुस्तदुरुस्त राख्न नगरपालिका क्षेत्रभित्र १ अस्पताल, १ वटा स्वास्थ्य चौकी, १ शहरी स्वास्थ्य नगर क्लिनिक, १ वटा प्राथमिक स्वास्थ्य उपचार केन्द्र, ७ वटा गाउँ घर क्लिनिक, १४ वटा खोप क्लिनिक र नगरका सबै वडाहरूमा सक्रिय महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका रहेका छन् र स्वास्थ्य शाखाका अनुसार अहिलेसम्म नगरभरि जम्मा ८३ जना सक्रिय महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका र ८३ ओटा आमा समुह रहेका छन् ।

वडागत रूपमा स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण

क्र.स	स्वास्थ्य संस्थाहरूका नाम	संख्या
१	स्वास्थ्य चौकी	१
२	शहरी स्वास्थ्य नगर क्लिनिक	१
३	प्राथमिक स्वास्थ्य उपचार केन्द्र	१
४	गाउँ घर क्लिनिक	७
५	खोप क्लिनिक	१४
६	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	८३
७	आमा समुह	८३

स्रोत : दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र, २०७४

दोधारा चाँदनी नगरपालिका क्षेत्रका बासिन्दाहरूमा विशेष गरी झाडापखाला, रुघाखोकी, ज्वरो, टाइफाइड, ग्यास्ट्रिक तथा निमोनिया लगायतका रोगहरूको सङ्क्रमण बढी भेटिन्छ । नगरभित्रका स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी हुने महिलालार्ई सुत्केरी पोषण प्रोत्साहन सुरुवात गरिएको छ । पछिल्ला दिनमा स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा विस्तार भएको छ । स्थायी परिवार नियोजनका लागि हरेक वर्ष स्वास्थ्य संस्थामा शिविर सञ्चालन गर्ने गरिएको छ । स्वस्थ व्यवहार परिवर्तनको लागि स्वास्थ्य संस्थास्तरमा अन्तरक्रिया तथा मधुमेह, रक्तचाप र पिसाव जाँच जस्ता कार्यक्रम हरेक वर्ष सञ्चालन हुने गरेको छ । विद्यालयस्तरमा वर्षमा २ पटक जुकाको औषधी तथा भिटामिन ए र स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम हुने गरेको छ । स्थानीयस्तरमै पाठेघर खस्ने महिलाहरूको उपचार हुने गरेको छ । नगरपालिकास्तरमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन गैरसरकारी संस्थाहरू स्वास्थ्य क्षेत्रमा साझेदारको रूपमा रहेका छन् ।

आधारभूत स्वास्थ्य सेवालार्ई चुस्त र दुरुस्त बनाउनको लागि यस नगरपालिकाले स्वास्थ्य शाखाबाट औषधी खरिद, रिक्त दरबन्दीमा कर्मचारी भर्ना, कर्मचारीहरूलाई तालिममा सहभागी, विभिन्न कार्यक्रमहरूको समीक्षा, स्वास्थ्य शिविर लगायत कार्यहरू गर्दै आइरहेको छ । नगरबासीका लागि सुलभ स्वास्थ्य सेवाको उद्देश्य पूरा गर्न र आकस्मिक महामारीलाई समेत व्यवस्थापन गर्न स्वास्थ्य संस्थाहरू सुदृढीकरण, पालिकामा रहेको एक मात्र दोधारा चाँदनी अस्पताल सञ्चालन र स्वास्थ्यकर्मीहरूको प्रभावकारी परिचालनको लागि नगरपालिका स्वास्थ्य नीति तयार गरी लागु गर्नुपर्ने देखिएको छ । यसैगरी दोधारा चाँदनी बजार क्षेत्रमा रहेका निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित अस्पताल, पोलिक्लिनिक, विभिन्न औषधी पसलहरूले पनि यस पालिका र छिमेकी पालिकाको ठूलो भूभागमा स्वास्थ्य सुविधा दिइरहेका छन् । यस सन्दर्भमा स्वास्थ्य सेवाको प्रभावकारिता एवम् गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि सरोकारवाला निकायबाट समयसमयमा उल्लिखित सरकारी तथा निजी संस्थाहरूको अनुगमन तथा नियमन आवश्यक देखिन्छ ।

२.३.२ शैक्षिक विकास

यस नगरपालिकाको स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान, सिप, र प्रविधिको संरक्षण, प्रवर्द्धन, र विकास गर्न नगर शिक्षा समितिबाट आधारभूत तहको परीक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन, अनुगमन र नतिजा प्रकाशनको लागि कार्यविधि निर्माण गरिएकोछ । यसैगरी सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी कक्षा ८ को परीक्षाफल कार्यालयको वेबसाइटमार्फत प्रकाशन गर्ने तयारी पालिकाले गरेकोछ । प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रमा कार्यरत सहयोगीलाई स्थानीय तहबाट बजेट विनियोजन र कक्षा सञ्चालन गर्ने नीति लिइएकोछ । विद्यालयको शैक्षिक विकास र शिक्षकको क्षमता विकासको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको र अनलाइन विधिबाट शैक्षिक सूचना प्रवाह गरी विद्यालय र पालिकाविच बैठक सञ्चालनको गर्ने अभ्यासको सुरुवात गरिएकोछ ।

वडागत रूपमा विद्यालयहरूको नामावली

वडा न.	विद्यालयका नामहरू
१	सारदा सरस्वती उ.मा.वि.
२	लक्ष्मी उ.मा.वि. वावाथान
३	राष्ट्रिय नि.मा.वि. कंजभोज
४	महाकाली आदर्श मा.वि. चादनी
५	अम्बिका उ.मा.वि. आम्भोज
६	शंकरपार्वती मा.वि. चादनी
७	भानु उ.मा.वि. दोधारा
८	महामाया प्रा.वि. चादनी
९	भैरव प्रा.वि. सुन्दरनगर
१०	ओमकार नि.मा.वि. आम्भोज
११	पशुपति नि.मा.वि चादनी
१२	कमलसा प्रा.वि. दोधारा
१३	जनज्योती मा.वि. देउरालीघाट
१४	कालिका प्रा.वि. लह्याघाट
१५	पूर्णा नि.मा.वि.चादनी

१६	गणेश प्रा.वि. चादनी
१७	श्रृजना नि.मा.वि. ढकनाघाट दोधारा
१८	जमुना प्रा.वि. चादनी
१९	पूर्णा गिरी प्रा.वि. दोधारा
२०	मालिका प्रा.वि. चादनी
२१	पूर्णागिरी प्रा.वि. चादनी
२२	नवयूग प्रा.वि. दोधारा
२३	हरिओम प्रा.वि. दोधारा
संस्थागत तथा निजी	
१	एसियन स्टार बो.इ. स्कुल
२	यूनिक सनराइज इ. बो. स्कुल
३	इलाइट इ.बो.स्कुल
४	जूबी इन्टरनेशनल इ.बो.स्कुल
५	न्यू गार्डेन इ.बो.स्कुल
६	सूदुर पश्चिम एकेडेमी
७	लिटिल स्टार इ.बो.स्कुल
८	हिमालयन एकेडेमी
९	धूरवतारा पब्लिक स्कुल
१०	न्यु सनसाइन पब्लिक स्कुल
११	कञ्चन लिटिल एन्जल इ.बो. स्कुल
१२	नोबल एकेडेमी
१३	पशूपति शिक्षा मन्दिर

१४	नवोदय एजुकेशनल फउन्डेशन
१५	आदर्श पब्लिक स्कुल
१६	सगरमाथा विद्या मन्दिर
१७	चादनी बाल विद्या निकेतन
१८	नो भाइस हेवन इ.स्कुल
१९	दोधारा न्युभिजन
२०	साउलिन पब्लिक एकेडेमी

स्रोत : दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र, २०७४

भौगोलिक रूपमा जिल्लाको चौथो सानो यस दोधारा चादनी नगरपालिका अन्तर्गत हाल स्नातकोत्तर तह सम्म पठनपाठन हुने २३ ओटा सामुदायिक विद्यालय, २० वटा निजी विद्यालय सञ्चालनमा रहेका छन् । यीमध्ये कक्षा ९-१२ सम्म सञ्चालित ७ वटा सामुदायिक विद्यालय, १-८ सम्म सञ्चालित १६ सामुदायिक विद्यालय, कक्षा ९-१२ सम्म सञ्चालित ११ वटा संस्थागत विद्यालय, १-८ सम्म सञ्चालित १६ संस्थागत विद्यालय रहेका छन् ।

यस नगरपालिकामा रहेका अधिकांश विद्यालयहरूमा स्रोत कक्षा, एकीकृत पाठ्यक्रम, इन्टरनेट सुविधा जस्ता शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्न सघाउ पुऱ्याउने साधनहरू उपलब्ध नभएको देखिन्छ । विद्यालयहरूमा बालकलबहरू गठन भए तापनि बालमैत्री शिक्षण विधिको प्रयोग नभएको देखिन्छ । सबै विद्यालयहरूले दलित, अपाङ्ग, विपन्न तथा जेहेन्दार जस्ता विभिन्न शीर्षकमा छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउँदै आएका छन् ।

२.३.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका कूल ९६१० घरपरिवार मध्ये २२.४० प्रतिशत घरपरिवारले पाइपको धाराको पानी उपयोग गर्दछन् भने अन्यले मूल तथा खोला र नदीनालाको पानी प्रयोग गर्ने गरेका छन् । अझै पनि केही घरपरिवारमा पाइपबाट खानेपानीको सुविधा अपुग देखिन्छ । मुहानदेखि मुखसम्म सरसफाइ कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेको छ । नगरपालिका पूर्ण रूपमा खुल्ला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भइसकेको अवस्था भए पनि केही घरधुरीहरूमा शौचालय नभएको देखिन्छ । वडाहरूको फोहरमैला जैविक भए मल बनाउने, प्लास्टिक र अजैविक भए जलाउने गरी घरैमा व्यवस्थापन गरिने गरेको छ । सार्वजनिक शौचालयहरूको अभाव रहेकोछ भने कतिपय घरधुरीमा खानेपानीको व्यवस्था समेत छैन । पूर्ण सरसफाइमा अझै पनि कमीकमजोरी छन् । विद्यालयहरूमा सेनिटरी प्याडको विर्सजन एवं किशोरीमैत्री शौचालय लगायतका समस्याहरू यथावत देखिन्छन्

२.३.४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

नेपालको संविधानले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका सवाललाई सम्बोधन गर्दै लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गर्ने संकल्पसहित महिलालाई लैङ्गिक भेदभावविना समान वंशीय हक, सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्यसम्बन्धी हक, राज्यका सबै निकायमा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा सहभागी हुने हक लगायतका हकको प्रत्याभूति गरेको छ । नगरपालिकाले पाँच वर्षभित्र बालविवाहमुक्त, महिला हिंसा मुक्त र शतप्रतिशत महिला साक्षर नगर निर्माणको लागि आवश्यक पहल गरेको छ । महिलामैत्री नगरपालिकाका लागि टोलटोलमा आमा समूह गठन भएका छन् । लक्षित वर्गका लागि क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन हुने छ । सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट सबै वर्गलाई समेट्ने प्रयास भइरहेको छ । लक्षित वर्गका लागि आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेका छन् । नगरपालिकास्तरमा बाल, महिला, आदिवासी जनजाति तथा अपाङ्ग सञ्चालन रहेका छन् । स्थानीय समिति तथा संरचना समावेशी स्वरूपमा गठन हुने गरेका छन् । सामाजिक असमानता तथा विभेदका कारण यस क्षेत्रका महिला, दलित, जनजाति, अल्पसङ्ख्यक वर्ग सामाजिक तथा आर्थिक रूपले पछाडि परेका छन् । सबै वर्ग तथा समुदायको सामाजिक न्याय, समानता, मानवअधिकार सहित सर्वाङ्गिक विकास गर्ने लक्ष्य तथा उद्देश्यका साथ लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरणलाई नगरपालिका स्तरीय योजनाले समेट्ने छ । नगरपालिकामा महिला दलित जनप्रतिनिधिको उपस्थिति, महिलामैत्री कानून, महिला शिक्षक दरबन्दी, महिला सञ्चाल विकास एवं महिलाहरूद्वारा सहकारी संस्था सञ्चालन जस्ता पक्षहरू राम्रा छन् । त्यसैगरी विद्यालयमा महिला शिक्षिकाको व्यवस्था, सुत्केरी जाँच व्यवस्था र वृद्ध भत्ताको व्यवस्था गरिएको छ । नेपाल सरकारको सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत यस नगरपालिकावासी जेष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बाल सुरक्षा अनुदान र दलित वर्गहरू सामाजिक सुरक्षा भत्ताबाट लाभान्वित भएका छन् ।

२.३.५ युवा, खेलकुद तथा कला

करिब ४०.६० (१५-३९ वर्ष) प्रतिशत जनसङ्ख्या युवा उमेर समुहका छन् । यस नगरपालिकाले युवा जनशक्तिलाई उत्पादन, विकास निर्माण र रोजगारीसँग जोडने नीति लिएको छ भने नगरपालिका तथा वडा तहमा खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना तथा खेलाडी प्रोत्साहन हुने गरेको छ । दोधारा चाँदनी नगरपालिकाका विभिन्न ठाउँहरूमा खेलकुद मैदान रहेका छन् । प्रायः खेलकुद मैदानहरू विद्यालयभित्र नै रहेका छन् । यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र खेलकुद, मनोरञ्जन, पिकनिक लगायतका स्थलहरू रहेको छ । विद्यालयस्तरका खेल मैदानहरू रहेका छन् । नगरपालिकाभित्र विभिन्न स्थानमा क्रिकेट खेल मैदान रहेकोछ ।

यस नगरपालिकामा बसोबास गर्ने विभिन्न जातजातिकाहरूको आफ्नै मौलिक संस्कृतिहरू छन् । सबै जातिहरूले आफ्नो संस्कृति अनुरूपका चाडपर्व निकै महत्त्व र उत्साहका साथ मनाउँदै आइरहेका छन् । यहाँ माघे संक्रान्ति, शिवरात्रि, दशैं, तिहार, रामनवमी, कृष्णजन्माष्टमी, गौरा, जात्रा, मेला लगायतका चाडपर्व मनाइने गरिन्छ । विभिन्न जातजातिहरूका छुट्टै संस्कृतिहरू हुँदाहुँदै पनि एकअर्काप्रतिको अटल धार्मिक तथा सांस्कृतिक सहिष्णुता यहाँको सुन्दर पक्ष हो ।

२.४ पूर्वाधार तथा सहरी विकासको अवस्था

२.४.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले भवन निर्माण योजना तथा नक्सापास मापदण्ड तयार गरी लागु गरेको छ । हरेक क्षेत्रको विकास निर्माणलाई योजनाबद्ध ढङ्गले अगाडि बढाउने पहल कदमी गरिनु पर्दछ । नगरपालिकामा आवास योजना तथा एकीकृत बस्ती विकाससम्बन्धी कानून बनाउने अधिकार प्राप्त भएको छ भने आवास निर्माणको लागि आवश्यक स्थानीय ढुङ्गा गिट्टी, बालुवा, काठ आदिको उपलब्धता रहेकोछ । आवश्यक खानेपानीका स्रोतहरू तथा प्राकृतिक जल निकासको अवस्था र बसोबासको लागि उपयुक्त हावापानी रहेकोछ । व्यवस्थित बस्ती विकासको लागि नगरपालिकाले

उपयुक्त नीति तयार गरेर प्राविधिक विज्ञहरूको सहयोगमा उक्त कार्य गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकता देखिन्छ । नगरपालिकाको प्रशासकीय भवन पक्कि रहेकोछ । त्यसैगरी नगरपालिकाका १० वटामा आफ्नै कार्यालय भवन रहेकोछ ।

बाढी र कटानले नगरपालिकाका केही क्षेत्र प्रभावित भएका कारण बसेनी मानवीय तथा आर्थिक क्षतिको सामना गर्नु परेको छ । भूउपयोग नीति अनुसार बस्ती विकास हुन नसक्दा दोधारा चाँदनी नगरपालिकाका विभिन्न ठाउँहरूमा मापदण्ड विपरीत आवास निर्माण भएका छन् साथै मापदण्ड अनुसार भएको वा नभएको अनुगमन गर्ने कार्य प्रभावकारी नभएकाले अव्यवस्थित भवन निर्माण हुने क्रम रोकिएको छैन । नगरपालिकामा विद्यमान अवस्थामा सहरी विकासको पूर्वाधार विकास गर्न आवश्यक आर्थिक समस्या रहेको देखिन्छ । एकै पटकमा सेवा प्रदान गर्न बनाउनुपर्ने भवनहरू र तिनको लागि आवश्यक मानव स्रोतसाधनको लागि गर्नुपर्ने लगानी पुन्याउन सक्षम हुन नसक्दा दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले सेवाग्राहीलाई शीघ्र सेवा प्रदान गर्न नसकिरहेको अवस्था छ । ग्रामीण क्षेत्रमा आवासको निर्माण गर्दा प्राविधिकको परामर्श नलिने तथा निर्माण सामग्री कम गुणस्तरको प्रयोग गर्ने गरिएका कारण त्यस्ता ठाउँका भवन जोखिमयुक्त रहेका छन् । सामूहिक आवास तथा एकीकृत बस्ती निर्माणमा जनचासो नहुँदा जोखिममा रहेका घर तथा बस्ती स्थानान्तरणमा समेत चुनौती रहेकोछ ।

आवास तथा बस्ती विकासका लागि आवश्यक उच्च प्रविधिहरू प्रयोग तथा दक्ष जनशक्तिहरूको परिपूर्ति गर्नु दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माणका लागि पहिलो प्राथमिकतामा राख्नु पर्ने देखिन्छ । सडक, चुस्त यातायात सुविधा, पर्याप्त गुणस्तरीय खानेपानी, गुणस्तरीय बिजुली तथा सूचना प्रणालीको व्यवस्था गरी दोधारा चाँदनी नगरपालिकालाई सुव्यवस्थित एवं सुरक्षित पालिका बनाउने प्रसस्त आधार रहेकाछन् । स्थानीय स्रोत र साधनको प्रयोग गरी सुरक्षित घरहरू बनाउन सकिने तथा व्यापक जनसहभागिता स्वयं नगरपालिकाले आफ्नो वस्तुगत अवस्था अनुरूप आवास योजना निर्माण गर्ने अधिकार रहेको कारण मौलिक प्रकृतिको वास्तुकलाको जगेर्ना गरी मौलिक पहिचान कायम गर्न आवास निर्माण अनुमति दिँदा विशेष प्रोत्साहन गर्नु पर्ने देखिन्छ । खेर गएका बाँझो जमिनहरूलाई आवास योजना निर्माण गरी सुरक्षित घडेरी विकास गर्ने तथा उर्वर, खेतीयोग्य जमिनको संरक्षणमा दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको पहलकदमी जरुरी छ । पालिकाका केही ठाउँमा सहरीकरण भए तापनि अन्य स्थानहरूमा हालसम्म सहरीकरण भइनसकेकोले सुरुको अवस्थाबाट नै वैज्ञानिक ढङ्गले सहरीकरणलाई अगाडि बढाउन सकिने अवस्था रहेको छ । यस नगरपालिकामा रहेका प्रमुख वस्तीहरूको नामावली वडागत रूपमा तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

मुख्य बस्ती तथा ठाउँका नामहरू

वडा न.	मुख्य बस्ती तथा ठाउँका नाम
१	स्याउले बजार, पशुपति टोल
२	कालिका टोल
३	श्रेष्ठ चौराहा, देविस्थान टोल
४	हाट बजार, सुर्खेती टोल, माननिय टोल
५	मलेरिया नाला, पुरानो भन्सार
६	भर्तापुर, भगवानपुर, बेलुवा बोझि, अम्बासा, ओखरपुर, मिलानपुर, लच्छिनापुर, पर्सेनी, ओखरपुर
७	कमलासा हाट बजार, कञ्जभोज कालिका मन्दिर पिपल चौतारा, पूर्णागिरी मन्दिर पिपल चौतारा
८	शिव मन्दिर पिपल चौतारा, जनप्रिय सामुदायिक वन उपभोक्ता समिती
९	सिर्जना निनजिकको .वि.मा. चौतारा, ढकनाघाट पिपल चौतारा
१०	फकिरे चौराहा पिपल चौतारा, निशानी टोल पिपल चौतारा

स्रोत : दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र, २०७४

२.४.२ सडक, पुल तथा यातायात

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाभित्र केहि सदखारू मात्रै सडकहरू पूर्ण रूपमा कालोपत्रे गरिएका छन् । यहाँका कतिपय बस्तीमा सडक सञ्जालको पहुँच विस्तार भइरहेको तथा कतै बाँकी रहेकोछ । उल्लिखित पक्की बाहेकका निर्मित अन्य सबै सडकहरू कच्ची अवस्थामा रहेकाछन् । नगरपालिकाका सबै वडाहरूलाई सडक सञ्जालले जोडेको छ । यहाँका कतिपय कच्ची सडकहरूमा वर्षाको समयमा आउने पहिरोले बाटो अवरुद्ध हुने, पानी जम्ने, हिलो हुने भएका कारण नियमित रूपमा सडक सुचारू गर्न कठिनाइ हुने गरेकोछ ।

यस दोधारा चाँदनी नगरपालिका क्षेत्रभित्र निर्माण भएका र हुँदै गरेका कतिपय सडकहरू व्यवस्थित एवम् योजनाबद्ध ढङ्गले निर्माण नगरिँदा धेरै स्थानहरूमा खेतीयोग्य जमिनको नाश हुनुका साथै पहिरोको प्रकोप बढ्ने तथा वातावरणमा प्रतिकूल असर परिरहेको देखिन्छ । तसर्थ नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सम्पूर्ण सडकहरूलाई व्यवस्थित एवम् योजनाबद्ध रूपमा स्तरोन्नति गर्न समयमै आवश्यक प्रभावकारी योजना निर्माण तथा त्यसको कार्यान्वयनका लागि बजेटको आवश्यकता रहेको देखिन्छ ।

आन्तरिक सडक सञ्जालको पूर्ण रूपमा विकास हुँदा पालिकालाई कृषि, पर्यटन र जडीबुटी उत्पादन केन्द्रको रूपमा विकास गर्न सकिने सम्भावना रहेको देखिन्छ भने स्थानीय वस्ती तथा बजार केन्द्रबाट मूल सडकमा जोडिने कृषि सडक तथा अन्य सडकहरूको स्तरोन्नति गर्न सके कृषि उत्पादन र बजारीकरण निकै सहज हुन गई आर्थिक क्रियाकलापहरूमा बढावा हुन सक्ने देखिन्छ । सडक पूर्वाधार विकासबाट आर्थिक तथा सामाजिक संरचनाको विकास भई आर्थिक समुन्नति तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुनेछन् । साथै स्थानीय स्रोत साधनको संरक्षण र दिगो प्रयोग तथा स्थानीय स्तरमा औद्योगीकरणमा सहजता हुने देखिन्छ ।

२.४.३ विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा

नेपालको संविधानले वैकल्पिक ऊर्जाको विकास गरी आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि सुपथ र सुलभ रूपमा भरपर्दो ऊर्जाको आपूर्ति गर्ने नीति अङ्गीकार गरेको छ । यस नीतिअनुरूप दुर्गम क्षेत्रहरूमा राष्ट्रिय प्रसारण लाइन पुऱ्याउन सम्भव नभएका तथा छरिएर रहेका बस्तीहरूका लागि वैकल्पिक तथा नवीकरणीय ऊर्जाका उपायहरू अवलम्बन गर्न सकिन्छ । सबै क्षेत्रमा आधुनिक ऊर्जाको पहुँच पुऱ्याउन र सहरी क्षेत्रको बढ्दो ऊर्जाभारको व्यवस्थापन गर्न र परम्परागत तथा आयातित ऊर्जामाथिको निर्भरतालाई कम गर्न विभिन्न किसिमका नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र दिगो व्यवस्थापन गरी यस क्षेत्रलाई मूल प्रवाहमा ल्याउन जरुरी छ । नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रमा नेपालमा भइरहेका कार्यहरूमा लघु जलविद्युत्, सुधारिएको पानी घट्ट, सौर्य ऊर्जा, वायु ऊर्जा, सुधारिएको चुलो, विद्युतीय चुलो, गोबरग्याँस र वायोग्याँस आदि रहेका छन् ।

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाका अधिकांश स्थानमा राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमार्फत विद्युतीकरण भइसकेकोछ । हाल अधिकांश घरधुरीमा राष्ट्रिय प्रसारणको विद्युत् सेवा उपलब्ध छ भने अपुग स्थानहरूमा विद्युत् सेवा विस्तारको काम भइरहेको छ ।

२.४.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

नागरिकको संविधान प्रदत्त मौलिक हकको रूपमा रहेको सूचनाको हकको संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै आमसञ्चारलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, जिम्मेवार र व्यावसायिक बनाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने राज्यको नीति हुने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । विगत केही वर्षदेखि नेपालमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको क्षेत्रमा विभिन्न नीतिगत प्रयासहरू

भएका छन् । बदलिँदो परिवेश तथा त्यसबाट सिर्जित चुनौती सामना गर्न तथा सिर्जित अवसरहरू प्रभावकारी रूपले उपयोग गर्न तदनुरूपको नीतिगत, कानुनी, संस्थागत व्यवस्था तथा रणनीतिक उपायहरू अवलम्बन गर्नुपर्ने आवश्यकता महसुस गरी एकीकृत सूचना तथा सञ्चार प्रविधि नीति अहिलेसम्म तर्जुमा गरिएको छैन । प्रविधिको व्यापक प्रयोगबाट कानूनको शासन, भ्रष्टाचारमुक्त र चुस्त प्रशासन, विकेन्द्रीकरण, आर्थिक अनुशासन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह र स्रोतको कुशल व्यवस्थापनजस्ता असल शासनका आधारभूत मान्यतालाई आत्मसात गरी सर्वसाधारणले पाउनु पर्ने सेवा छिटो, छरितो तथा कम खर्चिलो ढङ्गबाट प्रदान गर्न सकिन्छ ।

दोधारा चाँदनी नगरपालिका क्षेत्रका सबै वडामा मोबाइल सेवाको सुविधा पुगे तापनि अधिकांश बस्तीमा मोबाइल नेटवर्क ज्यादै कमजोर रहेकोछ । हाल स्थानीय स्तरमा प्रसारण हुने एफ.एम. रेडियो सञ्चालनमा नरहेको भए तापनि वाइफाई तथा इन्टरनेटको पहुँच विस्तार भएका ठाउँहरूमा रेडियो सुन्ने तथा स्याटलाइट टेलिभिजन हेर्न सकिने अवस्था छ । यस पालिकाभित्र विभिन्न स्थानमा मोबाइल फोन सेवाका टावरहरू रहेकोले अधिकांश ठाउँमा मोबाइल नेटवर्कको समस्या छैन दोधारा चाँदनी बजार क्षेत्रमा अप्टिकल फाइबर विस्तार भए तापनि अन्य ठाउँमा अप्टिकल फाइबर विस्तार हुन नसक्दा दोधारा चाँदनी नगरपालिकाका अन्य बस्तीहरूमा इन्टरनेट सुविधा एकदमै कमजोर रहेकोछ । अति दुर्गम तथा बिकट भौगोलिक ठाउँमा अवस्थित बस्तीहरूमा सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिको विकासमा दोधारा चाँदनी नगरपालिका निकै पछि परेकोछ । छरिएर रहेको बस्ती भएकाले सञ्चारक्षेत्रको विकास र विस्तार गर्न कठिनाई रहेको देखिन्छ ।

२.५ वन, वातावरण तथा विपत् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको अवस्था

२.५.१ वन तथा जैविक विविधता

वन क्षेत्र जैविक विविधताको भण्डार मात्र होइन कृषि, ऊर्जा, जल तथा औद्योगिक कच्चा पदार्थको स्रोत हुनुको साथै प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य र बहुसङ्ख्यक जनताको जीविकाको प्रमुख आधार पनि हो । वन क्षेत्रमा नेपालको आर्थिक समुन्नति गर्न सक्ने प्रचुर सम्भावना रहेको छ । जडीबुटी लगायत विभिन्न वन पैदावारको बिक्रीबाट मात्र बसेनी करिब दुई अर्बभन्दा बढी राजस्व सङ्कलन हुने गरेको छ । नेपालको संविधानमा वातावरणीय सन्तुलन र स्वच्छताको लागि वन क्षेत्र तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्न राज्यले प्राथमिकता दिने कुरा उल्लेख गरिएको छ । वन वातावरण र जैविक विविधताको दृष्टिकोणले दोधारा चाँदनी नगरपालिका एक महत्त्वपूर्ण स्थान मानिन्छ ।

तराई क्षेत्रमा रहेको यस नगरपालिकामा महाकाली किनारमा उष्ण प्रकृतिको हावापानी भएको वन जङ्गल फैलिएर रहेको पाइन्छ । यहाँ मुख्य गरी साल, सिसौ, हल्दु, जामुन, वर, पिपल जातका प्रजातिहरू पाइन्छ । यसैगरी कोइली, मैना, सुगा, ढुकुर, लुइँचे, गौँथली, काग, भँगेरा, हुचिल, जुरेली, भद्रायो, चिल, बाज, कोटेरा, ठेउवा, बट्टाइ, चिवे, भ्याकुर, फिस्टो, रपी, गिद्ध, लाटोकोसेरो, हाँस, परेवा, कुखुरा, तिन्ना आदि तथा घसने जीवहरूमा, हरेउ, सुनगोहोरो, छेपारो, भित्ती, सर्प, गड्यौला, जुका, अन्य किटपतङ्ग आदि जातका चराचुरुङ्गीहरू पाइन्छन् । यहाँका जङ्गलहरू बस्तीदेखि टाढा, अपायक स्थानमा घना र उत्तम छन् भने बस्ती नजिक रहेका वन क्षेत्रहरू विगतमा विनाशको क्रममा रहे तापनि हाल क्रमशः सुधारको क्रममा छन् ।

यस नगरपालिकामा रहेका प्रमुख वनहरूको विवरण (सामुदायिक वनहरूको नामावली) र वनमा पाइने प्रमुख रुख विरुवा र सबै पशुपंक्षीको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

वडा न.	वनहरूको विवरण (सामुदायिक वनहरूको नामावली)
१	<ul style="list-style-type: none"> बैलवन्ध मध्यवर्ती सामुदायिक वन चाहना सामुदायिक वन गौरी शंकर मध्यवर्ती सामुदायिक वन
२	<ul style="list-style-type: none"> कमलसा सामुदायिक वन मायापुरी मध्यवर्ती सामुदायिक वन
२	<ul style="list-style-type: none"> सिमाना मध्यवर्ती सामुदायिक वन दिप ज्योती सामुदायिक वन सनसारीमाई मध्यवर्ती सामुदायिक वन
५	<ul style="list-style-type: none"> ईन्द्रा सामुदायिक वन

स्रोत : दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र, २०७४

भूउपयोगको दृष्टिकोणले नदी तथा खोला क्षेत्रले जैविक विविधताको संरक्षणमा निकै महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको देखिन्छ। नगरक्षेत्रमा रहेका विभिन्न नदी, खोला तथा साना खोल्साले यस क्षेत्रको जैविक विविधताको संरक्षणमा निकै ठुलो योगदान पुऱ्याएका छन् ।

२.५.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

नगरपालिकाले जलाधार व्यवस्थापनलाई जीविकोपार्जनसँग जोडेर जलउपयोग गुरुयोजना तथा जीविकोपार्जन कार्यान्वयन तर्जुमा गरेको छ । यस नगरपालिकाको मुख्य जलाधार क्षेत्र भनेको ५.२६ रहेका छन् । महाकाली नदि जस्ता जलस्रोतहरू यस नगरपालिकाको लागि मुख्य स्रोतको रूपमा रहेका छन् ।

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको समग्र भू-उपयोगको स्थिति हेर्दा नगरपालिकाको कूल क्षेत्रफल ५६.८४ वर्ग किलोमिटरमध्ये करिब १.७६ प्रतिशत हिस्सा वन जङ्गलले ओगटेको छ । त्यसैगरी ०.५५ प्रतिशत भूभाग घाँसे मैदान ०.७८ प्रतिशत बाँझो क्षेत्र रहेको देखिन्छ भने खेतीयोग्य जमिनको हिस्सा ७५.२२ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ । अन्य वालुवा क्षेत्र, ताल तलैया र चट्टान क्षेत्र एकदमै कम रहेको देखिन्छ । जलाधार व्यवस्थापन एवम् संरक्षणका अभावमा सिँचाइ व्यवस्थापन तथा बाढी पहिरो नियन्त्रणमा कठिनाइ छ । स्थानीय खोला खोल्साले खेतीयोग्य जमिन कटान गर्ने क्रम बढ्दो छ भने बेमौसमी बाढीका कारण यहाँका स्थानीयबासीले धन-जनको क्षति व्यहोर्नु परेको अवस्था विद्यमान छ ।

२.५.३ वातावरण व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन

नगर क्षेत्रमा हरित पूर्वाधार विकासका ठूला आयोजनाहरू नभए तापनि वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रमा नीतिगत रूपमा प्रवर्द्धन गर्ने, सौर्य ऊर्जालाई बढावा दिने, खाना पकाउने स्रोतको उपभोगमा दाउराको प्रयोग कम गर्दै जाने, ग्रामीण वडाहरूमा वायोग्याँस निर्माणमा अनुदान उपलब्ध गराउने लगायतका कार्यक्रमहरू भइरहेको अवस्था छ । नगरपालिकाले स्वच्छ तथा सफा वातावरणको निर्माण गर्न एवम् जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण र अनुकूलनका लागि अघि सारेका नीतिगत प्रयास सकारात्मक छन् । नगरपालिकामा जलवायु परिवर्तनबाट भौतिक, आर्थिक तथा समाजिक संरचनाहरूमा पर्न सक्ने प्रभाव न्यून गर्न तथा आर्थिक विकास र रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न सकिन्छ । अझै पनि ग्रामीण वडाहरूमा खाना पकाउनका लागि दाउराको प्रचलन यथावतै छ । त्यसैगरी वन पैदावारमा आधारित उद्योगधन्दा पनि दिनानुदिन बढेकै छन् । विकास निर्माणका कार्यहरू गर्दा वातावरणीय पक्षलाई कम महत्त्व दिने एउटा संस्कृति नै बनेकोछ । जलवायु परिवर्तनले मौसमी पात्रोमा परिवर्तन आएको छ । बालीनालीमा नयाँ किरा तथा रोगहरू लाग्ने गरेकोछ । पानीका स्रोतहरू सुक्दै गएका छन् भने विभिन्न किसिमको रोग, कुपोषण, तनाव आदिले विद्यार्थीहरू विरामी भई पठनपाठनमा समस्या र खेती फसलमा कमी आएकोछ । वातावरणीय प्रभावहरू क्रमशः स्वास्थ्य, शिक्षा र पोषणमा समेत देखिन थालेका छन् ।

जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्न वा अनुकूलन गर्न ज्ञान, सिप र संयन्त्र विकासमा त्यति ध्यान पुग्न सकेको देखिँदैन । अव्यवस्थित भूउपयोग तथा अनियन्त्रित भौतिक पूर्वाधार निर्माणका कारणले वातावरणीय सन्तुलनमा नकारात्मक असर परेको छ । नगर क्षेत्रमा जम्मा हुने प्लास्टिकजन्य फोहरमैला एवम् स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने फोहरहरूले समेत वातावरणमा प्रतिकूल असर पारेकोछ । यस क्षेत्रको खानेपानी, सिँचाइ, र विभिन्न उचाइमा रहेका कृषि, पशुपालन, पूर्वाधारका योजनामा आगामी दिनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावबाट हुने जोखिमलाई कसरी न्यूनीकरण गर्ने वा अनुकूलनका प्रयासको थालनी गर्ने भन्ने विषय गम्भीर रूपमा देखिन थालेकोछ । तीव्र सहरीकरणबाट वन, र उर्वर भूमिमाथि बढ्दै गएको चाप र जलवायु परिवर्तनबाट सृजित भएका र भविष्यमा हुन सक्ने दुःप्रभावलाई कसरी न्यूनीकरण वा अनुकूलन गर्ने भन्ने विषय नगरपालिकाको सामु एक चुनौतीको रूपमा देखिएकोछ ।

कृषि क्षेत्रमा अत्यधिक रा राय निक औषधीको प्रयोगमा न्यूनीकरण हुन नसकेका कारण जल तथा जमिनमा प्रदूषण बढ्दो रूपमा रहेको छ । नगरपालिकाका सबै वडाहरूबाट फोहरमैला सङ्कलन गर्न सकिएको छैन । बजार क्षेत्रमा यातायातको बढ्दो चापका कारण धुलोधुँवा र प्रदूषण बढेको देखिन्छ । साथै ग्रामीण क्षेत्रमा अव्यवस्थित रूपमा बाटो खन्ने गरेका कारण भूक्षयको समेत समस्या हुने गरेको देखिन्छ । दोधारा चाँदनी बजार क्षेत्रमा फोहरमैला सङ्कलन तथा व्यवस्थापन गर्न नसक्दा समयसमयमा समस्या देखिँदै आएका छन् ।

२.५.४ महामारी तथा विपत् व्यवस्थापन

नगर र वडा स्तरीय विपत् व्यवस्थापन समिति गठन भएको छ । स्थानीय आपतकालीन सञ्चालन केन्द्र स्थापना प्रक्रिया अगाडि बढेको छ । स्थानीय आपतकालीन सञ्चालन केन्द्रले गैरसरकारी संस्थाहरू र सरकारी एजेन्सीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूसहित नगरस्तरीय प्रकोप सम्बन्धी जानकारीका लागि समन्वय र सञ्चार बिन्दु बनाउने काम अगाडि बढेको छ । विपत् जोखिम न्यूनीकरणका लागि नगरपालिकाको आफ्नै राष्ट्रिय एकीकृत सूचना प्रणाली विकासको कार्यविधि तयार गरी यसमार्फत विपद्का सूचनाहरू एकै ठाउँबाट सबैले जानकारी पाउने व्यवस्थालाई अगाडि बढाइएको छ ।

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको विपत् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना मा उल्लेख भएअनुसार नगरपालिकाका केही स्थानका घरधुरी जोखिममा रहेका छन् । खोलानालाले बर्सेनी बाटो परिवर्तन गर्ने गरेका कारण नदी किनारमा रहेका कृषि क्षेत्र बगरमा परिणत हुने गरेका छन् । नदी कटानका साथै नगरपालिकाभित्र पहिरोको जोखिमयुक्त क्षेत्रहरू समेत रहेका छन् । यदाकदा वनजङ्गल वरपरका क्षेत्रमा आगलागीको प्रकोप समेत हुने गरेको छ भने वनजङ्गल निकटका खेतीयोग्य क्षेत्रमा वन्यजन्तुहरूको प्रवेशका कारण बालिनाली तथा धनजनमा क्षति हुने गरेको (बाँदर, बाँदेल आदि) देखिन्छ। कुनै बेला चट्याङ्गका कारण समेत यहाँ धनजनको क्षति हुने गरेको छ । विपत् जोखिम तथा सम्भाव्य क्षेत्रहरूको नक्साङ्कन भई सोअनुसारको भूउपयोग पद्धति अवलम्बन गर्ने नीति कार्यान्वयन भएको छैन । विपद्को त्रासले स्थानीयहरू घर/बस्ती छाडी अन्यत्र बसाइँसराइ गर्ने सम्मको अवस्था सिर्जना भएको छ । विपद्को जोखिमले जग्गाजमिन बिक्री गर्ने वा भूउपयोग परिवर्तन गर्ने प्रवृत्ति रोक्न सकिएको छैन । नगरपालिका स्तरमा वैज्ञानिक भूउपयोग प्रणाली स्थापना तथा विपत् न्यूनीकरण गर्न नयाँ प्रविधिको प्रयोग भएको देखिँदैन ।

२.६ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था

२.६.१ स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन

शासन प्रणालीलाई जनमुखी, सक्षम, सुदृढ, सेवामूलक र उत्तरदायी बनाउनु नयाँ लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको आवश्यकता हो । यसका लागि शासन प्रणालीमा सबै क्षेत्र, वर्ग, समुदाय र सरोकारवालाको पहुँच र सहभागितालाई सुनिश्चित गर्नु आवश्यक छ । संघीय प्रणालीमा आधारित लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थालाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गर्दै जनविश्वास अभिवृद्धि गर्नु सुशासनको मूल मर्म हो । संविधानले सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, भ्रष्टाचारमुक्त, पारदर्शी, जनउत्तरदायी र सहभागितामूलक बनाउँदै राज्यबाट प्राप्त हुने सेवासुविधामा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था गरेको छ । सुशासनका लागि संघीय तथा प्रादेशिक संवैधानिक निकाय तथा आयोगसँगको सम्पर्क र समन्वय, अभिलेख व्यवस्थापन र कार्यान्वयन, नगरपालिकामा सार्वजनिक सेवा वितरणको न्यूनतम मापदण्ड निर्धारण र सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण तथा सेवा प्रवाहको अनुगमनको पनि व्यवस्था गर्न आवश्यक रहेको छ । यसै सन्दर्भमा नगरपालिकामा बन्न लागेको यस प्रथम आवधिक विकास योजना सेवा प्रदायक निकाय तथा समग्रमा सार्वजनिक शासन प्रक्रियामा सुशासनको संस्थागत विकासमा समेत महत्त्वपूर्ण हुनेछ ।

नगरपालिकामा १९ सदस्यीय नगर कार्यपालिकाको व्यवस्था छ । नगरको नीतिगत व्यवस्थालाई कार्यदिशा दिन र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सङ्घीय कानूनको अधीनमा रही ५ वटा विषयगत विकास समितिहरू र विधायन, नगर शिक्षा तथा स्वास्थ्य, साझेदारी विकास, स्थानीय समन्वय, नगरस्तरीय विपत् व्यवस्थापन, बजार अनुगमन र सल्लाहकार समिति लगायतका समितिहरूले कार्यसम्पादन गर्दै आएका छन् । सहज र सरल रूपमा स्थानीय स्तरमा नै न्याय सम्पादनका लागि एक न्यायिक समितिले कार्य सम्पादन गर्दै आएको छ । नगरपालिकाले आफ्नो पहिलो पाँच वर्षे कार्यकालमा विभिन्न ऐन, कानून, कार्यविधि, मापदण्ड र निर्देशिका तर्जुमा गरी नगरपालिकाको नियमित कार्य सम्पादनलाई व्यवस्थित बनाउने प्रयास गरेको थियो भने अहिलेको जननिर्वाचित कार्यपालिकाले पनि विभिन्न अन्य आवश्यक ऐन, कानून, कार्यविधि, मापदण्ड र निर्देशिका तर्जुमा गरी नगरपालिकाको नियमित कार्य सम्पादन गरिरहेकोछ ।

स्थानीय तहको निर्वाचन २०७४ पश्चात् निर्वाचित जनप्रतिनिधिको सक्रिय पहलमा संघीयता कार्यान्वयनको सुरुआती चरण पूरा भएको छ । कुनै पनि नीति तथा कानून नभएको अवस्थामा नव निर्वाचित प्रतिनिधिहरूको मुख्य जिम्मेवारी नै स्थानीय ऐन, नीति, निर्देशिका तथा कानून निर्माण गरी दोधारा चाँदनी मा सुशासन कायम गर्नु रहेको थियो । आवश्यक कर्मचारी पदपूर्ति नभएको साथै भएका कर्मचारी पनि नगरपालिकाको कार्य व्यवस्थापनमा अभ्यस्त नभइसकेको अवस्थामा पालिकाका नियमित कार्य सञ्चालनमा समेत चुनौतीको सामना गर्नु परेको थियो । भौतिक पूर्वाधारको अभावले गर्दा

सुरुआती वर्षमा कार्य सम्पादनमा ठुलो कठिनाई सिर्जना भएको थियो र यस स्थानीय तहले अधिकांश समय एवम् स्रोत भौतिक पूर्वाधार तथा कार्यालय सञ्चालनका आवश्यक सामग्री व्यवस्थापनमा खर्चनु परेको थियो ।

२.६.२ सङ्गठनात्मक विकास

नगर कार्यपालिकाको प्रमुखको रूपमा नगरप्रमुख र नगर उपप्रमुख निर्वाचित पदाधिकारीका रूपमा रहने व्यवस्था छ । यसैगरी नगर उपप्रमुखले न्यायिक समितिको नेतृत्व गर्ने व्यवस्था रहिआएको छ । नगर कार्यपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत (उपसचिव) को रूपमा नेपाल सरकारको निजामति सेवाको प्रशासन सेवा, सामान्य प्रशासन समूह अन्तर्गतको राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीको अधिकृतलाई नेपाल सरकारले खटाउने व्यवस्था गरिएको छ । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत नगर प्रमुखप्रति उत्तरदायी रहने व्यवस्था छ भने निजले नगरसभाको सचिवको हैसियतले समेत कार्य गर्ने भएकाले निज नगर सभाप्रति समेत उत्तरदायी हुनुपर्ने व्यवस्था रहेकोछ । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको प्रत्यक्ष मातहतमा प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा, पूर्वाधार विकास शाखा, स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखा, शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा, आर्थिक विकास शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा र आन्तरिक लेखापरीक्षण एकाइको संस्थागत व्यवस्था गरिएकोछ ।

प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत प्रशासन उपशाखा, राजस्व उपशाखा, योजना तथा अनुगमन उपशाखा र कानून एकाइ रहने व्यवस्था छ । यसै शाखाले नगरपालिकाभित्र रहेका ९ वटै वडाहरूसँग समन्वय गर्ने व्यवस्था पनि रहेको छ । पूर्वाधार विकास शाखा अन्तर्गत सडक, सिँचाई तथा अन्य पूर्वाधार विकास उपशाखा, भवन तथा वस्ती विकास उपशाखा र वातावरण तथा विपत् व्यवस्थापन एकाइ रहने व्यवस्था छ । स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखा अन्तर्गत सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण उपशाखा र महिला बालबालिका र समाज कल्याण उपशाखाको व्यवस्था गरिएकोछ । यसैगरी विद्यमान सङ्गठन संरचना अन्तर्गत प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको मातहतमा स्वास्थ्य र कृषि/पशु तर्फका निकायहरू (प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, आयुर्वेद औषधालय, कृषि विकास शाखा र पशु सेवा केन्द्र) रहने व्यवस्था भएको देखिन्छ । संघीय शासन व्यवस्था अनुसार राज्यको पुनःसंरचना प्रक्रियाबाट नवगठित यस नगरपालिकाको सम्पन्न स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित नगर कार्यपालिकामार्फत नगरपालिकाको कार्य सञ्चालन हुँदै आएकोछ । नगरपालिकाको विद्यमान कर्मचारी दरबन्दी विवरण अनुसार प्राविधिक र अप्राविधिक दुवै प्रकृतिका कर्मचारीहरूको दरबन्दी यस कार्यालयमा रहेका छन्; जसलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ :

नगरकार्यपालिकाको कार्यालयको दरबन्दी तेरिज

न.पा. कार्यालय

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	१०	प्रशासन	सा.प्र.	
२	योजना अधिकृत	७	शिक्षा	शि.प्र.	
३	प्रशासकीय अधिकृत	६	प्रशासन	सा.प्र.	

४	लेखा अधिकृत	८	प्रशासन	लेखा	
५	सहायक	४	प्रशासन	सा.प्र.	
६	लेखापाल	५	प्रशासन	लेखा	
७	सलेपा	४	प्रशासन	लेखा	
न.पा. कार्यालयतर्फ जम्मा					७

नगर प्रमुख /उपप्रमुखको सचिवालय तर्फ

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी
१	खरिदार	४	प्रशासन	सा.प्र.	
२	का .स.	-	प्रशासन	करार	
३	का .स.	-	प्रशासन	करार	
सचिवालय तर्फ जम्मा					३

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	बडा सचिव	४/५	प्रशासन	सा.प्र.	१०	१०
२	सा.प.	४	प्रशासन	करार	४	४
३	का.स.	-	प्रशासन	करार	१०	१०
कूल जम्मा					२४	२४

पशु सेवा शाखातर्फ

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	पशु विकास अधिकृत	६	नेपाल कृषि	लापोडेडे	१	१
३	पशु चिकित्सक	६	नेपाल कृषि	लापोडेडे	१	१
४	प्रा.स.	५	नेपाल कृषि	भेटे	१	१
५	न.प.स्व.प्रा.	४	नेपाल कृषि	लापोडेडे	२	२
कूल जम्मा					५	५

कृषि शाखातर्फ

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	कृषि स्नातक अधिकृत	६	कृषि	बाली विज्ञान	१	१
२	प्रा.स.	५	कृषि	बाली विज्ञान	१	१
३	ना.प्र.स.	४	कृषि	बाली विज्ञान	२	२
कूल जम्मा					४	४

स्वास्थ्य चौकीतर्फ

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	ज.स्वा.नि.	६	नेपाल स्वास्थ्य		१	१
२	सि.अ.हे.व.	६	नेपाल स्वास्थ्य		१	१
३	सि.अ.न.मि.	६	नेपाल स्वास्थ्य		१	१
४	स्वास्थ्य अधिकृत	६	नेपाल स्वास्थ्य		१	१
कूल जम्मा					४	४

प्राविधिक

शाखा

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	इन्जिनियर	६	इन्जी.	जनरल	१	१
२	सव. इ.	५	इन्जी.	जनरल	५	५
३	अ सव. इ.	४	इन्जी.		४	४
कूल जम्मा					१०	१०

शिक्षा

शाखा

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	शिक्षा अधिकृत	८	-	-	१	१
२	प्रा.स.	५	-	-	१	१
कूल जम्मा					२	२

महिला विकास शाखा

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	म.वि.नि.	५	-	-	१	१
२	स.म.वि.नि.	४	-	-	१	१
३	सा.प.	४	-	-	२	२
कूल जम्मा					४	४

रोजगार शाखा

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	रोजगार संयोजक	६	-	-	१	१
२	रोजगार सहायक	५	-	-	१	१
३	प्रा.स.	५	-	-	१	१
कूल जम्मा					३	३

सुचना प्रविधि शाखा

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	सू.प्र. अधिकृत	६	-	-	१	१
कूल जम्मा					१	१

विपद ब्यबस्थापन शाखा

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	सव इ.	५	-	-	१	१
कूल जम्मा					१	१

भुमि

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	स. इ.	५	-	-	१	१
२	अमिन	४	-	-	२	२
कूल जम्मा					३	३

ब्यबस्थापन शाखा

स्टोर

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	ना.सू.	५	-	-	१	१
२	खरिदार	४	-	-	१	१
कूल जम्मा					२	२

शाखा

राजस्व

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	खरिदार	४	-	-	१	१
२	स.क.अ.	४	-	-	१	१
कूल जम्मा					२	२

लघु शाखा

उध्यम

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	खरिदार	४	-	-	२	२
कूल जम्मा					२	२

सामाजिक

सुरक्षा

शाखा

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	MIS अ.	५	-	-	२	२
२	फिल्ड सहायक	४	-	-	१	१
कूल जम्मा					३	३

आयुर्वेदिक स्वास्थ्य शाखा

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
---------	----	----	------	------	-----------------	-----------------------

१	वैद्य	४	-	-	१	१
२	अभ्यंगकर्ता	४	-	-	२	२
कूल जम्मा					३	३

सवारीचालक

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	स.चा.	-	-	-	८	८
कूल जम्मा					८	८

का.स.

क्र.सं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको दरबन्दी
१	का.स.	-	-	-	७	७
कूल जम्मा					७	७

हालसालै स्थानीय तहमा कर्मचारी दरबन्दीहरू समायोजन भएको र यस नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा अझैसम्म सबै पदहरूको सङ्ख्या स्पष्ट हुन नसकेको व्यहोरा यस कार्यालयको प्रशासन शाखाबाट जानकारी हुन आएकोछ । नेपालको संविधानबाट स्थानीय तहको लागि निर्दिष्ट अधिकार, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा स्थानीय तहको लागि तोकेको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा दलित शासकीय स्वरूप अनुसार स्थानीय तहप्रतिको नागरिकको अपेक्षा एवं परिवर्तित शासकीय स्वरूपलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यक साधन/स्रोत र सोको व्यवस्थानको लागि विद्यमान जनशक्ति पर्याप्त देखिँदैन । यस सन्दर्भमा नगरपालिकालाई आवश्यक जनशक्तिको सङ्ख्यात्मक एवं गुणात्मक रूपमा बढोत्तरी गर्नु जरुरी देखिन्छ ।

२.६.३ स्रोत परिचालन

नगरपालिकाको समग्र स्रोत परिचालन, व्यवस्थापन एवम् काम कारवाहीमा कार्यकुशलता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने प्रयोजनका लागि नेपाल सरकार एवम् विकास साझेदारबाट स्थानीय तहलाई प्राप्त हुने सबै प्रकारका अनुदान, स्थानीय निकायको आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रकम लगायत पालिकाको कोषमा प्राप्त हुने सबै प्रकारका स्रोत तथा स्थानीय स्रोत साधनलाई एकीकृत र समन्वित गरी गरिब, महिला, बालबालिका तथा सामाजिक, आर्थिक दृष्टिकोणबाट पिछडिएका वर्ग र समुदाय एवम् क्षेत्रको समेत पहुँच र स्वामित्व रहने गरी सन्तुलित तवरबाट स्थानीय सेवा प्रवाह एवम् विकास निर्माण कार्य र शासन प्रक्रिया जनमुखी, जवाफदेही, मितव्ययी, पारदर्शी, उत्तरदायी, समावेशी, समतामूलक, सहभागितामूलक, दिगो र गुणस्तरयुक्त गराउँदै स्थानीय स्तरबाट नै गरिबी न्यूनीकरण र दिगो विकासको अवधारणालाई संस्थागत गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी सोहीबमोजिम स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने हुन्छ । दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले हालसम्म पनि स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा नगरेकोले सम्बन्धित मन्त्रालय तथा स्रोत प्रदायक निकायको कानून, ऐन, निर्देशिका तथा कार्यविधिका आधारमा स्रोत परिचालन गर्ने गरेकोछ ।

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयअन्तर्गत स्रोत परिचालन समन्वय शाखाले सबै ७५३ पालिकाहरूलाई स्थानीय तहको राजस्व परिचालनसम्बन्धी नीतिगत अध्ययन अनुसन्धान तथा विश्लेषण, आन्तरिक स्रोत साधनको पहिचान र परिचालनमा सहजीकरण तथा समन्वय, राजस्वको आधार विस्तारमा प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन, राजस्व सूचना तथा तथ्याङ्क आदान प्रदान प्रणाली विकास, अनुसन्धान र प्रकाशन, स्थानीय आर्थिक विकाससम्बन्धी कार्यमा सहजीकरण, राजस्व परिचालन क्षमता लेखाजोखा र सुधार, राजस्व परिचालनमा स्थानीय तहमा उत्कृष्ट देखिएका कार्यको अन्य स्थानीय तहसँग अनुभव आदानप्रदान, स्थानीय तहको राजस्व परिचालनमा भएका विवाद समाधानका लागि समन्वय, स्थानीय राजस्वको मूल्याङ्कन, स्थानीय तहको प्राकृतिक स्रोतसाधनसम्बन्धी कर तथा राजस्व व्यवस्थापनमा सहयोग र समन्वय तथा स्थानीय तहको वार्षिक आयव्ययको अभिलेख र वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशनसम्बन्धी कार्य गरिरहेको छ र सोही शाखाको समन्वय तथा सहजीकरणमा दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन हुने गरेकोछ ।

२.६.४ योजना व्यवस्थापन

पन्ध्रौँ योजनाको राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारले “समाजवादउन्मुख, सामाजिक न्यायमा आधारित, समावेशी, सन्तुलित र दिगो विकासको माध्यमबाट आर्थिक वृद्धिदरलाई उच्च पाउँदै प्रदेशवासी जनताको जीवनमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने” लक्ष्यका साथ प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक योजनाको तर्जुमा गरेको छ । योजनाबद्ध विकासका लागि तथ्यगत अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषण गर्दै विषयगत समस्या, चुनौती र अवसरहरूको पहिचान गर्ने र त्यसका आधारमा विषय केन्द्रित रणनीति र व्यावहारिक कार्यनीतिसहितको योजना आवश्यक पर्दछ । त्यसैले यस नगरपालिकाले पनि पन्ध्रौँ योजना तथा सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षीय योजनाका आधारमा ती योजनाका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू प्राप्त हुने गरी आफ्नो पहिलो पञ्चवर्षीय योजना तयार पारेको छ । योजनाहरूलाई तथ्य र प्रमाणमा आधारित र नतिजामुखी बनाउन हरेक आयोजनाको नतिजा खाका विकास गर्ने र पालिकाले कार्यान्वयन गरेको योजनाको नियमित रूपमा मूल्याङ्कन गरी उपलब्धि सार्वजनिक गर्ने व्यवस्थाको विकास गर्न पनि आवश्यक भएको छ ।

राज्य पुनर्संरचनामार्फत दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको स्थापना भएसँगै यस नगरपालिकाले प्रचलित कानून तथा ऐन वमोजिम योजना व्यवस्थापन गरी योजनाबद्ध विकासको सुरुवात गरेको छ । नगर उपप्रमुखको संयोजकत्वमा रहेको राजस्व परामर्श समितिको सिफारिसमा नगर सभाद्वारा वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम अनुमोदन गरी वार्षिक योजना तर्जुमा तथा बजेट विनियोजन गर्ने नियमित परम्परा रहेको छ भने निर्माणाधीन आवधिक योजनाले योजनाबद्ध विकासमा थप योगदान हुने अपेक्षा गरिएको छ । स्थानीय तह गठन भए पश्चात् स्थानीय विकास अवधारणा अनुरूपका प्राथमिक कामहरू शुरुवात भएका छन् । आ.व. . २०७४/७५, आ.व. २०७५/७६, आ.व. २०७६/७७, आ.व. २०७७/७८, आ.व. २०७८/७९ र आ.व. २०७९/८० को लागि पूरा अवधिको बजेट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिएको छ भने आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को बजेट कार्यान्वयनको अन्तिम चरणमा रहेको छ ।

राष्ट्रिय योजना आयोग र प्रदेश नीति तथा योजना आयोगसँग नियमित रूपमा परामर्श गरी नीति तथा योजना तर्जुमा गर्ने र कार्यक्रमहरूको वर्गीकरण गर्ने वातावरण बन्न नसकिरहेको अवस्थामा योजना व्यवस्थापनमा समस्या रहेको छ । आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा आयोजना बैकको तर्जुमा नहुँदा दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको योजना व्यवस्थापन अपेक्षाकृत छैन । योजना तर्जुमालाई मार्गनिर्देश गर्न आवश्यक खण्डीकृत तथ्याङ्कको उपलब्धता नहुनु, पर्याप्त जनशक्ति, भौतिक संरचना र बजेटको अभाव रहनु तथा कर्मचारीहरूको स्थायित्व नहुनु पनि यहाँका योजना व्यवस्थापनका चुनौतीहरू हुन् । नियमित अनुगमनले विकास कार्यक्रम र आयोजनाहरूको नतिजा खोज्ने र कार्यान्वयन गर्ने पक्षलाई बढी जिम्मेवार बनाउनुको साथै जवाफदेही पनि बनाउँछ । नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको कार्यान्वयनको सुनिश्चितताका लागि अनुगमन तथा त्यसबाट प्राप्त नतिजाको विश्लेषणका लागि मूल्याङ्कनको आवश्यकता पर्दछ । विकास आयोजनाहरूबाट, निर्धारित समयावधिभित्र निश्चित उपलब्धि तथा लागत अनुसारको प्रतिफल प्राप्त भए/नभएको यकिन गर्न सशक्त एवम् निष्पक्ष अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था हुनुपर्दछ । दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले नगर प्रमुख, उपप्रमुख, वडाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा शाखा प्रमुखहरूको नेतृत्वमा आवश्यकताअनुसार हरेक कार्यक्रमको अनुगमन गरिरहेको छ ।

परिच्छेद ३: सोच तथा विकासको अवधारणा

दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजनाका उद्देश्यहरू, नेपालको दीर्घकालीन सोच, सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारले लिएका दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य तथा सोह्रौँ पञ्चवर्षीय योजनाको अवधारणापत्रसँग तादात्म्यता गर्दै दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजना तयार गरिएकोछ । नगर कार्यपालिकाको नेतृत्व, राजनीतिक नेतृत्व, विषयगत शाखा तथा विकासका सरोकारवालाहरूको सहभागितामा दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको समग्र विकास प्रक्रियालाई मार्गदर्शन प्रदान गर्ने उद्देश्यको साथ दीर्घकालीन सोच तयार गरिएकोछ ।

३.१ पृष्ठभूमि

संघीय शासन प्रणालीअनुरूप नगरपालिकाले नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले अवलम्बन गरेका समष्टिगत आर्थिक नीति र दीर्घकालीन सोचसँग तादात्म्यता हुने गरी योजना तर्जुमा गरेकोछ । कतिपय आर्थिक नीति कार्यान्वयन गर्न तीनै तहकाबिच एकीकृत रूपमा जानुपर्ने अपरिहार्यता रहेकोछ । राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक संकल्प, समृद्धि र समुन्नतिका लागि सार्वजनिक क्षेत्रका अतिरिक्त सहकारी क्षेत्र र निजी क्षेत्रसँग समेत सहकार्य साझेदारीका कार्यहरूलाई सँगसँगै लिएर जानुपर्ने अवस्था रहेकोछ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको सरकारका नीति, योजना, बजेट तथा कार्यक्रम प्रभावकारी ढङ्गले कार्यान्वयन गर्न तीनै तहले तर्जुमा गर्ने नीति, योजना, बजेट तथा कार्यक्रममा सामञ्जस्यता हुनु आवश्यक हुन्छ । यो आवधिक विकास योजना दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको समग्र विकासका लागि तयार गरिएको दस्तावेज हो; जसले निर्दिष्ट लक्ष्य हासिल गर्नका लागि निश्चित अवधिभित्र गर्नुपर्ने कार्य तथा रणनीतिहरूको बारेमा विश्लेषण गरेको छ । यसले स्थानीय समुदायका जनगुनासो, आवश्यकता र ती आवश्यकता पूर्ति गर्न आवश्यक स्रोतको विश्लेषण गर्नुका साथै चुनौती समाधानका क्षेत्रमा केकस्ता जोखिमहरू आउन सक्छन् भन्ने बारेमा विश्लेषण गर्दछ । नगरपालिका भित्र आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय तथा सुशासनको क्षेत्रमा समावेशी विकास गर्नका लागि आवधिक योजनाले अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन महत्त्वका आयोजना बनाउने गर्दछ; जसको परिणामस्वरूप उपेक्षित वर्गले समेत विकासमा अपनत्व लिने वातावरण तयार हुन्छ । यसका लागि पनि यो योजनाको निर्माणका क्रममा सबै वर्गको साझा संलग्नतालाई मध्यनजर राख्दै वडास्तरबाट योजना सङ्कलन गरी यस आवधिक योजनामा समावेश गरिएका छन् । यस अर्थमा यो स्थानीय योजना आफैमा सहभागितामूलक तरिकाले निर्मित योजना हो ।

३.२ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू

१. दीर्घकालीन सोचका आधारमा योजनावद्ध विकास प्रक्रिया अघि बढाउने परिपाटीको थालनी भए तापनि सोहीअनुरूप कार्यान्वयनमा समस्या देखिनु ।
२. योजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गरी सोही अनुसार स्रोत परिचालनका आधारमा योजना र कार्यक्रम सञ्चालन हुन नसक्नु ।
३. जनसहभागितामा आधारित योजना कार्यान्वयन विधिको पालना हुनु पर्नेमा स्थानीय उपभोक्ता समितिले पनि योजना कार्यान्वयनमा ठेकेदारको प्रयोगले सुशासनमा समस्या देखिनु ।
४. नगरपालिकाभित्र रहेका विषयगत शाखाहरूमा जनशक्तिको अभाव हुनु तथा कर्मचारीको छिटोछिटो तथा अप्रत्यासित सरुवा हुने प्रणालीको विकासका कारण कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या हुनु ।
५. भौतिक पूर्वाधारसम्बन्धी योजनाहरू एउटा पूरा नहुँदै अर्को नयाँ योजना छनौट गर्ने प्रक्रियाले एकातिर लक्षित लाभ लिन नसकेको अवस्था छ भने अर्कोतर्फ स-साना योजना छनौट गर्दा त्यसबाट सिर्जना हुने लाभ सानो जनसङ्ख्याले मात्र प्राप्त गर्ने अवस्था हुनु विकासको सिद्धान्त विपरीत भएर जानु ।

६. विपत् व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन, वातावरणको संरक्षण जस्ता विषयमा आवश्यकता अनुसार नयाँ प्रविधि प्रयोग गर्न नसक्नु तथा यसको प्रभाव न्यूनीकरणमा ठोस कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या ।
७. नगरपालिकामा उपलब्ध स्रोत, साधन र सिपको सदुपयोग गर्ने तर्फ अपेक्षित रूपमा ध्यान पुग्न नसक्दा नगरपालिका बाह्य स्रोतमा निर्भर रहनु पर्ने अवस्था ।
८. दोधारा चाँदनी को कृषि र पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तारको लागि क्षेत्रगत बृहत्तर क्षेत्रगत योजना तयार हुन सकेको छैन ।
९. वन विनाश र वातावरणको संरक्षण विकासको समस्याको रूपमा देखिएका छन् ।
१०. विकासका आधारभूत मापदण्डहरूको संरक्षणमा समस्या देखिएकोछ ।
११. एक वडा एक पहिचानका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिएको छैन ।
१२. विकासका पूर्वाधारहरूको समान वितरण गर्न सकेको अवस्था छैन ।
१३. उत्पादन भएका वस्तुहरूको बजार र मूल्य निर्धारणको समस्या देखिएकोछ ।
१४. शिक्षा र स्वास्थ्य क्षेत्रमा देखा परेका समस्याहरूको समाधान नै विकासको ठूलो समस्या देखिएकोछ ।
१५. विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात नमिलेको कारणले थप समस्या भएकोछ ।

चुनौतीहरू

दोधारा चाँदनी नगरपालिकामा सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक तथा पर्यटकीय विकासका सम्भावनाको सँगसँगै चुनौती पनि प्रशस्त रहेका छन् । यस क्षेत्रको समग्र विकासको प्रमुख चुनौती भनेको नै आर्थिक स्रोतको व्यवस्था गरी दीर्घकालीन र दिगो किसिमको भौतिक पूर्वाधारको निर्माण र विस्तार गर्नु रहेकोछ ।

१. राजस्व सङ्कलन र आर्थिक स्रोत परिचालनका सम्बन्धमा अधिकारहरूको व्यवस्था अनुसारको आर्थिक, प्रशासनिक संरचनाको अभाव तथा कमजोर मानव संसाधन विकासका कारण अपेक्षित रूपमा आन्तरिक राजस्व सङ्कलन नहुनु ।
२. धेरैजसो भूभागमा वन क्षेत्र, चरन, खोला, बगर भएकोले कृषिको आधुनीकीकरण गरी व्यावसायिक कृषिलाई अघि बढाउनु ।
३. विनियोजित बजेट धेरैजसो भौतिक पूर्वाधारमा मात्र केन्द्रित हुने गरेकोमा मानव संसाधन विकासमा कम बजेट छुट्याउने परम्परालाई परिवर्तन गर्नु ।
४. नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा पक्की मोटरबाटो पुऱ्याउनु ।
५. नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा प्राकृतिक स्रोत तथा साधन र आर्थिक स्रोतहरू समान रूपमा नरहेका कारण सबै वडाहरूका आर्थिक तथा प्राकृतिक स्रोतहरूबाट प्राप्त हुने राजस्वलाई समान वितरण गर्दै सबैलाई विकासका समान अवसर प्रदान गर्नु ।
६. पर्यटकीय विकासको उच्च सम्भावना बोकेका फाँटहरू र नदीको तटीय क्षेत्रहरू लगायतका क्षेत्रमा पर्यटन विकासका पूर्वाधारहरूको विस्तार गर्नु ।
७. नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा विभिन्न प्रकारका नयाँनयाँ फलफूल तथा जडिबुटीहरूको व्यावसायिक रूपमा खेती सुरु गरे तापनि यिनीहरूका लागि बजार व्यवस्थापन गरी कृषकहरूलाई यसतर्फ दीर्घकालीन रूपमा आकर्षित गराउनु ।
८. नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वन क्षेत्रमा बर्सेनी लाग्ने डढेलोका कारण ठूलो वन क्षेत्र, चरिचरन क्षेत्र, महत्त्वपूर्ण जडिबुटी, वन्यजन्तु लोपोन्मुख हुने अवस्थाको अन्त्य गर्नु ।
९. स्थानीय स्रोत, साधन, जडिबुटी आदिको उचित प्रयोग व्यवस्थापन र संरक्षण गर्नु ।

१०. ऐतिहासिक तथा धार्मिक सम्पदा स्थलहरूको संरक्षण र संवर्द्धन गर्नु ।
११. सामुदायिक विद्यालयप्रतिको भरोसा एवम् विश्वासलाई कायम राख्नु ।
१२. सबै नगरबासीलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता गर्नु ।
१३. उपलब्ध पानीका स्रोतहरूको व्यवस्थापन गरी कृषियोग्य जमिनमा बाह्र महिना सिँचाइको सुनिश्चितता गर्नु ।
१४. घट्दो जन्मदर तथा बढ्दो बसाइँसराइलाई नियन्त्रण गरी नगरपालिकाको जनसङ्ख्या वृद्धिदरलाई यथावत राख्नु ।
१५. भ्रष्टाचार तथा फजुल खर्चको नियन्त्रण गरी प्रभावकारी प्रशासन संयन्त्रको विकास गर्नु ।

३.३ प्रमुख सम्भावना तथा अवसर

आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका आर्थिक, प्राकृतिक तथा मानवीय स्रोत तथा साधनको परिचालन गरी समृद्धिको मार्गमा अगाडि बढ्ने महत्त्वपूर्ण अवसर नगरपालिकालाई प्राप्त भएको छ । यस नगरपालिकाका विकास र समृद्धिका मुख्य अवसरहरूलाई निम्न रूपमा उल्लेख गर्न सकिन्छ :

१. संवैधानिक रूपमा विभिन्न राजनैतिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक अधिकारहरूको उपयोग गर्न सक्ने स्थिति रहेको छ ।
२. नगरपालिकाको हावापानी तथा स्थान विशेष कृषियोग्य भूमिको उपलब्धताका कारण यस नगरपालिकालाई पहिचान दिने गरी कृषि उत्पादन गर्न सक्ने नगरपालिकाका रूपमा विकास गर्न सकिनेछ ।
३. एक दर्जन बढी रमणीय, भौगोलिक, सांस्कृतिक तथा धार्मिक पर्यटकीय महत्त्व बोकेका स्थानहरू भएकाले यसको विशेष महत्त्व र पर्यटन विकासको प्रचुर सम्भावना रहन गएको छ ।
४. कृषिजन्य उत्पादित वस्तुको लागि आवश्यक बजारको समस्या नरहेको, यस नगरपालिकामा उत्पादन हुने जैविक कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनले राम्रो बजार पाउने प्रशस्त सम्भावना रहेको छ ।
५. प्राकृतिक तथा अन्य आर्थिक स्रोतहरूको परिचालनबाट स्थानीयवासीको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन सकिने अवस्था रहेको छ ।
६. विभिन्न फलफूल, आलु, टमाटर लगायत विभिन्न मौसमी तथा बेमौसमी फलफूल एवं तरकारीहरू, मौरीपालन जस्ता कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनका लागि यस नगरपालिकाले आफ्नो पहिचान स्थापित गर्न सक्ने र यस क्षेत्रको आधुनिकीकरण गर्न सकेको अवस्थामा यसको उत्पादकत्वमा वृद्धि आई थप आर्थिक उपलब्धि हासिल गर्न सकिने छ ।
७. नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा सडक सञ्जाल, सञ्चार तथा विद्युतीकरण जस्ता विकासका आधारभूत पूर्वाधारहरूको सुविधा पुऱ्याउन सकिने अवस्था रहेको छ ।
८. वनजङ्गल, विभिन्न जडिबुटी, जलस्रोत जस्ता प्राकृतिक स्रोतको लाभ लिन सकिने अवस्था रहेको छ ।
९. पशुपालन व्यवसाय को माध्यमबाट दुग्धजन्य पदार्थको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिने अवस्था रहेको छ ।
१०. नगरपालिकामा रहेको वन जङ्गललाई संरक्षण गरी त्यसबाट प्राप्त गर्न सकिने लाभ जस्तै: प्राङ्गारिक मल, जडिबुटी उत्पादन जस्ता क्रियाकलापका माध्यमबाट आर्थिक उपार्जन गर्न सकिने देखिन्छ ।
११. आवधिक योजनाको निर्माण प्रक्रियासँगै जनमानसमा देखिएको उत्साह र विकास तथा समृद्धिप्रतिको चाहनालाई संस्थागत गर्न सकिने अवसर रहेकोछ ।

३.४ निर्देशक सिद्धान्त

नेपालको बदलिँदो राजनैतिक, सामाजिक र कानुनी आधार र पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजनालाई समेत ध्यानमा राखेर निम्न निर्देशक सिद्धान्तहरूलाई पालन गरी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ साथै आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्दा सबै सरोकारवाला संस्था/निकाय तथा समूहहरूले निम्नलिखित विकासका सिद्धान्तहरूलाई अनिवार्य रूपमा अवलम्बन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

- (क) नेपालको संविधानको भाग १ धारा १४ मा “नेपालको अर्थतन्त्र समाजवाद उन्मुख हुनेछ” भन्ने उल्लेख भएअनुसार पिछडिएका, उपेक्षित तथा सीमान्तकृत समुदायको सामाजिक विकास तथा आर्थिक उत्थानका लागि नगर विकास योजनाको ध्येय समाजवाद उन्मुख स्थानीय अर्थतन्त्रको निर्माण गर्नु हुनेछ ।
- (ख) उत्पादनमुखी, आत्मनिर्भर र समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्रको निर्माण गरिनेछ ।
- (ग) नेपालको संविधानको भाग ४ राज्यका निर्देशक सिद्धान्त सम्बन्धी धारा ५१ (घ) (१) अनुसार तीन खम्बे अर्थनीति अनुसरण गरी सार्वजनिक, निजी, सहकारी र सामुदायिक क्षेत्रको सहभागितामा नगरपालिकाको स्थानीय अर्थतन्त्र सुदृढ गरिनेछ ।
- (घ) संविधानको भाग ४ धारा ५१ (घ) (२) मा उल्लेख भएअनुसार अर्थतन्त्रमा निजी क्षेत्रको भूमिकालाई महत्त्व दिँदै उपलब्ध साधन र स्रोतको अधिकतम परिचालनद्वारा नगरको समृद्धि हासिल गरिनेछ ।
- (ङ) संविधानको भाग ४ धारा ५१ (घ) (३) अनुसार सहकारी क्षेत्रको प्रवर्द्धन गर्दै यसलाई नगरको उच्च सम्भावना रहेका आर्थिक विकासका क्षेत्रमा परिचालन गरिनेछ ।
- (च) रणनीतिक शहरी पूर्वाधारका योजनाहरूमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबिचको सहकार्य अगाडि बढाइनेछ ।
- (छ) स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी, सरसफाइ, विद्युत्, सञ्चार र यातायात जस्ता सेवाहरूमा सबै व्यक्तिको सहज पहुँच पुऱ्याउन नेपाल सरकार, प्रदेश, विकास साझेदार, निजी क्षेत्र र समुदायसँग सहकार्य गरिनेछ ।
- (ज) आर्थिक-सामाजिक रूपले पछाडि परेका दलित, जनजाति, गरिब, एकल महिला, अपाङ्ग र पिछडा वर्गको सेवामा पहुँच बृद्धि गर्न अवरोध पुऱ्याउने कारक तत्त्वहरू पत्ता लगाई सोको सम्बोधन गर्ने गरी कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- (झ) स्थानीय स्रोत, सिप तथा साधनको अधिकतम परिचालन गरी प्राकृतिक स्रोतको दिगो उपयोग गरी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता अनुसार दिगो विकास लक्ष्य तथा समावेशी विकासका उद्देश्य प्राप्त गर्नेतर्फ नगर विकास योजनाका नीति तथा कार्यक्रमहरू परिलक्षित गरिनेछ ।
- (ञ) सांस्कृतिक तथा भौगोलिक विविधताको पृष्ठभूमि रहेको दोधारा चाँदनी नगरपालिकामा आधुनिक कृषि र पर्यटन विकासमार्फत “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” को लक्ष्यलाई यथार्थमा बदल्न योगदान दिन सक्ने नवप्रवर्तनकारी कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

३.५ सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य

दीर्घकालीन सोच

“सुन्दर, समृद्ध दोधारा चाँदनी नगर , बनाऔ देशकै नमुना सुख्खा आयात निर्यात केन्द्र ”

लक्ष्य

नगरपालिकाको विकासको लागि प्राप्त अनुदान तथा आन्तरिक स्रोत साधनहरूको अधिकतम मात्रामा परिचालन गरी सुन्दर, समृद्ध, पर्यटकीय र विकसित एवम् समतामूलक दोधारा चाँदनी निर्माणको आधार तयार गर्ने ।

उद्देश्य

१. उत्पादनशील क्षेत्रको उच्चतम परिचालन गरी गुणस्तरीय उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्दै आर्थिक विकासको आधार तयार गर्नु ।
२. गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य तथा खानेपानीको सुनिश्चितता गर्दै सामाजिक न्याय सहितको समुन्नत समाज निर्माण गर्नु ।
३. गुणस्तरीय तथा प्रयोगकर्तामैत्री पूर्वाधारको विकास गरी समृद्धिको आधार तयार गर्नु ।
४. वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्दै जल, जमिन, जङ्गल, जैविक विविधता जस्ता प्राकृतिक स्रोत र सम्पदाको संरक्षण तथा विकास गर्नु,
५. संस्थागत तथा जनशक्तिको क्षमता विकास गरी सुशासन अभिवृद्धि गर्नु ।

३.६ परिमाणात्मक लक्ष्य

तालिका १: अपेक्षित परिमाणात्मक लक्ष्य

सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
			पहिलो	तेस्रो	पाँचौं		
औसत आर्थिक वृद्धिदर	प्रतिशत	८.०० *	८.५०	९.००	१०.००	मानव विकास प्रतिवेदन, नगरपालिका विभिन्न दस्तावेजहरू र सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम पञ्च वर्षिय योजना	आर्थिक वृद्धिदर थप भएको हुने
कृषि क्षेत्रको औसत वृद्धिदर	प्रतिशत	५.०० *	६.००	६.५०	७.५०		
उद्योग क्षेत्रको औसत वृद्धिदर	प्रतिशत	५.५० *	७.००	१०.००	१२.००		
कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा सेवा क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	३.०० *	३.५०	५.००	८.००		
प्रतिव्यक्ति कूल राष्ट्रिय आय	अमेरिकी डलर	१००० *	११००	१३००	१५००		
गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	२०.०० *	१८.००	१५.००	१३.००		
बहुआयामिक गरिबीमा रहेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	२०.०० *	१८.००	१५.००	१४.००		
बेरोजगारी दर	प्रतिशत	१०.०० *	९.५०	९.००	८.५०		
३० मिनेटसम्मको दुरीमा यातायात पहुँच भएको परिवार	प्रतिशत	८८.०० *	८९.००	९०.००	९२.००		
इन्टरनेट प्रयोगकर्ता कूल परिवार	प्रतिशत	५५.०० *	६०.०० #	६५.०० #	७०.०० #		
अपेक्षित आयु	वर्षमा	७०.०० *	७०.५०	७१.००	७१.००		
विपत् बाट हुने वार्षिक क्षती रकम	रु. लाखमा	१५०	१७५	२००	३००		विपत् व्यवस्थापन थप प्रभावकारी भएको हुने

*सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षिय योजना २०७९-२०८३, पन्ध्रौं योजनाको राष्ट्रिय लक्ष्य, पालिका बजेटको आधारमा

३.७ रणनीति तथा प्राथमिकता

तालिका २: नगरपालिकाका प्रमुख रणनीतिहरू तथा प्राथमिकताहरू

रणनीतिहरू	प्राथमिकताहरू
उद्देश्य १: उत्पादनशील क्षेत्रको उच्चतम परिचालन गरी गुणस्तरीय उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्दै आर्थिक विकासको आधार तयार गर्नु ।	
१.१: प्रतिस्पर्धात्मक लाभका क्षेत्रमा लगानी बढाउने ।	१. कृषिमा आधारित उद्यमशीलताका माध्यमबाट रोजगारी सिर्जना गरी आम्दानीमा वृद्धि ल्याइनेछ । २. प्रविधिमा आधारित पर्यटनको विकास गरी यसलाई रोजगारमूलक उद्योगको रूपमा विकास गरिनेछ । ३. स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग स्थापनाका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१.२: विकासका अवसरहरूमा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	१. विकासका पूर्वाधारहरू सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा विपन्न समुदायलाई मूल प्रवाहमा ल्याइनेछ । २. गुणस्तरीय सिँचाई सुविधा, सङ्कलन केन्द्र, बजार व्यवस्थापन एवम् प्रवर्द्धन, बिउविजन, मलखादको सहज आपूर्ति र प्रविधिको पहुँचको सुनिश्चितता गरिनेछ । ३. जनताको पहुँच सिर्जना हुने गरी गुणस्तरयुक्त सडक, सिँचाई, लगायत अन्य भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्दा निश्चित मापदण्ड बनाई लागु गरिनेछ । ४. कृषि तथा पशुजन्य उपजमा आत्मनिर्भर हुँदै खाद्य सुरक्षाको प्रत्याभूति गराई गरिबी निवारणमा उल्लेख्य सुधार गरिनेछ ।
उद्देश्य २: गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य तथा खानेपानीको सुनिश्चितता गर्दै सामाजिक न्याय सहितको समुन्नत समाज निर्माण गर्नु	
२.१: शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी जस्ता आधारभूत सेवाहरूको गुणस्तर र पहुँच अभिवृद्धि गर्दै मौलिक हकको प्रत्याभूति गर्ने ।	१. महिला, बालबालिकासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने शिक्षा, स्वास्थ्य क्षेत्रमा जनचेतना अभिवृद्धि र पूर्वाधार विकासतर्फ स्वास्थ्य चौकी निर्माण, प्रसुतिगृह निर्माण, एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन र बालविकास केन्द्रहरूको व्यवस्थामा जोड दिइनेछ । २. खुला दिसामुक्त नगर कार्यक्रमलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यकताअनुसार सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा त्यसको व्यवस्थापनका लागि कार्ययोजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने नीति लिइनेछ । ३. शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी जस्ता आधारभूत सेवाहरूलाई नगरपालिकाको सामाजिक समृद्धिको मेरुदण्डका रूपमा अङ्गीकार गरी त्यसको विकासका लागि आवश्यक कार्ययोजना लागु गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: गुणस्तरीय तथा प्रयोगकर्तामैत्री पूर्वाधारको विकास गरी समृद्धिको आधार तयार गर्नु ।	
४. गुणस्तरीय पूर्वाधारहरूमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	१. विकासका पूर्वाधारको गुणस्तर सुनिश्चित गरिनेछ । २. कृषि र पर्यटनका लागि उपयुक्त ठानिएका क्षेत्रहरूको DPR गरी उक्त क्षेत्रहरूलाई पकेट र पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्थापन तथा आधुनिक प्रविधिमा आधारित कृषिसम्बन्धी क्रियाकलापमा जोड दिइनेछ । ३. सडकको स्तरोन्नति, मर्मत, सम्भार, संरचनाको काम गरी सवारी साधनलाई सुचारु गर्न बजेट बाँडफाँड गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्दै जल, जमिन, जङ्गल, जैविक विविधता जस्ता प्राकृतिक स्रोत र सम्पदाको संरक्षण तथा विकास गर्नु ।	
४.१: वातावरणीय सन्तुलन एवम् जल, जमिन, जङ्गल, जैविक विविधता आदि प्राकृतिक स्रोत र सम्पदाको संरक्षण तथा विकास गर्ने ।	१. वनजङ्गल संरक्षणमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरिनेछ । २. एक घर एक धारा र पूर्ण सरसफाइसहितको नगरपालिका बनाउने नीति अवलम्बन गरिने छ । ३. प्रकोपबाट सिर्जना हुने मानवीय तथा आर्थिक क्षतिलाई न्यूनीकरण, वातावरणीय संरक्षण जस्ता कार्यक्रम र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजनालाई आबद्ध गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ४. सडक निर्माण गर्दा क्षति भएको खानेपानी योजना, सिँचाई कुलोहरू सम्बन्धित योजना सञ्चालन गर्ने उपभोक्ता समितिलाई नै पुनर्निर्माणमा जिम्मेवार बनाइनेछ ।

रणनीतिहरू	प्राथमिकताहरू
उद्देश्य ५: संस्थागत तथा जनशक्तिको क्षमता विकास गरी सुशासन अभिवृद्धि गर्नु ।	
५. सुशासनसम्बन्धी नीतिगत, कानून एवम् संस्थागत व्यवस्था गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. समावेशी र सन्तुलित विकासको माध्यमद्वारा विभेदमुक्त समाज निर्माण गरिनेछ । २. गरिबी निवारणका लागि सञ्चालित कार्यक्रमहरूलाई एकीकृत गरी वास्तविक गरिबहरूको पहिचान र सङ्ख्या घटाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ । ३. नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोत सङ्कलनमा सार्वजनिक निजी साझेदारी अन्तर्गत गरिएको सहकार्यलाई अझ व्यवस्थित र प्रभावकारी गराइनेछ । ४. समाजमा पछाडि परेका लक्षित वर्गका लागि अनुदान रकम र आन्तरिक स्रोततर्फको निश्चित बजेट लक्षित वर्गका लागि प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने कार्यक्रममा विनियोजन गरिनेछ । ५. सुशासन, पारदर्शिता, लैङ्गिक सशक्तीकरण, सामाजिक सुरक्षा, आयमूलक, सिपमूलक कार्यक्रमलाई ध्यान दिई कार्यक्रम निर्माण गरिने छन् । ६. समावेशी सामाजिक संरचनाका माध्यमबाट नगरपालिकामा पारस्परिक सद्भाव र एकताको भावना विकास गरिनेछ । ७. नगरपालिकाको वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा मूलतः आवधिक योजनासँग आवद्ध गरी नगरपालिकाको योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई वैज्ञानिक बनाइनेछ ।

३.८ लगानी, स्रोत अनुमान र बाँडफाँट

३.८.१ कुल वित्तीय लगानी

पालिकाको समग्र आर्थिक तथा सामाजिक विकासका निमित्त आवधिक योजना अन्तर्गतका योजना तथा कार्यक्रमहरू संचालनका लागि कुन रु. दुई अर्ब बत्तीस करोड साठी लाख वित्तीय लगानी हुने अनुमान गरिएकोछ । बाँकि नपुग रकम निजि, सहकारी तथा गै.स.स. बाट हुने अनुमान गरिएकोछ । केहि रकम अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रबाट समेत लिन सकिने अनुमान गरिएकोछ ।

तालिका ३: लगानी प्रक्षेपण

क्र.सं	विवरण	०८०/०८१ अनुमान	०८१/०८२ प्रक्षेपण	०८२/०८३ प्रक्षेपण	०८३/०८४ प्रक्षेपण	०८४/०८५ प्रक्षेपण	०८५/०८६ प्रक्षेपण	आ.यो. को कुल जम्मा
१	कुल बजेटको खर्च वर्गीकरण	६९३५५६.००	७६२९११.६०	८३९२०२.८०	९२३१२३.०४	१०१५४३५.००	१११६९७९.००	४६५७६५१.००
१.१	चालु	४५०८११.४०	४५७७४६.९६	५०३५२१.६८	६२१३१५.६८	५५३८७३.८२	६७०१८७.४०	३२५७४५६.९४
१.२	पुँजीगत	२४२७४४.६०	३०५१६४.६४	३३५६८१.१२	४१४२१०.४५	३६९२४९.२१	३९०९४२.६५	२११३८४१.६२
२	कुल खर्चको क्षेत्रगत बाँडफाँड		५६६५००	४७४१४०	४२०००	४३५४५०	४३००००	२३२६०००
२.१	आर्थिक विकास	-	४८०००	४७५४०	४३९००	४५८५०	४८४००	२३३६००.००
२.२	सामाजिक विकास	-	९२५००	१०२५००	८३५००	७९५००	८०५००	४३८५००
२.३	पूर्वाधार विकास	-	१९८५००	१६६५००	१४२५००	१५२५००	१४३५००	८०३५००
२.४	वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	-	७००००	४२५००	३५०००	४२५००	४२५००	२३२५००
२.५	संस्थागत विकास तथा सुशासन	-	५७५००	१५१००	१५१००	१५१००	१५१००	११७९००
३	नगर गौरवका योजना	-	१०००००	१०००००	१०००००	१०००००	१०००००	५०००००

३.८.१ सार्वजनिक खर्च व्यहोर्ने स्रोतहरू

पालिकाको प्रथम आवधिक योजना अन्तर्गत प्रक्षेपित खर्चहरू जुटाउन अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरणका साथै आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरू पनि परिचालन गरिनेछ ।

तालिका ४: आवधिक योजनामा खर्च व्यहोर्ने स्रोतहरू

क्र.सं.	स्रोत	योजना अवधिमा हुने पुँजीगत लगानी (रु. हजारमा)	प्रतिशत
१	सरकारी (प्रदेश तथा संघीय सरकार) क्षेत्र	२११३८४१.६२	९०.८७
२	सहकारी क्षेत्र	४६५२०	२
३	निजी क्षेत्र	४६५२०	२
४	गै.स.स.	२३२६०	१
५	उपभोक्ता समूह, सामुदायिक संस्था आदिको योगदान	११६३०	०.५०
६	अन्तर स्थानीय तह साझेदारी	४६५२०	२
७	अपुग स्रोत (व्यवस्थापन गर्नुपर्ने)	३४६८१.२०	१.६२
	कूल	२३२६०००.००	१००

तालिका ५: नगरपालिकाको आय अनुमान (रु. हजारमा)

क्र. सं.	विवरण	२०८०/८१ को अनुमान	२०८१/८२ को प्रक्षेपित*	२०८२/८३ को प्रक्षेपित**	२०८३/८४ को प्रक्षेपित***	२०८४/८५ को प्रक्षेपित****	२०८५/८६ को प्रक्षेपित*****
१	नगद मौज्जात	०.००	५०००.००	५५००.००	६०५०.००	६६५५.००	७३२०.५०
२	आन्तरिक स्रोत	२६९६८.००	२९६६४.८०	३२६३१.२८	३५८९४.४१	३९४८३.८५	४३४३२.२३
३	वित्तीय समानीकरण(संघ)	१२२८००.००	१३५०८०.००	१४८५८८.००	१६३४४६.८०	१७९७९१.५०	१९७७७०.६०
४	सशर्त अनुदान (संघ)	२००८००.००	२२०८८०.००	२४२९६८.००	२६७२६४.८०	२९३९९१.३०	३२३३९०.४०
५	राजस्व बाँडफाँड (संघ)	९७८००.००	१०७५८०.००	११८३३८.००	१३०१७१.८०	१४३१८९.००	१५७५०७.९०
६	विशेष अनुदान (संघ)	१२०००.००	१३२००.००	१४५२०.००	१५९७२.००	१७५६९.२०	१९३२६.१२
७	सम्पूरक अनुदान (संघ)	८०००.००	८८००.००	९६८०.००	१०६४८.००	११७१२.८०	१२८८४.०८
८	वित्तीय समानीकरण(प्रदेश)	१०८००.००	११८८०.००	१३०६८.००	१४३७४.८०	१५८१२.२८	१७३९३.५१
९	सशर्त अनुदान (प्रदेश)	-	-	-	-	-	-
१०	राजस्व बाँडफाँड (प्रदेश)	२३८८.००	२६२६.८०	२८८९.४८	३१७८.४३	३४९६.२७	३८४५.८९
११	विशेष अनुदान (प्रदेश)	२५००.००	२७५०.००	३०२५.००	३३२७.५०	३४९६.२७	४०२६.२८
१२	सम्पूरक अनुदान (प्रदेश)	२५००.००	२७५०.००	३०२५.००	३३२७.५०	३६६०.२५	४०२६.२८
१४	अन्य	२०७०००.००	२२७७००.००	२५०४७०.००	२७५५१७.००	३०३०६८.७०	३३३३७५.६०
	जम्मा	६९३५५६.००	७६२९११.६०	८३९२०२.८०	९२३१२३.०४	१०१५४३५.००	१११६९७९.००
	कुल आय अनुमान				४६५७६५१.००		

३.९ दोधारा चाँदनी नगरपालिकाका गौरवका आयोजनाहरू

कार्यक्रमहरू	एकाइ	आधार वर्ष	योजनाको कूल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						जिम्मेवारी
				पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा	
नगर गौरव आयोजना										
नगर चक्रपथ कालोपत्रे	कि.मि.	-	२५००००.००	५००००.००	५००००.००	५००००.००	५००००.००	५००००.००	२५००००.००	पालिका
स्मार्ट सिटि	एकमुष्ट	-	२५००००.००	५००००.००	५००००.००	५००००.००	५००००.००	५००००.००	२५००००.००	पालिका
कुल जम्मा		२००००.००	५०००००.००	१०००००.००	१०००००.००	१०००००.००	१०००००.००	१०००००.००	५०००००.००	

परिच्छेद ४ : आर्थिक क्षेत्र

नेपालको संविधानले सुनिश्चित गरेको खाद्य सुरक्षा, मर्यादित र सुरक्षित रोजगारी र आयको अधिकार कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारका साथै र स्थानीय सरकारको पनि महत्त्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यसलाई मूर्त रूप दिन संवैधानिक व्यवस्था, संघ, प्रदेश तथा स्थानीय नीति, कानून, योजना र लक्ष्यको आधारमा स्थानीय सरकारले योजनाबद्ध प्रयास गर्नु आवश्यक रहेको छ । यस नगरपालिकाको समग्र आर्थिक विकासको अग्रणी क्षेत्र पर्यटन, कृषि, पशु, उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय, जलविद्युत्, वन पैदावार, सहकारी एवं कृषि पर्यटन रहेका छन् ।

यस नगरपालिकाको उत्पादन, रोजगारी र आयको प्रमुख संभाव्य स्रोतका रूपमा रहेको कृषि, पशु, उद्योग व्यवसाय, पर्यटन, वित्तीय व्यवस्थापन जस्ता क्षेत्रमा विकासका प्रयासलाई डोऱ्याउन यस क्षेत्रको विद्यमान अवस्था, समस्या तथा चुनौती समेत विषय क्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य र सोको प्राप्तिमा लागि अवलम्बन गर्नु पर्ने रणनीति र विषय क्षेत्रगत प्रमुख कार्यक्रमहरूसहितको आर्थिक विकास योजना निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

४.१ कृषि तथा पशुपक्षी

४.१.१ पृष्ठभूमि

कृषि तथा पशुपक्षी क्षेत्रले यस पालिकामा कूल गार्हस्थ्य उत्पादनको सर्वाधिक योगदान गरेको पाइन्छ । कृषि क्षेत्रमा प्रचुर सम्भावना भएको नगरपालिकामा करिब दुई तिहाइ खेतीयोग्य भूमि रहेको अवस्थामा उपलब्ध भूमिको वैज्ञानिक ढङ्गले समुचित प्रयोग गरी कृषि र कृषि उद्योगको विकास गर्नुपर्ने आवश्यकता छ । एकातर्फ जग्गाको खण्डीकरण रोक्नुपर्ने चुनौती छ भने अर्कोतर्फ जग्गा बाँझो राख्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्नु पर्नेछ । कृषि उत्पादनका क्षेत्रमा आत्मनिर्भर बनाई निर्यातमूलक अवस्थामा पुर्याउने सोचअनुरूप नै यस पालिकालाई विशेष प्राथमिकतामा राखिएको छ । उपलब्ध श्रम र सिपको पहुँच विस्तार गरी रोजगार सिर्जना गर्दै कृषिमा आधुनिकीकरण, व्यवसायीकरण र यान्त्रीकरणको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने लक्ष्य लिइएको छ ।

दिगो विकास लक्ष्यअन्तर्गत भोकमरीको अन्त्य लगायतका लक्ष्य प्राप्त गर्न आदर्श उत्पादन र न्यायिक वितरण प्रणालीप्रति विशेष पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । पोषण तथा खाद्य विविधता प्रवर्द्धन गर्नका लागि खाद्यान्नका अतिरिक्त दूध, माछा, मासु र अण्डाको महत्त्वपूर्ण भूमिकालाई मनन गरी नगरपालिकामा पशुपक्षी पालनका माध्यमबाट पोषण तथा खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धन भई रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुनुका साथै आर्थिक उन्नतितर्फ अग्रसर हुनको लागि सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

४.१.२ समस्या तथा चुनौती

यस नगरपालिकामा कृषिको विकास तथा व्यवसायीकरणका समस्याहरूमा मुख्यतः बजारको अभाव, लगानीको अभाव तथा आधुनिक उपकरण तथा गुणस्तरीय बिउबिजन, मलखाद एवं औषधीहरूको अभाव तथा विक्री वितरण गर्न सडक यातायात तथा ढुवानीको समस्या रहेको अवस्था छ । यसैगरी व्यावसायिक खेती तथा बजारीकरणका लागि सिप तथा पुँजीको अभाव, स्थानीय स्तरमा विमा गर्ने निकायको अभावले गर्दा पहिरो, असिना आदिका कारणबाट वाली उत्पादनमा भइरहेको क्षति प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको पाइन्छ । अर्कोतर्फ कृषिमा लागत लाभको दृष्टिकोणमा खेती प्रणाली खर्चिलो हुनु, माटोको नियमित परीक्षण नहुनु जस्ता समस्या, व्यावसायिक सोचको कमी विद्यमान रहनु, कृषि सङ्कलन केन्द्र नहुनु, कृषि पर्यटन तथा पकेट खेती विकास कार्यक्रम नहुनु एवम् प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन नहुनु, कृषि उपजको सुरक्षित भण्डारको सुविधा नहुनु, कोल्ड स्टोर लगायतको सुविधा नहुनुबाट व्यवस्थित विक्री वितरण प्रणाली समेत नभएको अवस्था छ भने अधिकांश कृषकहरूमा व्यावसायिक कृषि र पशुपालनसम्बन्धी प्राविधिक, व्यवस्थापकीय र बजारीकरणसम्बन्धी ज्ञान, सिप र प्रविधिको प्रयोगमा कमी हुनु रहेको छ । आर्थिक विकास सम्भावनाका क्षेत्रहरू प्रचुर भए पनि परम्परागत र निर्वाहमुखी खेती प्रणाली, व्यावसायिक ज्ञान तथा प्रविधिसम्बन्धी सूचनाको कमी, कर्जामा कम पहुँच, बजारोन्मुख खेती प्रणाली नहुनुका साथै कृषिविज्ञको समेत कमी भएको अवस्था पाइन्छ । स्थानीय हावापानी सुहाउँदो र बढी उत्पादन दिने खालको विभिन्न प्रजातिका

विउबिजन उत्पादन गर्ने नर्सरी नहुँदा कृषकहरूले माग र आवश्यकता अनुसारको वोट विरुवा प्राप्त गर्न सकेका छैनन् । साथै जलवायु परिवर्तनको असरका कारण बालीमा देखा पर्ने हानीकारक झार, रोग तथा किराहरूको प्रकोप लगायत पोषण र पानीसम्बन्धी जोखिममा वृद्धि भएको अवस्था छ । जडीबुटी उत्पादन विस्तार र बजारीकरण समस्या, सङ्कलन साथै उत्पादनका लागि औजार उपकरणको कमी, वन्यजन्तुको समस्या समेत विद्यमान छन् ।

भूमि व्यवस्थापन तथा भूमि प्रशासन सेवालार्इ वैज्ञानिकीकरण तथा सरलीकरण गर्नु, गुठी जग्गाको अभिलेखाङ्कन गरी अतिक्रमण रोक्नु, परम्परागत खेती प्रणालीलार्इ आधुनिकीकरण र व्यावसायीकरण गराई युवा जनशक्तिलार्इ कृषि तथा पशु व्यव राय तर्फ आकर्षित गराउनुका साथै वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाहरूका लागि कृषिमा आकर्षित हुने खालका कार्यक्रमहरूबाट स्वरोजगार गराउनु, खाद्यान्नको उचित वितरण गर्नु र यसको प्रयोगमा जनचेतनामूलक कार्य सञ्चालन गर्नुका साथै कृषि सहकारीहरूको लगानीलार्इ व्यापक रूपमा कृषि उत्पादन तथा उद्योगमा परिचालन गर्नुपर्ने चुनौतीहरू रहेका छन् ।

४.१.३ सम्भावना तथा अवसर

रैथाने जातका खाद्यान्न बालीहरू जस्तो आलु, धान, गहुँ, मकै, मसुरो उत्पादनलार्इ व्यावसायिक रूपले उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना छ । रैथाने बाली तथा फलफूल खेतीको लागि उपयुक्त हावापानी रहेको छ । मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेतीका लागि प्रचुर सम्भावना रहेकोछ । उच्च मूल्य पर्नजाने रायोको साग तथा तरकारीको विउ लगायत बालीको पकेट क्षेत्रको विस्तार र प्रवर्द्धन गर्न सकेको खण्डमा कृषिको व्यावसायिकता एवं दिगो खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता प्रदान गर्न सक्ने प्रचुर सम्भावना रहेकोछ । यसका अतिरिक्त मुख्य वनजन्य उत्पादनहरूको व्यवस्थित सङ्कलन तथा बजारीकरण गर्न सके यहाँको आर्थिक अवस्थामा समेत प्रत्यक्ष सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

नगरपालिकामा बाखापालनको प्रशस्त सम्भावना छ । व्यावसायिक रूपमा पशुपालन गर्न सकेमा पशुपालकहरूलार्इ मनग्य आमदानी हुने देखिन्छ । पशुपालनको तथ्याङ्कलार्इ हेर्दा खसी, बोका, कुखराको स्थानीय बजारमा खपत भई निर्यात समेत हुने गरेकोछ । गाई तथा बङ्गुर पालन गरेमा मासु तथा दुग्धजन्य पदार्थहरू दोधारा चाँदनी लगायत कंचनपुर धनगढी सम्म बजार मागलार्इ समेत पूरा गर्न सकिने राम्रो अवसर रहेकोछ ।

४.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

कृषिको आधुनिकीकरण एवम् व्यावसायिकताको विकासद्वारा कृषि तथा पशुपक्षीपालन क्षेत्रलार्इ प्रतिस्पर्धी र आत्मनिर्भर बनाउने ।

उद्देश्य

१. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी नगरपालिकाको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।
२. निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलार्इ दिगो र व्यावसायिक प्रणालीमा रूपान्तरण गर्नु ।
३. जैविक खेतीको प्रवर्द्धनमार्फत कृषि क्षेत्रको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि गरी अर्थतन्त्रमा टेवा पुऱ्याउनु ।
४. पशुपक्षी पालनलार्इ प्रविधियुक्त र व्यावसायिक बनाई पशुपक्षीजन्य पदार्थको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका ६ : कृषि तथा पशुपालनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी नगरपालिकाको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।	
१.१: कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धि र आधुनिकीकरण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. दिगो कृषि विकासका लागि आवश्यक नीति, ऐन र नियमहरू तर्जुमा तथा संसोधन गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । २. कृषि वस्तु उत्पादन अभिवृद्धि गर्न कृषि जन्य वस्तुको व्यावसायिक उत्पादनका लागि उपयुक्त र दिगो सिँचाई सुविधा लगायतका आवश्यक पूर्वाधारको पहुँच बढाइनेछ । ३. उन्नत प्रविधि (श्रेसिङ्ग मेसिन, जोत्ने, साइनारे, आदि)मा सुलभ कृषि कर्जाको व्यवस्था मिलाइनेछ । ४. कृषिमा आधुनिकीकरणका लागि आवश्यक कृषि औजारको व्यवस्था गरिनेछ । ५. खेतीयोग्य जग्गालाई बाँझो राखे प्रवृत्ति निरुत्साहित गर्दै बाँझो रहेका कृषि भूमिको दिगो उपयोगका लागि उपयुक्त योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई दिगो र व्यावसायिक प्रणालीमा रूपान्तरण गर्नु ।	
२.१: तुलनात्मक लाभ हुन सक्ने स्थानीय बालीनाली र आधारभूत खाद्यवस्तुको उपभोगमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. खाद्य तथा अन्य कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भरताका लागि उत्पादन पकेट क्षेत्र विकास गरी सघन व्यावसायिक खेती प्रणाली अघि बढाइनेछ । २. कृषि उपज उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण एवम् वितरण प्रणालीमा नयाँ प्रविधिको विकासको अनुसरण, अवलम्बन र आधुनिकीकरण गरिनेछ । ३. उत्पादन र भण्डारणका क्रममा हुने हानी नोक्सानीलाई न्यूनीकरण गर्न कृषि उपज सङ्कलन तथा भण्डारण केन्द्रको स्थापना गरिनेछ । ४. निजी तथा सहकारी क्षेत्रको संलग्नता बढाउँदै करार सम्झौतामा आधारित तथा सहकारी खेतीलाई प्राथमिकता दिइनेछ । ५. मूल्य शृङ्खला पद्धति अनुसार उत्पादनदेखि बजारीकरणसम्मका कार्यक्रमहरू एकीकृत रूपमा सञ्चालन गरिनेछ । ६. खाद्यान्न उत्पादन न्यून भएका पोषण असुरक्षित स्थानहरूमा स्थानीय स्तरमै उत्पादन गर्न सकिने कृषिजन्य उत्पादन (जौ, फापर, जुनेलो, लट्टे, सिमी, भट्ट, कोदो, सुन्तला, अदुवा) प्रवर्द्धन तथा उपयोगमा जोड दिइनेछ । ७. सुरक्षित खानपान र पौष्टिक तत्वका स्रोत तथा उपयोगबारे सचेतनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३ : जैविक खेतीको प्रवर्द्धनमार्फत कृषि क्षेत्रको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि गरी नगरपालिकाको अर्थतन्त्रमा टेवा पुऱ्याउनु ।	
३.१: जलवायु परिवर्तन र प्रकोपबाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्दै वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. प्राङ्गारिक खेतीलाई प्रोत्साहित गरी उत्पादित वस्तुलाई बजारीकरणमा जोड दिइनेछ । २. जलवायु परिवर्तनसँगै कृषिमा अनुकूलन गरी कृषि जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा उपयोगमा वृद्धि गरिनेछ । ३. लोपोन्मुख तथा रैथाने विउबिजन र बालीजन्य जैविक विविधता संरक्षणमा स्थानीय समुदायको अग्रसरतालाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

	<p>४. कृषि अध्ययन तथा अनुसन्धानमा आधारित वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको विकास एवम् विस्तार गरिनेछ ।</p> <p>५. कृषि उपजको अधिकतम उत्पादन एवम् उत्पादकत्व वृद्धिका लागि स्थानीय साधन स्रोत र जैविक प्रविधिको उपयोग गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य ४ : पशुपक्षी पालनलाई प्रविधियुक्त र व्यावसायिक बनाई पशुपक्षीजन्य पदार्थको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।</p>	
<p>४.१ : कृषकलाई पशुपक्षी पालन तथा पशुपक्षीजन्य व्यवसायमा प्रेरित गरी आत्मनिर्भर हुने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।</p>	<p>१. कृषकलाई पशुपक्षी पालन तथा पशुपक्षीजन्य व्यवसायमा प्रेरित गरी आत्मनिर्भर हुने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२. युवाको विदेश पलायन रोक्न तथा विदेशबाट फर्किएका र बेरोजगार युवालाई पशुपक्षी पालनमा युवा लाक्षित कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>३. पशुपक्षी पालनमा युवा सहभागिता र महिला सशक्तीकरणलाई केन्द्रित गरी व्यावसायिक कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।</p> <p>४. व्यावसायिक पशुपक्षी पालनका साथै ट्राउट जातका माछापालन तथा मौरी पालनका लागि अनुदान तथा सहूलियत ऋणको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>५. विपन्न परिवारलाई पशुपक्षी पालनका लागि प्रोत्साहन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>६. प्रत्येक वडामा पशु प्राविधिकको व्यवस्था गरिनेछ ।</p>

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०५१/०८२ - २०५५/०८६

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (बढा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलबायू संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	कृषि तथा पशुपन्छी	जम्मा			१९५००	१७६५०	१२८००	१२९५०	१३४००	७६३००						
	कृषि उन्नत विउ बैंक स्थापना	६		६०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१३००	५३००						
	कृषक रेकर्ड अध्यावधिक			२०००	२०००	-	-	-	-	२०००						
	रा राय निक मल को उपलब्धता	१		३०००	५००	५५०	६००	६५०	७००	३०००						
	तरकारी खेतीलाई टनेल व्यवस्थापन कार्यक्रम	१		३०००	५००	५५०	६००	६५०	७००	३०००						
	रैथाने बालीलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम	४		३०००	५००	५५०	६००	६५०	७००	३०००						
	निम्बु पकेट क्षेत्र कार्यक्रम	१		५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	माटो परिक्षण कार्यक्रम	१		५०००	-	५०००	-	-	-	५०००						
	कृषि जनचेतना , तालिम तथा प्रविधि विकास कार्यक्रम	८		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
	कृषि बिमा कार्यक्रम	१		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
	शित गृह स्थापना	१														
	कृषिजन्य उत्पादन को बजारीकरण कार्यक्रम	६		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
	बाझो जग्गामा करार खेति	२		५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	अर्गानिक खेति	१		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
	कृषि अध्ययनार्थ क्षात्रवृत्ती	१		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०५१/०५२ - २०५५/०५६

पशुपंछी																
छाडा पशु व्यवस्थापन	२		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
वडा पशु प्राविधिक कार्यक्रम	१		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
पशु बिमा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२		५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
पशु पालनको औषधि उपचारको व्यवस्था	१		५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
नस्ल सुधार/कृतिम गर्भाधान कार्यक्रम	३		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
माछापालन कार्यक्रम	४		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
कृषक क्षमता विकास कार्यक्रम	८		५०००	५०००	-	-	-	-	-	५०००						
दूध तथा मासुजन्य उत्पादन तथा बजारीकरण कार्यक्रम	८		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
चारा काट्ने मेसिनको व्यवस्था	१		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
गाई/भैषी/बाखा/कुखुरा/खरायो हाँस बंगुर पालनका लागि गोठ/ खोर निर्माण र विस्तार	६		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
बंगुर पालन	२		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						

कार्यक्रम तथा आयोजना

४.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. कृषि तथा पशुपक्षी										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौँ			
प्रभाव	नगरपालिकाको आर्थिक विकासको क्षेत्रमा उच्चतम लगानी परिचालन गरी गुणस्तरीय उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्नु।	कूल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि तथा पशुपक्षी पालनको हिस्सा	प्रतिशत	३३.५०	३३.५०	३२.००	३१.००			
असर	कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी नगरपालिकाको निर्यात प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।	प्रमुख खाद्यान्न बालीको उत्पादकत्व (धान, मकै, गहुँ, तोरी)	मे. टन प्रति हेक्टर	३.५०	३.७५	४.००	४.५०			
		दलहन (सिमी) को उत्पादकत्व	मे. टन प्रति हेक्टर	१.३०	१.४०	१.५०	१.७५			
		आलु बालीको उत्पादकत्व	मे. टन प्रति हेक्टर	१३.००	१४.००	१५.००	१६			
प्रतिफल	निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली दिगो एवम् व्यावसायिक प्रणालीमा रुपान्तरण हुनेछ ।	३० मिनेटसम्मको दुरीमा कृषि उपज विक्रीका लागि बजार उपलब्ध भएका कृषक परिवार	प्रतिशत	५०.००	५०.००	६०.००	७५.००		नगरपालिकाको कृषि, पशु विकास र स्वास्थ्य शाखाको प्रतिवेदन	कृषि, पशु र खाद्य सुरक्षा क्षेत्रले थप प्रोत्साहन र प्राथमिकता पाएका हुने
		वर्षभरी सिंचाइ हुने खेतियोग्य जमिन	प्रतिशत	७०.००	७०.००	७५.००	८०.००			
		तरकारी व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र	प्रतिशत	१०	१२.००	१५.००	२०.००			
	कृषिमा आधारित उद्योग सञ्चालन	सङ्ख्या	३०.००	३०.००	४०.००	५०.००				
		प्रांगारिक गाउँ घोषणा	सङ्ख्या	-	१	२	३			
कृषिमा आधारित उद्योगको स्थापना तथा सञ्चालन भई रोजगारी र आमदानी वृद्धि हुनेछ ।	शीत भण्डार	सङ्ख्या	-	१	२	३				
	कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र	सङ्ख्या	-	३	४	५				
	कृषि प्राविधिक	जना	९	९	१५	२५				

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०५१/०५२ - २०५५/०५६

व्यावसायिक पशुपालनबाट पशुजन्य पदार्थको आयात अन्त्य भई निर्यात प्रवर्द्धन हुनेछ ।	अण्डाको उत्पादकत्व	प्रतिशत	७.००	८.००	१०.००	१२.००	
	दुधको उत्पादकत्व	लिट्र (हजारमा)					
	मासुको उत्पादकत्व	प्रतिशत	७.००	८.००	९.००	११.००	
	पशु प्राविधिक	जना	९	९	१५	२५	

४.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

कृषि तथा पशुपन्छी उपक्षेत्रको अनुमान तथा जोखिम पक्ष देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएकोछ ।

- वातावरण राम्रो रहनेछ ।
- खडेरी, अतिबृष्टि हुनेछैन ।
- किसानहरू उत्साहजनक रूपमा सहभागी हुनेछन् ।
- राम्रो बजार मिल्नेछ ।

दोधारा चाँदनी नगरपालिकामा नगरपालिकाले संचालन गर्ने कृषि तथा पशुपन्छी उपक्षेत्रको कार्यक्रमहरूमा विभिन्न सम्भावित जोखिमहरू आउन सक्छन्। यी जोखिमहरूलाई पहिचान गरी तिनको सामना गर्न उपयुक्त रणनीतिहरू निर्माण गर्नु महत्वपूर्ण छ। सम्भावित जोखिमहरू तल प्रस्तुत छन्:

- प्राकृतिक जोखिम :

मौसम परिवर्तन, असामान्य वर्षा, सुख्खा, हिउँदे वर्षा, बाढीजस्ता मौसमजन्य समस्याहरूले बाली तथा पशुपन्छीमा असर पुर्याउन सक्छ।

भूकम्प, पहिरो, बाढी, र अन्य प्राकृतिक प्रकोपले कृषि तथा पशुपालनमा क्षति पुर्याउन सक्छ।

- जैविक जोखिम :

रोग र किराहरू: बाली र पशुपन्छीमा रोग तथा किराको प्रकोपले उत्पादनमा ठूलो हानि पुर्याउन सक्छ।

पोषणको कमी: बाली तथा पशुपन्छीको लागि आवश्यक पोषक तत्वहरूको कमीले उत्पादन घट्न सक्छ।

- प्राविधिक जोखिम :

अप्रशिक्षित जनशक्ति: आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गर्नका लागि आवश्यक तालिम र ज्ञान नभएको अवस्थामा उत्पादनमा समस्या आउन सक्छ।

प्रविधिको अवमूल्यन: पुराना र अप्रभावकारी प्रविधिको प्रयोगले उत्पादनमा असर पार्न सक्छ।

- आर्थिक जोखिम :

बजार मूल्यको अस्थिरता: उत्पादनको बजार मूल्यमा उतारचढाव हुँदा कृषकहरूले उचित मूल्य प्राप्त गर्न सक्दैनन्।

वित्तीय स्रोतको कमी: परियोजनाहरू सञ्चालन गर्न आवश्यक वित्तीय स्रोतहरूको अभावले कार्यक्रम सफल हुन सक्दैन।

- सामाजिक र संस्थागत जोखिम :

सहयोगको अभाव: कृषकहरूको सहकार्यको कमी, सहकारी संस्थाहरूको अभाव, र स्थानीय समुदायको सहभागितामा कमी आउन सक्छ।

नीतिको अभाव: प्रभावकारी नीतिको अभाव र सरकारी समर्थनको कमीले कार्यक्रम सफल हुन कठिनाई हुन सक्छ।

- व्यवस्थापकिय जोखिम

कुशल व्यवस्थापनको कमी: कार्यक्रमको कुशल व्यवस्थापन, अनुगमन, र मूल्याङ्कनको अभावले कार्यान्वयनमा समस्या आउन सक्छ।

समयमै आपूर्ति नभएको: बीउ, मल, औषधि आदि समयमै उपलब्ध नभएर उत्पादनमा समस्या आउन सक्छ।

- पर्यावरणीय जोखिम

पर्यावरणीय क्षति: रा राय निक मल र विषादीको अत्यधिक प्रयोगले माटोको उर्वराशक्ति घटाउन सक्छ र वातावरणमा नकारात्मक असर पुर्याउन सक्छ।

जैविक विविधताको कमी : एकप्रकारको बालीको अत्यधिक खेतीले जैविक विविधता घटाउन सक्छ।

यसका साथै संघ, प्रदेश, स्थानीय सरकार र सहयोगि संस्थाहरू बीच प्रभावकारी सहयोग, समन्वय र सहकार्य, मानविय स्रोत कृषि प्रवधि विउविजन, यान्त्रिकरण र भरपदो सिचाइ प्रणाली भू स्वामित्व पुर्वाधार र बजारीकरण

जस्ता कार्यको एकिकृत व्यवस्थापन हुनसके अपेक्षित नतिजा हासिल हुन गाह्रो पर्न सक्छ । मौसम तथा जलवायुको असरले आसातित परिवर्तन आउनमा चुनौति जोखिमको रुपमा रहेका छन् ।

समाधानका उपायहरू:

- प्राकृतिक जोखिम व्यवस्थापन: मौसम पूर्वानुमान प्रणाली र जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिहरू अपनाउने ।
- जैविक जोखिम न्यूनीकरण: रोग प्रतिरोधी जातहरूको विकास, जैविक उपचार र समग्र स्वास्थ्य व्यवस्थापन ।
- प्राविधिक तालिम: आधुनिक प्रविधि र कुशल तालिम कार्यक्रमहरूको आयोजना ।
- वित्तीय सहायता: सहूलियत ऋण, अनुदान र बीमा योजनाहरू ।
- समन्वय र सहभागिता: कृषक समूह र सहकारीहरूको स्थापना, सामुदायिक सहभागितामा वृद्धि ।
- प्रभावकारी नीति निर्माण: कृषि नीति र व्यवस्थापन सुधार ।
- अनुगमन र मूल्याङ्कन: कार्यक्रमहरूको नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कन ।
- यसरी, सम्भावित जोखिमहरूलाई सही पहिचान गरेर उचित उपायहरू अवलम्बन गर्दा यस नगरपालिकाको कृषि तथा पशुपन्छी कार्यक्रमहरू सफलतापूर्वक सञ्चालन गर्न सकिन्छन् ।

४.२ सिँचाइ

४.२.१ पृष्ठभूमि

सिँचाइ र खानेपानीका लागि प्रायः भूमिगत पानीमा आधारित यो पालिकाका रानी जमारा कुलरिया सिँचाइ आयोजना तथा स्थानीय कुलोहरूबाट सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भइरहेको छ । सिँचाइ सुविधा नपुगेका स्थानहरूमा खेतीको लागि आकाशे पानीमा निर्भर रहनु पर्ने बाध्यता रहेको छ । यहाँका कृषकहरूले धान, गहुँ, मकै, फलफूलका साथै विभिन्न थरिका बेमौसमी तरकारी बालीको पनि उत्पादन गर्ने गरेको पाइन्छ । आवश्यक पूर्वाधार विकासको अभावमा सबै नागरिकले यथोचित रूपमा सिँचाइको लागि पानी व्यवस्थापन गर्न सकिरहेको अवस्था छैन । मानव वस्तीको क्रमिक विकास र जलवायु परिवर्तन तथा विश्व तापमान वृद्धि साथै प्राकृतिक स्रोतको अत्यधिक दोहनका कारण पानीका स्रोतहरू सुक्ने क्रम जारी छ ।

४.२.२ समस्या तथा चुनौती

कृषियोग्य जमिनमा न्यून सिँचाइ सुविधा हुनु, सिँचाइ विकासमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोगमा कमी हुनु, पर्याप्त सिँचाइ कुलो गुणस्तरीय तथा पक्की नहुनु, भएका सिँचाइ आयोजनाहरू पनि पूर्ण क्षमतामा प्रयोगमा आउन नसक्नु, मर्मतसम्भारको कमी हुनु, सिँचाइ स्रोत मुहान सुक्दै जानु, जल उत्पन्न प्रकोपले सिँचाइ आयोजनामा क्षति पुग्नु, कृषि प्रणाली र सिँचाइबिच अन्तर्सम्बन्ध स्थापित गर्न नसकिनु आदि यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन् ।

कृषियोग्य जमिनमा सबै याममा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउन नसक्नु, स्थानीय समुदायहरूद्वारा सञ्चालन भइएका परम्परागत सिँचाइ प्रणालीका कुलाहरूको संरक्षण हुन नसक्नु, सिँचाइ कुलाहरूको मर्मत सम्भारमा लाभग्राही उपभोक्ता समितिहरूलाई जिम्मेवार बनाउन नसक्नु आदि नगरपालिकाको सिँचाइ विकासका चुनौतीहरू हुन् ।

४.२.३ सम्भावना तथा अवसर

नगरपालिकाका केही वडाहरूमा उत्पादनशील जमिन भएको हुनाले सिँचाइबाट मनग्य फलफूल, नगदेवाली, गेडागुडी मकै, धान, गहुँ आदिको उत्पादन गर्न सकिने र यहाँको उत्पादन स्थानीय होटल, कंचनपुर को धनगढीसम्म विक्रीवितरण गर्न सकिने सम्भावना छ । यस नगरपालिकाको विभिन्न खोलामार्फत सिँचाइ व्यवस्था भइरहेको र ती सिँचाइ योजनाहरूबाट वर्षभरि सिँचाइ हुने गरेको पाइन्छ । यसैगरी सिँचाइका लागि विगतमा निर्माण भएका सिँचाइ कुलो तथा थप निर्माणका लागि पानीको स्रोत रहेको तथा सिँचाइका स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापनबाट खेतीयोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा विस्तार गर्न सकिने देखिन्छ ।

सिँचाइ व्यवस्थापनका लागि प्रयाप्त स्रोतहरूको उपलब्धता भएको, सिँचाइको विकासका लागि उपयुक्त भूबनौट भएका कारण कम खर्चमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउन सकिने सम्भावना रहेको छ । साना सिँचाइ निर्माणका क्षेत्रमा संघसंस्थाहरू क्रियाशील रहनु, साना सिँचाइ नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्रमा पर्नु, नगरपालिकाको प्राथमिकतामा सिँचाइ क्षेत्र समावेश हुनु तथा सिँचाइका लागि उपयुक्त फाँटहरूको उपलब्धता हुनु यस नगरपालिकाका सिँचाइ विकासका अवसरहरू हुन् ।

४.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सिँचाइ प्रणालीको विकास र जलस्रोतको व्यवस्थापनबाट कृषिजन्य उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. परम्परागत सिँचाइ संरचनामा सुधार गर्दै नयाँ बैकल्पिक सिँचाइ स्रोतको पहिचान गर्नु ।
२. कृषियोग्य जमिनमा सिँचाइको पहुँच वृद्धि गर्न दिगो सिँचाइ प्रणालीको विकास तथा व्यवस्थापन गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका ७ : सिँचाइका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : परम्परागत सिँचाइ संरचनामा सुधार गर्दै नयाँ वैकल्पिक सिँचाइ स्रोतको पहिचान गर्नु ।	
१.१: परम्परागत सिँचाइ संरचनामा सुधार र व्यवस्थापनबाट खाद्य असुरक्षित क्षेत्रहरूलाई प्राथमिकतामा राखी सिँचाइको पहुँच वृद्धि गर्ने ।	१. परम्परागत सिँचाइका परम्परागत स्रोतहरूको विवरण तयार पारिनेछ । २. परम्परागत स्रोतहरूको क्षमताको प्राविधिक टोलीबाट मूल्याङ्कन गराइनेछ । ३. यस्ता स्रोतहरूको संरक्षण गर्ने कार्यको थालनी गरिनेछ । ४. आधारभूत सिँचाइको पहुँच वृद्धिको लागि खाद्य असुरक्षित क्षेत्रहरूको पहिचान गरी प्राथमिकताको निर्धारण गरिनेछ । ५. संरचना निर्माणको लागि वित्तीय स्रोतको व्यवस्था गरिनेछ । ६. निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न निर्माण तथा अनुगमन समितिको गठन गरिनेछ ।
१.२: आधारभूत सिँचाइको पहुँच नपुगेका कृषिजन्य क्षेत्रहरूमा वैकल्पिक स्रोतहरूको व्यवस्थापन गरी सिँचाइको पहुँच वृद्धि गर्ने ।	१. सिँचाइका वैकल्पिक स्रोतहरूको पहिचान गरिनेछ । २. पहिचान गरिएका स्रोतहरूको विज्ञ सम्मिलित टोलीबाट सम्भ्याव्यता अध्ययन गरिनेछ । ३. संरचना निर्माणको लागि आवश्यक वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गरिनेछ । ४. सिँचाइको पहुँच नपुगेका कृषिजन्य क्षेत्रहरूको विवरण तयार गरी प्राथमिकताको सूची तयार गरिनेछ । ५. प्राथमिकताको आधारमा वैकल्पिक सिँचाइ संरचनाको निर्माण गरिनेछ । ६. सतह सिँचाइको सम्भावना नभएको क्षेत्रमा डीप बोर होल प्रणालीबाट सिँचाइ गर्ने योजना तथा लागत इस्टिमेट गरिनेछ । ७. संरचना निर्माणको निमित्त निजी वा अन्य क्षेत्रसँग साझेदारीको प्रयास गरिनेछ । ८. संरचना निर्माणको प्रयोजनको लागि निर्माण तथा अनुगमन समिति गठन गरिनेछ । ९. संरचना विस्तारको लागि उपभोक्ताको लागत सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । १०. सिँचाइ आयोजनाहरूको मर्मत सम्भारको लागि कृषक तथा समुदायको क्षमता वृद्धि गरिनेछ । ११. सिँचाइको आवश्यक रेखदेख, अनुगमन र सञ्चालनको लागि जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : कृषियोग्य जमिनमा सिँचाइको पहुँच वृद्धि गर्न दिगो सिँचाइ प्रणालीको विकास तथा व्यवस्थापन गर्नु ।	
२.१ : खेतीयोग्य जमिन भएको तर सिँचाइको पहुँच नपुगेको वा अपर्याप्त भएको क्षेत्रमा प्राथमिकताको आधारमा सिँचाइको पहुँच वृद्धि गरिनेछ ।	१. सिँचाइ नपुगेका अथवा अपर्याप्त खेतीयोग्य जमिनको विवरण तयार पारिनेछ । २. निर्माण भए तापनि समुचित प्रयोगमा नआएका सिँचाइ कुलोहरूको प्रयोगमा आउने गरी पुनर्निर्माण गरिनेछ । ३. एक योजनाबाट समुदायमा खानेपानी र सिँचाइको व्यवस्थापन गर्न सम्भव भएको अवस्थामा त्यस्ता योजनालाई प्राथमिकता दिइनेछ । ४. सिँचाइको लागि प्राथमिकताको आधारमा साना जलासय, पोखरी आदि संरचना तयार गरिनेछ । ५. सिँचाइका संरचनाको मर्मतसम्भारको लागि सामूहिक कोषको व्यवस्था गरिनेछ । ६. संरचना विस्तारको लागि उपभोक्ताको लागत सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । ७. सिँचाइको व्यवस्थापनको लागि उपभोक्ताहरूको समितिको गठन गरिनेछ ।
२.२: दिगो सिँचाइ प्रणालीको लागि संरचनाको विकास र व्यवस्थापन गर्ने ।	१. जल उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत क्षमताको विकास गरिनेछ । २. सिँचाइ योजनाको सञ्चालन र व्यवस्थापनलाई दिगो बनाउन सिँचाइ सेवा शुल्क निर्धारण गरी सङ्कलन र उपयोग गर्न कानुनी व्यवस्था गरिनेछ । ३. दिगो सिँचाइको व्यवस्थापनको लागि उपभोक्ता र समुदायको दक्षतामा वृद्धि गरिनेछ । ४. सिँचाइ पुगेका क्षेत्रमा उत्पादकत्व बढाउन सकिने खालका नगदेबाली, फलफूल तथा

	खाद्यवस्तुको उत्पादनलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । ५. सिँचाइ आयोजनाका मुहानहरूको संरक्षण गरिनेछ ।
२.३: जलउत्पन्न प्रकोपको क्षति नियन्त्रण गर्नु ।	१. जल उत्पन्न जोखिमको क्षेत्र पहिचान गरी न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ । २. नदीजन्य प्रकोपका दिगो नियन्त्रणमा स्थानीय प्रविधि र रैथाने ज्ञानको उपयोग गरिनेछ । ३. खोलाखोल्सीको नियन्त्रणमा वायोइन्जिनियरिङ प्रविधिको उपयोग गरिनेछ । ४. नदी किनाराको वनको संरक्षणमा विशेष ध्यान दिइनेछ । ५. नदी किनाराका जोखिमयुक्त स्थानमा बस्ती विस्तार तथा नदी खोला अतिक्रमण र अव्यवस्थित दोहनको नियन्त्रण गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ एकाइ (बढा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	सिँचाई	जम्मा			११०००.००	१२०००.००	१३०००.००	१४५००.००	१६०००.००	६६५००.००						
	डिप बोरिंग निर्माण	५			६०००	६५००	७०००	७५००	८५००	३५५००.००						
	स्यालो बोरिंग निर्माण	२			४०००	४५००	५०००	६०००	६५००	२६०००.००						
	सिँचाईका लागि निशुल्क बिद्युत	१	-	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००.००						

४.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

२. सिँचाइ										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	जलस्रोत तथा सिँचाइको विकास र व्यवस्थापनबाट सबै क्षेत्रमा पानीको अभाव अन्त्य गर्ने ।	खेतीयोग्य जमिनमध्ये सिञ्चित जमिन	प्रतिशत	७०	७०	७५	८०	पूर्वाधार विकास शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रगती विवरण	सिँचाइ पूर्वाधार क्षेत्रमा लगानी वृद्धि हुनुको साथै अनुगमन पनि थप प्रभावकारी भएको हुने	
		बाह्रै महिना सिँचाइ हुने घरधुरी	प्रतिशत	५०	५०	५५	६०			
असर	बाह्रै महिना सिँचाइ उपलब्ध हुने क्षेत्र थप भई कृषि उत्पादकत्व वृद्धि भएको हुनेछ ।	सुचारु सिँचाइ आयोजना	सङ्ख्या	१०	१०	१२	१५			
		कुलो तथा नहर स्तरीकरण (किमि)	कि.मि.	१०	२	५	३			
प्रतिफल	पानीका मुहानहरू संरक्षण र व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	संरक्षित मुहान	सङ्ख्या	१०	३	३	४			

४.२.५ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले संचालन गर्ने सिंचाई उपक्षेत्रको कार्यक्रमहरूमा विभिन्न सम्भावित जोखिमहरू आउन सक्छन्। यी जोखिमहरूलाई पहिचान गरी तिनको सामना गर्न उपयुक्त रणनीतिहरू निर्माण गर्नु महत्वपूर्ण छ। सिंचाई क्षेत्रमा प्रस्तावित कार्यक्रम र आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन मार्फत थप कृषि योग्य भूमी सिंचित हुने र बाह्रै महिना सिंचाई सुविधा उपलब्ध भइ उत्पादकत्व तथा उत्पादन वृद्धि हुनगई कृषि क्षेत्रको समग्र विकासमा सघाउ पुगनुका साथै गरिवी नवारणमा योगदान पुग्ने अनुमान गरिएको छ। यस क्षेत्रका कार्यक्रम र आयोजना कार्यान्वयनका क्रममा सम्बन्धित निकायहरू बीच क्रियाशिल समन्वय, स्रोत व्यवस्थापन, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र सेवाप्रवाहमा प्रभावकारिता वृद्धि हुनेछ।

- वातावरण राम्रो रहनेछ।
- खडेरी, अतिवृष्टि हुनेछैन।
- पानीको आयतन घटबढ हुने छैन।
- नियमित मर्मत सम्भार हुनेछ।

यसका साथै संघ, प्रदेश, स्थानीय सरकार र सहयोगि संस्थाहरू बीच प्रभावकारी सहयोग, समन्वय र सहकार्य, मानविय स्रोत कृषि प्रवधि विउविजन, यान्त्रिकरण र भरपर्दो सिंचाई प्रणाली भू स्वामित्व पुर्वाधार र बजारीकरण जस्ता कार्यको एकिकृत व्यवस्थापन हुनसके अपेक्षित नतिजा हासिल हुन गाह्रो पर्न सक्छ। मौसम तथा जलवायुको असरले आसातित परिवर्तन आउनमा चुनौति जोखिमको रूपमा रहेका छन्।

- प्राकृतिक जोखिम :

मौसम परिवर्तन, असामान्य वर्षा, सुख्खा, हिउँदे वर्षा, बाढीजस्ता मौसमजन्य समस्याहरूले स्रोतमा असर पुर्याउन सक्छ। भूकम्प, पहिरो, बाढी, र अन्य प्राकृतिक प्रकोपले स्रोत तथा प्रणालीमा असर पुर्याउन सक्छ।

- प्राविधिक जोखिम :

अप्रशिक्षित जनशक्ति: आधुनिक सिंचाई प्रविधिको प्रयोग गर्नका लागि आवश्यक तालिम र ज्ञान नभएको अवस्थामा उत्पादनमा समस्या आउन सक्छ।

प्रविधिको अवमूल्यन: पुराना र अप्रभावकारी प्रविधिको प्रयोगले उत्पादनमा असर पार्न सक्छ।

- आर्थिक जोखिम :

वित्तीय स्रोतको कमी: परियोजनाहरू सञ्चालन गर्न आवश्यक वित्तीय स्रोतहरूको अभावले कार्यक्रम सफल हुन सक्दैन।

- सामाजिक र संस्थागत जोखिम :

सहयोगको अभाव: सहकार्यको कमी, सहकारी संस्थाहरूको अभाव, र स्थानीय समुदायको सहभागितामा कमी आउन सक्छ।

नीतिको अभाव: प्रभावकारी नीतिको अभाव र सरकारी समर्थनको कमीले कार्यक्रम सफल हुन कठिनाई हुन सक्छ।

- व्यवस्थापकिय जोखिम

कुशल व्यवस्थापनको कमी: कार्यक्रमको कुशल व्यवस्थापन, अनुगमन, र मूल्याङ्कनको अभावले कार्यान्वयनमा समस्या आउन सक्छ।

- पर्यावरणीय जोखिम

समाधानका उपायहरू:

- प्राकृतिक जोखिम व्यवस्थापन: मौसम पूर्वानुमान प्रणाली र जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिहरू अपनाउने।
- प्राविधिक तालिम: आधुनिक प्रविधि र कुशल तालिम कार्यक्रमहरूको आयोजना।
- वित्तीय सहायता: सहूलियत ऋण, अनुदान र बीमा योजनाहरू।
- समन्वय र सहभागिता: कृषक समूह र सहकारीहरूको स्थापना, सामुदायिक सहभागितामा वृद्धि।
- प्रभावकारी नीति निर्माण: सिंचाई नीति र व्यवस्थापन सुधार।
- अनुगमन र मूल्याङ्कन: कार्यक्रमहरूको नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कन।
- यसरी, सम्भावित जोखिमहरूलाई सही पहिचान गरेर उचित उपायहरू अवलम्बन गर्दा यस नगरपालिकाको सिंचाई कार्यक्रमहरू सफलतापूर्वक सञ्चालन गर्न सकिन्छन्।

४.३ पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा

४.३.१ पृष्ठभूमि

दोधारा चाँदनी नगरपालिका धार्मिक-सांस्कृतिक तथा जैविक विविधताको धनी, प्राकृतिक स्रोतको खानी र मनोरम सौन्दर्य स्थलको धनी छ । यस क्षेत्रमा पाइने जैविक विविधता, विविध सांस्कृतिक सम्पदा र प्राकृतिक मनोरम सुन्दरताले यस नगरपालिकाको महत्त्वलाई झनै बढाएको छ । मनोरम महाकाली को तिरम, हरियो वनजङ्गल, आकर्षक दृश्य, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक धरोहर, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा, रीतिरिवाज, भेशभूषा, कलाकौशल र शान्त एवम् स्वच्छ वातावरण नै यस क्षेत्रको पर्यटनका सम्भावित क्षेत्रहरू हुन् ।

भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास सम्बन्धी स्थानीय स्तरको नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनगुमन र नियमन, पुरातत्व, प्राचीन स्मारक तथा संग्रहालयको संरक्षण, सम्भार, प्रवर्द्धन र विकास, परम्परागत जात्रा तथा पर्वको सञ्चालन र व्यवस्थापन, प्रचलित कानून विरुद्धका कुरीति तथा कुसंस्कारविरुद्ध सामाजिक परिचालनसम्बन्धी कार्य, भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकाससम्बन्धी अन्य कार्यलाई स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रका रूपमा उल्लेख गरेको छ । विभिन्न जातजाति, भाषाभाषीको मौलिक एवम् परम्परागत संस्कृतिको जगेर्नाका साथै भावी पुस्तालाई समयानुकूल हस्तान्तरण गर्नु आवश्यक छ भने पुरातात्विक र ऐतिहासिक सम्पदाको संरक्षण र संवर्द्धन गर्न पनि उत्तिकै जरुरी छ । साथै यसबाट धार्मिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्दै आर्थिक उत्थान पनि गर्न सकिन्छ ।

४.३.२ समस्या तथा चुनौती

धार्मिक स्थलहरूको मर्मत सम्भार, पर्यटकीय स्थलको पहिचान र प्रचार प्रसारमा कमी, पर्यटक स्तरका होटल तथा रेस्टुराँहरू सञ्चालनमा कमी, आधुनिक तथा आयातित संस्कृतिको बढ्दो प्रभाव रहेको एवं व्यावसायिक होमस्टे समेत प्रयास नरहेको अवस्था छ । यसैगरी, पर्यटकीय स्थलहरूमा पक्कि मोटरेवल बाटो पुग्न सकेको छैन । नगरपालिका भित्र बाह्य संस्कृतिको प्रभावका कारण मौलिक वेशभूषा, भाषा तथा संस्कृतिको हास हुँदै गएको छ । यस क्षेत्रमा रहेका ऐतिहासिक सम्पदा र भाषा तथा संस्कृतिको संरक्षण र सम्बर्द्धनमा पर्याप्त ध्यान पुगेको छैन । पश्चिमी तथा आधुनिक संस्कृतिको प्रभाव रहेको छ । मौलिक सांस्कृतिक अभ्यास र मौलिक ज्ञानको संरक्षणमा कमी रहेकोछ ।

पर्यटकहरूलाई आकर्षण गर्ने जैविक विविधता कायम गर्नु, विरुवाको संरक्षण गर्नु, पर्यटकीय मार्गमा होटल, खाजा पसलहरू सञ्चालन गर्नु चुनौतीका रूपमा रहेका छन् । त्यसैगरी पर्यटकीय पूर्वाधार विकास खर्चिलो हुनु, युवावर्ग विदेश जाने क्रम अत्यधिक हुँदा पर्यटन विकासका लागि आवश्यक मानव स्रोत संसाधन व्यवस्थापन गर्न गाह्रो हुनु, ठूला योजनामा लगानी गर्न स्थानीय निजी क्षेत्र सक्षम नहुँदा पर्यटकीय पूर्वाधार विकास अपुरो हुने अवस्था सृजना हुनु नगरपालिकाका पर्यटन पूर्वाधार विकासका चुनौतीहरू हुन् ।

४.३.३ सम्भावना तथा अवसर

आर्थिक विकासको आधारमा यस नगरपालिका अन्तर्गत प्रशस्त धार्मिक, ऐतिहासिक स्थल तथा पर्यटकीय स्थलहरू रहेको पाइन्छ । ती पर्यटकीय स्थलहरू व्यवस्थित गरी आन्तरिक पर्यटकीय रूपमा यहाँको सांस्कृतिक महत्त्वहरू समेत झल्काउन सक्ने हो भने आर्थिक उपार्जनको समेत एक गतिलो आधार हुन सक्ने देखिन्छ । आकर्षक फाँटहरू, नदि किनारहरू, मन्दिरहरू लगायतका क्षेत्रको पर्यटन विकासमा प्रचुर सम्भावना रहेको छ । यस क्षेत्रमा बाह्य तथा आन्तरिक पर्यटकहरू घुम्न आउने गर्दछन् जसले गर्दा नगरपालिकामा आर्थिक गतिविधि बढ्ने सम्भावना रहेकोछ ।

विभिन्न वडाहरूमा वनजङ्गल प्रशस्त रहेकाले जीवजन्तु, चराचुरुङ्गीको दृश्यावलोकन हुने, चौर, मन्दिरका साथै विभिन्न प्रजातीका फूलहरू फुल्ने हुँदा आकर्षणका केन्द्र बनेको, अगला नदि किनारहरूमा दृश्यावलोकन केन्द्रहरू बनाउन

सकिने प्रबल सम्भावना रहेको छ । पर्यटन उद्योगका लागि आवश्यक अध्ययन र तालिमका लागि युवायुवती स्थानीय स्तरमा उपलब्ध हुनु, पर्यटन उद्योगका लागि आवश्यक अन्न, तरकारी, फलफूल नगरमा नै उत्पादन हुनु, स्थानीय उत्पादनको बजारीकरण हुनु, स्थानीय हस्तकला, वेशभूषा, संस्कृतिको प्रवर्द्धन हुनु, होमस्टे सञ्चालनका लागि स्थानीय समुदाय इच्छुक रहनु, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय जगत्सँग आबद्ध हुने अवसर प्राप्त हुनु आदि यस नगरपालिकाका लागि पर्यटन विकासका अवसर हुन् । यस नगरपालिकामा ग्रामीण कृषि पर्यटन र पर्यटन महोत्सव गरी विभिन्न किसिमका पर्यटन प्रवर्द्धनका क्रियाकलापहरू सञ्चालन सुरु गर्न सकिने सम्भावना छ ।

४.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

ऐतिहासिक सम्पदा तथा मौलिक कला संस्कृतिहरूको जगेर्ना गर्दै दोधारा चाँदनी लाई आकर्षक र मनोरम पर्यटकीय गन्तव्यका रूपमा विकास गर्ने ।

उद्देश्य

१. पर्यटन व्यवसाय को गुणस्तर वृद्धि तथा पर्यटकीय स्थलको प्रचार-प्रसार गर्नु ।
२. पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु ।
३. मानव संसाधन विकास गर्नु ।
४. पर्यटकीय स्रोतसाधनको व्यवस्थापन गर्नु ।
५. विभिन्न धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र परम्पराको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु ।
६. विभिन्न ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदाको पुनःनिर्माण, जीर्णोद्धार र व्यवस्थापन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ८ : पर्यटनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : पर्यटन व्यवसाय को गुणस्तर वृद्धि तथा पर्यटकीय स्थलको प्रचार-प्रसार गर्नु ।	
१.१: नगरपालिकामा सञ्चालनमा रहेका होटेल र चियापसलहरूको सेवाको स्तरोन्नति गर्ने ।	१. स्थानीय होटेल, लज, रेस्टुराँ र चियापसलका व्यवसायीहरूलाई विषयगत इन्स्ट्रक्टर झिकाई स्थानीय स्तरमै पेसागत तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । २. भइरहेका व्यवसायहरूको स्तरोन्नतिको लागि नगरपालिकाको पहलमा सहूलियत दरको पुँजीको खोजी गरिदिइनेछ ।
१.२: पर्यटकीय स्थलहरूको प्रचारप्रसार गर्ने ।	१. पर्यटन प्रवर्द्धन बारेमा विज्ञहरूबाट संक्षिप्त अध्ययन गराइनेछ । २. विभिन्न सञ्चार माध्यमको प्रयोग गरी ठाउँहरूबारे प्रचारप्रसार गरिनेछ । ३. ब्रोस्योर तयार गरी छिमेकी जिल्लाहरूमा वितरण गरिनेछ । ४. जिल्लाका ब्याचलर्स/मास्टर्स तहका विद्यार्थीहरूलाई अनुसन्धानका लागि यी स्थानको फिल्ड भिजिटमा प्रोत्साहित गरिनेछ । ५. यी स्थान विशेषका बारेमा नियन्त्रिकाहरूको भ्रमण आयोजना गर्ने र साहित्यिक लेखरचना लेखाई पत्रपत्रिकामा प्रकाशित गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । ६. वेबसाइट, युटुब, फेसबुक, ट्विटर, इन्स्टाग्राम जस्ता सामाजिक सञ्जालको प्रयोग गरी आवश्यक प्रचार प्रसार गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु ।	
२.१: पर्यटन क्षेत्रको विकासकालागि आवश्यक पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने ।	१. पर्यटकीय महत्त्वका स्थानहरूमा आवागमन सहज बनाउन सडक, पदमार्ग, झोलुङ्गे पुल आदि निर्माण गरिनेछ । २. भइरहेका सडक र पदमार्गको स्तरोन्नति गरिनेछ ।
२.२: पर्यटन पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्ने ।	१. विशेष पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान गरी पूर्वाधार निर्माणको विस्तृत योजना प्रतिवेदन तयार पारिनेछ । २. पूर्वाधार निर्माणका लागि आवश्यक जग्गा खरिद तथा अधिग्रहण गरिनेछ ।

उद्देश्य ३ : पर्यटकीय मानव संसाधन विकास गर्नु ।	
३.१: नगरपालिका भित्रका युवायुवतीलाई पर्यटन विषयको शिक्षा प्रदान गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> पर्यटन व्यवसाय प्रति युवायुवतीको आकर्षण बढाउन आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई पर्यटन तथा अतिथि सत्कार विषयमा व्याचलर्स डिग्रीमा अध्ययन गर्न पठाइने र आर्थिक सहयोग गरिनेछ । आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक युवायुवतीलाई नेपाल पर्यटन तथा होटेल व्यवस्थापन एकेडेमीबाट दिने गरिएका Food Preparation and Control, Tourist Guide, Trekking Guide लगायतका छोटो अवधिका तालिममा पठाइने र आर्थिक सहयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य ४ : पर्यटकीय स्रोतसाधनको व्यवस्थापन गर्नु ।	
४.१: बाह्य स्रोतसाधनको खोजी गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> पालिकाभित्र सामान्य रूपमा सम्भावना देखिएका योजनाहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्न संघीय र प्रदेश सरकार समक्ष अनुरोध गरिनेछ । पालिकामा आउने गैरसरकारी संस्थाहरूलाई यस योजनामा समावेश भएका कार्यक्रमहरूमा लगानी गर्न आह्वान गरिनेछ ।
४.२: आन्तरिक स्रोतसाधनको परिचालन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> वार्षिक बजेटको निश्चित प्रतिशत रकम नगरपालिकाको पर्यटन क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि छुट्याइनेछ । पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि स्थानीय निजी क्षेत्रलाई आह्वान गरिनेछ ।
उद्देश्य ५ : विभिन्न धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र परम्पराको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु ।	
५.१: सबै जातजाति र समुदायका धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र मौलिक परम्पराको संरक्षण गरी भावी पुस्तामा हस्तान्तरण हुने व्यवस्था गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> धार्मिक, सांस्कृतिक सहिष्णुता कायम राख्दै प्रत्येक समुदायको धार्मिक एवम् सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । भाषा, कला र सांस्कृतिक संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने नीति, नियम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र मौलिक परम्पराको विकासमा उल्लेखनीय योगदान गर्ने व्यक्तित्वहरूको नामबाट निर्मित संरचनाहरूको नामकरण गरिनेछ ।
५.२: भाषा, कला र साहित्य, बहुसांस्कृतिक संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> सबै जात जातिको संस्कृति, रितिरिवाज र परम्पराको संरक्षणकोलागि बहुसांस्कृतिक ग्रामको स्थापना र विकास गरिनेछ । भाषा, लोक साहित्य, लोक संस्कृति, नृत्य, नाट्य र कलाको सम्बर्द्धन र साहित्यको विकास गर्न भाषा, कला, साहित्य र संस्कृति प्रतिष्ठानको गठन गरी सञ्चालन गरिनेछ । भाषा, साहित्य र कलाको क्षेत्रबाट सामाजिक, सांस्कृतिक रूपान्तरणमा विशिष्ट योगदान गरिनेछ । व्यक्तित्वहरूलाई सम्मानित र पुरस्कृत गरिनेछ । प्रतिष्ठानद्वारा गायन, संगीत, नृत्य र नाटक सम्बन्धी व्यावसायिक र गैरव्यावसायिक प्रशिक्षण केन्द्रहरूको आधारभूत पाठ्यक्रममा एकरूपता कायम गरिनेछ । विभिन्न धार्मिक सम्पदा एवम् तीर्थस्थलहरूलाई व्यवस्थापकीय सुधार गरी दिगो रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
५.३: भाषा, कला, साहित्य र सांस्कृतिक खोज अनुसन्धान गरी धार्मिक एवम् सांस्कृतिक पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्दै आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने ।	<ol style="list-style-type: none"> विभिन्न जातजाति र भाषाभाषीको मौलिक एवम् परम्परागत धर्म, सांस्कृतिक संरक्षण र विकास गर्न खोज अनुसन्धान गरिनेछ । भाषा र सांस्कृतिक विकास गरी भाषा र सांस्कृतिकलाई पर्यटन प्रवर्द्धनसँग जोडिनेछ ।
५.४: बहुसांस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना र सञ्चालन गर्ने मापदण्ड	<ol style="list-style-type: none"> सांस्कृतिक सम्पदालाई संरक्षण गर्न बहुसांस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ । संग्रहालयमा स्थानीय कला, भाषा, लिपि, सांस्कृति र ऐतिहासिक वस्तुहरू प्रदर्शनको

बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।	व्यवस्था मिलाइनेछ । ३. संग्रहालयहरूलाई स्तरोन्नति गरी पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गरिनेछ ।
५.५: पुरातात्विक एवम् मौलिक सम्पदा, जातीय संस्कृति र गुठीहरूको संरक्षण, संवर्धन र अभिलेखीकरण गर्न संस्थागत संरचनाको निर्माण र परिचालन गर्ने ।	१. विभिन्न जातिका सांस्कृतिक रीतिरिवाज र परम्परा झल्काउने कार्यक्रमहरू, टेलिफिल्म, भिडियोहरू बनाउने र विद्यालय तथा समुदाय स्तरमा प्रदर्शन गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. भाषा, साहित्य, नाट्यकला, संगीत र ललितकलाको क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउने संघ संस्था तथा व्यक्तित्वहरूको अभिलेख तयार गरी अद्यावधिक गरिनेछ । ३. परम्परादेखि लाग्दै आएका ठूला मेलाहरूको उचित व्यवस्थापन गर्ने प्रबन्ध मिलाइनेछ ।
उद्देश्य ६ : विभिन्न ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदाको पुनर्निर्माण, जीर्णोद्धार र व्यवस्थापन गर्नु ।	
६.१: जीर्ण अवस्थामा रहेका ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा सांस्कृतिक महत्त्वका सम्पदाहरूको पहिचान गरी तिनीहरूको जीर्णोद्धार, संरक्षण र विकास गर्ने ।	१. महत्त्वपूर्ण सांस्कृतिक सम्पदालाई विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत गर्नका लागि पहल गर्न निर्देशिका बनाई यसका लागि प्रदेश र संघ सरकारसँग समन्वय गरिनेछ । २. पालिका क्षेत्रभित्र रहेका सम्पदाहरूको खोज, अन्वेषण गरी संरक्षण गरिनेछ ।
६.२: भौतिक एवम् अभौतिक संस्कृतिको संरक्षण गर्न सांस्कृतिक प्रोफाइल तयार गरी अद्यावधिक गर्ने ।	१. प्रदेशका सबै पुरातात्विक तथा धार्मिक क्षेत्र र स्थानसँग सम्बन्धित संस्कृतिहरूको श्रव्यदृश्यसहितको प्रोफाइल तयार गरी संरक्षण गरिनेछ । २. विभिन्न जातजातिसँग सम्बन्धित मौलिक एवम् स्थानीय सामग्रीहरूलाई उत्पादन र प्रवर्द्धन गरिनेछ । ३. लोपोन्मुख स्थानीय कला, भाषा, लिपि, र संस्कृतिको अभिलेखीकरण गरी संरक्षण र विकास गरिनेछ । ४. भाषा, कला, नृत्य, नाट्यकला, लिपि र संस्कृतिलाई अभ्यास र स्थलीय सघनताका आधारमा सामुहीकरण गरी विकास र संरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ५. मौलिक भाषा, लोक संगीत, संस्कृति र कलासम्बन्धी सामग्री आधारभूत तहको स्थानीय पाठ्यक्रममा समावेश गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ एकाइ (बडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)					स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.						
	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा	जम्मा			८५००.००	८८००.००	९१००.००	९४००.००	१००००.००	४५८००.००					
	पार्क बिस्तार कार्यक्रम	६	-	७०००	१०००	११००	१२००	१३००	१५००	६१००					
	पुष्प उद्यान ,वाल उद्यान, नमुना बगैचा निर्माण	५		७०००	१०००	११००	१२००	१३००	१५००	६१००					
	होम स्टे संचालन तथा व्यवस्थापन	२		७५००	१५००	१५००	१५००	१५००	१५००	७५००					
	ग्रामिण कृषि पर्यटन , पर्यटकिय गाउँ स्थापना	१		५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००					
	मन्दिर, आश्रम जिर्णोद्धार तथा व्यवस्थापन	४		७०००	१०००	११००	१२००	१३००	१५००	६१००					
	महाकालीमा जल यातायात संचालन	१		१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००					
	पर्यटकीय स्थल हरुको निर्माण तथा संरक्षण	५		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००					
	कला, संस्कृति, भाषा, साहित्यको संरक्षण र व्यवस्थापन	७		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००					

४.३.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

३. पर्यटन													
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान			
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं						
प्रभाव	नगरपालिका एउटा आकर्षक र मनोरम पर्यटकीय गन्तव्यका रूपमा स्थापित भएको हुनेछ ।	पर्यटन व्यव राय बाट प्रत्यक्ष रोजगारी पाउने	प्रतिशत	१	१	२	३	नगरपालिकाको प्रगति विवरण, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, नगरपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	पर्यटन क्षेत्रमा तीनै तहको सरकारको लगानी वृद्धि भएको हुने निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि भएको हुने, पर्यटकीय स्थलहरूको बारेमा प्रभावकारी प्रचार प्रसार र आवश्यक पूर्वाधारहरू तयार भएका हुने				
		पर्यटक सङ्ख्यामा वृद्धि दर (आन्तरिक)	प्रतिशत	१०	१०	१२	१५						
		पर्यटक सङ्ख्यामा वृद्धि दर (बाह्य)	प्रतिशत	५	५	७	१०						
असर	पर्यटन व्यव राय को गुणस्तर वृद्धि भई पर्यटकीय स्थलको प्रचार-प्रसार भएको हुनेछ ।	पर्यटन र सेवामूलक व्यव राय मा संलग्न व्यक्ति	सङ्ख्या	५०	५०	७५	१००			नगरपालिकाको प्रगति विवरण, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, नगरपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	पर्यटन क्षेत्रमा तीनै तहको सरकारको लगानी वृद्धि भएको हुने निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि भएको हुने, पर्यटकीय स्थलहरूको बारेमा प्रभावकारी प्रचार प्रसार र आवश्यक पूर्वाधारहरू तयार भएका हुने		
		पर्यटन सुचना केन्द्र स्थापना	सङ्ख्या	-	१	२	३						
		पालिकामा भ्रमण गर्न आएका आन्तरिक पर्यटकहरूको वार्षिक सङ्ख्या	सङ्ख्या	५००	५००	१०००	२०००						
प्रतिफल	आधारभूत पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास भएको हुनेछ ।	आधारभूत पूर्वाधार सहितको पर्यटकीय स्थल	सङ्ख्या	१०	१०	१५	२५					नगरपालिकाको प्रगति विवरण, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, नगरपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	पर्यटन क्षेत्रमा तीनै तहको सरकारको लगानी वृद्धि भएको हुने निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि भएको हुने, पर्यटकीय स्थलहरूको बारेमा प्रभावकारी प्रचार प्रसार र आवश्यक पूर्वाधारहरू तयार भएका हुने
		पर्यटकीय स्तरका होटल तथा बेड	सङ्ख्या	५	५	७	१०						
			सङ्ख्या	५०	२५	३५	४०						
		साधारण होटल तथा बेड	सङ्ख्या	२०	२०	३०	५०						
			सङ्ख्या	१००	१००	१५०	२००						
		होम स्टे तथा बेड	सङ्ख्या	२५	२५	५०	१००						
			सङ्ख्या	१००	१००	२००	४००						
	पदमार्ग निर्माण तथा स्तरोन्नति	कि.मि.	१०	१०	१५	२५							
	पर्यटन उद्योगका लागि आवक स्थानीय मानव संसाधन विकास भएको हुनेछ ।	ट्रेकिङ गाइड तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या	१०	१०	२०	५०	नगरपालिकाको प्रगति विवरण, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, नगरपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	पर्यटन क्षेत्रमा तीनै तहको सरकारको लगानी वृद्धि भएको हुने निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि भएको हुने, पर्यटकीय स्थलहरूको बारेमा प्रभावकारी प्रचार प्रसार र आवश्यक पूर्वाधारहरू तयार भएका हुने				
		कुक तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या	२०	२०	५०	१००						
होटल व्यवस्थापन तालिम प्राप्त जनशक्ति		सङ्ख्या	२०	२०	५०	१००							

४.३.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

प्रस्तावित पर्यटन तथा संस्कृति उपक्षेत्रको कार्यक्रम र आयोजनाको प्रभावकारी र नतिजामुखि रूपमा कार्यान्वयन भएको खण्डमा यस पालिका क्षेत्रको आर्थिक सामाजिक विकासमा टेवा पुग्ने रोजगारीका अवसर वृद्धि हुने, स्थानीय उत्पादनको बजारीकरणमा सहयोग तथा समग्र पर्यटन क्षेत्रको विकासमा सहयोग पुग्ने अनुमान गरिएको छ। प्रस्तावित नीति तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका क्रममा स्थानीय जनता, सरकार दार्ति निकाय र सरोकारवाला सबैको साझा बुझाइ र एकरूपता तथा योजना कार्यान्वयन र स्रोत व्यवस्थापन प्रभावकारी रूपमा हुनसकेमा लक्ष्य हासिल नहुने जोखिम पनि त्यतिकै रहेको छ। संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार तथा सहयोगि संस्थाहरू बीच प्रभावकारी सहयोग, समन्वय र सहकार्य नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन्छ।

अनुमान :

- सबै राजनैतिक, सामाजिक वातावरण राम्रो रहनेछ।
- सबै कार्य योजना बमोजिम हुनेछ।
- पर्यटकहरूको आवागमन प्रक्षेपित बमोजिम राम्रो हुनेछ।
- पूर्वाधारहरू सबै राम्रो अवस्थामा हुनेछन्।

जोखिम:

- ❖ प्राकृतिक जोखिम :
 - मौसम परिवर्तन, असामान्य वर्षा, सुख्खा, हिउँदे वर्षा, बाढीजस्ता मौसमजन्य समस्याहरूले सिंचाई प्रणालीमा असर पुर्याउन सक्छ।
 - भूकम्प, पहिरो, बाढी, र अन्य प्राकृतिक प्रकोपले सिंचाई प्रणालीमा क्षति पुर्याउन सक्छ।
- ❖ प्राविधिक जोखिम :
 - अप्रशिक्षित जनशक्ति: आधुनिक सिंचाई प्रविधिको प्रयोग गर्नका लागि आवश्यक तालिम र ज्ञान नभएको अवस्थामा उत्पादनमा समस्या आउन सक्छ।
 - प्रविधिको अवमूल्यन: पुराना र अप्रभावकारी प्रविधिको प्रयोगले उत्पादनमा असर पार्न सक्छ।
- ❖ आर्थिक जोखिम :
 - बजार मूल्यको अस्थिरता: उत्पादनको बजार मूल्यमा उतारचढाव हुँदा अपेक्षित परिणाम प्राप्त गर्न सक्दैनन्।
 - वित्तीय स्रोतको कमी: परियोजनाहरू सञ्चालन गर्न आवश्यक वित्तीय स्रोतहरूको अभावले कार्यक्रम सफल हुन सक्दैन।
- ❖ सामाजिक र संस्थागत जोखिम :
 - सहयोगको अभाव: विभिन्न निकायहरू विच सहकार्यको कमी, सहकारी संस्थाहरूको अभाव, र स्थानीय समुदायको सहभागितामा कमी आउन सक्छ।
 - नीतिको अभाव: प्रभावकारी नीतिको अभाव र सरकारी समर्थनको कमीले परियोजना सफल हुन कठिनाई हुन सक्छ।
- ❖ व्यवस्थापकिय जोखिम
 - कुशल व्यवस्थापनको कमी: कार्यक्रमको कुशल व्यवस्थापन, अनुगमन, र मूल्याङ्कनको अभावले कार्यान्वयनमा समस्या आउन सक्छ।

४.४ उद्योग, व्यापार, व्याव राय तथा आपूर्ति

४.४.१ पृष्ठभूमि

उद्योग तथा वाणिज्य क्षेत्र दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको अर्थतन्त्रको महत्त्वपूर्ण आधार हो । नेपालको संविधानले तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान गरी उद्योगको विकास र विस्तार गर्ने, स्वदेशी लगानीलाई प्रोत्साहन गर्ने, वैदेशिक पुँजी आकर्षित गर्ने, औद्योगिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने, स्थानीय श्रम सिपको उपयोग गर्ने, व्यापारिक स्वच्छता र अनुशासन कायम राख्दै उपभोक्ता हित संरक्षण गर्ने आदि नीति लिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले लघु, घरेलु र साना उद्योगको दर्ता, नवीकरण, खारेजी, नियमन, प्रवर्द्धन र व्यवस्थापन एवं उद्यमशिलता विकास र प्रवर्द्धनको अधिकार दिएको छ । साथै स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन, स्थानीय बजार व्यवस्थापन आदि कुराहरू स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा पर्दछन् । विकासको संरचना र प्रविधिहरूमा आएका प्रगतिहरूले नगरपालिकाका कुनै पनि बस्तीहरू, बाह्य क्षेत्र वा बजारबाट हुने आयात निर्यातबाट अलग रहन सकेको अवस्था छैन ।

दोधारा चाँदनी को दोधारा चाँदनी बजार यस पालिकाको मात्र नभई कंचनपुर जिल्लाकै दोस्रो ठूलो शहर हो । स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने खाद्य तथा कच्चा पदार्थको बजार मूलतः दोधारा चाँदनी बजार क्षेत्र नै हो । कागती, सिमी, ताजा तरकारी र विभिन्न जडिबुटीहरू यहाँबाट निर्यात हुने गरेको छ । भौगोलिक हिसाबबाट विविधता रहेको यस पालिकाभित्र खाद्यान्नको विनिमयमा एक आपसमा आश्रित रहेको अवस्था छ । मुख्य रूपमा लत्ताकपडा, शिक्षा, स्वास्थ्य, सञ्चार तथा यातायातका साधनहरू र कृषि तथा पशुपक्षीका लागि चाहिने मल, विषादि, दाना र औषधिहरू नै पालिकाभित्र आपूर्ति हुने प्रमुख वस्तुहरू हुन् । आयातलाई निर्यातले प्रतिस्थापन गर्न पालिकाभित्र वस्तुहरूको उत्पादन र विविधीकरण गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र उद्योगसम्बन्धी जानकारीको अभाव, घरेलु उद्योग सम्बन्धी तालिम पर्याप्त नहुनु, उद्योग सञ्चालनका लागि पर्याप्त लगानीको व्यवस्था नहुनु, दक्ष जनशक्तिको उपलब्धता स्थानीय स्तरमा नहुनु जस्ता प्रमुख समस्याहरू रहेका छन् । साथै उत्पादन भए तापनि बाँसबाट सामग्री निर्माण गर्ने सिपको कमी रहेको देखिन्छ भने यसका अतिरिक्त अन्य उत्पादनमा समेत उत्पादनमुखी बजारको व्यवस्थापन नहुनु, व्यावसायिक सूचना केन्द्रको कमी जस्ता पक्ष पनि उद्योग व्यव राय विकासको प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको छ ।

आयातमा देखिएको मुख्य चुनौती भन्नु नै ग्रामीण क्षेत्रमा हुने मुद्रा सञ्चिती घट्नु रहेकोछ । ग्रामीण क्षेत्रको वित्तीय स्रोत सहरतर्फ फर्किँदा ग्रामीण क्षेत्र उत्पादन स्थलबाट उपभोग गर्ने बजारका रूपमा रूपान्तरण हुनेछ । निर्यात वृद्धि गर्न ग्रामीण स्तरमा हुने उत्पादनका क्षेत्र र परिमाणमा वृद्धि गर्न लगानी गर्ने स्रोतको व्यवस्था गर्नु चुनौती रहेको छ । कच्चा पदार्थ उत्पादनमा आवश्यक सिप, ज्ञान, बजार सूचना र ढुवानीलाई अर्को चुनौतीका रूपमा लिइएको छ ।

४.४.३ सम्भावना तथा अवसर

वर्तमान अवस्थामा यस नगरपालिकामा राष्ट्रिय स्तरका ठूला उद्योग एवं कारखानाहरू नभए पनि स्थानीय स्तरमा पाइने कच्चा पदार्थहरू र जडीबुटीमा आधारित उद्योग विकासको प्रचुर सम्भावना रहेको छ । नगरपालिकामा चिज, साबुन, बेकरीको स्तरोन्नती गर्ने सम्भावना देखिन्छ । वनपैदावारमा आधारित उद्योग सञ्चालन गर्न सक्ने सम्भावना छ । साना तथा मझौला उद्योगका लागि आवश्यक कच्चा पदार्थ सहज रूपमा नै उपलब्ध हुन सक्ने देखिन्छ । नगरपालिकाले विभिन्न व्यव राय र उद्योगहरूबाट राजस्व उठाई आन्तरिक आम्दानी वृद्धि गर्न सक्ने सम्भावना छ ।

साना तथा मझौला उद्योगको लागि आवश्यक कच्चा पदार्थ सहज रूपमा नै उपलब्ध हुनु, उद्योगको विकासबाट भौतिक, आर्थिक तथा सामाजिक संरचनाको विकास भई आर्थिक समुन्नति तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुनु,

उद्योगबाट स्थानीय तहमा हुने रोजगारी सिर्जनाले बसाइँसराइ कम भई स्वस्थानको विकासमा समुदायहरू समर्पित हुनु, स्थानीय कच्चा पदार्थको सदुपयोग हुनु, पर्यटकहरूलाई स्थानीय उत्पादनमार्फत स्वागत गर्न सकिने र बजारीकरणलाई समेत सहयोग पुग्नु आदि नगरपालिकामा उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ति क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

४.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

स्थानीय कच्चा पदार्थ र सिपमा आधारित उद्योग व्यवसाय को सिर्जना, विकास तथा औद्योगिक उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. नगरपालिका भित्रको आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् दिगो बनाउनु ।
२. स्थानीय स्रोत, कच्चा पदार्थ, सिप र साधनको अधिकतम परिचालन गर्नु ।
३. उत्पादित वस्तुहरूको बिक्रीवितरणका लागि बजार व्यवस्थापन गर्नु ।
४. वाणिज्य क्षेत्रलाई स्थानीय अर्थतन्त्रको महत्त्वपूर्ण अङ्गको रूपमा विकास गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ९: उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्तिको रणनीति र कार्यनीति

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : नगरपालिका भित्रको आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् दिगो बनाउनु ।	
१.१: अत्यावश्यक सामग्रीहरूको सहज आपूर्तिको सुनिश्चितता गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. सुपथ मुख्य पसलहरू सञ्चालनको व्यवस्था गरिनेछ । २. सुपथ मुख्य पसल सञ्चालनका लागि सहज कर्जा तथा नियमित अनुगमनको व्यवस्था मिलाइनेछ । ३. नगरपालिका भित्रको सम्पूर्ण आपूर्ति व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाउन उच्चस्तरीय बजार अनुगमनको संयन्त्र परिचालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : स्थानीय स्रोत, सिप र साधनको अधिकतम परिचालन गर्नु ।	
२.१: स्थानीय स्रोतमा आधारित कच्चा पदार्थको प्रशोधन गर्न तथा उद्योग सञ्चालन गर्न सहजीकरण एवम् प्रोत्साहन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. स्थानीय कच्चा पदार्थमा (मकै, कोदो आदि) वाइन डिस्टिलरी स्थापना र व्यावसायिक उत्पादन गरी वाइन उद्योग सञ्चालन गरिनेछ । २. स्थानीय रूपमा उपलब्ध हुने कच्चा पदार्थको प्रशोधन गर्नेकार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. निजी-सहकारी लगानी मैत्री वातावरण निर्माण गर्न आवश्यक संस्थागत संयन्त्र बनाई क्रियाशील गरिनेछ । ४. उद्योगी, व्यवसायी एवम् लगानीकर्तालाई उद्योग दत्तदिखि स्थानान्तरण सम्मका सेवाहरू सहज उपलब्ध गराइनेछ ।
उद्देश्य ३ : उत्पादित वस्तुहरूको बिक्री वितरणकालागि बजार व्यवस्थापन गर्नु ।	
३.१: स्थानीय उत्पादनलाई गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्दै औद्योगिक वस्तुको बजारीकरण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. जडीबुटी उत्पादन, प्रशोधन तथा निकासीमा जोड दिइनेछ । २. स्थानीय स्रोतमा आधारित हस्तकला उद्योगहरूको स्थापनाद्वारा परम्परागत सिप तथा प्रविधिको संरक्षण र विकास गरिनेछ । ३. औद्योगिक उत्पादनको गुणस्तरमा सुधार गर्न गुणस्तर परीक्षणसम्बन्धी व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ४ : वाणिज्य क्षेत्रलाई स्थानीय अर्थतन्त्रको महत्त्वपूर्ण अङ्गको रूपमा विकास गर्नु ।	
४.१: तुलनात्मक लाभका वस्तु तथा सेवाहरूको पहिचान गरी निर्यातयोग्य हुने वस्तु तथा सेवाको	<ol style="list-style-type: none"> १. तुलनात्मक लाभका वस्तुहरूको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सम्बन्धित निकायसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।

उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	२. साना, घरेलु तथा मझौला उद्योगहरूलाई उत्पादन तथा आपूर्ति सञ्जालमा आवद्ध गर्दै मागबमोजिमका वस्तु तथा सेवाहरूको उत्पादनलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
--	---

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ(बडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलबायू संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	उद्योग, व्यापार, व्याव राय तथा आपूर्ति	जम्मा			५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००						
	साना तथा घरेलु उद्योगलाई प्राथमिकता दिने कार्यक्रम	२	-	२५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००						

४.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

४. उद्योग, व्यापार, व्याव राय तथा आपूर्ति										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	औद्योगिक क्षेत्रको विकास र विस्तारद्वारा स्थानीय रोजगारीमा वृद्धि, बजार व्यवस्थापन तथा प्रभावकारी आपूर्तिद्वारा पालिकाको अर्थतन्त्रको अभिवृद्धि हुनेछ ।	उद्योग व्यव राय मा संलग्न (उद्यमी, व्यवसायी)	प्रतिशत	५	५	१०	१५	नगरपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	नगरपालिका भित्र व्यापार व्यव राय मूलक वातावरण निर्माण भएको हुने	
		उद्योग व्यव राय बाट रोजगारी प्राप्त गर्नेको सङ्ख्या (थप)	सङ्ख्या	५००	५००	१०००	१५००			
असर	नगरपालिका भित्र उल्लेख्य सङ्ख्यामा लघु, घरेलु, साना तथा मझौला उद्योगको स्थापनामा भई रोजगारीका थप अवसरहरू सिर्जना भएको हुनेछ ।	प्रत्यक्ष रोजगारीमा वृद्धि (वार्षिक)	प्रतिशत	५	५	७	१०			
		घरेलु तथा साना उद्योग दर्ता	सङ्ख्या	१००	२००	३००	५००			
		मझौला उद्योग दर्ता	सङ्ख्या	१०	१०	१५	२०			
प्रतिफल	स्थानीय स्रोत, सिप र साधनको अधिकतम परिचालन भई स्थानीय स्रोतमा आधारित उद्योगहरू स्थापना भएको हुनेछ ।	स्थानीय सिप तथा स्रोत साधनमा आधारित उद्योग	सङ्ख्या	५०	५०	७५	१००			
		स्थानीय कच्चा पदार्थ प्रशोधन उद्योग	सङ्ख्या	५	५	१०	२०			
	उत्पादित बस्तुहरूको विक्रीवितरणका लागि बजार व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	विभिन्न ठाउँमा हाट बजार सञ्चालन	सङ्ख्या	५	५	१०	२०			
		विभिन्न ठाउँमा स्थानीय सामानको बजार सञ्चालन	सङ्ख्या	२५	२५	५०	१००			
		उत्पादन र बजारीकरण सहकारी संस्था	सङ्ख्या	-	१	५	१०			
	नगरपालिकाभित्रको आपूर्ति प्रणाली प्रभावकारी भएको हुनेछ ।	थोक तथा खुद्रा व्यापारमा रोजगारी सिर्जना	सङ्ख्या	१००	१००	२००	३००			
		सुपथ मूल्य पसल	सङ्ख्या	-	१	५	२५			
		सहकारी पसल	सङ्ख्या	-	१	५	२५			
	होलसेल पसलको सङ्ख्या	सङ्ख्या	२५	२५	५०	१००				

४.४.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

उद्योग, व्यापार तथा आपूर्ति उपक्षेत्रमा लगानि प्रवर्धन मार्फत आयोजना कार्यान्वयनमा सम्बन्धित निकाय बीच क्रियासिल समन्वय, स्रोत व्यवस्थापन, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनमा प्रभावकारिता वृद्धि हुनेछ । यस पालिकामा संचालन हुन सक्ने उद्योग, व्यापार क्षेत्रकको पहिचान गरी निजि क्षेत्रलाई आकर्षित गर्नुका साथै लगानी मैत्री वातावरण सृजना गर्न सकेमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

प्रस्तावित नीति तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका क्रममा स्थानीय जनता, सरकार दार्ति निकाय र सरोकारवाला सबैको साझा बुझाइ र एकरूपता तथा योजना कार्यान्वयन र स्रोत व्यवस्थापन प्रभावकारी रूपमा हुनसकेमा लक्ष्य हासिल नहुने जोखिम पनि त्यतिकै रहेको छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार तथा सहयोगि संस्थाहरू बीच प्रभावकारी सहयोग, समन्वय र सहकार्य नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन्छ ।

४.५ श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा

४.५.१ पृष्ठभूमि

श्रम तथा रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित एवं उपलब्धिमूलक बनाउन र रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सिप, पुँजी तथा अनुभवलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि प्रोत्साहन गर्न सुरक्षित रोजगारीको सवाललाई नगरपालिकाले आफ्नो योजनामा समेट्न आवश्यक रहेको छ । नगरपालिका भित्र कूल जनसङ्ख्याको आधा भन्दा बढी आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या रहेकाछन् । आर्थिक रूपमा सक्रिय जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा पर्याप्त रोजगारीको अवसर प्राप्त नहुँदा यस पालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रवृत्ति बढ्दो छ

गरिबी न्यूनीकरण र मानव सुरक्षाको महत्त्वपूर्ण साधनको रूपमा रहेको नागरिकको सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणको हकलाई संविधानले नै सुनिश्चित गरेको छ । राज्यले आर्थिक तथा सामाजिक रूपले विपन्न, अशक्त र असहाय अवस्थामा रहेका विपन्न एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, आफ्नो हेरचाह आफै गर्न नसक्ने तथा लोपोन्मुख जातिका नागरिक, दलित आदिलाई लक्षित गरी स्वास्थ्य उपचार सेवा, स्वास्थ्य बिमा, दिवा खाजा, छात्रवृत्ति, निर्वाहमुखी भत्ता लगायत विशेष व्यवस्था सहित संरक्षणको व्यवस्था गर्दै आएको अवस्था छ । संघीय सरकारमा जस्तै पालिकामा पनि विद्यमान सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण प्रणालीलाई अझ सुदृढ, वित्तीय रूपले दिगो तथा प्रभावकारी बनाउन निकै आवश्यक भएको छ ।

४.५.२ समस्या तथा चुनौती

स्वदेशमा सीमित रोजगारी अवसर, युवा जनशक्तिको बढ्दो आकार, परम्परागत जीवन प्रणालीमा युवाहरूको घट्दो रुचि लगायतका कारणले नेपाली युवाहरू वैदेशिक रोजगारीमा जाने क्रम बढ्दोछ । जसले अल्पकालीन रूपमा बेरोजगारीको समस्या न्यूनीकरण गर्न मद्दत पुग्नुका साथै प्राप्त विप्रेषणले मुलुकको अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउन महत्त्वपूर्ण योगदान गरिरहेकोछ । रोजगारीका कारण बढ्दो बसाइँसराइ र वैदेशिक रोजगारीमा जाने प्रवृत्तिले स्थानीय स्तरमा जनशक्तिको कमी, पारिवारिक, सामाजिक समस्या र परनिर्भरता बढिरहेकोछ । नगरपालिका क्षेत्रमा बढिरहेको विप्रेषण आयको उत्पादनमूलक क्षेत्रमा उपयोग हुन नसक्दा उपभोग बढ्दोछ ।

संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणका कार्यक्रम कार्यान्वयनमा जटिलताले कार्यक्रमहरू एकीकृत रूपमा सञ्चालन हुन नसक्नु, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणसम्बन्धी खण्डीकृत तथ्याङ्क नहुनु यस क्षेत्रका केही समस्याहरू हुन् । अन्तराष्ट्रिय बजारसँग प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष जनशक्तिको विकास गरी वैदेशिक रोजगारमा पठाउन नसक्नु, वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा ठगी लगायतका घटनाहरू बढ्नु, पारिवारिक तथा सामाजिक पुनः एकीकरणका सवालहरू सम्बोधन नहुनु, वैदेशिक रोजगारको दिगो विकल्प दिन नसक्नु आदि नगरपालिकाको लागि चुनौतीका रूपमा देखिन्छ । त्यसैगरी, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण सेवाको एकीकृत सूचना प्रणालीलाई

कार्यान्वयनमा ल्याउनु, एकीकृत तथाङ्कको व्यवस्थापन गर्नु, सामाजिक सुरक्षाको दायरामा क्रमशः वृद्धि गरी स्रोतको दिगोपना र न्यायपूर्ण वितरण गर्नु सामाजिक सुरक्षाको क्षेत्रका विद्यमान चुनौतीहरू हुन् ।

४.५.३ सम्भावना तथा अवसर

आर्थिक रूपले जानसाङ्ख्यिक लाभ लिन सकिने जनसङ्ख्याको बाहुल्यता रहेको छ; जसको परिचालनमार्फत नगरपालिकाले स्थानीय विकासका कार्यलाई तीव्रतर रूपमा अगाडि बढाउन सक्छ । त्यसैले यो सङ्ख्या आफैमा एउटा महत्त्वपूर्ण अवसरको रूपमा लिन सकिन्छ । त्यसको अलावा विदेशमा आर्जित विप्रेषण र सिक्रेको सिप आफ्नो भूमिमा प्रयोग गर्न सकेमा आर्थिक विकासमा योगदान पुग्नुका साथै उत्पादन एवं रोजगारको अवसर समेत विस्तार हुने देखिन्छ ।

सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणको विषय तीनै तहका सरकारले कार्यान्वयन गर्ने अधिकार क्षेत्रमा पर्नु, नेपाल सरकारले योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा योजना कार्यक्रम लागू गर्नु तथा सामाजिक सुरक्षा कोष ऐन लागू हुनु सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमको अवसर हो ।

४.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गरी समावेशी सामाजिक सुरक्षा र संरक्षण प्रणाली मार्फत कल्याणकारी पालिकाको रूपमा स्थापित गर्ने ।

उद्देश्य

- वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्ति तथा तिनका परिवारले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त आर्थिक लाभमा वृद्धि गर्नु ।
- सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरूमा समाजका लक्षित वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्दै सुरक्षित र सम्मानजनक जीवनयापनका लागि सेवा सुविधाहरूको विस्तार गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १० : श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षाका रणनीति र कार्यनीति

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्ति तथा तिनका परिवारले वैदेशिक रोजगारीबाट आर्थिक लाभ प्राप्त /वृद्धि गर्नु।	
१.१: वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्ति तथा तिनका परिवारले वैदेशिक रोजगारबाट आर्थिक लाभ वृद्धि गर्नुका साथै वैदेशिक रोजगारबाट उत्पन्न नकारात्मक प्रभावहरू न्यूनीकरण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> स्थानीय तहमा स्वरोजगार तथा रोजगार सृजना हुने खालका कार्यक्रमहरू प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गरिनेछ । वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरूको यात्रालाई सुरक्षित, मर्यादित र उपलब्धिमूलक बनाउन सुरक्षित वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी व्यापक सूचना प्रवाह, सिप तालिम प्रदान तथा आवश्यक कानुनी सहायता प्रदानका लागि सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । नगरपालिका भित्र प्राप्त विप्रेषणलाई आयमूलक क्षेत्रमा लगानी गर्नका लागि वित्तीय साक्षरता कक्षा सञ्चालन गर्दै उद्यम विकासमा सहयोग गर्ने साथै वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा उत्पन्न नकारात्मक असरहरूलाई न्यूनीकरणका लागि मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान गरिनेछ । वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएर आएका व्यक्तिहरूको ज्ञान, सिप, पुँजीलाई व्यवस्थापन तथा संस्थागत विकास गरिनेछ । मनोसामाजिक परामर्श सेवालालाई पालिकाको स्वास्थ्य शाखाअन्तर्गत आन्तरिकीकरण गर्दै सोसम्बन्धी सेवालालाई दिगो रूपमा प्रवाह गरिनेछ ।

	६. सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय तथा सहकार्यलाई बढावा दिई सुरक्षित वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी सेवाहरू प्रवाह गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरूमा समाजका लक्षित वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्दै सुरक्षित र सम्मानजनक जीवनयापनका लागि सेवा सुविधाहरूको विस्तार गर्नु ।	
२.१ : लक्षित वर्गको पहिचान गरी सुदृढ सामाजिक सुरक्षा प्रणालीको विकास गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी आवश्यक कानुनी दस्तावेज तयार गरिनेछ । २. लक्षित वर्गका व्यक्तिहरूलाई उपलब्ध गराइने सामाजिक सुरक्षा भत्ताका कोषको व्यवस्था गरिनेछ । ३. व्यवस्थित सामाजिक सुरक्षा सूचना प्रणालीमार्फत् लक्षित वर्गको पहिचान गरी आवश्यक भएमा थप एकीकृत योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ४. परित्यक्त, हिंसापीडित, शारीरिक रूपले अशक्त, अपाङ्गता भएका तथा विशेष जोखिममा रहेका विपन्न वर्गका नागरिकहरूका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ र आफू एकलो नभएको र पालिका साथमा रहेको अनुभूति प्रदान गरिनेछ । ५. लक्षित वर्गप्रति संवेदनशील बनाई जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
२.२: सुरक्षित, मर्यादित र सभ्य समाज निर्माण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. सामाजिक विकृति, कुरीति, जातीय छुवाछुत तथा भेदभाव नियन्त्रण लगायतका विभिन्न नकारात्मक गतिविधिहरू न्यूनीकरणका लागि आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. अपाङ्ग र लैङ्गिकमैत्री संरचना निर्माण गरिनेछ । ५. मर्यादित जीवनबारे सचेतनात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (वडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायू संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा	जम्मा			४०००	४०००	४०००	४०००	४०००	२०००						
	स्वरोजगार कार्यक्रम	४	-	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	व्यवसायिक सीप विकास तालिम सञ्चालन	२	-	१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
	वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारका लागि मनोसामाजिक परामर्श सेवा र कार्यक्रम संचालन	४	-	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						

४.५.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

५. श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	रोजगारीका थप अवसरहरू सिर्जना गरी समावेशी सामाजिक सुरक्षा र संरक्षण प्रणाली मार्फत् कल्याणकारी पालिकाको रूपमा स्थापित हुनेछ ।	सिपमूलक तालिम लिएर वैदेशिक रोजगारीमा जाने	प्रतिशत	१०	१०	१५	२५	नगरपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	नगरपालिका भित्र थप रोजगार सृजना भइ सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति भएको हुने	
		विप्रेषणलाई उद्यम विकास र आयमूलक क्षेत्रमा परिचालन	प्रतिशत	२	२	५	१०			
असर १	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्ति तथा तिनका परिवारमा वैदेशिक रोजगारबाट आर्थिक लाभ वृद्धि हुनेछ ।	विप्रेषणलाई उद्यम विकास र आयमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि वित्तीय साक्षरता	परिवार	-	५०	१००	३००			
		वैदेशिक रोजगारी संलग्न घरपरिवारहरूलाई उद्यम विकास सहयोग	सङ्ख्या	-	१०	२५	५०			
प्रतिफल	समाजमा वैदेशिक रोजगारबाट उत्पन्न नकारात्मक प्रभावहरू न्यूनीकरण हुनेछ ।	सुरक्षित वैदेशिक रोजगारका लागि सूचना प्रवाह	सङ्ख्या	-	१	१	१			
		वैदेशिक रोजगारका कारण उत्पन्न मानसिक समस्याहरूमा मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान	सङ्ख्या	-	२५	५०	१००			
	वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने विप्रेषणमा वृद्धि हुनेछ ।	विप्रेषण	रुपियाँ (करोडमा)	१०	१५	२०	२५			
प्रतिफल	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणसम्बन्धी कानुनी दस्तावेज तयार भई कार्यान्वयनमा आएका हुनेछ ।	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणसम्बन्धी आवश्यक कानून निर्माण	सङ्ख्या	-	१	१	१			
	एकीकृत सूचना प्रणाली कार्यान्वयनमा आएको हुनेछ ।	सामाजिक सुरक्षासम्बन्धी एकीकृत सूचना प्रणाली व्यवस्थापन	सङ्ख्या	-	१	१	१			

४.५.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा उपक्षेत्रमा लगानि प्रवर्धन मार्फत आयोजना कार्यान्वयनमा सम्बन्धित निकाय बीच क्रियासिल समन्वय, स्रोत व्यवस्थापन, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनमा प्रभावकारिता वृद्धि हुनेछ । यस पालिकामा कृषि, पशुपालन, उद्योग, व्यापार संचालन गरी रोजगारी सृजना गर्न सकिने क्षेत्रकको पहिचान गरी निजि क्षेत्रलाई आकर्षित गर्नुका साथै लगानी मैत्री वातावरण सृजना गर्न सकेमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

- राजनैतिक स्थिरता हुनेछ ।
- सामाजिक, आर्थिक उन्नति तिर लम्किनेछ ।
- रोजगारका अवसर हुनेछन् ।
- बैदेशिक रोजगार सुरक्षित हुनेछ ।

प्रस्तावित नीति तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका क्रममा स्थानीय जनता, सरकार दात्रु निकाय र सरोकारवाला सबैको साझा बुझाइ र एकरूपता तथा योजना कार्यान्वयन र स्रोत व्यवस्थापन प्रभावकारी रूपमा हुनसकेमा लक्ष्य हासिल नहुने जोखिम पनि त्यतिकै रहेको छ। संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार तथा सहयोगि संस्थाहरू बीच प्रभावकारी सहयोग, समन्वय र सहकार्य नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन्छ ।

परिच्छेद ५: सामाजिक क्षेत्र

नगरपालिकाले विगत वर्षदेखि नै शिक्षा, स्वास्थ्य, खेलकुद र युवा स्वरोजगारलाई प्राथमिकता क्षेत्रका रूपमा राखेर वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तयार गरेको छ । शैक्षिक क्षेत्रमा गुणस्तर र पहुँचमा अभिवृद्धिका लागि प्राविधिक शिक्षाको विस्तार, नमुना विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेका छन् । स्वास्थ्य सेवा विस्तार, विशिष्टीकरण तथा गुणस्तर वृद्धि, एक घर एक खानेपानी धारा निर्माण, खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा, बालमैत्री तथा लैङ्गिक हिंसामुक्त नगरपालिका, विभेद अन्त्य तथा समावेशी प्रतिनिधित्व र उत्पादनमुखी कार्यक्रममार्फत युवालाई रोजगारी प्रदान गर्ने नीति तथा कार्यक्रम नगरपालिकाले तर्जुमा गरेको देखिन्छ । विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षामा समाहित गर्ने अभियान निरन्तर रहेको र विद्यालयलाई शान्ति क्षेत्र घोषणा गर्नुका साथै बालमैत्री सिकाइ विधि अवलम्बन गरिने नीति लिइएकोछ ।

५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

५.१.१ पृष्ठभूमि

हरेक नागरिकको आधारभूत आवश्यकताका रूपमा रहेको स्वास्थ्य सेवा संविधानले निःशुल्क प्राप्त गर्ने हक सुनिश्चित गरेकोछ । संविधानमा कसैले पनि आकस्मिक सेवाबाट बञ्चित हुन नपर्ने व्यवस्था उल्लेख छ (नेपालको संविधान, धारा ३५, उपधारा १) । त्यसैगरी आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइका साथै पोषणसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा नियमन गर्ने अधिकार संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले स्थानीय तहलाई प्रदान गरेकोछ । त्यसैअनुरूप दिगो विकासका लक्ष्य ३ तथा “सुलभ स्वास्थ्य सेवा स्वस्थ नागरिक” को उद्देश्य पूरा गर्न नगरपालिकाले यस आवधिक योजनामा स्वास्थ्य र पोषणसम्बन्धी व्यवस्था गरेकोछ ।

५.१.२ समस्या तथा चुनौती

दोधारा चाँदनी अस्पताल दक्ष जनशक्ति अभाव र स्वास्थ्यकर्मीहरूको संकुचित मानसिक प्रवृत्तिका कारण प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन हुन सकिरहेको छैन । स्वास्थ्य चौकीका पूर्वाधार अपर्याप्त अवस्थामा रहेको, पर्याप्त उपकरण र औषधीहरू उपलब्ध नभएको, भवन सबैलाई पायक पर्ने ठाउँमा नभएको, जनशक्तिको अभावमा पर्याप्त बर्थिङ सेन्टर सञ्चालन गर्न नसकिएको, सामान्य उपचारबाहेक जटिल स्वास्थ्य समस्याहरूमा उपचार सुविधा उपलब्ध हुन नसकेको पाइन्छ । साथै सर्ने तथा नसर्ने रोगहरू, कुपोषण, दुर्घटना तथा विपदजन्य स्वास्थ्य समस्याहरू विद्यमान रहनु, विश्वव्यापीकरणसँगै खानपान तथा जीवनशैलीमा आएको परिवर्तनले नसर्ने रोगहरूको भार तथा मानसिक समस्याहरू बढ्दै जानुजस्ता समस्याहरू पनि रहेकाछन् ।

विद्यमान भौतिक संरचनाबाट सेवा प्रवाह गर्न कठिनाइ हुनु, रोगको निदान गर्नको लागि न्यूनतम उपकरण र सुविधाहरू उपलब्ध गराउन नसक्नु, बजेट र जनशक्तिको अभावमा पायक पर्ने स्थानमा स्वास्थ्य चौकीका शाखाहरू, बर्थिङ सेन्टर लगायत घुम्ती स्वास्थ्यसेवा दिन नसक्नु, आवश्यकताअनुसार जनशक्ति र औषधीहरूको आपूर्ति बढाउन नसक्नु, भौगोलिक विकटताले अपाङ्ग, वृद्ध, वृद्धालाई सहज पहुँच पुऱ्याउन नसक्नु, बदलिँदो अस्वस्थकर जीवनशैली तथा आहार-व्यवहारको अभ्यास रहनु जस्ता चुनौतीहरू विद्यमान छन् ।

५.१.३ सम्भावना तथा अवसर

संविधानले प्रत्याभूत गरेका स्वास्थ्य सेवासम्बन्धी नीति तथा कानूनहरूको निर्माण भएको, प्रदेश तथा स्थानीय तहले स्वास्थ्य समस्याहरूको पहिचान गरी स्रोत साधनको परिचालन गर्ने वातावरणको सृजना भएको, स्वास्थ्य क्षेत्रमा नागरिकको चेतना तथा चासो बढ्दै गएको, मुलुकमा दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरूको उपलब्धतामा वृद्धि भइरहेको, स्वास्थ्य विमा र आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको विकास तथा बिस्तार हुँदै गएको, सबै वडाहरू सडक सञ्चालनमा जोडिँदा स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा सहजता रहेको जस्ता विषयहरू स्वास्थ्य तथा पोषण विकासका सबल पक्षहरू हुन् ।

५.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

स्वास्थ्य संस्थाहरूको भौतिक संरचना निर्माण गरी सेवा प्रवाहको क्षमतामा वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. सबै नागरिकहरूको आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि गराउनु ।
२. स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्न तथा रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउन गुणस्तरीय र पोषणयुक्त खाद्य सामग्रीमा पहुँच बढाउनु ।
३. स्वास्थ्य क्षेत्रमा थप लगानी वातावरण सिर्जना गरी स्वास्थ्य सेवा सुधार गर्नु ।
४. नगरपालिकालाई कुपोषणमुक्त बनाउनु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका ११ : स्वास्थ्य तथा पोषणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : सबै नागरिकहरूको आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि गराउनु ।	
१.१: गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको सहज पहुँच हुने गरी प्रभावकारी रूपमा सेवा उपलब्ध गर्ने ।	१. आवश्यक एम्बुलेन्स, औषधी, उपकरण, प्रविधि र दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू सहितको प्रभावकारी एवम् जवाफदेहीपूर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको विकास गरिनेछ । २. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच पुऱ्याउन स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम लागु गरिनेछ । ३. सन्ने वा नसन्ने रोगहरूका बारेमा प्रवर्द्धनात्मक, निरोधात्मक र उपचारात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ४. स्वास्थ्यको सहज पहुँचकालागि आधुनिक सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरिनेछ । ५. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही एवम् जनउत्तरदायी बनाउन सुशासनमा जोड दिइनेछ । ६. ल्याब सेवा सञ्चालनकालागि आवश्यक पहल अघि बढाइनेछ ।
१.२: पालिका मातहतका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा तोकिएका सङ्ख्यामा स्वीकृत जनशक्ति व्यवस्थापन गरी सेवा प्रवाहको क्षमता र पहुँच विस्तार गर्ने ।	१. पालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा स्वीकृत कूल दरबन्दीको सङ्ख्या यकिन गरी आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ । २. दरबन्दी अनुसार माग भई प्राप्त जनशक्ति वा पालिकाको निजी स्रोतबाट नियुक्त गरिएका स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई पालिकाको मातहतमा आवश्यक तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य २: स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्न तथा रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउन गुणस्तरीय र पोषणयुक्त खाद्य सामग्रीमा पहुँच बढाउनु ।	
२.१: पोषणयुक्त खानेकुराको बारेमा चेतना बढाउँदै यस सम्बन्धी सेवाको पहुँच सबै बस्तीसम्म पुऱ्याउने ।	१. गुणस्तरीय एवम् स्वास्थ्य वर्द्धक खाद्य पदार्थको प्रयोग बढाउँदै कुपोषण न्यूनीकरण गरिनेछ । २. मातृशिशु पोषण अवस्थामा सुधार ल्याउन विद्यमान बहुक्षेत्रीय पोषण योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ । ३. "सुनौला हजार दिन" अभियानलाई निरन्तरता दिइनेछ । ४. नागरिक स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पार्ने खाद्य पदार्थको विज्ञापन र बजार प्रवर्द्धनमा बन्देज लगाइनेछ ।
२.२: मातृ तथा नवजात शिशु मृत्युदर, शिशु मृत्युदर र बाल मृत्युदर	१. नवजात शिशु मृत्युदर, शिशु मृत्युदर, बाल मृत्युदर र मातृ मृत्युदर घटाउनको लागि प्रजनन स्वास्थ्य, सुरक्षित मातृत्व, बाल तथा शिशु स्वास्थ्य सेवाहरू सञ्चालन गरिनेछ । २. प्रजनन स्वास्थ्य, सुरक्षित मातृत्व एवम् बाल तथा शिशु स्वास्थ्य सेवा स्वास्थ्य

घटाउने र औसत आयु बढाउने ।	तथा पोषणबारे जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: स्वास्थ्य क्षेत्रमा थप लगानी वातावरण सिर्जना गरी स्वास्थ्य सेवा सुधार गर्नु।	
३.१: स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको संलग्नता वृद्धि गरी ती क्षेत्रहरूबाट हुने लगानीलाई व्यवस्थित गर्ने ।	१. निजी र गैरसरकारी क्षेत्रमा स्थापित स्वास्थ्यसम्बन्धी व्यावसायिक संघ-संस्थाहरूबीच स्वास्थ्य सेवा प्रवाह, अध्ययन, अनुसन्धान कार्यमा सहकार्यलाई बढावा दिइनेछ । २. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा सरकारी, निजी, सामुदायिक एवम् सहकारी क्षेत्रलाई समेट्दै गुणात्मक सेवा सुनिश्चित गराउन सुशासन कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
३.२: नगरपालिका क्षेत्रमा उपलब्ध जडीबुटीको व्यवस्थापन र उपयोग गर्दै आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीको विकास विकास गर्ने ।	१. आयुर्वेद पद्धतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि उपयुक्त संरचनाको विकास र विस्तार तथा स्थानीय जडीबुटीमा आधारित औषधी तयार गरी प्रयोग तथा वितरण गरिनेछ । २. आयुर्वेद प्रणालीको क्रमबद्ध विकास प्रणालीको संरक्षण, विकास एवम् विस्तारका लागि दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ ।
उद्देश्य ४ : नगरपालिकालाई कुपोषणमुक्त बनाउनु ।	
५.१: दोधारा चाँदनी बासीलाई पोषणयुक्त खानेकुरा खान पाउने सुनिश्चितता गर्ने ।	१. न्यून आय भएका तथा गरिबीको रेखामुनि रहेका परिवारहरूको पहिचान गरी ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूकालागि पोषणयुक्त खानेकुराहरूको प्रवन्ध मिलाइनेछ । २. स्थानीय अर्गानिक उत्पादनको महत्त्व तथा सन्तुलित आहारका बारेमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ३. नगरपालिका भित्र खाद्य सुरक्षाको अवस्था सन्तोषजनक राख्न एक घर एक टनेल/करेसाबारीको व्यवस्था गरिनेछ । ४. पोषण सुरक्षासम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ५. गर्भवती महिला तथा बालबालिकाको लागि खोप तथा नियमित स्वास्थ्य जाँचको सुनिश्चितता गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (बडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	स्वास्थ्य तथा पोषण	जम्मा			१००००	२२५००	७५००	२५००	२५००	४५०००						
	औषधि , खोप कार्यक्रम	२		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
	किसोर किसोरी मैत्री स्वास्थ्य संस्था विस्तार, जनचेतना	३		५०००	-	५०००	-	-	-	५०००						
	स्वास्थ्य इकाई भवन निर्माण	३		-	५०००	५०००	-	-	-	१००००						
	दक्ष स्वास्थ्यकर्मि सहितको स्वास्थ्य ईकाई स्थापना तथा संचालन	४		५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	गाउँघर क्लिनिक, खोप केन्द्र तथा प्रसुती गृह निर्माण	३		१००००	-	५०००	५०००	-	-	१००००						
	सबै तहका स्वास्थ्य कर्मीहरूका लागि तालिम तथा क्षमता विकास कार्यक्रम	१		२५००	२५००	-	-	-	-	२५००						
	एम्बुलेन्स, औजार, उपकरण विस्तार	५		५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	MIS निर्माण तथा संचालन	१		५०००	-	५०००	-	-	-	५०००						

५.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. स्वास्थ्य तथा पोषण										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	नगरपालिकामा स्वास्थ्य सेवा सर्व शुलभ भएको हुनेछ ।	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	७१	७१	७२	७३			
		३० मिनेटसम्मको दुरीमा स्वास्थ्य सेवामा पहुँच रहेका परिवार	प्रतिशत	८०	८०	९०	१००			
असर १	गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको अभावमा स्वास्थ्यसेवाको लागि जिल्लाबाहिरका अस्पताल धाउनु पर्ने बाध्यताको अन्त्य हुनेछ ।	प्राथमिक उपचार केन्द्र	सङ्ख्या	१	१	२	२	नगरपालिका प्रोफाइल, स्वास्थ्य शाखा, वार्षिक प्रतिवेदन, झत्तः	सरकारी स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रवाह हुने सेवा थप प्रभावकारी अर्थात् भरपर्दो सहज हुने, बाल पोषणमा भएको लगानी थप प्रभावकारी भएको हुने, स्वास्थ्य सेवा थप प्रभावकारी भएको हुने, स्वास्थ्य पूर्वाधारमा नगरपालिकाको लगानी वृद्धि भएको हुने	
		अस्पताल	सङ्ख्या	१	१	२	२			
		बेड	सङ्ख्या	१५	१५	२५	२५			
		हेल्थ पोस्ट	सङ्ख्या	९	९	१०	१०			
		विशेषज्ञ चिकित्सक	सङ्ख्या	१	१	४	५			
		मध्यम स्तरको स्वास्थ्य कार्यकर्ता	सङ्ख्या	३०	३०	४०	५०			
प्रतिफल	गर्भवती परीक्षणको सुविधाबाट आमा र गर्भमा रहेको बच्चाको स्वास्थ्यमा रुग्णता दरमा कमी हुनेछ ।	संस्थागत सुत्केरी सेवाको दायरा	प्रतिशत	८०	८०	९०	१००			
		दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट प्रसुति सेवा लिएका महिला	प्रतिशत	५०	५०	६०	७५			
		बर्थिङ सेन्टर	सङ्ख्या	-	५	७	१०			
		गर्भावस्थाको परीक्षण दर	प्रतिशत	५०	५०	७५	१००			
	बाल मृत्युदर, शिशु मृत्युदरमा कमी आउनेछ ।	५ वर्षमुनिको बाल मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	दर	०	०	०	०			
		शिशु मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	दर	१	०	०	०			
		नवजात शिशु मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	दर	१	०	०	०			
		पूर्ण खोप	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००			

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०५१/०५२ - २०५५/०५६

		भिटाभिन ए खाने बालबालिका	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	
		झाडा पखालाको संक्रमण दर	प्रतिशत	३	३	२	१	
		आधुनिक उपकरणसहितका स्वास्थ्य भवन	सङ्ख्या	२	२	३	५	
		आधारभूत सुविधासहितका स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या	५	५	७	१०	
		परिवार नियोजनको साधन प्रयोग गर्ने दम्पति	प्रतिशत	५०	५०	६०	७५	
	प्रतिकारात्मक स्वास्थ्य सेवाको विस्तारबाट खर्चिलो र जोखिमयुक्त उपचारात्मक सेवाको खर्चमा कटौती हुनेछ।	सवारी साधन युक्त स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या	२	२	३	५	
		स्वास्थ्य बिमा गर्ने परिवार	प्रतिशत	१०	१०	१५	२५	
		एम्बुलेन्स सञ्चालन	सङ्ख्या	२	२	३	५	
		पालिकामार्फत निशुल्क उपलब्ध भएको औषधी	सङ्ख्या	५०	९२	९२	९२	
	स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका उपायहरूबाट स्थानीय नागरिकहरूको स्वास्थ्यस्तर राम्रो भई औसत आयुमा वृद्धि हुनेछ।	एच.आइ.भी. एड्स रोकथामबारे जानकारी प्राप्त प्रजननयोग्य उमेरका महिला	प्रतिशत	७०	७०	८०	१००	
		स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	सङ्ख्या	२	२	१०	२०	
		दक्ष स्वास्थ्य सेवा तालिम	सङ्ख्या	१	१	२	५	
		प्रयोगशाला शुरू भएका स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या	२	२	३	५	
असर २	नगर बासीलाई पोषणयुक्त खानेकुरा खान पाउने सुनिश्चितता हुनेछ।	कुपोषण प्रभावित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१२	१०	८	०	
		आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	४०	४०	५०	६०	
		करेसावारी भएको घरपरिवार	प्रतिशत	८०	८०	८५	९०	
		आफ्नो उत्पादनबाट वर्षभरी खान पुग्ने घरधुरी	प्रतिशत	२५	२५	३५	५०	

५.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सुविधा अझैसम्म पनि सबै वर्ग समुदाय र क्षेत्रका जनतामा सहज, सुलभ सरल रूपमा पुग्न सकेको छैन। बढ्दो खानपान र जीवनशैलीका कारण नसर्ने रोगको भार बढ्दो छ। जलवायु परिवर्तनका कारण नयाँ रोग तथा प्राकृतिक प्रकोपका कारण स्वास्थ्य प्रणालीमा ठूलो चुनौती रहेको छ। कोभिड १९ विश्वव्यापी महामारीले स्वास्थ्य क्षेत्रमा ठूलो चुनौति थपेको र मानवीय आर्थिक र सामाजिक क्षति पुगेको छ। विद्यमान स्वास्थ्य सेवा प्रणाली कोभिड १९ लगायत अन्य महामारी र अन्य स्वास्थ्यसमस्यालाई सम्बोधन गर्न नसक्ने अवस्था देखिएको छ। माथि उल्लेखित समस्याहरू तथा चुनौतिलाई सम्बोधन गर्न लागत प्रभावकारी कार्यक्रम तयार गरी लागू गरिनेछ। तिनै तहका सरकार, सरोकारवाला निकाय, अन्तर्राष्ट्रिय, राष्ट्रिय र स्थानीय गैर सरकारी तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू बीच समन्वय सहकार्य साझेदारी गरी उपलब्ध स्रोत साधनको उच्चतम परिचालन गरी प्रस्तावित कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई अपेक्षित उपलब्धी हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छ। संघीय संरचना अनुसार तर्जुमा हुनुपर्ने नीति, कानून। नियम, कार्यविधि, मापदण्ड, योजना, संस्थागत संयन्त्र तयार हुन नसकेमा तथा समयमा तयार नभएमा प्रस्तावित कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन प्रभावित भई अपेक्षित उपलब्धी हासिल नहुन सक्छ।

५.२ शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन

५.२.१ पृष्ठभूमि

शिक्षा हरेक व्यक्तिको मर्यादित एवम् परिष्कृत जीवन र सम्मानित रोजगारी तथा उद्यम विकासको आधार हो । नेपालको संविधानले शिक्षासम्बन्धी हकलाई मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेकोछ । आधारभूत शिक्षामा पहुँच, आधारभूत तहसम्मको अनिवार्य र निःशुल्क शिक्षा तथा माध्यमिक तहसम्मको निःशुल्क शिक्षा पाउने हक प्रत्याभूत गरेकोछ । नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई आधारभूत र माध्यमिक शिक्षाको जिम्मेवारी दिएकोछ । नगरवासीलाई उत्पादनशील जीवन बिताउन आवश्यक पर्ने जीवनोपयोगी सिपको विकास र सिकाइको अवसर प्रदान गर्दै सक्षम र समावेशी जनशक्तिको विकासद्वारा मुलुकको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा सहयोग पुऱ्याउनु पर्दछ । यो योजना बालबालिकालाई गुणस्तरीय र समावेशी शिक्षण सिकाइको वातावरणमा सहभागी हुने अवसरको सुनिश्चितता प्रदान गरी दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्ने महत्त्वपूर्ण माध्यम बन्ने अपेक्षा गरिएकोछ ।

नेपालको संविधानले विद्यालय तहको शिक्षा निःशुल्क प्राप्त गर्ने अधिकारलाई सुनिश्चित गरेकोछ । शैक्षिक विकासको सन्दर्भमा निरक्षरता अन्त्य गर्दै प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा सहज पहुँच कायम गर्न राष्ट्रिय तथा स्थानीयस्तरबाट अभ्यासहरू भइरहेका छन् । नेपालले लिएको दिगो विकास लक्ष्यअनुसार सन् २०३० सम्ममा सबैलाई गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारका तर्फबाट आवश्यक पहल भइरहेकोछ । शिक्षालाई विकासको मूल आधारका रूपमा लिई दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले नमुना विद्यालयका साथै प्राविधिक तथा उच्च शिक्षाका पूर्वाधार तयार गरी सहज अवसरहरू सृजना गर्ने कुरालाई महत्त्व दिई दस बसेँ शिक्षा योजना तर्जुमा कार्यको सुरुवात गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

५.२.२ समस्या तथा चुनौती

शिक्षा क्षेत्रको सुधारमा राष्ट्रिय तथा स्थानीय स्तरबाट संस्थागत तथा व्यावहारिक प्रयास भए तापनि गुणस्तरीय तथा प्रतिस्पर्धी शिक्षाको दिशामा समय सापेक्ष सुधारहरू हुन सकेका छैनन् । भौगोलिक विकटता, गरिबी र स्रोत तथा साधनको अपर्याप्तता रहेको छ । हालसम्म शिक्षण सिकाइमा शिक्षण सामग्रीको निर्माण तथा उपयोग हुन सकेको छैन भने आधुनिक सूचनाप्रविधिको पहुँचमा कमी रहेको छ । स्थानीय आवश्यकता अनुसारको स्थानीय पाठ्यक्रम र शैक्षिक क्यालेन्डर तयारी तथा कार्यान्वयन हुन सकेको छैन । विद्यालयको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा पर्याप्त ध्यान दिन नसक्दा शिक्षकको नियमितता र शिक्षण प्रक्रिया प्रभावकारी हुन सकेको छैन । सिकाइ उपलब्धि विश्लेषण र कार्यान्वयनमा कमी रहेको छ ।

स्थानीय शैक्षिक संस्थामा जनविश्वासको कमीका कारण गुणस्तरीय शिक्षाका लागि नगरपालिकामा रहेका निजी शैक्षिक संस्थाप्रतिको परनिर्भरता कायम रहेकोछ । उच्च शिक्षाका लागि क्याम्पस र प्राविधिक शिक्षाका लागि विद्यालयमा प्राविधिक धारको आवश्यकतालाई सम्बोधन हुन सकेको छैन । धेरैजसो ११ र १२ कक्षमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको अन्यत्र बस्नुपर्ने अवस्था विद्यमान छ । कतिपय वडाहरूमा विद्यालयका भवनहरू जीर्ण र पहिरोको जोखिममा रहेका छन् । दलित जातिका बालबालिकाहरूको विद्यालयलाई निरन्तरता दिने क्रम कम छ । सानो उमेरमा विवाह गर्ने र उमेर बढ्दै गएपछि बजार र वैदेशिक रोजगारीमा जाने क्रम रोकिएको छैन । निरक्षरता हटाउन सञ्चालन भएका अनौपचारिक शिक्षा कक्षा प्रभावकारी हुन सकेका छैनन् । पूर्वाधारतर्फ बालमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री भवन, खेलमैदान, घेरबार र शौचालयको कमी रहेकोछ । सामाजिक परिवेशमा शैक्षिक वातावरणको कमीजस्ता समस्या विद्यमान रहेकोछ ।

५.२.३ सम्भावना तथा अवसर

महिला, दलित, जनजाति र अपाङ्गता भएका एवम् सीमान्तीकृत समुदायका बालबालिकाहरूलाई विद्यालयमा ल्याउन र टिकाउन विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने अवस्था रहनु, माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा स्थानीय

तहको कार्य दायरामा परेकाले शैक्षिक सुशासनको प्रत्याभूति सहज हुनु, शिक्षासँगै रैथाने ज्ञान, सिप र प्रविधि उपयोग तथा विकासको प्रचुर सम्भावना रहेको छ ।

प्राविधिक तथा व्यावसायिक सिपप्रतिको युवाको आकर्षण रहनु, अभिभावकहरूमा थप जागरुकता विकास गरी शिक्षामा सबैको पहुँच पुऱ्याउन सकिनु, समृद्धिका मुख्य संवाहकका रूपमा रहेका पर्यटन, ऊर्जा, कृषि, उद्योग, पूर्वाधार, जनशक्ति विकास, सुशासनको मुख्य आधार नै शिक्षाको विकास रहनु यहाँका शिक्षा विकासका अवसरहरू हुन् ।

५.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

नगरपालिकामा विज्ञान र नवप्रवर्तनको प्रवर्द्धनसँगै सबैको गुणस्तरीय, प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षामा सहज पहुँचको प्रत्याभूति गर्ने ।

उद्देश्य

१. शिक्षण संस्थाहरूको संस्थागत विकास गर्नु ।
२. सबैका लागि शिक्षा र जीवनपर्यन्त शिक्षाको अवसर बढाउनु ।
३. प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक शिक्षामा जोड दिनु ।
४. शैक्षिक विकासका लागि पूर्वाधार विकास तथा उच्च शिक्षाको आधार तयार गर्नु ।
५. संस्थागत तथा निजी विद्यालयहरूलाई नियमन र व्यवस्थापन गरी सेवामूलक बनाउनु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १२ : शिक्षाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : शिक्षण संस्थाहरूको संस्थागत विकास गर्नु ।	
१.१: विद्यालयमा गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न संस्थागत विकास गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. नगरपालिका शिक्षा नीतिको तर्जुमा, ऐन नियमावली तथा योजनाको कानुनी व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । २. सबै विद्यालयहरूलाई शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली विकास गरी पालिकाको नेटवर्कमा रहने गरी एकद्वार पद्धतिबाट सञ्चालन गरिनेछ । ३. उत्कृष्ट कार्य गर्ने शिक्षक, कर्मचारी र अभिभावकलाई वार्षिक रूपमा पुरस्कार तथा सम्मानको व्यवस्था गरिनेछ । ४. विद्यालयहरूमा अन्तर-विद्यालय भ्रमण तथा सिकाइ आदानप्रदान कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ५. गुणस्तरीय सिकाइ मापदण्ड/ढाँचा (पाठ्यक्रम, विद्यालयको सिकाइ वातावरण, शिक्षक, शिक्षण सिकाइ सामग्री, शिक्षण विधि, परीक्षा र मूल्याङ्कन, अनुगमन मूल्याङ्कन आदि) तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ६. विद्यालयको शिक्षण सिकाइमा समय र गुणस्तर बढाउन विद्यालय अनुगमन, मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण प्रणालीको विकास गरिनेछ । ७. विद्यालयको उपलब्धि स्तर एवम् प्रणालीगत कार्यकुशलताको उपयुक्त मापदण्ड र सूचक तयार गरिनेछ । ८. महिला शिक्षक सुत्केरी विदामा रहँदा स्वयंसेवक वा सट्टा-शिक्षकको व्यवस्था गरिनेछ । ९. जनजातिको वर्चस्व भएको विद्यालयमा प्रारम्भिक कक्षा मातृभाषामा शिक्षण गर्नका लागि राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ र पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको विद्यमान पाठ्यक्रम अनुसार हुने गरी स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकको विकास गरिनेछ ।

<p>१.२: गुणस्तरीय शिक्षाको लागि तालिमको संस्थागत विकास गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> स्थानीय आवश्यकताको आधारमा तालिम पाठ्यक्रमको मोड्युल बनाई विज्ञ प्रशिक्षकद्वारा तालिम सञ्चालन गरिनेछ । बालविकास केन्द्रका शिक्षक र आधारभूत तहमा दरबन्दी कम भएका विद्यालयका शिक्षकलाई बहुकक्षा/बहुवर्ग शिक्षणसम्बन्धी तालिम सञ्चालन गरिनेछ । विद्यालयमा बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्न आवश्यक शिक्षक तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । प्राविधिक तथा व्यावसायिक (सफ्ट स्किल समेत) सिप प्रदान गर्न शिक्षकहरूलाई आधुनिक, शिक्षण सिपयुक्त, प्रविधिमैत्री, निरन्तर सिकाइमुखी बन्न तालिम दिई पेसागत दक्षता बढाइनेछ ।
<p>उद्देश्य २: सबैका लागि शिक्षा र जीवनपर्यन्त शिक्षाको अवसर बढाउनु ।</p>	
<p>२.१: सबै नागरिकलाई आधारभूत शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> दुर्गम बस्तीका विद्यालयलाई आवासीय विद्यालयका रूपमा रूपान्तरण गरिनेछ । आवश्यक परेको ठाँउमा स्कुल बसको व्यवस्था समेत गरिनेछ । पालिका/वडा शिक्षा समिति गठन र क्रियाशील गर्दै विद्यालय शिक्षामा पहुँच नपुगेकाको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ । नियमित रूपमा विद्यालयमा छोराछोरी पठाउने अभिभावकलाई सम्मान गरिनेछ । गरिब तथा आर्थिक रूपमा विपन्न बालबालिकालाई पोशाक, शिक्षण सामग्री तथा खाजा भत्ताको व्यवस्था गरिनेछ । पालिकाबाट सञ्चालन हुने विकास निर्माण तथा सुधार कार्यमा आर्थिक स्थिति कमजोर भएका अभिभावकलाई सहभागी गराई शिक्षाका लागि रोजगारी अभियान सञ्चालन गरिनेछ । हेलचक्रयाई गरी बालबालिकाहरूलाई नियमित विद्यालय नपठाउने अभिभावकहरूलाई पालिकाबाट प्रदान गरिने सबै सुविधाबाट वञ्चित गरिनेछ ।
<p>२.२: दलित, अपाङ्गता भएका, विपन्न तथा लक्षित समुदायका बालबालिकाको शिक्षाको हक सुनिश्चित गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> दलित, अपाङ्गता भएका, आर्थिक रूपले विपन्न तथा लक्षित समुदायका बालबालिकाको पहिचान गरी उच्च शिक्षासम्म निःशुल्क गर्न तथा छात्रवृत्ति प्रदान गर्नका लागि सिफारिस गरिनेछ । दृष्टिविहीनलाई ब्रेल लिपि तथा बहिरालाई सांकेतिक भाषामा निःशुल्क शिक्षाको लागि जिल्लाभित्रकै स्रोत कक्षाहरूमा सिफारिस गरिनेछ भने अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूलाई स्रोत कक्षाको खोजी गरी शिक्षाको हक सुनिश्चित गरिनेछ । विपन्न तथा लक्षित समुदायका बालबालिकाको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्न प्रत्येक विद्यालयमा विशेष छात्रवृत्ति कोषको स्थापना गरिनेछ । विद्यालय जान नसक्ने अपाङ्गता भएका बालबालिकाकालागि घरमै पढाउने र अभिभावक शिक्षा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । ब्रेललिपि तथा साङ्केतिक भाषाको तालिम माग भई आएमा पालिकाबाट व्यवस्थापन गरिनेछ । अपाङ्गमैत्री पूर्वाधारहरूको निर्माण गरिनेछ ।
<p>२.३: अनौपचारिक जीवनपर्यन्त सिकाइ प्रणाली स्थापनाका लागि नीतिगत तथा कार्यक्रमगत व्यवस्था गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> औपचारिक शिक्षामा निरन्तरता दिन नसक्ने बालबालिका तथा नागरिकलाई अनुकूल तथा समकक्षी शिक्षाको अवसर प्रदान गर्न खुल्ला तथा वैकल्पिक शिक्षा/ विद्यालयको व्यवस्था गरिनेछ । औपचारिक शिक्षा प्रणालीभन्दा बाहिर रहेका नागरिकलाई मागमा आधारित व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । पालिकाभित्र ट्युसन, कोचिङजस्ता विद्यालयबाहिर हुने अध्यापन सेवाको अनुमति तथा नियमन गर्ने कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । एक विद्यालय एक पुस्तकालय तथा एक वडा एक सार्वजनिक पुस्तकालयको नीति बनाई सूचनामाथिको पहुँच र पढ्ने बानीको विकास गरी सबैका लागि आजीवन सिकाइको वा जीवनपर्यन्त सिकाइको अवसर प्रदान गरी दिगो विकासको चौथो लक्ष्य पूरा गर्न सहयोग गरिनेछ । शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको अधिकाधिक प्रयोग हुने गरी शिक्षाको वैकल्पिक माध्यमका रूपमा विषयगत विज्ञको नमुना कक्षाको प्रसारण स्थानीय, टेलिभिजन तथा

	एफएम मार्फत् गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक शिक्षामा जोड दिनु ।	
३.१: आधारभूत तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक सिप प्रवर्द्धन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> आधारभूत तहमा व्यावसायिक सिप प्रदान गर्न स्थानीय पाठ्यक्रममा यस सम्बन्धी विषयवस्तु समावेश गरिनेछ । विद्यालय शिक्षामा निर्वाहमुखी सिपलाई एकीकृत रूपमा समावेश गरिनेछ ।
३.२: प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको पहुँचमा सहजता, गुणस्तरीयता तथा उपयोगितामा वृद्धि गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> प्राविधिक जनशक्तिको अवस्थाबारे अध्ययन गरी आवश्यक विद्यालयमा स्थानीय आवश्यकता अनुसारका ९-१२ को प्राविधिक धार सञ्चालन गरिनेछ । सबै विद्यालयमा कम्प्युटरको ल्यावको व्यवस्था गर्दै इन्टरनेटको पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ । विद्यालयमा प्रयोगात्मक कक्षाका लागि विज्ञान प्रयोगशालाको व्यवस्था गरिनेछ । माध्यमिक तह (कक्षा ११-१२) मा विज्ञान विषय अध्यापन गर्ने सामुदायिक विद्यालयको स्तरोन्नति एवम् विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रमको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ४ : शैक्षिक विकासका लागि पूर्वाधार विकास तथा उच्च शिक्षाको आधार तयार गर्नु ।	
४.१: उच्चस्तरको जनशक्ति उत्पादनको व्यवस्था गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> नगरपालिकाको आवश्यकताको पूर्ति तथा शैक्षिक विकासका लागि उच्च शिक्षामा प्राविधिक विषयको क्याम्पस, बहुप्राविधिक शिक्षालय र दोधारा चाँदनी बहुमुखी क्याम्पसमा नै इलक्ट्रोनिक इन्जिनियरिङ्ग विषयको पठनपाठनको पहलका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । उच्च शिक्षामा प्राविधिक विषयलाई प्राथमिकता दिई उच्च दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न पालिकाभित्र कम्तीमा एउटा पोलिटेक्निकल शिक्षालय स्थापना गरिनेछ ।
४.२: विद्यालयको पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> बालविकास केन्द्रको पूर्वाधार मापदण्डअनुसार तयार गरिनेछ । विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा विपत् प्रतिरोधी रूपमा तयार गरिनेछ । प्रत्येक विद्यालयमा छात्र र छात्राका लागि छुट्टा-छुट्टै सुरक्षित तथा स्वस्थकर शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ । प्रत्येक विद्यालयमा खेल मैदानको व्यवस्था गरिनेछ । विद्यालयमा पुस्तकालय, विज्ञान प्रयोगशाला र कम्प्युटर ल्यावको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ५ : संस्थागत तथा निजी विद्यालयहरूलाई नियमन र व्यवस्थापन गरी सेवामूलक बनाइनेछ ।	
५.१: संस्थागत तथा निजी विद्यालयहरूको नियमन गरी सेवामूलक बनाउने ।	<ol style="list-style-type: none"> प्रत्येक कक्षामा १५ प्रतिशत गरिब र विपन्न विद्यार्थीलाई वडाको सिफारिसमा निःशुल्क पढाउने व्यवस्था गरिनेछ । नयाँ विद्यालयहरूको अनुमति दिँदा शैक्षिक गुठीको रूपमा मात्र अनुमति दिने व्यवस्था मिलाइनेछ । संस्थागत विद्यालयहरूको नियमनका लागि मापदण्ड तयार गरी त्यसैको आधारमा शुल्क निर्धारण, वर्गीकरण, अनुगमन गरी सेवामूलक बनाइनेछ ।
४. सामुदायिक विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गरी प्रतिस्पर्धी बनाउने ।	<ol style="list-style-type: none"> विद्यालयमा विषयगत शिक्षकद्वारा मात्रै शिक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । अंग्रेजी र नेपाली दुवै माध्यमबाट ऐच्छिक रूपमा सबै कक्षामा सञ्चालन गरिनेछ । अङ्ग्रेजी माध्यमबाट कक्षा सञ्चालन गर्न चाहने विद्यालयका शिक्षकलाई तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । कमजोर बालबालिकालाई सुधारात्मक शिक्षण गरी सिकाइ स्तरको वृद्धि गरिनेछ । आवश्यक तालिम दिई बालविकाससम्बन्धी सिकाइ सामग्रीहरूको उत्पादन बालविकास केन्द्रमा नै गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । विद्यालयहरूको शिक्षक दरबन्दी, विद्यार्थी सङ्ख्या तथा भौगोलिकता आदिका आधारमा पुनः नक्साङ्कन गरी आवश्यकता अनुसार मर्जिड गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ	आधार वर्ष (बडा गत माग संख्या)	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन	जम्मा			१५०००	१२०००	७५००	७५००	७५००	५००००						
	खेल मैदान निर्माण	१		२५००	२५००	-	-	-	-	२५००						
	विद्यालय भवन तथा सामुदायिक बाल विकास केन्द्र स्थापना , भवन निर्माण, स्तरोन्नति	७		१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
	विद्यालयहरूमा कम्प्युटर ल्याब	१		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
	शिक्षक दरबन्दी पदपूर्ति (विषयगत शिक्षकको व्यवस्थापन)	१		१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
	घेरवार नभएका विद्यालयहरूलाई घेरवार निर्माण	४		१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						
	शिक्षकहरूलाई तालिम, अवलोकन, क्षमता विकास आदि.	६		५०००	५०००	-	-	-	-	५०००						
	इ-हाजिरको MIS व्यवस्थापन	१		५०००	-	५०००	-	-	-	५०००						

५.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

शिक्षा										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याइको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौ			
प्रभाव	राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष जनशक्ति उत्पादन भएको हुनेछ ।	मानव विकास सूचकांक	-	०.५८५	०.५८५	०.६२	०.७२			
असर	नगरपालिकाको शैक्षिक सूचकांकमा उल्लेख्य सुधार भएको हुनेछ ।	बाल कक्षा/पूर्व प्राथमिक तहको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना दर	प्रतिशत	८७.१०	८७.१०	८८.००	९०.००			
		आधारभूत तह (१-८) मा भर्ना दर	प्रतिशत	९८.००	९८.००	९८.५०	९९.००			
		माध्यमिक तह (९-१२) मा खुद भर्नादर	प्रतिशत	६०.००	६०.००	६५.००	७०.००			
प्रतिफल	विद्यालय छाड्ने विद्यार्थीको दर (Dropout Rate) न्यून हुनेछ । शिक्षक विद्यार्थी अनुपात आवश्यकता अनुरूप व्यवस्थापन भएको छ	विद्यार्थी टिकाउ दर (१-८)	प्रतिशत	८२.००	८२.००	८५.००	९०.००			
		विद्यार्थी टिकाउ दर (१-१०)	प्रतिशत	६०.००	६०.००	६२.००	६५.००			
	प्राविधिक र व्यावसायिक विद्यालय को स्तरउन्नति भएको हुनेछ ।	प्राविधिक धारको विद्यालय सञ्चालन	सङ्ख्या	-	५	१०	१५			
		प्राविधिक शिक्षालयमा अध्ययनरत विद्यार्थी सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	२००	५००	७५०			
		कम्प्युटर प्रयोगशाला भएका विद्यालय	सङ्ख्या	-	१०	२०	३०			

५.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

शैक्षिक संस्थाहरूमा प्रयास भौतिक पूर्वाधार विकास र दक्ष जनशक्तिको उपलब्धता सहित गुणस्तर, प्रविधिमैत्री, रोजगारमुलक, जिवनउपयोगि र प्रतिस्पर्धि शिक्षा प्रणालि विकास गर्नु आजको मुख्य चुनौति रहेको छ । आधारभूत तथा गुणस्तरीय शिक्षा अझैसम्म पनि सबै वर्ग, समुदाय र क्षेत्रका जनतामा सहज, सुलभ तथा सरल रूपमा पुग्न सकेको छैन । तिनै तहका सरकार सरोकारवाला निकाय अन्तर्राष्ट्रिय राष्ट्रिय र स्थानीय गैर सरकारी तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू बीच समन्वय सहकार्य साझेदारी गरी उपलब्ध स्रोत साधनको उच्चतम परिचालन गरी प्रस्तावित कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई अपेक्षित उपलब्धी हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छ । संघीय संरचना अनुसार तर्जुमा हुनु पर्ने नीति, कानून, नियम, कार्यविधि, मापदण्ड, योजना संस्थागत संयन्त्र तयार हुन नसकेमा तथा समयमा तयार नभएमा प्रस्तावित कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन प्रभावित भई अपेक्षित उपलब्धी हासिल नहुन सक्छ ।

५.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

५.३.१ पृष्ठभूमि

खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाले मानव जीवनमा पार्ने बहुआयामिक प्रभावलाई दृष्टिगत गरी यस सेवालाई नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ । दिगो विकास लक्ष्यले समेत खानेपानी तथा सरसफाइसम्बन्धी स्पष्ट लक्ष्य निर्धारण गरेको छ । खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भइसकेको यस नगरपालिकामा एक घर, एक धारा तथा शौचालय निर्माणलाई उच्च प्राथमिकतामा राखिएको छ । फोहर व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकास्तरबाट पहल गरिएको छ । खानेपानी तथा सरसफाइको क्षेत्रमा विभिन्न गैरसरकारी निकायको सहयोग रहेको छ ।

नगरपालिकाभित्र २२.४० प्रतिशत घरपरिवारले पाइप धाराको पानी उपयोग गर्ने गरेको तथा बाँकीले मूल तथा खोला नदीनालाको पानी प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ ।

५.३.२ समस्या तथा चुनौती

संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारका अतिरिक्त गैरसरकारी र निजी क्षेत्रबाट समेत प्रयास भए तापनि खानेपानीका आयोजनामा स्थानीय समुदायको अपनत्वको कमी र सरसफाइजन्य परम्परागत व्यवहारका कारण आशातित सुधार हुन सकेको छैन । मानिसहरूको जमघट हुने सार्वजनिक स्थलमा सार्वजनिक शौचालयको कमी रहेकोछ । स्वच्छ तथा सुरक्षित खानेपानीको व्यवस्था हुन सकेको छैन भने सुख्खा याममा कतिपय वस्तीमा खानेपानीको अभाव हुने गरेकोछ ।

सरसफाइ सम्बन्धी आनीबानी कमजोर रहेको यस क्षेत्रमा घरमै फोहर वर्गीकरण गरी व्यवस्थापन गर्ने प्रचलन रहेको छैन । पर्यटकीय मार्ग र मुख्य बजारहरूमा प्लास्टिकजन्य तथा सिसाजन्य फोहरको व्यवस्थापन हुन नसक्दा वातावरणीय प्रदूषण बढ्दै गएको छ । साथै बजार केन्द्रहरूमा समेत सडक नाली र ढल सुविधा उपलब्ध रहेको छैन । सार्वजनिक शौचालयमा साबुन, नियमित पानी आदिको नियमित व्यवस्थापन भएको देखिँदैन ।

५.३.३ सम्भावना तथा अवसर

नगरपालिकाका पानीमा प्रशस्त प्राकृतिक मिनरल पाइने भएकाले त्यस क्षेत्रको पानीलाई प्रशोधन तथा प्याकिङ गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा विक्री गर्न सकिने सम्भावना रहेकोछ ।

शुद्ध खानेपानी र सरसफाइको सन्दर्भमा जनप्रतिनिधि र अगुवाहरूको चासो बढ्दै जानु, खानेपानीको लागि स्रोत प्रशस्त हुनु, यो विषय राष्ट्रिय प्राथमिकतामा पर्नु र स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा पर्नु, फोहरमैला व्यवस्थापनमा जनप्रतिनिधि र समुदाय विस्तारै संवेदनशील हुँदै जानु, खानेपानी, सरसफाइ र फोहरमैला व्यवस्थापनमा सहयोगी संस्था र समुदायको सहकार्य हुनु आदि अवसरहरू हुन् । त्यसैगरी, आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्र तीनै तहका सरकारको उच्च प्राथमिकतामा पर्नु, आयोजनाको छनौट, सञ्चालन र व्यवस्थापनमा उपभोक्ता तथा समुदायको थप चासो हुँदै जानु, बस्ती नजिकै पानीका स्रोतहरू (नदी, खोलानाला र मूल) को उपलब्धता प्रचुर मात्रामा रहनु, लिफ्टिङ प्रणालीबाट खानेपानी सुविधा पुऱ्याउन सकिने प्रविधिको विकास हुनु तथा नदी तथा जलाधार क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापनमा समुदायको चासो बढ्दै जानु यस पालिकामा खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनका अवसरहरू हुन् ।

५.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

नगरपालिका क्षेत्रमा सर्वसुलभ र गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा विस्तार गर्ने ।

उद्देश्य

१. आधारभूत खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्नु ।
२. गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुँचमा वृद्धि गर्नु ।
३. प्रत्येक घरमा व्यवस्थित शौचालय तथा घरेलु फोहरमैलाको व्यवस्थापन गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १३: खानेपानी तथा सरसफाइका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : आधारभूत खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्नु ।	
१.१: पहुँच नभएका बस्तीहरूमा खानेपानीको सेवा विस्तार गर्न खानेपानीका स्रोतहरूको पहिचान गर्ने	१. विद्यमान तथा वैकल्पिक खानेपानीका स्रोतहरूको प्राविधिक टोलीबाट मूल्याङ्कन गराइनेछ । २. खानेपानीका स्रोतहरूको संरक्षण गरिनेछ । ३. "एक घर एक धारा" कार्यक्रम लागु गरिनेछ । ४. आधारभूत खानेपानीको पहुँच वृद्धिको लागि ठाउँठाउँमा पानी ट्याङ्कीको सम्भ्याव्यता अध्ययन गरिनेछ । ५. नयाँ संरचनाको लागि आवश्यक जग्गाको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
उद्देश्य २ : गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुँचमा वृद्धि गर्नु ।	
२.१: आधारभूत खानेपानीको गुणस्तर बढाउन आवश्यक संरचनाहरू तयार गर्ने ।	१. विद्यमान खानेपानीका संरचनाको क्षमता मूल्याङ्कन गरिनेछ । २. आवश्यकता अनुसार पानी शुद्धीकरण प्रक्रियाको लागि संरचना निर्माण गरिनेछ । ३. सामूहिक कोषको निर्माण गरी उपभोक्ताको लागत सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । ४. निजी वा अन्य क्षेत्रसँग साझेदारीको प्रयास गरिनेछ । ५. व्यवस्थित खानेपानीको रेखदेख र सञ्चालनको लागि जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ३ : प्रत्येक घरमा व्यवस्थित शौचालय तथा घरेलु फोहरमैलाको व्यवस्थापन गर्नु ।	
३.१: प्रत्येक घरपरिवारमा आधारभूत शौचालय तथा सरसफाइको व्यवस्था गर्ने ।	१. निर्माण भएका शौचालयहरूको समुचित प्रयोगबारे अनुगमन गरिनेछ । २. घरबाट निस्कने अन्य फोहर व्यवस्थापन गर्न घर परिवारलाई आवश्यक प्रशिक्षणको व्यवस्था गरिनेछ । ३. हरेक घरबाट निस्कने कुहिने प्रकृतिका फोहरमैलाबाट कम्पोस्ट मल बनाउन प्रत्येक परिवारलाई प्रेरित गरिनेछ । ४. घरबाट निस्कने पानीलाई सङ्कलन गरी करेसाबारीमा उपयोग गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । ५. समुदायका केही सार्वजनिक ठाउँहरूमा अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री शौचालयको निर्माण

	गरिनेछ । ६. सरसफाइसम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
--	--

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (बडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायू संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	खानेपानी तथा सरसफाइ	जम्मा			५२०००	५२०००	५२०००	५२०००	५२०००	२६००००						
	धारा निर्माण , जडानमा सहूलियत	१	-	१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
	शौचालय अनुदान कार्यक्रम संचालन	१		१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
	सार्वजनिक स्थलहरूमा शुद्ध खा.पा. व्यवस्थापन	२		१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						
	मर्मत सम्भार	१		५००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	५००००						
	खानेपानी परीक्षण, प्रसोधन तथा गुणस्तर कायम	२		१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
	सार्वजनिक स्थलहरूमा शौचालय , वालमैत्री शौचालय व्यवस्थापन	२		१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
	पानी ट्यांकी निर्माण	६		५००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	५००००						
	ढल निकास	२		५००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	५००००						
	डम्पिङ साइट निर्माण र व्यवस्थापन	१		५००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	५००००						

५.३.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

३. खानेपानी तथा सरसफाइ													
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान			
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं						
प्रभाव	पालिका क्षेत्रमा सर्वसुलभ र गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा विस्तार हुनेछ ।	आधारभूत खानेपानीको पहुँच भएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	८४	९०	१००	नगर प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	खानेपानीको स्रोतहरूमा वृद्धि भएको हुने, सरसफाइ जनचेतनामा वृद्धि भएको हुने, फोहोरमैला र वातावरणप्रति जनचेतना वृद्धि भएको हुने, फोहोरमैला व्यवस्थापनमा नगरपालिकाले थप लगानी गरेको हुने				
		स्वच्छ खानेपानीको पहुँच भएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	७८	८०	१००						
		शौचालय भएका घरपरिवार	प्रतिशत	-	९०	९५	१००						
असर	आधारभूत खानेपानीको पहुँच हरेक टोल समुदायलाई हुनेछ ।	पाइपद्वारा वितरित पानी उपयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	-	८४	९०	१००			नगर प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	खानेपानीको स्रोतहरूमा वृद्धि भएको हुने, सरसफाइ जनचेतनामा वृद्धि भएको हुने, फोहोरमैला र वातावरणप्रति जनचेतना वृद्धि भएको हुने, फोहोरमैला व्यवस्थापनमा नगरपालिकाले थप लगानी गरेको हुने		
		खानेपानीको स्रोत संरक्षण	सङ्ख्या		५	७	१०						
प्रतिफल	आधारभूत सरसफाइमा सुधार गरी समुदायलाई प्रदूषणमुक्त बनाउन सकिनेछ ।	सेफ्टि ट्याङ्कीसहितको शौचालय भएको परिवार	प्रतिशत		९०	९५	१००					नगर प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	खानेपानीको स्रोतहरूमा वृद्धि भएको हुने, सरसफाइ जनचेतनामा वृद्धि भएको हुने, फोहोरमैला र वातावरणप्रति जनचेतना वृद्धि भएको हुने, फोहोरमैला व्यवस्थापनमा नगरपालिकाले थप लगानी गरेको हुने
		साधारण शौचालय भएको परिवार	प्रतिशत		१०	५	०						
		सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या		२०	३०	५०						
	सङ्क्रामक रोगको फैलावटमा कमी आउनेछ ।	जोखिमयुक्त अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	प्रतिशत		८०	८५	९०						
उपचार गरिएको वा सुरक्षित खानेपानी सुविधा प्राप्त घरधुरी		प्रतिशत		८०	८५	९०							

५.३.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

प्रस्तावित कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन मार्फत लक्षित उपलब्धि हरिल गर्न लागत प्रभावकारी कार्ययोजना तयार गरि लागु गर्न सकिन्छ । तीनै तहका सरकार, सरोकार वाला निकायहरु वीच खानेपानी तथा सरसफाईका कार्यक्रम तथा योजनाहरु संचालन, अनुगमन मुल्यांकन र पष्ठपोषण हुन नसकेमा आसातित परिणाम नआउने जोखिम विद्वमान रहेको छ ।

५.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

५.४.१ पृष्ठभूमि

महिलाहरुको क्षमता, श्रम, सिप र सृजनालाई विकास प्रक्रियामा लगाई संविधानको मर्मअनुरूप सामाजिक समानता कायम गर्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु आवश्यक छ । विगतमा केही सामाजिक असमानता तथा विभेदका कारण यस क्षेत्रका महिला, दलित, जनजाति, अल्पसङ्ख्यक वर्ग सामाजिक तथा आर्थिक रूपले पछाडि परेका छन् । लक्षित वर्ग तथा समुदायको सामाजिक न्याय, समानता, मानवअधिकार सहित सर्वाङ्गीण विकास गर्ने लक्ष्य तथा उद्देश्यका साथ लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरणलाई यस योजनाले समेट्नेछ ।

बालबालिकाको हकलाई संविधानले मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको हुँदा बालबचाउ, बालसंरक्षण, बालविकास र बालसहभागिता जस्ता बालअधिकारका आधार स्तम्भहरु प्रत्याभूति गर्न बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ लागु गरिएको छ । त्यसैगरी ज्येष्ठ नागरिकहरुको जीवन सहज, सुरक्षित एवं सम्मानित बनाई सामाजिक न्याय कायम गर्नु कल्याणकारी राज्यको दायित्व हो भने अपाङ्गतासम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा कार्ययोजनाका आधारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई विकासको मूलधारमा ल्याउनका लागि समावेशी र समन्यायिक पहुँच तथा सहभागितामा जोड दिइनु पर्दछ ।

५.४.२ समस्या तथा चुनौती

लैङ्गिक विभेद तथा हिंसालाई बढावा दिने सामाजिक संरचना, सोच, मूल्य, मान्यता, प्रथा, परम्परा कायमै रहनु, महिलामाथि घरेलु, यौनजन्य तथा लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा विद्यमान हुनु, सामाजिक र पारिवारिक बहिष्करणमा परेका तथा हिंसा पीडित तथा एकल महिलालाई पूर्णरूपमा संरक्षण, पुनर्स्थापना, सशक्तीकरण र स्वावलम्बी बनाउन नसकिनु महिलासम्बन्धी क्षेत्रका समस्या हुन् ।

लक्षित वर्गको चौतर्फी हितका लागि नीतिगत तथा व्यावहारिक तवरबाट सुधारका पहलहरु भए तापनि दलित, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा आदिवासी जनजाति र विपन्न वर्गको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामा उल्लेख्य सुधारहरु हुन सकेको छैन । बालविवाह, लैङ्गिक हिंसा, दलित तथा विपन्न तथा बालहिंसाका घटनाहरु निर्मुल हुन सकेको छैन । लैङ्गिक हिंसापीडित महिलाको पहिचान हुनसकेको छैन भने हिंसा विरुद्धमा महिला आवाज सरोकारवालहरुबाट सशक्त रूपमा उठन सकेको छैन । छुवाछुत तथा सामाजिक विभेद अझै पनि कायमै रहेको छ । विपन्न, हिंसापीडित र असहायहरुका लागि विशेष व्यवस्था हुन सकेको छैन । सबै लक्षित वर्गको सञ्जाल गठन भएको तर क्रियाशील हुन सकेको छैन । लक्षित वर्गको आत्मनिर्भरताका लागि पर्याप्त अवसर तथा क्षमता विकासका अवसरमा कमी रहेकोछ ।

५.४.३ सम्भावना तथा अवसर

सामाजिक असमानता तथा विभेदका कारण सामाजिक तथा आर्थिक रूपले पछाडि परेका यस क्षेत्रका महिला, दलित, जनजाति, अल्पसङ्ख्यक वर्गको उत्थान गरी विकासको मूल प्रवाहमा सहाहित गर्दै लक्षित वर्ग तथा समुदायको सामाजिक न्याय, समानता, मानवअधिकारसहित सर्वाङ्गीण विकास गर्ने लक्ष्य तथा उद्देश्यका साथ लैङ्गिक समानता तथा

समावेशीकरणलाई समेट्न सके नगरपालिकाले समतामूलक समृद्ध पालिकाको रूपमा आफ्नो पहिचान स्थापित गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।

महिला र बालबालिकाको हकअधिकारको सन्दर्भमा सरकारहरूबाट विभिन्न अभियान र कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइरहनु, संविधान र अन्य कानूनहरूले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्नु, जनप्रतिनिधि र समाजका अगुवाहरू यस विषयमा संवेदनशील हुनु, महिला सञ्चालन र बालकलबहरू गठन भई क्रियाशील हुनु, महिला तथा बालबालिकाको क्षेत्रमा विभिन्न दातृ निकायहरूबाट कार्यक्रम सञ्चालन हुनु अवसरहरू हुन् । त्यसैगरी, लैङ्गिकमैत्री संविधान तथा राज्यका तीनै तहमा महिलाको राजनैतिक सहभागिता तथा समाजको मूल्य, मान्यता र व्यवहारमा क्रमशः सकारात्मक परिवर्तन हुँदै आउनु, बालबालिकाको मौलिक हकसम्बन्धी सवालका लागि विभिन्न नीति तथा कार्यक्रमको प्राथमिकताका साथ तर्जुमा हुनु, संविधानद्वारा ज्येष्ठ नागरिकको विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको हक सुनिश्चित हुनु तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि सेवा सुविधा र सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था संविधान तथा ऐनद्वारा ग्यारेन्टी गरिनु तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू स्वयं क्रियाशील भई सङ्गठित हुनु आदि अवसरका रूपमा रहेका छन् ।

५.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिविरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद, हिंसा र शोषण अन्त्य गरी सक्षम र आत्मसम्मानपूर्ण जीवन यापन गराउने ।

उद्देश्य

१. महिला हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक समता कायम गर्नु
२. बालबालिकाको समग्र अधिकारको संरक्षण तथा बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्नु
३. ज्येष्ठ नागरिकको हकअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै ज्ञान, सिप र अनुभवको उपयोग गर्नु
४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि आधारभूत सेवा, स्रोत र प्रविधिमा सहज पहुँचको वृद्धि गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरणमार्फत् जीवनयापनमा सहजता तथा आत्मसम्मान प्रदान गर्नु
५. दलित तथा सीमान्तकृत समुदायलाई विकास तथा सामाजिक न्यायको मूलधारमा प्रवाहीकरण गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १४: महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू		कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: महिलाको हक-अधिकारको संरक्षण र लैङ्गिक समता कायम गर्नु ।		
१.१: पालिका मातहतका सबै निकायहरूमा लैङ्गिक समानता वृद्धि गर्ने ।	१.	२. नीति निर्माण र कार्यान्वयनमा समान महिलाको समान सहभागिता तथा प्रतिनिधित्वमा बढोत्तरी गरिनेछ । ३. लैङ्गिक समानता प्राप्तिको लागि पुरुषको समेत सक्रिय सहभागितामा वृद्धि गरिनेछ ।
१.२: लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।	१.	२. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, शोषण र विभेद नियन्त्रणको कानुनी उपचार प्रणालीलाई पहुँच योग्य बनाइनेछ । ३. स्थानीय तहमा हिंसा प्रभावित महिलाहरूको लागि पुनर्स्थापना तथा सुरक्षा गृह स्थापना

		तथा सञ्चालन का साथै पालिकामा राहत कोषको सञ्चालन गरिने छ।
	उद्देश्य २ : बालबालिकाको समग्र अधिकारको संरक्षण तथा बालमैत्री वातावरण सृजना गर्नु ।	
२.१: विभेद, हिंसा, उत्पीडन, शोषणबाट बालबालिकालाई उचित संरक्षण गर्ने ।	१.	२. बालबालिका विरुद्ध हुने हिंसा, यौनदुर्व्यवहार, बालश्रम, बलात्कार, बेचबिखनजस्ता अपराधविरुद्ध सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ। ३. हिंसा प्रभावित बालबालिकाको उचित संरक्षण तथा पुनर्स्थापनाका लागि बाल हेल्पलाइन सेवाको व्यवस्था गरिनेछ । ४. अनाथ, असहाय, पूर्ण अपाङ्गता भएका र विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको लागि पुनर्स्थापना केन्द्र तथा बालकोषको स्थापना गरिनेछ ।
२.२: बालबालिकाको सहभागिता वृद्धि गर्ने ।	१.	२. बालक्लब तथा बालसञ्चालको गठन, विस्तार तथा परिचालन गरी बालबालिकाको सहभागिता बढाइनेछ । ३. स्थानीय नीति निर्माण तहमा बालबालिकाको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । ४. बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक र शैक्षिक विकासमा अवरोध तथा बाधा नपर्ने गरी बाल सहभागितामा वृद्धि गरिनेछ ।
३. बालमैत्री वातावरणको विकास गर्ने ।	१.	२. बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासका लागि प्रत्येक वडामा बालउद्यान निर्माण गरिनेछ । ३. बालमैत्री स्थानीय शासनका माध्यमबाट बालअधिकार सूचकहरू पूरा गर्न बालमैत्री पालिका घोषणा गरिनेछ ।
	उद्देश्य ३ : ज्येष्ठ नागरिकको हकअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै ज्ञान, सिप र अनुभवको उपयोग गर्नु ।	
३.१: ज्येष्ठ नागरिकको लागि हेरचाह, स्याहारसुसार र उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्ने ।	१.	२. आफ्ना आमाबाबुलाई सन्तानले हेरचाह तथा उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने पद्धतिको प्रवर्द्धन गरिनेछ । ३. आवश्यकताअनुसार ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र तथा आश्रमको व्यवस्था गरिने छ ।
३.२: ज्येष्ठ नागरिकको ज्ञान, सिप र अनुभवलाई उपयोग गरी सहभागितामा वृद्धि गर्ने ।	१.	२. ज्येष्ठ नागरिकको ज्ञान, सिप र अनुभवलाई उपयोग गर्न अवसर प्रदान गर्नुका साथै अन्तरपुस्ता हस्तान्तरण गरिनेछ ।

<p>३.३: ज्येष्ठ नागरिकको सामाजिक सुरक्षा सेवालार्ई वृद्धि गर्ने ।</p>	<p>१.</p>	<p>२. ज्येष्ठ नागरिकलाई सम्मानस्वरूप सेवा र सुविधामा विशेष सहूलियतको व्यवस्था गरिनेछ । ३. ज्येष्ठ नागरिकले समाज र राष्ट्रको लागि पुऱ्याएको योगदानको आधारमा सम्मान गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य ४ : अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि आधारभूत सेवा, स्रोत र प्रविधिमा सहज पहुँचको वृद्धि गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरणमार्फत् जीवनयापनमा सहजता तथा आत्मसम्मान प्रदान गर्नु ।</p>		
<p>४.१: अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचना निर्माण तथा सुधार गरी सार्वजनिक सेवामा पहुँच बढाउने ।</p>	<p>१.</p>	<p>२. भौतिक संरचना, पूर्वाधार तथा यातायातका साधनहरू अपाङ्गमैत्री बनाई सहज हुने वातावरण निर्माण गरिनेछ । ३. शिक्षण सिकाइ पद्धति अपाङ्गमैत्री बनाई गुणस्तरीय शिक्षामा सबै अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको पहुँच वृद्धि गरिनेछ । ४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सरकारी र निजी क्षेत्रमा रोजगारीको अवसर वृद्धि गरिनेछ ।</p>
<p>४.२: अपाङ्ग व्यक्तिहरूप्रति गरिने हिसाको न्यूनीकरण गर्ने ।</p>	<p>१.</p>	<p>२. अपाङ्ग व्यक्तिहरूप्रति गरिने विभेद र हिसा निराकरण गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहभागितामा वृद्धिका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य ५ : दलित तथा सीमान्तकृत समुदायलाई विकास तथा सामाजिक न्यायको मूलधारमा प्रवाहीकरण गर्नु ।</p>		
<p>५.१: दलित तथा सीमान्तकृत समुदायको सबै प्रकारका सार्वजनिक समिति तथा निकायमा प्रतिनिधित्व सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>१.</p>	<p>२. नगरपालिकामा उपलब्ध रोजगारीका अवसरहरूमा दलित तथा सीमान्तकृत समुदायका युवाहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ । ३. स्थानीय उपभोक्ता समितिहरूमा दलित तथा सीमान्तकृत समुदायको अनिवार्य प्रतिनिधित्वको प्रावधान राखिनेछ । ४. दलित तथा सीमान्तकृत समुदायका नागरिकलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी लगायत आधारभूत सेवा सुविधा समतामूलक रूपमा वितरण गर्ने प्रबन्ध मिलाइनेछ ।</p>

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (बडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	जम्मा			६०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२६०००						
	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण योजना	१	-	१०००	१०००	-	-	-	-	१०००						
	लक्षित समूह सहभागिता, नेतृत्व विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	५	-	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	घरेलु तथा लैंगिक हिंसा तथा यौनजन्य हिंसा न्यूनीकरण कार्यक्रम	७	-	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
	महिला लक्षित आय आर्जन कार्यक्रम	१	-	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	महिला मैत्री सिपमुलक कार्यक्रम	१	-	१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						
	बेच बिखन विरुद्ध जनचेतना कार्यक्रम	१	-	२०००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						

५.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

४. महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग											
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान	
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौँ				
प्रभाव	महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिविरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद, हिंसा र शोषण अन्त्य गरी सक्षम र आत्मसम्मानपूर्ण जीवनयापन भएको हुनेछ ।	महिला/घरेलु हिंसा	प्रतिशत	१५	१५	१०	०	नगरपालिका प्रोफाइल, सामाजिक विकास शाखा, वार्षिक प्रतिवेदन	निर्माण हुने संरचनाहरू लैंगिक सम्वेदनशील भएको हुने, योजना तथा कार्यक्रमहरू लैंगिकमैत्री हुनुको साथै बजेटको परिमाणमा पनि वृद्धि भएको		
		बालश्रम	प्रतिशत	१०	१०	७	०				
		अपाङ्गमैत्री सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्था	सङ्ख्या	-	२	३	५				
		बैङ्कमार्फत सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जेष्ठ नागरिक	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००				
असर	पालिका र पालिका मातहतका सबै निकायहरूमा सामाजिक समवेशीकरका आधारमा समतामूलक सेवा प्रभाव भएको हुनेछ ।	लैङ्गिक हिंसा र छुवाछुत सम्बन्धी घटना दर्ता	सङ्ख्या	-	५०	७५	१००	नगरपालिका प्रोफाइल, सामाजिक विकास शाखा, वार्षिक प्रतिवेदन	निर्माण हुने संरचनाहरू लैंगिक सम्वेदनशील भएको हुने, योजना तथा कार्यक्रमहरू लैंगिकमैत्री हुनुको साथै बजेटको परिमाणमा पनि वृद्धि भएको		
		तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	सङ्ख्या	=	२५	५०	१००				
		कूल सहभागीहरूमा महिलाको प्रतिशत	प्रतिशत	४०	४०	४५	५०				
		लैङ्गिक हिंसा र छुवाछुतसम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	सङ्ख्या	=	२	५	१०				
		पीडित महिलाहरूको लागि सुरक्षित आवास गृह	सङ्ख्या	=	१	२	३				
		जेसी परीक्षण	सङ्ख्या	-	१	१	१				
	सबै प्रकारका विभेद, हिंसा, उत्पीडन, शोषणबाट सबै प्रकारका बालबालिकालाई उचित संरक्षण हुनेछ ।	बाल हेल्पलाइन सञ्चालन	सङ्ख्या	-	१	१	१			नगरपालिका प्रोफाइल, सामाजिक विकास शाखा, वार्षिक प्रतिवेदन	निर्माण हुने संरचनाहरू लैंगिक सम्वेदनशील भएको हुने, योजना तथा कार्यक्रमहरू लैंगिकमैत्री हुनुको साथै बजेटको परिमाणमा पनि वृद्धि भएको
		बाल उद्यान	सङ्ख्या	-	५	१०	२०				
		सुरक्षित बालगृह	सङ्ख्या	-	१	२	३				
	जेष्ठ नागरिकको लागि हेरचाह, स्याहारसुसार र उपयुक्त वातावरण सिर्जना हुनेछ ।	जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र	सङ्ख्या	-	१	२	३				
जेष्ठ नागरिक सम्मान		पटक	-	५	१०	१०					

५.४.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

प्रस्तावित कार्यक्रम र योजनाहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छ । कार्यक्रम प्रति समुदायको तथा खासगरी युवा वर्गको आकर्षण बृद्धि गर्नु पर्ने हुन्छ, युवा लाई स्वदेशमा नै केहि गर्न सकिन्छ भन्ने विश्वास दिलाउनु पर्ने जोखिम रहेकोछ ।

५.५ युवा तथा खेलकुद

५.५.१ पृष्ठभूमि

विकासको लागि युवा वर्गको महत्त्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । युवा शक्तिको पहिचान र परिचालन गर्नसकेमा समग्र विकास प्रक्रियामा युवाले योगदान गर्न सक्छन् । संविधानको सामाजिक न्याय र समावेशीकरणसम्बन्धी नीतिमा राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकारहरूको पूर्ण उपयोगको वातावरण सिर्जना गर्ने, युवाको सशक्तीकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गर्दै व्यक्तित्व विकास गर्ने तथा राज्यको सर्वाङ्गीण विकासमा योगदानका लागि उपयुक्त अवसर प्रदान गर्ने उल्लेख गरिएको छ । यसका साथै स्वस्थ, सक्षम र अनुशासित नागरिक तयार गर्न खेलकुद तथा खेलाडीमा योजनाबद्ध लगानी गर्ने र खेलकुदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने एवं अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रिय सम्मान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा विकास गर्ने भनिएको छ ।

कूल जनसङ्ख्याको अनुपातमा युवा समूहको जनसङ्ख्या यतिको हुनु समग्र आर्थिक र सामाजिक विकासका लागि राम्रो हो । यस नगरपालिका भित्र खेलमैदान, पर्यटकीय स्थल र खुल्ला स्थानहरू रहेकाछन् ।

५.५.२ समस्या तथा चुनौती

नगरपालिका क्षेत्रमा युवा पलायन मुख्य समस्याका रूपमा रहेकोछ । युवा रोजगारी तथा उद्यमशीलताको कमी रहेकोछ । खेलकुद व्यावसायिक हुन सकेको छैन भने गुणस्तरीय खेलमैदानको कमी रहेकोछ । खेल क्षेत्रको विकासका लागि खेलमैदान, खेल प्रशिक्षण तथा खेलकुदको नियमित आयोजनामा कमी रहेकोछ । रोजगारी, अध्ययन तथा अवसरको खोजीमा देशकै अन्य क्षेत्र तथा विदेशमा युवाहरू जाने प्रवृत्ति रहेकोछ । भौगोलिक विकटता तथा उपयुक्त स्थलको अभावमा खेल मैदानको निर्माणमा कठिनाई रहेकोछ । नगरपालिकाको अधिकांश जग्गा भिरालो हुँदा प्रयास खेलमैदान नभएको र अधिकांश ठाउँमा स्थानीय विद्यालयको मैदानलाई खेल मैदानको रूपमा प्रयोग गरिएकोछ ।

बर्सेनी श्रम बजारमा थपिने युवालाई रोजगारमूलक र व्यावसायिक शिक्षा तालिम उपलब्ध गराई रोजगारी प्रदान गर्नु, युवा प्रतिभा (पलायन रोक्नु, युवाहरूमा सकारात्मक सोचको वृद्धि गरी श्रम र संस्कृतिप्रति सम्मान गर्ने वातावरणको सिर्जना गर्नु, युवाहरूमा स्वयंसेवी भावना जागृत गर्नु, सामाजिक र आर्थिक सेवाहरूमा युवाको पहुँच वृद्धि गर्नु, उपयुक्त खेल पूर्वधार आधारशीला निर्माण गर्नु तथा समुदायदेखि नै खेलकुदलाई आत्मसात् गरी बालबालिका, युवा, विद्यार्थी, ज्येष्ठ नागरिक लक्षित खेलकुद कार्यक्रम र शिक्षण, प्रशिक्षण तथा विभिन्न प्रतियोगिताहरूको आयोजना गरी स्वच्छ तथा प्रतिस्पर्धी खेलाडीको विकास एवम् खेल संस्कृतिको विकास गर्नु चुनौतीका रूपमा रहेका छन् ।

५.५.३ सम्भावना तथा अवसर

विशेष योजनाका साथ कृषि तथा पर्यटनजस्ता आर्थिक उत्पादनको क्षेत्रमा आर्थिक रूपले सक्रिय युवा जनसङ्ख्या लगाउन सके र वैदेशिक रोजगारीका लागि आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्ति पलायन हुनबाट रोकी नगरपालिकाको विकासमा ठूलो फड्को मार्ने सम्भावना रहेकोछ । त्यसैगरी युवाशक्ति परिचालनको लागि कानुनी व्यवस्था हुनु, युवा

उमेर समूहको जनसङ्ख्या उच्च रहनु, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले स्थानीय खेलकुद विकासको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारलाई दिनु, खेलकुदप्रति चासो वृद्धि हुँदै जानु, युवाक्लवहरू गठन भई परिचालन हुनु, खेलकुदका सामान्य पूर्वाधार हुनु आदि यस क्षेत्रका प्रमुख सम्भावनाहरू हुन् ।

संविधानमै युवा विकाससम्बन्धी व्यवस्था हुनु, राष्ट्रिय युवा परिषद्को गठन र परिचालन हुनु, देशमा विकास आयोजना, उद्योग सञ्चालन गर्न प्रशस्त युवा शक्ति र श्रम देशमा उपलब्ध हुनु, संविधानले नै खेलकुदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा सम्मान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा लिनु, स्थानीय स्तरमा विभिन्न क्लवहरूद्वारा खेलकुद पूर्वाधार विकास र प्रतियोगिता आयोजनामा योगदान रहनु तथा विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा खेलकुदलाई अभिन्न अङ्गका रूपमा लिइनु अवसरका रूपमा रहेका छन् ।

५.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

युवा जनशक्तिलाई नगरपालिकाको सामाजिक र आर्थिक विकास तथा खेलकुदमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

उद्देश्य

१. युवाहरूलाई उद्यमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउँदै विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि गर्नु ।
२. खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यावसायिक बनाउनु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १५: युवा तथा खेलकुदका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : युवाहरूलाई उद्यमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउँदै विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि गर्नु ।	
१.१: विकासमा युवा सहभागिता बढाउने ।	१. विकास निर्माणमा युवाहरूलाई परिचालन गर्न युवा स्वयंसेवा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. पालिकाका नीति-कार्यक्रम निर्माण तथा अनुगमन-मूल्याङ्कनमा युवा सहभागिता वृद्धि गरिनेछ ।
१.२: युवालाई उद्यमशील, व्यवसायी र आत्मनिर्भर बनाउन वित्तीय स्रोत साधनको पहुँचमा वृद्धि गर्ने ।	१. रोजगार तथा स्वरोजगार सिर्जनाका लागि सार्वजनिक, निजी, साझेदारीका वित्तीय संस्थाहरू मार्फत् सहूलियत व्याजदरमा ऋण उपलब्ध गराइनेछ ।
१.३: युवा केन्द्रित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप विकासका अवसरहरू विस्तार गरी उद्यमशील बनाउने ।	१. युवामा उद्यमशीलता विकासका लागि स्वदेश तथा विदेशको बजारको माग अनुरूप व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिम उपलब्ध गराइनेछ । २. वैदेशिक अध्ययन तथा रोजगारीबाट आर्जन भएका पुँजी, ज्ञान, सिप, प्रविधि र अनुभवलाई स्वदेशमा नै उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. परम्परागत पेसा र व्यवसायको जगेर्ना, आधुनिकीकरण, र व्यवसायीकरण गर्न युवाहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१.४: युवामा सकारात्मक सोच, सिर्जनशीलता र नेतृत्व क्षमताको विकास गर्ने ।	१. सिर्जनात्मक अन्वेषण र नवप्रवर्तन कार्य गरी राष्ट्रको गौरव बढाउन योगदान दिन युवाहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । २. विकास वा खेलकुदसम्बन्धी विभिन्न क्लवहरूको स्थापना तथा प्रभावकारी सञ्चालनमार्फत युवाहरूको नेतृत्व र व्यक्तित्वको विकास गरिनेछ । ३. युवाहरूलाई परिवार र समाजप्रति जिम्मेवार गराइनेछ । ४. युवाहरूलाई लागु पदार्थ दुर्व्यसन तथा नियन्त्रणसम्बन्धी चेतनामूलक

	<p>कार्यक्रम तयारी तथा सञ्चालनमा सहभागी गराइनेछ ।</p> <p>५. वातावरण संरक्षण र दिगो विकासमा युवा सहभागितालाई प्राथमिकता दिइनेछ ।</p> <p>६. विज्ञान तथा सूचना प्रविधिमा युवाको पहुँचका लागि प्रत्येक वडामा सूचना प्रविधिसम्पन्न युवा सूचना केन्द्रको स्थापना गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य २ : खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यावसायिक बनाउनु ।</p>	
<p>२.१: खेलकुदको समुचित विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने ।</p>	<p>१. पालिकामा कम्तीमा एउटा न्यूनतम सुविधासम्पन्न बहुउद्देश्यीय खेलकुद रङ्गशाला निर्माण गरिनेछ ।</p> <p>२. सार्वजनिक निजी साझेदारीमा खेलकुद पूर्वाधार निर्माण र सुदृढ गरिनेछ ।</p> <p>३. प्रत्येक वडामा कर्भर्ड हल तथा आवश्यक खेल सामग्रीको व्यवस्था गरिनेछ ।</p>
<p>२.२: खेल सम्बद्ध राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी खेलकुद विकास गर्ने ।</p>	<p>१. खेलकुद विकासका लागि सरोकारवाला राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासँग सहयोग र सहकार्य गरिनेछ ।</p> <p>२. खेलकुद पूर्वाधारको विकास र खेल क्षेत्रको उत्थानका लागि विज्ञता हासिल गरेका विदेशी खेलाडीसँग ज्ञान र सिपको आदानप्रदान गर्न आवश्यक समझदारीको व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p>
<p>२.३: योग तथा ध्यानका साथै मनोरञ्जनात्मक, परम्परागत तथा संस्कृतिजन्य खेलकुद विकास गर्ने ।</p>	<p>१. योग तथा ध्यानमार्फत युवाहरूमा सकारात्मक विकासका लागि योग तथा ध्यानका प्रशिक्षक तयार गरिने छ ।</p> <p>२. प्रत्येक वडामा योग तथा ध्यान प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना तथा सुसञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>३. मनोरञ्जनात्मक तथा संस्कृतिजन्य खेललाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।</p> <p>४. लोपोन्मुख रैथाने (Indigenous) खेल उत्थान तथा विकासका लागि आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।</p>
<p>२.४: प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, क्षमता विकास र प्रोत्साहन गर्ने ।</p>	<p>१. राष्ट्र र प्रदेशको गौरव राख्न सफल खेलाडीहरूलाई सम्मान एवम् पुरस्कार दिइनेछ ।</p> <p>२. स्थानीय स्तरदेखि प्रतियोगिता सञ्चालन गर्दै प्रतिभावान् खेलाडीको पहिचान, विकास, सम्मान तथा प्रोत्साहन गरिनेछ ।</p> <p>३. विद्यालय तथा पालिका तहमा खेलकुद पूर्वाधारको विकास गरी खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>४. खेलकुदमा युवाहरूको सहभागिता वृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।</p>

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	(बढा गत माग संख्या) एकाइ	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलबायू संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	युवा तथा खेलकुद	जम्मा	-		९५००	१०५००	११५००	१२५००	१३५००	५७५००						
	खेल मैदान मैदान निर्माण	४		३५०००	५०००	६०००	७०००	८०००	९०००	३५०००						
	खेलका सामग्री व्यवस्थापन	३		१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						
	ब्यायामशाला निर्माण	१		५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	तालिम, प्रशिक्षण	१		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
	खेलकुद कोष निर्माण	१		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
	खेलकुद कोच व्यवस्थापन	१		२५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						

५.५.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

५. युवा तथा खेलकुद										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौँ			
प्रभाव	युवा जनशक्तिलाई पालिकाको सामाजिक-आर्थिक विकास तथा खेलकुदमा मूलप्रवाहीकरण भएको हुनेछ ।	युवाहरूको नेतृत्वमा रहेको सामाजिक संघसंस्था	प्रतिशत	-	२	४	५	नगरपालिका प्रोफाइल, सामाजिक विकास शाखा, वार्षिक प्रतिवेदन	युवाहरूका लागि भएको लगानीमा वृद्धि भएको हुन, खेल पूर्वाधारमा लगानी वृद्धि हुने	
		राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय खेलाडी सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	५	१०	१५			
		प्रदेश तथा जिल्लास्तरीय खेलाडी	सङ्ख्या	-	५०	७५	१००			
असर	क्षमता विकास, सिपमूलक तालिम र वित्तीय स्रोतमा युवाहरूको पहुँच वृद्धि भएको हुनेछ ।	सहकारीमा युवाको आवद्धता	प्रतिशत	-	४०	५०	६०	नगरपालिका प्रोफाइल, सामाजिक विकास शाखा, वार्षिक प्रतिवेदन	युवाहरूका लागि भएको लगानीमा वृद्धि भएको हुन, खेल पूर्वाधारमा लगानी वृद्धि हुने	
		वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवा	प्रतिशत	-	५	५	४			
		उद्यम, व्यवसाय र स्वरोजगारीमा संलग्न युवा	प्रतिशत	-	२५	३०	३५			
प्रतिफल	खेलमैदान, योग तथा ध्यानकेन्द्र स्थापना भएको हुनेछ ।	नियमित योगाभ्यास गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	=	२	५	१०	नगरपालिका प्रोफाइल, सामाजिक विकास शाखा, वार्षिक प्रतिवेदन	युवाहरूका लागि भएको लगानीमा वृद्धि भएको हुन, खेल पूर्वाधारमा लगानी वृद्धि हुने	
		पालिकास्तरीय खेलमैदान	सङ्ख्या	-	२	५	१०			
	विद्यालयहरूमा खेलकुद विकास भएको हुनेछ ।	खेल मैदान भएका विद्यालय	सङ्ख्या	-	२	३	५			
		अन्तरविद्यालय प्रतियोगितात्मक खेलकुद कार्यक्रम	सङ्ख्या	-	२	५	५			
	प्रशिक्षण र अभ्यासमा वृद्धि हुनेछ ।	पालिकामा सञ्चालित खेलकुद प्रतियोगिता	सङ्ख्या	-	२	२	२			
		योगा प्रशिक्षण	पटक	-	२	५	१०			
	सार्वजनिक निजी सझेदारीमा वृद्धि भई खेलकुद पूर्वाधारको विकास भएको हुनेछ ।	कभर्ड हल तथा खेलकुद मैदान	सङ्ख्या	-	१	१	१			
प्रदेशस्तरको खेल मैदान		सङ्ख्या	-	१	१	१				

५.५.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

प्रस्तावित कार्यक्रम र योजनाहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छ । कार्यक्रम प्रति समुदायको तथा खासगरी युवा वर्गको आकर्षण बृद्धि गर्नु पर्ने हुन्छ युवा लाई स्वदेशमा नै केहि गर्न सकिन्छ भन्ने विश्वास दिलाउनु पर्ने जोखिम रहेकोछ ।

परिच्छेद ६: पूर्वाधार क्षेत्र

समग्र आर्थिक, सामाजिक विकास र सेवा सुविधा प्रवाहका लागि भौतिक पूर्वाधार विकास क्षेत्रको भूमिका अग्रणी एवं महत्त्वपूर्ण रहँदै आएको छ । स्थानीय तहको समग्र विकासलाई सकारात्मक दिशातर्फ अघि बढाउन पूर्वाधार विकास क्षेत्रमा मूलतः सडक, पुल निर्माण, पक्की तथा झोलुङ्गे पुल, आवास, भवन तथा वस्ती विकास, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा र सूचना, सञ्चार र प्रविधि विषय क्षेत्रको विकास र विस्तार दिगो सञ्चालन सम्बन्धी विश्लेषण, लक्ष्य तथा उद्देश्य, सो हासिल गर्ने रणनीति तथा कार्यनीति, मार्गनिर्देशक कार्यक्रमलाई यस परिच्छेदको विश्लेषणमा समावेश गरिएको छ ।

६.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण

६.१.१ पृष्ठभूमि

दोधारा चाँदनी नगरपालिका प्रचुर सम्भावना र चुनौती दुवैको सम्मिश्रण रहेको एक समथर नगरपालिकाको रूपमा रहेको छ । वडाहरू एकआपसमा कच्ची सडक सञ्चालबाट भए पनि जोडिएका छन् । यो नगरपालिका नदीको किनारको समथर भू-धरातलीय अवस्थाका कारण यस क्षेत्रको विकासमा अनेकौं चुनौतीहरू विद्यमान रहेका छन् । तथापि सीमित स्रोतसाधनबाट नागरिकहरूको बढ्दो आवश्यकता र चाहनाहरू पूरा गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

सार्वजनिक संरचनातर्फ नगर कार्यपालिकाको आफ्नो प्रशासनिक भवन पहिले नै निर्माण भैसकेको छ । नगरपालिकाका १० वटा वडा कार्यालयहरूमध्ये सबैको आफ्नै वडा भवन छ ।

६.१.२ समस्या तथा चुनौती

नगरपालिकाका बस्तीहरू व्यवस्थित नहुनु, प्रमुख मानिएका बस्तीहरूमा समेत आधारभूत सुविधा अपर्याप्त रहनु, एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रम सञ्चालनमा नहुनुजस्ता समस्या विद्यमान छन् । विकसित हुँदै गरेका बजार क्षेत्रमा विश्रामस्थल एवं बस प्रतीक्षालय र सार्वजनिक शौचालय लगायतका न्यूनतम सुविधाहरू नै नभएको अवस्था छ । सार्वजनिक सेवाको प्रभावकारी प्रवाहका लागि अत्यावश्यक वडा समितिको भवन, स्वास्थ्य चौकी लगायतका सार्वजनिक पूर्वाधारहरूको कमी रहेको देखिन्छ । अति विपन्न घरपरिवार लक्षित सुरक्षित आवास कार्यक्रम अपर्याप्त रहनु, भूकम्प पश्चात्को पुनर्निर्माण कार्यका लागि तयारी नहुनु तथा भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माणका लागि तयार भएको दक्ष जनशक्ति नगरपालिकामा नहुनाले पनि निजी आवासहरू सुरक्षित हुन नसक्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ । यसैगरी प्राकृतिक प्रकोपको रूपमा रहेको चट्याङ्गको उच्च जोखीम रहनु पनि बसोबासका हिसाबले समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ ।

महाकाली नदीको किनारमा बस्तीहरू रहेका, छरिएर रहेको बस्ती, वढ्दो बसाइँसराइ प्रवृत्ति, स्थानीय कला संस्कृति झल्किने घरहरू रहेका, यहाँका घरपरिवारहरू बसाइँसराइ गर्ने प्रकृति बढ्दै गएको छ । विना नक्सा र विना प्राविधिक इस्टिमेटका आधारमा घरहरू बनेका, पुराना घरहरू भएका कारण भूकम्पको जोखिम रहेको, अझै पनि धेरै घरहरू खर र ढुङ्गाले छाएका, बस्तीहरू नदी कटान र पहिरोका जोखिममा रहेका, आवासीय घरहरूको निर्माण मापदण्डअनुसार हुन नसकेको, सुरक्षित आवास तथा बस्ती विकास उचित रूपमा नभएको, बजार विकास तथा विस्तारको कमी, बजारसँगको कमजोर पहुँच तथा विस्तारको अभाव, सार्वजनिक निर्माण आवश्यकताअनुसार हुन नसकेको, बस्तीहरू बीचको दुरी टाढा हुनु दोधारा चाँदनी विकासका लागि निकै चुनौतीपूर्ण देखिन्छ ।

६.१.३ सम्भावना तथा अवसर

पूर्वाधार विकास र आवास निर्माण गर्दै स्थानीय पहिचानयुक्त सहर बसाल्ने सम्भावना रहनु, सडक सञ्जालको द्रुत गतिमा वृद्धि भएको हुँदा आर्थिक गतिविधि धेरै हुन सक्ने रणनीतिक क्षेत्र पहिचान गरी सहर बसाल्ने सम्भावना रहेको छ । नगरपालिकाले एकीकृत जग्गा विकास परियोजना मार्फत नगर क्षेत्रका केही स्थानहरूमा जग्गा एकीकरण आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन गरी गुरुयोजना बनाएर नयाँ सहर अवधारणा अनुसारका नयाँ व्यवस्थित बस्ती विकासका कार्यहरू अगाडि बढाउन सकिने सम्भावना छ । साथै नयाँ क्षेत्रमा बस्ती एकीकरण पद्धतिमार्फत सहरी पूर्वाधार विकास एवं विस्तार हुने अवसर देखिन्छ ।

नगरपालिका क्षेत्रका केही स्थानहरूमा एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छरिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्ने, स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरू निर्माण गर्ने सम्भावना एवं अवसरहरू छ ।

६.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सुरक्षित, सुलभ र वातावरणमैत्री एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गर्ने ।

उद्देश्य

१. एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छरिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाहको विकास गर्नु ।
२. स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधिमिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरू निर्माण गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १६ : आवास तथा बस्ती विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छरिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाहको विकास गर्नु ।	
१.१: ग्रामीण क्षेत्रमा भौगोलिक हिसाबले बिकट र छरिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका र सीमान्तकृत घर परिवारलाई आधारभूत सुविधासहितको एकीकृत बस्ती निर्माण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. भूउपयोग नीति तथा बस्ती विकास योजना तर्जुमा गरी लागु गरिनेछ । २. भौगोलिक हिसाबले बिकट र छरिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका घर परिवारका लागि सुरक्षित, वातावरणमैत्री, सुलभ, आधारभूत सुविधायुक्त र मौलिक पहिचान बोकेको एकीकृत बस्ती निर्माण गरिनेछ । ३. भौगोलिक रूपले बिकट र विपद्को उच्च जोखिममा रहेका स्थानमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ । ४. ग्रामीण क्षेत्र र छरिएर रहेका घरपरिवारलाई आधारभूत सुविधासहितको बस्ती निर्माण गरिनेछ ।
१.२: घना बस्ती रहेका क्षेत्र तथा सडक क्षेत्रको बस्ती व्यवस्थित गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. बजारी क्षेत्र तथा घना बस्ती रहेका र राजमार्ग क्षेत्रको बस्तीलाई व्यवस्थित गरिनेछ । २. सडक क्षेत्रमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ र मापदण्डहरूलाई पूर्णरूपले कायमबनन गरिनेछ । ३. कृषियोग्य जमिनमा हुने गरेको जग्गा प्लटिङलाई नियन्त्रण गरी व्यवस्थित गरिनेछ । ४. शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक लगायत विपद्को उच्च जोखिममा रहेका व्यक्तिका लागि विशेष सामाजिक आवासको विकास गरिनेछ ।

<p>१.३: भूउपयोग नीति तथा योजना निर्माण गर्ने र योजनाबद्ध रूपमा एकीकृत बस्ती विकास गर्ने कार्यलाई अभियानको रूपमा अगाडि बढाउने ।</p>	<p>१. एकीकृत बस्ती विकास गर्न जग्गा प्राप्ति व्यवस्थालाई सरल बनाइनेछ । २. राजमार्ग क्षेत्रमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ । ३. विपद संवेदनशील क्षेत्रमा बसोबास गर्ने घरपरिवार पहिचान गरी त्यस्ता स्थानबाट हटाउने कार्यलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य: २ स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधिमिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरू निर्माण गर्नु ।</p>	
<p>२.१: स्थानीय पहिचान भएको र सबै वर्ग तथा समुदायले किन्न सक्ने भवनहरूको निर्माण गर्ने ।</p>	<p>१. सरकारी तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गरी उपयुक्त भवन डिजाइन तथा निर्माण गरिनेछ । २. पालिकामा निर्माण हुने भवनहरूको डिजाइनमा एकरूपता ल्याउन भवन निर्माण मापदण्ड बनाई लागु गरिनेछ । ३. स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधिमिश्रित सुरक्षित र किफायती निजी भवन निर्माण गर्न निजी क्षेत्र तथा समुदायलाई प्राविधिक सहयोग गरिनेछ ।</p>
<p>२.२: भवन डिजाइन, निर्माण तथा सुपरीवेक्षणका कार्यमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने ।</p>	<p>१. सुरक्षित, किफायती, वातावरणमैत्री र पहिचानयुक्त भवन निर्माण बारे जनचेतना वृद्धि गर्न समुदाय लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. स्थानीय रूपमा उपलब्ध निर्माण सामग्रीहरूको प्रयोगलाई अधिकतम प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. एकीकृत सेवा प्रदायक बहुपयोगी र बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण गरी एकीकृत जनसेवा प्रदान गरिनेछ ।</p>

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (वडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायू संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण	जम्मा			३००००	१००००	१००००	१००००	१००००	७००००						
	सरकारी कार्यालय भवन निर्माण	१	-	२००००	२००००	-	-	-	-	२००००						
	वडा कार्यालय भवन निर्माण	७		५००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	५००००						

६.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

३. बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण												
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान		
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं					
प्रभाव	सुरक्षित, सुलभ र वातावरणमैत्री एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास हुनेछ ।	भूकम्प प्रतिरोधी भवन	प्रतिशत		नयाँ बन्ने सबैमा				नगरपालिका प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	भवन आचारसंहितासम्बन्धी चेतनामा वृद्धि र नगरपालिकाबाट हुने कार्यान्वयन र अनुगमन थप प्रभावकारी भएको हुन		
		व्यवस्थित सहरीकरण सहितको बस्ती	सङ्ख्या		नयाँ बन्ने सबैमा							
		पालिकाको मापदण्ड बमोजिम भवन निर्माण	प्रतिशत		नयाँ बन्ने सबैमा							
असर	भौगोलिक रूपले विकट र विपद जोखिमयुक्त स्थानमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गर्न सहरी बस्ती विस्तार मापदण्ड निर्माण भएको हुनेछ ।	जोखिमयुक्त बस्तीको स्थानान्तरण	बस्ती सङ्ख्या	०	१	२	३		नगरपालिका प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	भवन आचारसंहितासम्बन्धी चेतनामा वृद्धि र नगरपालिकाबाट हुने कार्यान्वयन र अनुगमन थप प्रभावकारी भएको हुन		
		निर्माण भएका बस्ती विकास योजना सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	१	२	३					
प्रतिफल	पालिकामा आवश्यकता अनुसका आवास तथा भवन निर्माण भएको हुनेछ ।	कार्यपालिका भवन (थप)	सङ्ख्या	-	०	०	०		नगरपालिका प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	भवन आचारसंहितासम्बन्धी चेतनामा वृद्धि र नगरपालिकाबाट हुने कार्यान्वयन र अनुगमन थप प्रभावकारी भएको हुन		
		वडाकार्यलय भवन	सङ्ख्या	-	१	०	०					
		कर्मचारी आवास	प्रतिशत	-	०	०	०					
		सामुदायिक भवन	सङ्ख्या	-	०	१	०					
	विभिन्न आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन, सामाजिक तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन र विस्तृत इन्जिनियरिङ डिजाइन भएको हुनेछ	भवन तथा आवास निर्माणका लागि वातावरणीय प्रभाव अध्ययन	सङ्ख्या	-	१	१	०				नगरपालिका प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	भवन आचारसंहितासम्बन्धी चेतनामा वृद्धि र नगरपालिकाबाट हुने कार्यान्वयन र अनुगमन थप प्रभावकारी भएको हुन
		भवन तथा आवास निर्माणका लागि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन	सङ्ख्या	-	१	१	०					
	प्राकृतिक पहिरोको जोखिम बस्तीहरूलाई व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	भूकम्प तथा पहिरो प्रतिरोधी विद्यालय भवन	सङ्ख्या		नयाँ बन्ने सबैमा						नगरपालिका प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	भवन आचारसंहितासम्बन्धी चेतनामा वृद्धि र नगरपालिकाबाट हुने कार्यान्वयन र अनुगमन थप प्रभावकारी भएको हुन
भूकम्प तथा पहिरो प्रतिरोधी स्वास्थ्य संस्था		सङ्ख्या		नयाँ बन्ने सबैमा								
भूकम्प तथा पहिरो प्रतिरोधी वडा कार्यालय तथा अन्य सरकारी भवन		सङ्ख्या		नयाँ बन्ने सबैमा								

६.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

वातावरणमैत्री भौतिक पुर्वाधारको विकास गर्न प्राविधिक, आर्थिक र सामाजिक संभाव्यता अध्ययन विस्तृत योजना प्रतिवेदन तयार गर्ने र योजना बैकको गर्ने र योजना बैकमा सुचिकृत योजनालाई प्राथमिकताको आधारमा आयोजना कार्यन्वयन गर्दै जानु पर्ने हुन्छ । यस प्रकार योजना छनौट र स्रोत परिचालन नहुदा गुणस्तरीय रूपमा कार्य सम्पन्न नहुने जोखिम देखिन्छ । जलवायु परिवर्तन, वातावरणीय प्रभाव र जग्गाको व्यवस्थापन हुन नसक्दा यसबाट अपेक्षित प्रतिफल प्राप्त नहुने जोखिम देखिन्छ ।

६.२ सडक, पुल तथा यातायात

६.२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले यातायात सुविधामा नागरिकको सरल, सहज र समान पहुँच सुनिश्चित गर्न यातायात क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने र वातावरण अनुकूल प्रविधिलाई प्राथमिकता दिँदै सार्वजनिक यातायातलाई प्रोत्साहन र निजी यातायातलाई नियमन गरी यातायात क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित, समावेशी र अपाङ्गतामैत्री बनाउने परिकल्पना गरेको छ । भौतिक पूर्वाधार आर्थिक विकास एवं सामाजिक समृद्धिका आधारहरू हुन्; जसमा सडक यातायात तथा पुलको सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण योगदान रहन्छ । पूर्वाधारको विकासमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय निकायलाई जिम्मेवार बनाएको छ । पूर्वाधार निर्माणका लागि स्थानीय निकायलाई प्रदेश एव संघीय सरकारबाट समेत आर्थिक एवं प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने व्यवस्था गरिएको छ । नगरपालिकाले पूर्वाधार विकासमा समावेशी, वातावरणमैत्री, गुणस्तरीय पूर्वाधार भन्ने अभियानका साथ कार्यक्रम अगाडि बढाउनु अनिवार्य छ । नगरपालिकाको विकास र समृद्धिको प्रमुख आधारका रूपमा रहेको एक क्षेत्र सडक तथा यातायात पनि हो ।

यसैगरी सबै वडाहरूसम्म सडकको विस्तार भएको अवस्था विद्यमान छ । यस नगरपालिकाको छोटो दुरीका रुटमा निजी सवारी साधनहरू नियमितरूपमा चल्ने गर्दछन् । प्रायजसो ठाउँमा भने वर्षातको समयमा पहिरोले बाटो अवरुद्ध हुने, पानी जम्ने, हिलो हुने भएका कारण नियमितरूपमा यातायात सुचारु गर्न कठिनाई हुने गरेको छ ।

६.२.२ समस्या तथा चुनौती

नगरपालिका क्षेत्रभित्र सबै सडक विस्तारमा कठिनाई रहनु, अब्यवस्थित बसाईका कारण सडक ट्रयाक खोलन कठिनाई हुनु जस्ता समस्याहरू प्रमुख रहेका छन् । यसैगरी कतिपय बस्ती रहेको स्थानसम्मको सहज सडक सुविधा विस्तार हुन नसक्नु, आवश्यकता अनुसार बाटो तथा सडक निर्माण नहुनुले पनि आवागमनमा असहज भएको देखिन्छ । सार्वजनिक यातायातका साधनहरू विस्तारित सबै सडकमा नियमित रूपमा सञ्चालन नहुनु, रिक्सहरूले भाडा महङ्गो लिने गरेको अन्य समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ ।

६.२.३ सम्भावना तथा अवसर

यस नगरपालिकाका अधिकांश भूभाग समथर भएको कारण सडक सञ्जाल विस्तार गर्न सहज देखिए पनि प्रयास बजेटको अभावले स्थानीय सरकारले यातायात पूर्वाधार निर्माणलाई प्राथमिकतामा राख्नु, यातायात पूर्वाधार निर्माणको लागि आवश्यक स्थानीय संरचनाको बलियो आधार निर्माण हुनु यस क्षेत्रको सम्भावनाका रूपमा लिन सकिन्छ । यसैगरी यातायात व्यवस्थापनमा अत्याधुनिक प्रविधिको प्रयोग बढ्दै जानु, प्रदूषणरहित सवारी साधनको प्रयोगको माहोल सिर्जना हुँदै जानु, यातायात व्यवस्थापनका नयाँ प्रविधि भित्र्याउन निजी क्षेत्रको क्षमता वृद्धि हुँदै जानु, सहरीकरणसँगै सवारी साधनहरूको माग बढ्दै जानु, चाक्ला र गुणस्तरीय सडक निर्माणमा सरकार तथा समुदायको चासो बढ्नु आदि दिगो यातायात व्यवस्थापनका अवसरहरू हुन् ।

आन्तरिक सडक सञ्जालको पूर्ण रूपमा विकास हुँदा पालिकालाई कृषि, पर्यटन र जडीबुटी उत्पादन केन्द्रको रूपमा विकास गर्न सकिने सम्भावना रहेको देखिन्छ भने स्थानीय बस्ती तथा बजार केन्द्रबाट मूल सडकमा जोडिने कृषि सडक तथा अन्य सडकहरूको स्तरोन्नति गर्न सके कृषि उत्पादन बजारीकरण निकै सहज हुन गई आर्थिक क्रियाकलापहरूमा बढवा हुन सक्ने देखिन्छ ।

६.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

दिगो पूर्वाधार विकासमार्फत् नागरिकको सहज पहुँच हुने ।

उद्देश्य

१. सडक पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा स्तर उन्नति गरी मानिसहरूको जीवन सहज र सरल बनाउनु ।
२. यातायात पूर्वाधारको उचित मर्मतसम्भार तथा व्यवस्थापन गरी सहज आवतजावत र स्थानीय जनताको सुविधा, आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १७ : यातायात तथा पूर्वाधारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : सडक पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा स्तर उन्नति गरी मानिसहरूको जीवन सहज र सरल बनाउनु ।	
१.१: योजनाको दीर्घकालीन उपयोगको लागि निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरूको संरक्षण, विस्तार तथा मर्मतको लागि कोषको व्यवस्था गर्ने ।	१. नेपाल सरकारले निर्धारण गरेका न्यूनतम मापदण्ड निर्धारण गरी सोको पालना गरी सडकको गुणस्तर कायम गरिनेछ । २. पुल निर्माण कार्यहरूको गुणस्तर कायम गर्न अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ । ३. योजनाको दीर्घकालीन उपयोगको लागि निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरूको संरक्षण, विस्तार तथा मर्मतको लागि कोषको व्यवस्था गरिनेछ ।
१.२: आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधिलाई सन्तुलित, समावेशी, गतिशील बनाउन योगदान पुऱ्याउन सक्ने रणनीतिक सडक सञ्जाल सुदृढ गर्ने ।	१. व्यावसायिक गतिविधिलाई गतिशील बनाउन सडकको निर्माण तथा स्तरवृद्धि गरिनेछ । २. प्राथमिकता प्राप्त लोकमार्ग तथा नगरपालिकाको रणनीतिक सडक सञ्जालको निर्माणमा तीव्रता दिइनेछ । ३. सडकमा वर्षैभरि निर्बाध यातायात सञ्चालनको लागि सडक पुलको निर्माणलाई प्राथमिकताका साथ तीव्रता दिइनेछ ।
१.३: छिटो, भरपर्दो र वातावरणमैत्री सडक सञ्जाल विकास गर्न सहयोगी हुने प्रविधि तथा उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।	४. बजार क्षेत्रमा सडक, पानी निकास र ढल, खानेपानी पाइप, बिजुली तथा इन्टरनेट वितरण लाइन, फुटपाथ आदिको एकीकृत रूपमा निर्माण गरिनेछ । ५. बजार क्षेत्र तथा जोखिमयुक्त सडक खण्डहरूमा आवश्यकताका आधारमा आकाशे पुल तथा भूमिगत बाटो निर्माण कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाइनेछ । ६. सडक छेउछाउका पहिरो तथा भूक्षय नियन्त्रण गर्न भौतिक संरचनाका साथसाथै बायोइन्जिनियरिङ लगायतका गैरसंरचनात्मक वातावरणमैत्री प्रविधिहरूको प्रयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य २: यातायात पूर्वाधारको उचित मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गरी सहज आवतजावत र स्थानीय जनताको सुविधा, आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गर्नु ।	
२.१: प्रमुख ग्रामीण बस्तीहरू र प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने गरी यातायात पहुँच बढाउन सडक विस्तार गर्ने ।	१. योजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन, विस्तृत डिजाइन र लागत अनुमान गरेर मात्र वातावरणमैत्री पूर्वाधारको निर्माण गरिनेछ । स्थानीय तहको श्रम एवम् सिपलाई केन्द्रबिन्दुमा राखिनेछ । २. सम्पूर्ण पूर्वाधार योजनाहरूलाई आधुनिक सूचना प्रणाली अनुसार अद्यावधिक गर्दै नियमित रूपमा कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ । ३. प्रमुख ग्रामीण बस्तीहरू र प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने पूर्वाधार विकासका निर्माणमा व्यापक जनसहभागिता बढाइनेछ । ४. योजनाहरूलाई निर्धारित समयमा नै सम्पन्न गर्न योजनाको

	प्रकृतिअनुरूप आवश्यक स्रोत तथा वस्तु र गुणस्तरको आधारमा वर्गीकरण गरी सोही अनुरूप व्यवस्था मिलाइनेछ ।
२.२: पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान तथा सो स्थानसम्मको पहुँच मार्गको निर्माण कार्यलाई अभियानका रूपमा सञ्चालन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. पर्यटकीय स्थलहरू सम्मको पहुँच मार्ग निर्माण तथा व्यवस्थापनको लागि समुदाय तथा स्थानीय तहलाई व्यापक रूपमा परिचालन गरिनेछ । २. पहुँच मार्ग विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना तयार गरी स्तरोन्नति, निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यलाई क्रमागत रूपमा अगाडि बढाइनेछ । ३. ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय ठाउँहरूको प्रवर्द्धन गर्न पदमार्गहरूको निर्माण गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (वडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	सडक, पुल तथा यातायात	जम्मा			१२६०००	१२६०००	१०१०००	११००००	१०१०००	५६४०००						
	कालोपत्रे	७४ वटा सडक														
	कालोपत्र सडकहरू	(२०) कि.मि कि.मि	-	५०००००	१०००००	१०००००	१०००००	१०००००	१०००००	५०००००						
	सडक ग्राभेल स्तरोन्नती	१ सडक	-													
	ग्राभेल सडकहरू	कि.मि		५०००	१०००	१०००	१०००	१००००	१०००	१४०००						
	झलुङ्गे पुल/ट्रस पुल															
	मोटरवे पुल निर्माण	१ संख्या	-	५००००	२५०००	२५०००	-	-	-	५००००						

६.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

२. सडक, पुल तथा यातायात										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौँ			
प्रभाव	संघ, प्रदेश तथा नगरपालिकाको समन्वयका आधारमा सडक तथा यातायात पूर्वाधार विकास गरी आर्थिक तथा सामाजिक विकासका अवसरमा नागरिकको सहज पहुँच भएको हुनेछ ।	३० मिनेटसम्मको दुरीमा यातायात पहुँच भएका परिवार	प्रतिशत	-	८०	९०	१००		नगरपालिका प्रोफाइल, पालिका प्रगति विवरण, प्राविधिक शाखा	जनताको माग अनुसार यातायातको व्यवस्थापन भएको हुने, सडक पूर्वाधारमा लगानी वृद्धि हुने
		सर्वधाम सडक	कि.मि.	-	५	१०	१५			
असर	योजनाको दीर्घकालीन उपयोगकोलागि निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरूको संरक्षण, विस्तार तथा मर्मत संभार भएको हुनेछ ।	यातायात सुचारु सडक लम्बाइ	कि.मि.	-	२०	२५	३०			
		नियमित मर्मत संभार भएको सडकको लम्बाइ	कि.मि.	-	५	१०	२०			
प्रतिफल	पालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधिलाई सन्तुलित, समावेशी, गतिशील बनाउन योगदान पुर्याउन सक्ने रणनीतिक सडक संजाल सुदृढ भएको हुनेछ ।	अन्तर पालिका सडक सञ्जाल विस्तार	कि.मी.	-	१	१	१			
		वायोइञ्जिनिरिङ्ग प्रविधि र सडक साइड वृक्षारोपण	कि.मी.	-	-	-	-			
		बाढी नियन्त्रणका लागि ग्याभिन वाल निर्माण	कि.मी.	-	०.५०	०.५०	१.००			
		पालिकामा संचालित ४ पाइप्रे यातायातका साधन	सङ्ख्या	-	२००	३००	५००			
		प्रत्येक वडाहरूमा र महत्त्वपूर्ण स्थलहरूमा, बस्तीहरू र प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने गरी यातायात पहुँच बढाउन सडक विस्तार गरिनेछ ।	ट्रयाक खोलिएको सडक	कि.मि.	.					
	पक्की पुल	सङ्ख्या								
	झोलुङ्गे पुल	सङ्ख्या								
	सडक नाली	कि.मि.	.							

६.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

वातावरणमैत्री भौतिक पूर्वाधार विकास गर्न प्राविधिक, आर्थिक र सामाजिक संभाव्यता अध्ययन विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन आयोजना बैंक तयार गर्ने र आयोजना बैंकमा सूचीकृत आयोजनाको प्राथमिकताक्रम अनुसार मध्यमकालीन खर्च संरचनामा बजेट विनियोजन गरी आयोजना कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ। यस प्रकार आयोजना छनौट र स्रोत विनियोजन नहुँदा गुणस्तरीय रूपमा कार्य सम्पन्न गर्न जग्गाको प्राप्ति बन् तथा वातावरणीय बोलको संरक्षण र विपद जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रम समावेश गर्दा आयोजनाको लागत र समय पढन सक्ने जोखिम रहन्छ। जलवायु परिवर्तनको असर वातावरणीय प्रभाव र जग्गा व्यवस्थापन लगायत स्थानीय सरोकारका विषयलाई सम्बोधन गर्न नसक्दा यसबाट अपेक्षित हासिल गर्न नसकिने अवस्था समेत रहेको छ। उपलब्ध प्राविधिको उपयोग जग्गा प्राप्ति बजेटको सुनिश्चिता नदीजन्य निर्माण सामग्रीको सहज उपलब्धता मानव संशाधन उपलब्ध भएमा र विषय तथा अनुविवादको कारण आयोजनाका लागत बढ्न नगएमा उल्लिखित उपलब्धी हासिल हुनेछ। सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ।

६.३ जलस्रोत, विद्युत् तथा बैकल्पिक ऊर्जा

६.३.१ पृष्ठभूमि

जलविद्युत् आर्थिक वृद्धि र आर्थिक रूपान्तरणको एक महत्त्वपूर्ण साधन हो। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा दिगो र भरपर्दो विद्युत् पहुँच सबै नागरिकमा पुगिनसकेको र प्रदेश सरकारले ऊर्जा क्षेत्रलाई आर्थिक समृद्धिको संवाहक मानेको सन्दर्भमा जलविद्युत् विकास र व्यवस्थापनमा प्रदेश सरकारको महत्त्वपूर्ण भूमिका आवश्यक छ। नेपालको संविधानले जनसहभागितामा आधारित स्वदेशी लगानीलाई प्राथमिकता दिँदै जलस्रोतको बहुउपयोगी विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेकोछ।

६.३.२ समस्या तथा चुनौती

सबै स्थानमा विशिष्ट उपयोगका लागि राष्ट्रिय प्रसारण लाइन जलविद्युत् सेवा उपलब्ध हुन सकेको छैन भने उपलब्ध विद्युत् सेवा पनि नियमित र व्यवस्थित हुन सकेको छैन। स्वच्छ ऊर्जाको रूपमा गोबर ग्याँस, बायो ब्रिकेट (वनस्पति कोइला) र धुवैरहित सुधारिएको चुलोको उपयोग पर्याप्त मात्रामा हुन सकेको छैन। अधिकांश वडाहरूमा परम्परागत रूपमा दाउराबाट खाना पकाउने गरिएको छ। बस्ती विकास, सहरीकरण तथा आर्थिक गतिविधिको विस्तारका कारण बढ्दै गएको विद्युतको माग बढ्दै गए अनुसार विद्युत् आपूर्ति गर्नु र भौगोलिक विकटता रहेका र ग्रामीण स्तरमा छरिएको बस्तीहरूमा विद्युतीकरण गर्नु चुनौतीको रूपमा रहेकाछन्।

६.३.३ सम्भावना तथा अवसर

नगरक्षेत्रमा जलविद्युत् उत्पादनको लागि उपयुक्त भौगोलिक अवस्था र जलस्रोतको उपलब्धता रहेकोछ। राष्ट्रिय प्रसारणको लाइन नगरभरि वितरण भएपछि विद्युत् आपूर्तिमा ठूलो योगदान हुनेछ। जनसमुदायमा ऊर्जाको आवश्यकताबारे चेतना अभिवृद्धि भएको अवस्था छ। ऊर्जा विकासबाट भौतिक, आर्थिक तथा सामाजिक संरचनाको विकास भई आर्थिक समुन्नति तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुने देखिन्छ।

आधुनिक प्राविधिको प्रयोग गरी परम्परागत व्यवहारलाई परिवर्तन गरी उत्पादनलाई वृद्धि गर्न सकिन्छ। ऊर्जा विकासबाट साना तथा घरेलु र ठूला उद्योग स्थापना तथा सञ्चालनमा सहजता भई औद्योगिक विकास गर्न सहज हुनेछ। फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि ठोस फोहरको प्रशोधनबाट मिथेन ग्याँस उत्पादन गरी विक्री गर्ने सम्भावना रहेको छ।

६.४४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

नवीकरणीय तथा वैकल्पिक ऊर्जाको उत्पादन र उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरणमैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सबैको पहुँचमा वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. ऊर्जाको उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरणमैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सबैको पहुँचमा वृद्धि गर्नु ।
२. परम्परागत ऊर्जाको सट्टामा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगमा वृद्धि गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १८ : ऊर्जाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
<p>उद्देश्य १ : ऊर्जाको उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरणमैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सबैको पहुँचमा वृद्धि गर्नु ।</p> <p>१.१: ऊर्जा क्षेत्रको संस्थागत संरचना तयार गरी दिगो र अधिकतम उपयोगको आधार तयार गर्ने ।</p> <p>१.२: उपलब्ध सम्पूर्ण ऊर्जा स्रोतको पहिचान, उत्पादन, वर्तमान तथा भविष्यमा ऊर्जाको माग र आपूर्तिसम्बन्धी डाटाबेस तयार गरी संस्थागत विकासमा जोड दिने ।</p>	<p>१.१: संघीय स्वरूप अनुसार ऊर्जा क्षेत्रको स्थानीय स्तरमा संस्थागत संरचना तयार गरिनेछ ।</p> <p>२. संगठनात्मक संरचना अनुसार विद्युत् जडान गर्ने र मर्मतसम्भार गर्न तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गरी उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>३. विद्युत् वितरण लाइनमा उच्च क्षमता तथा गुणस्तरीय ट्रान्सफर्मरहरू प्रतिस्थापन गरिनेछ ।</p> <p>४. घरायसी प्रयोजनका लागि अधिकतम ऊर्जा प्रयोग गर्ने परिवारलाई सम्मान/प्रोत्साहनको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>१.२: नगरपालिकामा ऊर्जाको स्रोत पहिचान, कूल सम्भाव्य जलविद्युत् क्षमता, माग र आपूर्तिको अध्ययन गरिनेछ ।</p> <p>२. उत्पादित ऊर्जा, वर्तमान तथा भविष्यको माग र आपूर्तिको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी डाटाबेस तयार गरिनेछ ।</p> <p>३. निर्माण सम्पन्न भई सञ्चालनमा रहेका लघु तथा साना जलविद्युत् आयोजनाको मर्मतसम्भार र संस्थागत विकास गरिनेछ ।</p> <p>४. यस क्षेत्रमा रहेका मुख्य ऊर्जा उत्पादन केन्द्रसम्मको सडक र प्रसारण लाइनको सञ्चालन निर्माण गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य २ : परम्परागत ऊर्जाको सट्टामा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगमा वृद्धि गर्नु ।</p> <p>२.१: ऊर्जाको प्रयोगलाई दिगो, भरपर्दो गुणस्तरीय र प्रभावकारी रूपमा विकास गरी बहुउपयोगी बनाउने ।</p>	<p>१. ऊर्जाको खपत प्रभावकारी ढङ्गबाट गर्नका लागि विशेष सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२. सार्वजनिक संस्था वा स्थानहरू जस्तै, अस्पताल, विद्यालय, धार्मिकस्थल, सडक, पर्यटकय स्थल, आदिमा आधारभूत ऊर्जाको नियमित आपूर्ति गर्न सौर्य ऊर्जा जडान गरिनेछ ।</p> <p>३. विद्युतीय चुलो प्रयोग गर्न सहूलियत ऋण/अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>४. कृषि तथा सहरि क्षेत्रबाट निस्कने फोहरजन्य वस्तुबाट बायोग्याँस तथा प्राङ्गारिक मल उत्पादन तथा प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।</p> <p>५. सिँचाइ तथा खानेपानीको पहुँच पुऱ्याउन सम्भावना नरहेका क्षेत्रमा सौर्य ऊर्जाको प्रयोग गरी लिफ्ट खानेपानीको सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>६. जलविद्युत्, वैकल्पिक ऊर्जाको अधिकतम प्रयोग गरी दैनिक जीवनयापनमा सहजता ल्याउँदै परम्परागत इन्धनको प्रयोग घटाइनेछ ।</p> <p>७. वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न बैङ्क तथा वित्तीय क्षेत्रबाट सहूलियत दरमा ऋणको व्यवस्था गरिनेछ ।</p>

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (वडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायू संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	जलश्रोत, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा	जम्मा			२२५००	२००००	२००००	२००००	२००००	१०२५००						
	सौर्य बत्ती जडान (मन्दिर, सार्वजनिक स्थल, वडा कार्यालय)	९		१०००००	२००००	२००००	२००००	२००००	२००००	१०००००						
	वैकल्पिक उर्जा सचेतना कार्यक्रम	९	-	२५००	२५००	-	-	-	-	२५००						

६.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. जलस्रोत, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	परम्परागत ऊर्जाको प्रतिस्थापन गरी वैकल्पिक ऊर्जा प्रयोगमा वृद्धि भएको हुनेछ ।	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	-	८५	९०	१००		सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	सम्बन्धित कार्यालयहरूले आफूलाई समसामयिक अध्यावधिक गरेको हुने, ऊर्जा पूर्वाधारमा
असर	नविकरणीय तथा वैकल्पिक ऊर्जाको उत्पादन र उपभोगमा ऊर्जा दक्षता बढाई वातावरणमैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सबैको पहुँचमा वृद्धि हुनेछ ।	जलविद्युत् उत्पादन (जडित क्षमता)	मेगावाट	-	-	-	-			
		प्रतिव्यक्ति विद्युत् उपभोग (वाट प्रति घण्टा)	घण्टा	-	१०	२०	३०			
		लघु जलविद्युत् उत्पादन क्षमता	किलोवाट	-	-	-	-			
प्रतिफल	ऊर्जा वितरण प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् भरपर्दो बनाई विद्युत पहुँचमा वृद्धि गरी खपत बढाइनेछ ।	श्री फेज लाइनको विस्तार	प्रतिशत	-	२०	२५	३०			
		राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमार्फत विद्युतीकरण भएको परिवार	प्रतिशत	-	८५	९०	१००			
		खाना पकाउने इन्धनका रूपमा विद्युत् प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	-	५	१०	२०			
	वैकल्पिक ऊर्जाको विस्तार गरी दिगो, भरपर्दो गुणस्तरीय र प्रभावकारी रूपमा विकास गरी बहुउपयोगी बनाइने छ ।	सोलार ऊर्जा प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	-	-	-	-			
बायोग्याँस (गोबरग्याँस) प्रयोग गर्ने घरपरिवार		सङ्ख्या	-	५	१०	१५				

६.४.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

यस आवधिक योजनामा प्रस्तावित योजनाहरूको कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरू बीच समन्वय र सहकार्य हुन नसकेमा आशातित लक्ष्य तथा उपलब्धि हासिल गर्न नसकिने जोखिम रहेको छ ।

६.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

६.४.१ पृष्ठभूमि

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाका सहरी वडाहरूमा सूचना तथा प्रविधिको उपयोगको अवस्था राम्रो रहेको छ भने ग्रामीण वडाहरूमा यसको अवस्थामा सुधार ल्याउन अत्यावश्यक छ । सबै वडाहरूमा एन.टि.सि र एन सेलको सामान्य सुविधा उपलब्ध भएको देखिएको छ ।

नगरपालिकामा पत्रपत्रिका तथा एफ.एम. स्टेसनहरूले सञ्चार सुविधा पुऱ्याएको देखिन्छ । यस नगरपालिकाबाट दैनिक नगरबासीलाई सूचना प्रवाह गर्न स्थानीय एफ.एम. रहेको देखिन्छ । यद्यपि, टेलिभिजन, केवल नेटवर्क, र इन्टरनेटको सरल पहुँचका कारण सूचना तथा सञ्चार विकास दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको छ ।

६.४.२ समस्या तथा चुनौती

सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको पर्याप्त उपयोग हुन सकेको छैन । सूचना तथा सञ्चारको संरचनागत विकासका पूर्वाधारमा कमी देखिन्छ । सूचना प्रविधिको विकास र साइबर सुरक्षाको लागि पर्याप्त संरचनागत व्यवस्था भएको भने छैन । केही स्थानहरूमा मोबाइल नेटवर्क अनियमित तथा ज्यादै कमजोर भएकाले सेवा प्रयोग एवं वडा कार्यालयको सेवा प्रवाहमा समेत बाधा पुगेको छ । हालसम्म अप्टिकल फाइबर पुग्न सकेको छैन ।

अप्टिकल फाइबर विस्तारमा गति दिने कार्य, सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा विकसित नवीनतम प्रविधि समय सापेक्ष प्रयोगमा ल्याउने कार्य, विद्युत प्रसारण भरपर्दो बनाउने कार्य, नगर क्षेत्रको ऐतिहासिक महत्वका वस्तु र सेवाहरूलाई डिजिटल अर्काइभमा सुरक्षित राख्ने कार्य, साइबर सुरक्षा सम्बन्धी संस्थागत संरचना तयार गरी आम जनतामा यस सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्य, र सामाजिक सञ्जालको वृद्धिसँगै यसमा बढ्दै गएको दुरुपयोग तथा विकृतिलाई रोक्ने कार्य चुनौती पूर्ण देखिएको छ ।

६.४.३ सम्भावना तथा अवसर

विद्यमान योजना तथा नीतिअनुरूप नगरलाई सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमैत्री बनाउन सकिन्छ । स्थानीय सञ्चार माध्यम र सञ्चारकर्मीको क्षमता विकास गरी नगरलाई मिडियामैत्री बनाउन सकिन्छ । आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी नगरपालिकाको प्रशासनिक लगायत दैनिक कामकाजका प्रणालीहरू सहज एवम् चुस्त बनाउन सकिने सम्भावना प्रशस्त छ ।

विद्यालय तथा स्वास्थ्य केन्द्र लगायत सम्पूर्ण सार्वजनिक संस्थाहरूको कार्य प्रणालीलाई सूचना प्रविधिको प्रयोगबाट थप चुस्त दुरुस्त र प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ । प्रविधिको भरपूर उपयोग गरी पर्यटकीय, कला, भाषा तथा संस्कृतिको दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण स्थलहरूको संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन गर्न सकिने र सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई थप प्रभावकारी

बनाउन सकिने देखिन्छ । सूचना तथा सञ्चारको विकासले समग्र आर्थिक विकासको गतिविधिलाई पारदर्शी, चुस्त दुरुस्त र प्रभावकारी बनाउन टेवा पुऱ्याउनेछ ।

६.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास गर्दै सबै नागरिकको पहुँच तथा उच्चतम उपयोग सुनिश्चित गरी आमनागरिकको जीवनस्तरलाई सहज बनाउने ।

उद्देश्य

१. आमसञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, विश्वसनीय बनाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र सेवाहरू सबै नागरिकको पहुँचमा पुऱ्याउनु ।
२. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सेवालालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाई प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १९: सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: आम सञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, विश्वसनीय बनाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र सेवाहरू सबै नागरिकको पहुँचमा पुऱ्याउनु ।	१. सञ्चार माध्यमसँग साझेदारीको नीतिलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । २. सूचना प्रविधि क्षेत्रको विकासका लागि निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गर्न सहजीकरण गरिनेछ । ३. केबलमा आधारित सञ्चार प्रविधिलाई ताररहित प्रविधिमा रूपान्तर गर्न विभिन्न अध्ययन गरिनेछ ।
१.२: बजार तथा चलचित्र क्षेत्रको पूर्वाधार विकास गरी उद्योगको रूपमा विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने ।	१. यस क्षेत्रलाई परिचित गराउने खालका भाषिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक तथा सामाजिक पृष्ठभूमि झल्कने प्रवर्धनात्मक सूचनाका सामग्रीहरूको निर्माण र निर्माण भएका सामग्रीहरूको डिजिटलाइजेसन गरी यस क्षेत्रको विकासलाई टेवा पुऱ्याउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधियुक्त पर्यटकीय योजना बनाइनेछ । २. यस क्षेत्रको कला संस्कृतिको पहिचानमा जोड दिई मौलिक, सामाजिक तथा गुणस्तरीय लघु चलचित्र तथा डकुमेन्ट्री निर्माणलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. टेलिमेडिसिन केन्द्रको स्थापना गरी सबै नागरिकलाई घरमै बसी स्वास्थ्य उपचारसम्बन्धी परामर्श सेवा लिने अवसरको सुनिश्चितता गरिनेछ । ४. विज्ञापन बजारको व्यवस्थापन एवम् नियमन गर्न नियामक निकायको स्थापना तथा सञ्चालन गरिनेछ । ५. सार्वजनिक क्षेत्रबाट प्रचार प्रसार हुने विज्ञापनमा समानुपातिक वितरण प्रणालीको व्यवस्था गरिनेछ ।
१.३: समग्र प्रविधिको विकासका लागि डिजिटलाइजेसनमार्फत सामाजिक, आर्थिक र शासकीय व्यवस्थामा सुधार गर्ने ।	१. सार्वजनिक तथा निजी सेवाहरू क्रमशः सफ्टवेयर अनलाइनमार्फत् सूचना तथा सेवा प्रदान गरिनेछ । २. सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको विकासका लागि स्थानीय प्राविधिक जनशक्ति उत्पादनको आधार तयार गरिनेछ । ३. डिजिटल डिभाइड कम गर्नको लागि डिजिटल साक्षरता र सचेतना अभिवृद्धिलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

	<p>४. सूचना प्रविधिलाई शिक्षा र आधुनिक प्रविधिमा उपयोग गरिनेछ ।</p> <p>५. सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत् स्थानीय भाषा, संस्कृति तथा मौलिकताको संरक्षण गरिनेछ ।</p> <p>६. आधारभूत तह देखि नै हरेक विद्यार्थीले कम्प्युटर तथा सूचना प्रविधिसम्बन्धी अध्ययन गर्न पाउने अवसरको सुनिश्चितता गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य २ : सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सेवालार्ई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाई प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्नु ।</p>	
<p>२.१: सूचना तथा सञ्चार सेवालार्ई प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, सर्वसुलभ तथा नियमित पहुँचको स्थापना गरी सूचना प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्ने ।</p>	<p>१. नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा अष्टिकल फाइबरको विस्तार गरी इन्टरनेटको पहुँच सर्वसुलभ बनाइनेछ ।</p> <p>२. सबै कार्यालयका वेबसाइट, इमेल, ट्विटर, भाइबरजस्ता माध्यमबाट नागरिकको गुनासो प्राप्त तथा सुनुवाइ हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p> <p>३. सबै वडाहरूमा डिजिटल सूचना पाटीको व्यवस्था गरी सम्पूर्ण सूचना, क्रियाकलाप तथा गतिविधिहरूका बारेमा सुसूचित हुने अधिकारको सुनिश्चितता गरिनेछ ।</p> <p>४. सार्वजनिक आमसञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, उत्तरदायी र व्यावसायिक बनाइनेछ ।</p> <p>५. नगरपालिकाका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरूलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाई सबैका लागि सहज एवम् सर्वसुलभ सेवाको सुनिश्चितता गरिनेछ ।</p>
<p>२.२: सूचनामा सम्पूर्ण नागरिकहरूको पहुँच र सञ्चार प्रविधिको उच्चतम प्रयोगको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>१. सञ्चार क्षेत्रका लागि विद्यमान भौतिक संरचनामा आवश्यकता अनुसार थप संरचना विस्तार गरिनेछ ।</p> <p>२. नगरपालिकाका सबै ठाँउमा टेलिफोन सेवाको नेटवर्क उपलब्ध हुन सक्ने गरी आवश्यकता अनुरूप मोबाइल टावरको विस्तार गरिनेछ ।</p> <p>३. नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा स्थानीय तथा राष्ट्रिय पत्र-पत्रिकाहरूको ताजा खबर नियमित रूपमा अनलाइन संस्करणमा समेत पढ्न पाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p>

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (बडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायू संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि				२००००	१०५००	११५००	१२५००	१२५००	६७०००						
	सूचना प्रविधि केन्द्र स्थापना तथा संचालन	१	-	४४५०००	७५००	८०००	९०००	१००००	१००००	४४५००						
	प्रविधिमा पहुँच बिस्तार कार्यक्रम	१	-	१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
	विद्युतिय सूचना प्रणाली	१	-	१००००	१००००	-	-	-	-	१००००						

६.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

४. सञ्चार तथा सूचना प्रविधि											
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान	
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौ				
प्रभाव	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकासमार्फत पालिकाबासीको जीवनस्तरमा सहजता हुनेछ ।	मोबाइल नेटवर्क कभरेज क्षेत्र	प्रतिशत	-	१००	१००	१००		नगरपालिका प्रोफाइल, सूचना प्रविधि शाखा	सूचना प्रविधिमा थप लगानी विद्धि भएको हुने	
		इन्टरनेटमा पहुँचप्राप्त परिवार	प्रतिशत	-	२५	३०	५०				
असर	सूचना तथा सञ्चार सेवालाई प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, सर्वसुलभ तथा नियमित पहुँचको स्थापना गरी सूचना प्रविधिको उच्चतम प्रयोग भएको हुनेछ ।	उद्यम व्यव राय मा सूचना प्रविधि प्रयोग गर्ने व्यक्ति	प्रतिशत	-	२	५	१०				
प्रतिफल	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी नया खोज तथा अनुसन्धान र विकासको लागि कानुनी आधार तयार हुनेछ ।	सूचना प्रविधि नियमन कानुन निर्माण	सङ्ख्या	-	१	१	१				
		इन्टरनेट उपलब्ध भएका विद्यालय	सङ्ख्या	-	सबै						
		इन्टरनेट उपलब्ध भएका सरकारी कार्यालयहरू	सङ्ख्या	-	सबै						
		समग्र प्रविधिका विकासकालागि डिजिटलाइजेसनमार्फत सामाजिक, आर्थिक र शासकीय व्यवस्थामा सुधार भएको हुने ।	फ्रि वाइफाई उपलब्ध भएका सार्वजनिक स्थलहरू	स्थान	-	२	१०	२५			
		डिजिटल सूचना पाटी	सङ्ख्या	-	१	१०	२५				
		राष्ट्रिय पत्रपत्रिका नियमित रूपमा उपलब्ध हुने सार्वजनिक पुस्तकालय	सङ्ख्या	-	१	१	१				

६.४.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

यस आवधिक योजनामा प्रस्तावित योजनाहरूको कर्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरू बीच समन्वय र सहकार्य हुन नसकेमा आशातित लक्ष्य तथा उपलब्धि हासिल गर्न नसकिने जोखिम रहेको छ ।

परिच्छेद ७ : वन, वातावरण तथा विपत् व्यवस्थापन क्षेत्र

मानव र प्रकृतिबिच गहिरो र अन्योन्याश्रित सम्बन्ध छ । प्राकृतिक स्रोतको दिगो व्यवस्थापनविना मानवजीवन सम्भव छैन । वन संरक्षण, भू तथा जलाधार संरक्षण, जैविक विविधताको व्यवस्थापन तथा संरक्षण, वातावरण व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलन र विपत् व्यवस्थापनजस्ता विषयहरू नगरपालिकाको कार्यक्षेत्रभित्र पर्दछन् । दिगो विकास र विपत् उत्थानशीलतामा अभिवृद्धि नै दोधारा चाँदनी को विकासको समृद्धि भन्ने अभियानका साथ उद्देश्य, नीति र कार्यक्रम निर्धारण गरिएकोछ ।

७.१ वन तथा जैविक विविधता

७.१.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकामा वन जङ्गलको अवस्था राम्रो देखिन्छ । गउँपालिकाको कूल भूभाग ११८.३३ वर्ग कि.मि रहेको देखिन्छ। तराई क्षेत्रमा रहेका यस नगरपालिकामा विभिन्न खोलानालाहरूको किनारमा उष्ण प्रकृतिको हावापानी भएको वनजङ्गल फैलिएर रहेको पाइन्छ । यहाँ मुख्य गरी साल, हल्दु, जामुन, वर, पीपल जातका प्रजातिहरू पाइन्छ । यसैगरी मैना, सुगा, ढुकुर, लुईचे, गौथली, काग, भँगोरा, जुरेली, भद्रायो, चिल, बाज, कोटेरा, ठेउवा, बट्टाइ, चिबे, भ्याकुर, गिद्ध, लाटोकोसेरो, हाँस, परेवा, कुखुरा, तिन्ना, आदि जातका चराचुरुङ्गीहरू पाइन्छन् तथा घसने जीवहरूमा हरेउ, सुनगोहोरो, छेपारो, भित्ती, सर्प, गडचौँला, जुका, अन्य किटपतङ्ग आदि पाइन्छन् । यहाँका जङ्गलहरू बस्तीदेखि टाढा, अपायक स्थानमा घना र उत्तम छन् भने बस्तीनजिक रहेका वन क्षेत्रहरू विगतमा विनाशको क्रममा रहे तापनि हाल क्रमशः सुधारको क्रममा छन् ।

भूउपयोगको दृष्टिकोणले नदी तथा खोला क्षेत्रले जैविक विविधताको संरक्षणमा निकै महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको देखिन्छ । नगर क्षेत्रमा रहेका विभिन्न खोलानाला तथा अन्य साना खोल्सा आदिले यस क्षेत्रको जैविक विविधताको संरक्षणमा निकै ठुलो योगदान पुऱ्याएका छन् ।

७.१.२ समस्या तथा चुनौती

जमिनमा व्यक्तिगत स्वामित्वको प्रभुत्व रहेसम्म वैज्ञानिक भूउपयोगको अवधारणा अनुसार योजना कार्यान्वयन हुन कठिन देखिएकोछ । वनमा आधारित उपभोक्ता समितिहरूमार्फत मिचाहा प्रजातिको बोट विरूवालाई नियन्त्रण गर्दै नर्सरी विस्तार, वृक्षारोपण, अग्नीरेखा, झाडी सफाइजस्ता क्रियाकलापहरूबाट जैविक सम्पदाको संरक्षणका प्रयास पूर्ण सफल हुन सकेका छैनन् । वृक्षारोपण, वन नर्सरी, जडीबुटीको व्यावसायिक खेती अपेक्षित रूपमा विस्तार भएको छैन । वन्यजन्तुहरू खास गरी बाँदर, बाँदलबाट खेतीपाती एवं बालीनालीहरू क्षति हुने गरेकोछ । सडकको दार्याँबायाँ वृक्षारोपण गर्न बाँकी छ । ग्रामीण सडकहरू समेत वायोइन्जिनियरिङ्ग प्रविधिबाट निर्माण हुन सकेको अवस्था छैन । कतिपय खोलानालामा माछा मार्न विषादीको अत्यधिक प्रयोग हुने गरेकाले जल प्रदूषण बढ्दो समस्याको रूपमा रहेकोछ । दोधारा चाँदनी बजार क्षेत्रमा समयमै फोहर उठ्न नसक्दा सो फोहर चमेलिया नदीमा फाल्ने प्रचलनका कारण जलचरहरूमा विनाशको समस्या बढ्दो रूपमा रहेकोछ ।

वन तथा जैविक विविधताको संरक्षणका लागि नगरपालिका तहलाई जिम्मेवार बनाउनु भौतिक विकास र वन संरक्षण कार्यका बिच उत्पन्न हुने द्वन्द्वको व्यवस्थापन गर्नु, स्थानीय जनतामा वन तथा जैविक विविधताको संरक्षणबारे ज्ञान

अभिवृद्धि गरी सहकार्य गर्नु, छाडा चरिचरन, वन फँडानी, अव्यवस्थित बस्ती, र आगलागी जस्ता क्रियाकलापहरू नियन्त्रण गर्नु यस क्षेत्रका मुख्य चुनौती हुन् ।

७.१.३ सम्भावना तथा अबसर

व्यावहारिक तथा दिगो भूउपयोग नीति तथा यसको कार्यान्वयनबाट यस क्षेत्रको जैविक विविधताको संरक्षण गर्न सकिन्छ। यसबाट उर्वर कृषि भूमि र वन जङ्गलको निकै हदसम्म संरक्षण र उपयोग गर्न सकिन्छ । हरित पूर्वाधार विकासको अवधारणालाई आयोजना चक्रमा आत्मसाथ गर्न सकिन्छ । वनमा आधारित सहकारी संस्थामार्फत वन पैदावार सङ्कलन, प्रशोधन केन्द्र तथा बजारको व्यवस्थापन गर्न र होमस्टे सञ्चालन गरी वन पैदावारबाट रोजगारी तथा आय आर्जनका अवसरहरू सिर्जना गर्न सकिने अवस्था छ । सामुदायिक र कबुलियती वनको विकास र विस्तारमा महिला, विपन्न, र दलितहरूको सहभागिता बढाउँदै जीविकोपार्जनमा टेवा पुग्ने देखिन्छ । वन पैदावारमा आधारित जडीबुटी खेती तथा उद्यमशीलता विकास गर्दै सहकारी संस्थाका सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न सकिन्छ । वन तथा काठजन्य लघुउद्योग तथा व्यवसाय हरू स्थापना गरी आयआर्जन गर्न सकिन्छ । स्थानीय स्तरमा कृषि, वन तथा पशुपालन व्यवसाय को विकासका प्रशस्त सम्भावनालाई परिचालन गरी प्राकृतिक वातावरण तथा वन्यजन्तुको संरक्षण गर्न समेत सकिन्छ ।

वन क्षेत्रलाई संरक्षण तथा आम्दानीमुखी बनाउन सामुदायिक वन, कबुलियत वनसँग सहकार्य गरी वन कृषि कार्यको प्रवर्द्धन गर्ने, वन सम्पदा तथा वन्य जीवजन्तुको उचित संरक्षण, संवर्द्धन र उपयोग गर्न सकेको खण्डमा आय आर्जनको महत्त्वपूर्ण स्रोतको रूपमा विकास गर्न सकिने प्रचूर सम्भावना रहेकोछ ।

७.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

नगरक्षेत्रका वनको उचित व्यवस्थापन र जैविक विविधताको संरक्षणका माध्यमबाट जीवनस्तरमा सुधार गर्ने ।

उद्देश्य

- स्थानीय वनको संरक्षण र वैज्ञानिक व्यवस्थापन, वन्यजन्तु र जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन गर्नु ।
- वन क्षेत्रको वैज्ञानिक व्यवस्थापनबाट वन र जैविक विविधतासहित वन पैदावारको उचित उपयोग गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका २० : वन तथा भूसंरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : स्थानीय वनको संरक्षण र	वैज्ञानिक व्यवस्थापन वन्यजन्तु र जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन गर्नु।
२.१: वनलाई उत्पादनमुखी बनाई वनजन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> वनभित्रका ढलेका तथा सुकेका रुखहरू बिक्रीवितरणको व्यवस्था गरिनेछ । काठजन्य वस्तुको उत्पादन, प्रशोधन र उपयोगमा विविधीकरण र प्रविधि विकास गरी नयाँ रोजगारी र उत्पादनका क्षेत्र सिर्जना गरिनेछ । गैरकाष्ठ वन पैदावारको प्रबल सम्भावना भएको खेती विस्तार तथा बजारीकरण गरिनेछ । जडीबुटी प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । वन्यजन्तुपालन, प्रजनन तथा व्यवसायीकरणका लागि स्थानीय जनतालाई प्रेरित गरिनेछ । वनजन्य व्यवसाय प्रति स्थानीय युवायुवतीको आकर्षण बढाउन आफ्नो क्षेत्रभित्रका

	योग्य र इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई वनविज्ञान विषयमा अध्ययन गर्न आर्थिक सहयोग गरिनेछ ।
१.२: समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणालीअनुसार वनको संरक्षण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> स्थानीय जनतालाई वनको महत्त्व र यसका फाइदाबारे जानकारी गराइनेछ । वनको सीमा निर्धारण गरी तारबार गरिनेछ । खाली भूभागमा वृक्षारोपण गरिनेछ । वन नर्सरी स्थापना गरिनेछ । सामुदायिक वनहरूका कार्ययोजना अनुसार वनको संरक्षण गरिनेछ । स्थानीय जनतालाई फलफूलका विरुवाहरू वितरण गरिनेछ । तालिम, गोष्ठी, अध्ययन भ्रमण आदिका माध्यमबाट उपभोक्ता समितिका सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : वन क्षेत्रको वैज्ञानिक व्यवस्थापनबाट वन र जैविक विविधतासहित वन पैदावारको उचित उपयोग गर्नु ।	
२.१: जैविक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> वनमा आधारित उपभोक्ता समितिहरूमा फलमिठा मिठाहा प्रजातिको बोट विरुवालाई नियन्त्रण गर्दै नर्सरी विस्तार, वृक्षारोपण, रिचार्ज पोखरी निर्माण, अग्नीरेखा, झाडी सफाइजस्ता क्रियाकलापहरूबाट जैविक सम्पदाको संरक्षण गरिनेछ । वन्यजन्तुहरूबाट हुनसक्ने सम्भावित क्षति न्यूनीकरण गर्न जङ्गल क्षेत्रमै उपयुक्त हुने घाँस, विरुवा, फलफूलहरू रोपण गरी वन्यजन्तुको आहारा व्यवस्था मिलाइनेछ । व्यावसायिक मूल्य भएका जडीवुटी लगायतका बोटविरुवाहरूको व्यापक वृक्षारोपण गरी जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै दिगो उपयोगमा जोड दिइनेछ । छाडा चरिचरन, वन फँडानी गरी बस्ती विकास, आगलागी जस्ता क्रियाकलापहरूलाई पूर्ण बन्देज लगाई दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गरिनेछ ।
२.२: बाह्य र आन्तरिक स्रोतसाधनको परिचालन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> योजनाहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्न संघीय र प्रदेश सरकारसमक्ष अनुरोध गरिनेछ । गैरसरकारी संस्थाहरूलाई वन तथा जैविक विविधताको संरक्षणका कार्यक्रमहरूमा लगानी गर्न आह्वान गरिनेछ । नगरको वार्षिक बजेटको निश्चित प्रतिशत रकम वन तथा भूसंरक्षण क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि छुट्याइनेछ । वनजन्य उद्योगको विकास र व्यवसायीकरणका लागि स्थानीय निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (बडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायू संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	वन तथा जैविक विविधता	जम्मा			१५०००	१००००	१००००	१००००	१००००	५५०००						
	NTFP वन पैदावार सम्बन्धि संरक्षण तथा प्रर्वद्धन	२	-	१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						
	वन आगलागी तथा डढेलो नियन्त्रण कार्यक्रम	१	-	१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						
	बन्यजन्तु, चराचुरंगीको प्रोफाइल निर्माण	१	-	५०००	५०००	-	-	-	-	५०००						
	नर्सरी निर्माण	१	-	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	सामुदायिक वन, उपभोक्ता संरक्षण	१		५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	वृक्षारोपण , तारजाली कार्यक्रम	६		१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						
	जंगली जनावर बाट सुरक्षा	१		१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						

७.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. वन तथा जैविक विविधता										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	नगरपालिका क्षेत्रका वनको उचित व्यवस्थापन, भूसंरक्षण र जैविक विविधताको संरक्षणका माध्यमबाट स्थानीय जनताको जीवनस्तरमा सुधार भएको हुनेछ ।	रुख विरुवाले ढाकेको वा हरियाली वा वन क्षेत्र	प्रतिशत	११.१७	११.१७	११.२५	११.५०			
		सामुदायिक वनबाट प्राप्त हुने राजस्व वृद्धि	प्रतिशत	-	५	१०	१५			
असर	वनलाई उत्पादनमुखी बनाई वनजन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण भएको हुनेछ ।	स्थानीय फर्निचर उद्योग	सङ्ख्या	-	१०	१५	२०			
		सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका सदस्यको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	सङ्ख्या	-	१	२	३			
		वार्षिक वृक्षारोपण	सङ्ख्या	-	५०००	१००००	२००००	चमेलिया सब डिभिजन वन कार्यालय, नगरपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखा	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको अवधारणाअनुसार जैविक विविधता र वन पैदावारको उपयोग भएको हुने	
		चोरी-निकासी नियन्त्रणका लागि नियमन एकाइ गठन	सङ्ख्या	-	५	१०	२०			
	वन्यजन्तु र जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन गरी चोरी-निकासी तथा अतिक्रमण नियन्त्रण भएको हुनेछ ।	पालिकास्तरीय वन एकाइ स्थापना	सङ्ख्या	-	१	१	१			
		जैविक विविधता युक्त क्षेत्र	सङ्ख्या	-	५	५	५			
		वन क्षेत्रको तारवार	कि.मि.	-	१	२	३			

७.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

यस आवधिक योजनामा प्रस्तावित योजनाहरूको क्रयान्वयन गर्दा सम्बन्धित सरिकारवाला निकायहरू बीच समन्वय र सहकार्य हुन नसकेमा आशातित लक्ष्य तथा उपलब्धि हासिल गर्न नसकिने जोखिम रहेको छ ।

७.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

७.२.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकामा वन जङ्गलको अवस्था राम्रो देखिन्छ । नगरपालिकाले जलाधार व्यवस्थापनलाई जीविकोपार्जनसँग जोडेर जलउपयोग गुरुयोजना तथा जीविकोपार्जन कार्यान्वयन तर्जुमा गर्नु आवश्यक छ । यस नगरपालिकाको मुख्य जलाधार क्षेत्र भनेको चमेलिया नदी रहेकोछ । नगरपालिकाका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र तथा वडाहरूमा फैलिएर रहेका जलस्रोत, नदी तथा खोलाहरूले प्रशस्त जलभण्डार गर्नुका साथै विभिन्न किसिमका जलचरहरू र पक्षीहरूलाई सुरक्षित बासस्थानको रूपमा आश्रय दिइरहेको पाइन्छ । नदी तथा नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) को प्रचुरता रहेको भए तापनि पहुँच मार्ग अभाव साथै बजारको समस्या हुँदा बहुमूल्य नदीजन्य पदार्थ त्यसै खेर गइरहेकोछ ।

७.२.२ समस्या तथा चुनौती

वन अतिक्रमण बढ्दै जानु, कटान, भू-क्षय, अनियन्त्रित चरिचरन, चमेलिया नदी अन्य खोलानालाबाट अनियन्त्रित रूपमा ढुङ्गा/गिट्टी/बालुवा सङ्कलन तथा निकासी हुनु, विस्तारित सडक सञ्जाल, दोधारा चाँदनी बजार क्षेत्रबाट सङ्कलन गरिएका फोहरमैला उत्सर्जन महाकाली नदीमा हुनु, प्लास्टिकजन्य फोहर निष्कासन र अव्यवस्थित भौतिक निर्माणका कारण वायु र पानीजन्य प्रदूषण, विभिन्न सरोकारवाला तथा नियमनकारी निकायसँग समन्वय हुन नसक्नु, नागरिक सचेतना कम हुनु यहाँका प्रमुख समस्या हुन् ।

अवैज्ञानिक तरिकाले प्राकृतिक स्रोतको दोहन, वन क्षेत्रको विनास, जथाभावी सडक निर्माण, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन नगरी विकास निर्माणको काम हुनुजस्ता समस्या देखिएको छ भने परिणामस्वरूप अनावृष्टि, अतिवृष्टि, पानीको मुहान सुकेर सुख्खा क्षेत्रको विस्तार भएको अवस्था छ । मानव वस्तीको विकास र बसाइँसराइको चापका साथै अनुत्पादक पशुहरूको अत्यधिक चरीचराउ र उपयोगले प्राकृतिक नदी-खोलामा भूक्षय भई पुरिने क्रम जारी छ भने अर्कातर्फ, खोलाले धार परिवर्तन गर्नु पनि थप संरक्षण चुनौती बनेकोछ ।

७.२.३ सम्भावना तथा अवसर

नगरपालिकामा माटोको बनावट, खेतीयोग्य जमिन, संरक्षित क्षेत्र, बस्तीयोग्य क्षेत्र आदिको विस्तृत अध्ययन गरी भूउपयोग योजनाका आधारमा समग्र नगरपालिकाको बस्ती विकास तथा नगरबासीहरूको आर्थिक स्तर वृद्धि गर्न र जलाधार क्षेत्रहरूको संरक्षण गरी नमुना नगरपालिका बनाउने ठूलो सम्भावना रहेकोछ ।

नगरक्षेत्रमा उपलब्ध जलाधार तथा सिमसार क्षेत्रको संरक्षणसहित स्थानीय समुदायलाई भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनमा थप जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउन सकिने सम्भावना रहेकोछ ।

७.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको भूसंरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनद्वारा प्रकोप न्यूनीकरण गरी सुरक्षित पालिका निर्माण गर्ने ।

उद्देश्य

१. वैज्ञानिक व्यवस्थापनबाट भूसंरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनको उचित उपयोग गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका २१ : वन तथा भूसंरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: वैज्ञानिक व्यवस्थापनबाट भूसंरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनको उचित उपयोग गर्नु ।	
१.१ भूमि संरक्षणका लागि वृक्षारोपण र मुहान संरक्षणको क्रियाकलाप मार्फत जलाधार व्यवस्थापन गर्ने ।	१. भूमि तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण क्षेत्रसँग सम्बन्धित स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने गरिनेछ । २. सडक निर्माण कार्य गर्दा एवम् प्राकृतिक उत्खनन गर्दा वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन गरी वातावरण जोगाउने उचित उपाय अवलम्बन गरिनेछ, । ३. नदीजन्य लगायत प्राकृतिक स्रोतमा आधारित कच्चा पदार्थको उत्खनन प्रशोधन तथा निकासी कार्यलाई मापदण्ड बनाई कार्यान्वयनमा सहजीकरण गरिनेछ । ४. भएका वन सम्पदाको उपयोगको अवस्था अध्ययन गरी वन विकास तथा सिमसार क्षेत्रको गुरुयोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ५. भू क्षय नियन्त्रणका लागि बायोइन्जिनियरिंग प्रविधिको उपयोग, सिमसार क्षेत्रको उचित संरक्षणका लागि वृक्षारोपण, पोखरीजस्ता अभियान सञ्चालन गरी जलाधार क्षेत्रहरूको संरक्षण गरिनेछ । ६. नगरपालिकाले भूमि संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनको ठोस तथा दीर्घकालीन नीति लिइनेछ । ७. अनावृष्टि अतिवृष्टि, अल्पवृष्टि रोक्न सूचना दिने संयन्त्र स्थापना गरिनेछ ।
१.१ जैविक तथा स्थानीय प्रविधिलाई प्रवर्द्धन गरी भूसंरक्षण गर्ने ।	१. पहिरो जाने तथा नदी कटान हुने विभिन्न वडाहरूमा बाँस, निगालो खेती तथा बायो-इन्जिनियरिङ विधि प्रवर्द्धन गरी नदीकटान न्यूनीकरणमा दिगोपन सुनिश्चित गर्ने प्रयास गरिनेछ । २. वडास्तरमा नर्सरी व्यवस्थापन गरी वृक्षारोपण कार्यक्रम विस्तार गरी खाली जमिन, तथा नदी किनारमा वृक्षारोपण गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (बडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायू संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन	जम्मा			२७५००	२००००	२००००	२००००	२००००	१०७५००						
	भूउपयोग नीति तथा क्षेत्र निर्धारण र कार्यान्वयन	१	-	५०००	५०००	-	-	-	-	५०००						
	जलाधार व्यवस्थापन	१		५००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	५००००						
	नदि तटबन्ध निर्माण	६		५००००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	५००००						
	नदिजन्य पदार्त उत्खनन्, व्यवस्थापन	१		२५००	२५००	-	-	-	-	२५००						

७.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

२. भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	नगरपालिका क्षेत्रभित्र भूसंरक्षण र जलाधार व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	संरक्षित भूक्षय संवेदनशील क्षेत्र	सङ्ख्या	-	-	-	-	नगरपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखा प्रतिवेदन	भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनका क्षेत्रमा थप कार्यक्रमहरू भएको हुने	
असर	वातावरणमैत्री र जलवायु परिवर्तनसँग अनुकूलित हुने गरी स्वच्छ एवम् सफा वातावरणसहितका विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुनेछ ।	भूसंरक्षण कार्ययोजना तयार भई कार्यान्वयन	सङ्ख्या	-	१	१	१			
		संरक्षित जलाधार क्षेत्र	सङ्ख्या	-	५	१०	१५			
प्रतिफल	भूसंरक्षण गरी वातावरणीय सन्तुलन कायम हुनेछ ।	पहिरो नियन्त्रणका लागि तटबन्ध निर्माण	कि.मि.	-	-	-	-			
		संवेदनशील क्षेत्रको बाढी नियन्त्रण	सङ्ख्या	-	५	१०	१५			
	प्राकृतिक स्रोत साधनलगायत स्थानीय सम्पदाहरूको संरक्षण हुनेछ	स्थानीय विपत् तथा भूसंरक्षण योजना	सङ्ख्या	-	१	१	१			
	स्थानीय स्रोत साधनहरूमा बाढी तथा पहिरो पर्ने प्रभाव कम हुनेछ	बाढी तथा पहिरो जोखिम क्षेत्र पहिचान	सङ्ख्या	-	१	१				
बाढी तथा पहिरो जोखिम क्षेत्र नक्साङ्कन		सङ्ख्या	-	१	१	१				

७.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

यस आवधिक योजनामा प्रस्तावित योजनाहरूको कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित सरिकारवाला निकायहरू बीच समन्वय र सहकार्य हुन नसकेमा आशातित लक्ष्य तथा उपलब्धि हासिल गर्न नसकिने जोखिम रहेको छ ।

७.३ वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन

७.३.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिका क्षेत्रको दोधारा चाँदनी बजार बाहेकका अधिकांश क्षेत्र खुल्ला क्षेत्रको रूपमा वा हरियाली क्षेत्रको रूपमा रहेको, ग्रामीण बजार केन्द्र रहेको र अन्य साना साना वस्तीहरू मात्र रहेको कारण ध्वनि, वायु तथा जल प्रदूषण नगन्य रहनु वातावरणका हिसाबले उत्तम देखिन्छ । दोधारा चाँदनी बजार क्षेत्र वातावरणीय प्रदूषणका हिसाबले अत्यधिक जोखिममा रहे तापनि अन्य पालिकाको वातावरणलाई स्वस्थ र स्वच्छ राख्न प्रयास मात्रामा हरित क्षेत्रहरू रहेका छन् भने नगरपालिकामा विभिन्न पर्यटकीय खुल्ला स्थल लगायतका सार्वजनिक स्थल, पाटीपौवा तथा चौताराहरूले पनि नगरपालिकाको वातावरणलाई स्वच्छ तथा हराभरा राखेकोछ ।

नगरपालिकाले स्वच्छ तथा सफा वातावरणको निर्माण गर्न तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण र अनुकूलनका लागि अघि सारेका नीतिगत प्रयास सकारात्मक छन् । नगर क्षेत्रमा हरित पूर्वाधार विकासका ठूला आयोजनाहरू नभए तापनि वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रमा नीतिगत रूपमा प्रवर्द्धन गर्ने, सौर्य ऊर्जालाई बढावा दिने, खाना पकाउने स्रोतको उपभोगमा दाउराको प्रयोग कम गर्दै जाने, एलपिजी ग्याँस खरिदमा अनुदान उपलब्ध गराउने लगायतका कार्यक्रमहरू भइरहेको अवस्था छ ।

नगरपालिकालाई खुला दिसापिसाबमुक्त नगरपालिका घोषणा गरिसकिएको भए पनि सरसफाइको अवस्थालाई हेर्दा यस नगरपालिकामा एक घर एक चर्पीको कार्यान्वयन पूर्ण रूपमा भइसकेको छैन । विभिन्न कारणहरूले नगरपालिका क्षेत्रमा निस्कने फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन हुन सकेको छैन ।

७.३.२ समस्या तथा चुनौती

नगरपालिकाको दोधारा चाँदनी बजारमा फोहर व्यवस्थापनको अत्यधिक समस्या रहेको छ । अन्य क्षेत्रहरू बजार केन्द्रका रूपमा विकास भइरहेको हुँदा ती क्षेत्रमा प्लास्टिक र सिसाजन्य फोहर व्यवस्थापनसम्बन्धी समस्या क्रमशः देखा पर्न थालेको देखिन्छ । अधिकांश सडकको अवस्था कच्ची वा धुलामय हुने खालको रहेको हुँदा धुलो व्यवस्थापनमा समस्या, सरसफाइसम्बन्धी चेतनाको कमी, वातावरण तथा स्वच्छतासम्बन्धी नीतिको अभाव, पानीको स्रोतको कमी एवं हरियाली क्षेत्र वृद्धि गर्ने कार्यक्रम न्यून हुनु मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेको छ । दाउरा उपयोग घटाउन नसकिएको तथा सोको कारण आगलागीका घटनाको जोखिममा वृद्धि, वातावरण प्रदूषण घटाउने कार्यहरू नभएको र बढ्दै गएको स्वास्थ्य समस्याहरूमा कमी ल्याउन नसकिएको, वैकल्पिक ऊर्जा वा वायोग्याँस, सौर्य ऊर्जा, विद्युत्को उपयोगमा प्रोत्साहनको व्यवस्था नहुनु प्रमुख समस्या र चुनौतीको रूपमा रहेकोछ ।

फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि सरसफाइ केन्द्र सेनेटरी ल्यान्ड फिल्ड साइटको स्थायी व्यवस्थापन हुन सकिरहेको छैन । प्लास्टिकजन्य फोहर दिनानुदिन बढ्दै गएको र यसको नियन्त्रणको लागि वैकल्पिक व्यवस्था दिन नसक्नाले नगरपालिकाको सरसफाइमा समस्या देखिएकोछ । स्रोतमा फोहरको उचित वर्गीकरण (कुहिने फोहर, नकुहिने फोहर,

धातु वा सिसाजन्य फोहर र अस्पतालजन्य) गर्न नसक्नु र यसको कडाइका साथ कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकामा जनप्रतिनिधिसहितको संरचना बन्न नसक्नु पनि फोहरमैला व्यवस्थापन प्रभावकारी हुन नसक्नुका कारणहरू हुन् । सार्वजनिक शौचालयहरूको अभाव रहेको छ भने कतिपय घरधुरीमा खानेपानीको व्यवस्था छैन । पूर्ण सरसफाइमा अझै पनि कमीकमजोरी छन् । विद्यालयहरूमा सेनिटरी प्याडको विसर्जन एवं किशोरीमैत्री शौचालय लगायतका समस्याहरू यथावत छन् ।

७.३.३ सम्भावना तथा अवसर

वातावरण संरक्षण तथा फोहरमैला व्यवस्थापनसम्बन्धी दीर्घकालीन योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने, ध्वनि तथा वायु प्रदूषण नियन्त्रणका लागि स्थानीयहरूलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी सचेतना वृद्धि गर्ने, वातावरण सरसफाइ समूह/समिति परिचालन गरी वातावरण संरक्षण तथा स्वच्छताका कायम गर्ने, सामुदायिक संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी फोहर न्यूनीकरण, प्रशोधन तथा प्रयोगजस्ता विधिहरू अवलम्बन गरी फोहरमैलाको व्यवस्थापन तथा स्रोतमै न्यूनीकरण गरी नगरलाई सुन्दर बनाउने स्थानीय समुदायसँगको सहकार्यमा सडक, विद्यालय, सार्वजनिक क्षेत्र एवं खुल्ला क्षेत्रहरूमा फलफूल तथा वृक्षारोपण गर्दै हरियाली पार्क क्षेत्रहरू निर्माण गर्ने सम्भावनाहरू रहेकोछ ।

७.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गुणस्तरीय र दिगो सरसफाइ सेवा विस्तार गर्ने ।

उद्देश्य

१. समुदायका पायक पर्ने स्थानहरूमा फोहर सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउनु ।
२. सरसफाइ सुविधाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।

३.५ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

तालिका २२ : फोहरमैला व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
<p>उद्देश्य १ : समुदायका पायक पर्ने स्थानहरूमा फोहर सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउनु ।</p> <p>१.१: समुदायका घना बस्ती भएको ठाउँ, हाटबजार लाग्ने र सेवा प्रदायक कार्यालय भएका स्थानहरूमा फोहरमैला व्यवस्थापनको गुरुयोजना बनाई फोहर सङ्कलनको व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>१.२: नगरपालिकामा शौचालय तथा सरसफाइको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>१. समुदायका फोहरमैलालाई जम्मा गर्ने, प्रशोधन गर्ने र डिस्पोज गर्ने पूर्वाधारहरू बनाइनेछ ।</p> <p>२. प्रत्येक घनाबस्ती, बजार र बजार-उन्मुख ठाउँहरूमा डम्पिङ साइटको व्यवस्था गरी फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ ।</p> <p>३. फोहरमैला व्यवस्थापनको गुरुयोजना बनाइनेछ ।</p> <p>४. वडाका बस्ती र फोहरमैलाको अनुमानित उत्सर्जनको हिसाबले त्यस्ता ठाउँहरूको अध्ययन गरी विवरण तयार पारिनेछ ।</p> <p>५. निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा बजार क्षेत्रको फोहरमैलाबाट बायोग्याँस र प्राङ्गारिक मल उत्पादन गर्ने प्रक्रियालाई अगाडि बढाइनेछ ।</p> <p>१. सबै सामुदायिक भवन तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>२. घरहरूबाट निस्कने फोहर पानीलाई प्रशोधन गरेपछि मात्र नदी, खोला तथा खोल्सामा प्रवाह गर्न मापदण्ड बनाई लागु गरिनेछ ।</p> <p>३. सहरी सहरन्मुख तथा बजार क्षेत्रमा सरसफाइ सेवाको स्तर वृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>४. पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रम अन्तर्गत अपाङ्गमैत्री महिलामैत्री शौचालयको निर्माण गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य २ : सरसफाइ सुविधाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु।</p> <p>२.१: सरसफाइको पहुँच भएका प्रत्येक घरधुरीमा क्रमिक रूपमा गुणस्तरीय सरसफाइको पहुँच वृद्धि गर्ने ।</p> <p>२.२: सरसफाइसम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।</p>	<p>१. सार्वजनिक स्थानहरूमा आवश्यकता अनुसार फोहर सङ्कलन गर्ने भाँडोको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>२. बस्ती, टोल सरसफाइको लागि उपभोक्ताहरूबाटै समिति गठन गरी सरसफाइ गरिनेछ ।</p> <p>३. फोहरमैला सङ्कलन र व्यवस्थापनको लागि सामूहिक कोषको व्यवस्था गरी फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यलाई दिगो बनाइनेछ ।</p> <p>१. लक्षित समुदायमा फोहरको उचित व्यवस्थापनको लागि जनचेतना सञ्चालन गरिनेछ ।</p>

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (वडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायू संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन				१००००	५०००	५०००	५०००	५०००	३००००						
	फोहोरमैला व्यवस्थापनको गुरुयोजना निर्माण	१	-	५०००	५०००	-	-	-	-	५०००						
	सरसफाइकालागि टोल स्तरीय समिति गठन एवम् परिचालन	९	-	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	फोहोरमैला सङ्कलन र व्यवस्थापनको लागि सामूहिक कोषको व्यवस्था	९	-	१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						
	सार्वजनिक स्थलमा फोहोर सङ्कलन गर्ने भाँडोको व्यवस्था	९		१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						

७.३.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

३. वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याङ्कको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
		पुर्ण सरसफाइयुक्त बडा	सङ्ख्या	-	२	५	९			
असर	नगरपालिकामा भरपर्दो र गुणस्तरीय सरसफाइ सेवा विस्तार भएको हुनेछ ।	धुवाँमुक्त घरधुरी	प्रतिशत	-	२५	३५	५०			
		फोहोरमैला विसर्जन केन्द्र	सङ्ख्या	-	२	५	९			
प्रतिफल	दिगो सरसफाइ व्यवस्थापनको क्षेत्रमा सुधार हुनेछ	फोहोरमैला विसर्जन नीति	सङ्ख्या	-	१	१	१			
	संक्रामक रोगको फैलावटमा कमी आउनेछ	संक्रामक रोगबाट बिरामी हुने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	२५	१५	५			
		नगरटोल सरसफाइको लागि उपभोक्ता समिति	सङ्ख्या	-	१८	५४	९०			
	पायक पर्ने सार्वजनिक ठाउँमा फोहर राख्ने बाल्टिन र ड्रमको व्यवस्था गरी समुदायलाई फोहरमुक्त बनाउन सकिनेछ	डस्टबिन व्यवस्थापन भएका घरधुरी	प्रतिशत	-	२५	३५	५०			
		फोहरबाट जैविक मल उत्पादन गर्ने परिवार	प्रतिशत	-	१०	२०	३०			
	प्राविधिकहरूको आधारभूत तथा पुनर्ताजगी तालिममार्फत सरसफाइको क्षेत्रमा दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्न सकिनेछ	फोहोरमैला व्यवस्थापनकालागि दक्ष जनशक्ति	सङ्ख्या	-	१८	३६	७२			
	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनसम्बन्धी ज्ञान तथा चेतना अभिवृद्धि हुनेछ	स्थानीय वातावरणमैत्री नीति	सङ्ख्या	-	१	१	१			
वातावरण तथा फोहोरमैलासम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सङ्ख्या		सङ्ख्या	-	१	२	३				

७.३.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

यस आवधिक योजनामा प्रस्तावित योजनाहरूको कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित सरकारीवाला निकायहरू बीच समन्वय र सहकार्य हुन नसकेमा आशातित लक्ष्य तथा उपलब्धि हासिल गर्न नसकिने जोखिम रहेकोछ ।

७.४ विपत् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता

७.४.१ पृष्ठभूमि

नगरस्तरीय विपत् जोखिम व्यवस्थापनका समिति क्रियाशील रहेको अवस्था छैन । नगरपालिकाले उच्च र मध्यम जोखिम क्षेत्रहरू पहिचान गरी विभिन्न संघ संस्थाले विभिन्न किसिमका तालिम लगायत स्थानीय समुदायको क्षमता अभिवृद्धिका लागि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको भए तापनि कार्यान्वयनको अवस्था कमजोर छ । हालका दिनमा भुकम्प प्रतिरोधी भवनहरू निर्माणमा वृद्धि हुन थालेको छन् । नगरपालिकाले विपत् व्यवस्थापनका लागि विपत् पछिको नगद तथा वस्तुगत राहतको लागि स्थानीय विपत् कोषको समेत व्यवस्था गर्नु आवश्यक छ ।

नगरपालिका क्षेत्रका महाकाली नदी लगायत विभिन्न खोलाले विशेष गरी वर्षातको समयमा नदी र खोला आसपासका क्षेत्रमा बाढी र नदी कटानको समस्या ल्याउँछन् । वर्षातको समयमा पहिरोको समस्या हुने गरेको छ । यसबाहेक बेलाबेलामा वनजङ्गलमा लाग्ने डढेलो, अतिवृष्टि, अनावृष्टि तथा जङ्गली जनावरको आक्रमण आदि पनि यस पालिकाका विपत्का कारण हुन् । जलवायु परिवर्तनले मौसमी पात्रोमा परिवर्तन आएको छ । बालीनालीमा नयाँ किरा तथा रोगहरू उत्पन्न हुने गरेकोछ । पानीका स्रोत सुक्दै गएका छन् भने विभिन्न किसिमको रोग लाग्नु, कुपोषण, तनाव, विद्यार्थी विरामी भई पठनपाठनमा समस्या र खेती फसलमा कमी आएकोछ । वातावरणको प्रभावहरू क्रमशः स्वास्थ्य, शिक्षा र पोषणमा समेत देखिन थालेका छन् ।

७.४.२ समस्या तथा चुनौती

भूमिको व्यवस्थित तथा वैज्ञानिक रूपमा उपयोग हुन नसक्दा विकासका प्रयासहरू दिगो नहुने जोखिम रहेकोछ । विपत् प्रतिकार्यका लागि सामुदायिक तथा संस्थागत क्षमता कम हुनु नगरपालिकाको प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेकोछ । विपत् पूर्वतयारी, न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्यका लागि समुदायस्तरमा ज्ञान, सिप र संयन्त्रको कमी रहेको छ । प्रमुख बस्तीहरूमा सामुदायिक आश्रयस्थलहरू छैनन् । आपतकालीन सेवाका लागि पर्याप्त एम्बुलेन्स सेवा तथा दमकलको व्यवस्था नहुनु, विपत् आइपर्दा आवश्यक पर्ने न्यूनतम औषधी एवम् उपकरणहरूको व्यवस्था नहुनु, पालिकामा शववाहन सेवा नहुनु, विपत् पूर्व सूचना प्रणालीको अभावजस्ता समस्या तथा चुनौतीहरू रहेकाछन् ।

जलवायु परिवर्तनजन्य जोखिम उच्च भए पनि विपत् प्रतिरोधी कृषि बालीहरूको विस्तार हुन सकेको छैन । जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्न वा अनुकूलन गर्न ज्ञान, सिप र संयन्त्र विकासमा त्यति ध्यान पुग्न सकेको देखिँदैन । अव्यवस्थित भूउपयोग तथा अनियन्त्रित भौतिक पूर्वाधार निर्माणका कारणले वातावरणीय सन्तुलनमा नकारात्मक असर परेकोछ । नगर क्षेत्रमा जम्मा हुने प्लास्टिकजन्य फोहरमैला एवं स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने फोहरहरूले समेत वातावरणमा प्रतिकूल असर पारेकोछ ।

७.४.३ सम्भावना तथा अवसर

नगरपालिकाले स्वच्छ तथा सफा वातावरणको निर्माण गर्न तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण र अनुकूलनका लागि अघि सारेका नीतिगत प्रयास सकारात्मक छन् । नागरिक स्तरमा केही हदसम्म ज्ञान तथा चेतना अभिवृद्धि भएको छ । नगरपालिकामा जलवायु परिवर्तनबाट भौतिक, आर्थिक तथा समाजिक संरचनाहरूमा पर्नसक्ने प्रभाव न्यून गर्न तथा आर्थिक विकास तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न सकिन्छ ।

विपत् पूर्व तयारी कार्यका लागि मोबाइल एसएमएसमार्फत सूचना दिने तथा विपत् सङ्कटोन्मुख बस्ती स्थानान्तरणको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी विपत् न्यूनीकरणमा गर्न सकिने सम्भावना छ ।

७.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

विपत्बाट हुने मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यावरणीय क्षतिमा कमी ल्याउने ।

उद्देश्य

१. जोखिम न्यूनीकरणका लागि सम्भाव्य ठाँउहरूको पहिचान गरी पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास गर्नु ।
२. मानवसिर्जित तथा प्राकृतिक कारणबाट हुने प्रकोप/विपत्को जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी नगरपालिकालाई कम प्रकोप/विपत् जोखिम हुने क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नु ।
३. जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलनसम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु ।

४.५ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

तालिका २३ : विपत् व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : जोखिम न्यूनीकरणका लागि सम्भाव्य ठाँउहरूको पहिचान गरी पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास गर्नु ।	
१.१: विपत् रोकथाममार्फत विपत् न्यूनीकरण गर्दै विपत् उत्थानशील समाजको निर्माण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. पूर्वानुमान तथा पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास तथा सञ्चालन गरिनेछ । २. विपत् सूचना केन्द्र, आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, खोज तथा उद्धार, जोखिम लगायतका कार्यहरू गर्न अधिकारसम्पन्न विपत् व्यवस्थापन समिति स्थापना गरी एकद्वार प्रणालीबाट उक्त कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछ । ३. विपत्बाट हुन सक्ने क्षति कम गर्न विकास निर्माणमा र स्थानीय स्तरको योजना तर्जुमामा जोखिम व्यवस्थापनलाई आन्तरिकीकरण गरिनेछ । ४. विपत् जोखिम पूर्वतयारी र जोखिम न्यूनीकरणमा स्थानीय क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
१.२: सरोकारवालाहरूको समन्वय र संलग्नतामा विपत् व्यवस्थापन कार्यहरूलाई प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. विपत्सम्बन्धी जोखिम तथा प्रकोपबारे जानकारी एवम् तथाङ्क अद्यावधिक गर्न विपत् व्यवस्थापन एकाइहरू स्थापना गरिनेछ । २. नगरपालिकामा विपत् व्यवस्थापनसँग कार्य गर्ने सम्बन्धित निकायहरूलाई सूचना सङ्कलन, प्रशोधन, प्रक्षेपण जस्ता विषयहरूमा तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । ३. नगरपालिकामा कार्यरत सरकारी, निजी, सहकारी, स्थानीय निकाय, गैरसरकारी क्षेत्र लगायत स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरूलाई विपत् व्यवस्थापनसम्बन्धी उत्कृष्ट कार्य भएका पालिकाहरूमा अवलोकन भ्रमण गराइनेछ । ४. विपत् जोखिम न्यूनीकरण तथा पूर्व तयारी गर्ने कार्यहरूमा सम्बन्धित विपत् व्यवस्थापन एकाइहरू बिच समन्वयात्मक सहभागिता कायम गरिनेछ ।
१.३: विपत् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना	१. विपत् व्यवस्थापन सम्बन्धी गोष्ठी, अन्तर्क्रिया र विचार आदान प्रदानका

<p>अभिवृद्धि गर्ने प्रभावकारी प्रचार/प्रसारका कार्यहरू सञ्चालन गर्ने ।</p>	<p>कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <ol style="list-style-type: none"> २. नगरपालिकामा कार्यरत निकायहरूले आआफ्नो वार्षिक कार्य योजनामा विपत् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रचारप्रसारका कार्यहरू समावेश गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ३. विपत् व्यवस्थापनलाई विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूमा विशेष रूपले अध्यापन गराउन विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाको पाठ्यक्रममा विपत् व्यवस्थापन विषयलाई समावेश गरिनेछ । ४. विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूमा विपत् व्यवस्थापनसम्बन्धी विषयहरूको कक्षा सञ्चालन गरिनेछ । ५. विपत् व्यवस्थापनसम्बन्धी उत्कृष्ट कार्य भएको जिल्लाहरूमा सम्बन्धित विषयका शिक्षक तथा कर्मचारीलाई अध्ययन भ्रमण गराइनेछ ।
<p>उद्देश्य २ : मानवसिर्जित तथा प्राकृतिक कारणबाट हुने प्रकोप/विपत्को जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी नगरपालिकालाई कम प्रकोप/विपत् जोखिम हुने क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नु ।</p> <p>२.१: विपत् संवेदनशील क्षेत्रहरूको पहिचान, संरक्षण, रोकथाम, पुनः स्थापना र स्थानान्तरण गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. बाढीपहिरो, चट्याङ, डुबान, खानी तथा उद्योग क्षेत्र आदिका आधारमा बढी विपत् संवेदनशील क्षेत्रहरूको पहिचान गरी त्यस्ता क्षेत्रहरूबाट बस्ती अन्यत्र सारी व्यवस्थित एवम् सुविधा सम्पन्न बनाइनेछ । २. जोखिमयुक्त क्षेत्रहरूको पहिचान गरी सम्भाव्यता अध्ययनका आधारमा पुनः स्थापना तथा स्थानान्तरण गरिनेछ । ३. भूकम्पको जोखिमलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी नयाँ निर्माण हुने सम्पूर्ण भौतिक संरचनालाई भूकम्प प्रतिरोधी बनाइनेछ । ४. निर्माण भइसकेका संरचनाहरूलाई सम्भव भएसम्म प्रबलीकरण गर्न जोड गरिनेछ ।
<p>उद्देश्य ३ : जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलनसम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु ।</p> <p>३.१ वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलनसम्बन्धी कार्य गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. वायु, ध्वनि प्रदूषणको स्तर चेकजाँच गरी मापदण्ड बनाई चेतना अभिवृद्धि गर्दै प्रदूषण नियन्त्रण गर्न सरोकारवालासँग समन्वय गरिने छ । २. दोधारा चाँदनी नगरपालिकालाई वातावरणमैत्री नगरको रूपमा विकास गरिनेछ । ३. पूर्वाधारका योजनाहरूमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलन गर्न उत्थानशील योजना कार्यान्वयन गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (बडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता	जम्मा			१७५००	७५००	७५००	७५००	७५००	४७५००						
	जलवायु प्रदुषण तथा परिवर्तनका असरहरू न्यूनीकरण तथा दिगो व्यवस्थापन योजना	१		५०००	५०००	-	-	-	-	५०००						
	विपद् पुनर्स्थापना कार्यक्रम	३		५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	संस्थागत सवलिकरण, विपद् पूर्व तयारी कार्यक्रम	४		१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						
	विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण	१		५०००	५०००	-	-	-	-	५०००						
	जोखिम न्यूनीकरण क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	३		१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
	खाद्य एवं अन्य सामग्री व्यवस्थापन	४		१००००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००						

७.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

४. विपत् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता								
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं	
		विपदबाट क्षती भएको घरधुरी	सङ्ख्या	-	१०	८	२	
असर	विपत् जोखिमको पूर्वानुमान सूचना र उद्धारका लागि प्रभावकारी सूचना प्रणालीको व्यवस्थापन भएको हुनेछ	प्रमुख नदी/खोलामा बाढी सूचना प्रणाली स्थापना	सङ्ख्या	-	१	१	१	
		आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र	सङ्ख्या	-	१	२	३	
		विपत् व्यवस्थापनका लागि खुल्ला क्षेत्र र स्थान	सङ्ख्या	-	१	२	५	
प्रतिफल	विपत् व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्ययोजना विकास हुनेछ	विपत् व्यवस्थापन योजना	सङ्ख्या	-	१	१	१	
		स्थानीय विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा	सङ्ख्या	-	१	१	१	
	सूचना/तथ्याङ्क सङ्कलन सही र सरल रूपमा प्राप्त हुने संयन्त्र विकास हुनेछ	विपत् व्यवस्थापनमा क्रियाशील संघ-संस्थाहरू	सङ्ख्या	-	५	१०	१५	
		विपत् व्यवस्थापन स्थानीय कोष (हजारमा)	रु. लाखमा	-	५०	६०	१००	
	सरोकारवाला र स्थानीय जनसमुदायहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुनेछ	सामान्य खोज उद्धारमा तालिमप्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या	-	१०	२५	५०	
		तालिम प्राप्त स्वयम् सेवक	सङ्ख्या	-	२०	५०	१००	
वस्तीकालागि अयोग्य स्थानमा बसोबास गरेका घरधुरी		प्रतिशत	-	१००	५०	१०		

पुष्ट्याईको स्रोत

जोखिम पक्ष तथा अनुमान

७.४.६ अनुमान तथा जोखिम

यस आवधिक योजनामा प्रस्तावित योजनाहरूको कर््यान्वयन गर्दा सम्बन्धित सरिकारवाला निकायहरू बीच समन्वय र सहकार्य हुन नसकेमा आशातित लक्ष्य तथा उपलब्धि हासिल गर्न नसकिने जोखिम रहेकोछ ।

परिच्छेद ८ : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

८.१ संस्थागत विकास तथा सुशासन

संघीय व्यवस्थाअनुसार स्थानीय सरकारलाई जनताको नजिकको सरकारको रूपमा स्थापित गरिएकोछ । २०७४ सालमा लामो समयदेखि जनप्रतिनिधिविहीन भएपश्चात् निर्वाचित स्थानीय सरकारसँग नागरिकले ठूलो अपेक्षा राखेका थिए । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा उल्लेख गरिएका अधिकारको प्रयोग गर्दै स्थानीय सरकारले प्रदान गर्ने सेवाको प्रवाह र पूर्वाधार विकासका योजनाको जिम्मेवारीलाई विधिसम्मत प्रक्रियाबाट जनअपेक्षाअनुसार कुशल, पारदर्शी र जवाफदेही ढङ्गले सम्पादन गर्न आवश्यक छ । बदलिँदो परिस्थितिमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त अधिकार क्षेत्र, र साधन स्रोतमा बढोत्तरीसँगै जनआकांक्षा पनि चुलिएकोछ । यसरी चुलिएको जनआकांक्षालाई सम्बोधन गर्नको लागि सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनमा सिर्जनात्मक र प्रभावकारी उपायहरू अवलम्बन गर्न जरूरीछ । दिगो विकास लक्ष्यले संस्थागत विकास र सुशासनलाई समेत महत्त्व दिएकोछ । दिगो विकास लक्ष्यहरूमध्ये लक्ष्य -१६ (शान्ति, न्याय र सृष्टि संस्थाहरू) र लक्ष्य -१७ (लक्ष्यहरूका निम्ति साझेदारी) यस क्षेत्रसँग जोडिएका लक्ष्यहरू हुन् । सुशासन तथा संस्थागत विकास योजना अन्तर्गत कानुन, नीति र सुशासन, संगठन तथा क्षमता विकास, जवाफदेहिता, राजस्व तथा स्रोत व्यवस्थापनका क्षेत्र पर्दछन् ।

८.१.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय शासनको प्रभावकारी सञ्चालन, परिणाममुखी विकास तथा प्रभावकारी सेवा प्रवाहको लागि संस्थागत संरचना, दक्ष मानव संसाधन, संस्थागत क्षमताको आवश्यकता पर्दछ । स्थानीय सरकारको संस्थागत विकास तथा सुशासनबाट मात्र संघीयता अनि राज्यप्रणाली सुदृढ हुन सक्दछ । तीनै तहको सरकारहरूले विधिको शासनको मूल्य तथा मान्यताअनुरूप नागरिक संलग्नता, जवाफदेहिता, पारदर्शिता र भ्रष्टाचारमुक्त अवस्थाको सिर्जना र सञ्चालित विकास कार्य तथा प्रवाहित सेवाको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरी विकास कार्यलाई नतिजामुखी बनाउनु आवश्यक छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहका सरकारहरूबाट सम्पादन हुने सबै काम तथा सेवालाई सरल, सुव्यवस्थित, सेवाग्राहीमैत्री र जवाफदेही बनाई नागरिकप्रति उत्तरदायी हुने अपेक्षा गरेकोछ । पञ्चवर्षीय (आवधिक) योजना आफैँमा संस्थागत विकास तथा सुशासनको एक प्रमुख रणनीति भएको कारण संस्थागत विकास, क्षमता विकास र सुशासन र योजना कार्यान्वयन जस्ता पक्षहरूलाई यसभित्रको प्रमुख साधन तथा माध्यमको रूपमा लिइएकोछ ।

दोधारा चाँदनी नगरपालिकामा २० सदस्यीय नगर कार्यपालिकाको व्यवस्था छ । नगरको नीतिगत व्यवस्थालाई कार्यदिशा दिन र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सङ्घीय कानुनको अधीनमा रही ५ वटा विषयगत विकास समितिहरू र विधायन, नगर शिक्षा तथा स्वास्थ्य, साझेदारी विकास, स्थानीय समन्वय, नगर स्तरीय विपत् व्यवस्थापन, बजार अनुगमन, मल वितरण व्यवस्थापनसम्बन्धी स्थानीय समिति र सल्लाहकार समिति लगायतका समितिहरूले कार्यसम्पादन गर्दै आएका छन् । सहज र सरल रूपमा स्थानीय स्तरमा नै न्याय सम्पादनका लागि एक न्यायिक समितिले कार्य सम्पादन गर्दै आएकोछ ।

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले विभिन्न स्थानीय ऐन, कार्यविधि र निर्देशिका स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन गरी नगरपालिकाको नियमित कार्य सम्पादनलाई व्यवस्थित बनाउने प्रयास गरेको छ । त्यसैगरी नगर बनेको देखिन्छ । यस कार्यकालमा आवधिक योजना, विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन, सार्वजनिक सुनुवाइ लगायतका आधा दर्जन बढी दस्तावेज निर्माण गरी संस्थागत विकासमा टेवा पुऱ्याउने पहल भएको छ । निर्धारित समयसीमाभित्र संसदीय परम्पराअनुसार नगरसभा सम्पन्न गरी पारित ऐनहरू असारभित्र वेबसाइटमा अपलोड गरिएकोछ । समीक्षा गोष्ठीमा स्वतन्त्र विश्लेषकहरूबाट टिप्पणी र सुझाव प्रस्तुत गरी छलफल गर्ने गरिएकोछ ।

नगरपालिकाको सुशासन प्रवर्द्धन गर्नका लागि प्रमुख प्रशासकीय भवनमा र १० वटै वडा कार्यालयहरूमा देखिने गरी नागरिक वडापत्र राखी त्यसलाई क्रमशः कार्यान्वयन गरिँदै छ । सार्वजनिक सुनवाइ, सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक परीक्षण प्रणालीको उपयोगमार्फत सेवा प्रवाह र सुशासनको थालनी गरिएको छ । गुनासो पेटिका, वेबसाइट, फेसबुक जस्ता कार्यक्रमबाट जनसरोकारका विषयहरू सम्बोधन तथा सार्वजनिक गर्ने काम गरिएको छ ।

नगरको बजेट तथा योजना निर्माण प्रक्रियामा सहभागितामूलक योजना तर्जुमा विधिमार्फत नागरिकको समेत सहभागितामा योजना तर्जुमाको अभ्यास गरी सभाबाट स्वीकृत बजेट तथा नीति कार्यक्रमलाई बजेट पुस्तिका र वेबसाइटमार्फत सार्वजनिक गर्ने गरिएको छ । ठूला आयोजनाहरू निर्माण गर्दा आयोजनाको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार पारी समपूरक कोषको समेत व्यवस्था गरिएको छ । योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै संघसंस्थालाई सहभागी गराउने गरिएको छ । सामाजिक सुरक्षा भत्ता लाभग्राहीको बैङ्क खातामा सोझै निकास गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

८.१.२ समस्या तथा चुनौती

आवश्यक सबै ऐन, कानून र कार्यविधि तर्जुमा पूर्ण रूपमा भई नसक्नु, व्यवस्थित र प्रविधियुक्त सेवा प्रदायक शाखा, उपशाखाहरू नहुनु, घुम्ती सेवाहरू नियमित नहुनु, विद्युतीय सेवा प्रवाहमा विविधता हुन नसक्नु र नगरवासीमा प्रविधिसम्बन्धी ज्ञानमा कमी आदि प्रमुख समस्या हुन् । त्यस्तै बेलाबेलामा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत परिवर्तन हुनु, आवश्यक सङ्ख्यामा दक्ष कर्मचारीको अभाव हुनु, जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तालिम नहुनु, कर्मचारीहरूको सरुवा भइरहनु, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली लगायत अन्य आवश्यक नीति नियम तर्जुमा भई नसक्नु, क्षतिपूर्तिसहितको नागरिक वडापत्र कार्यान्वयन नहुनु, कर्मचारीहरूको कार्यविवरण तयार भए पनि पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन नहुनु, केही वडा कार्यालयहरूको सुविधासम्पन्न आवश्यक पूर्वाधार निर्माण नहुनु, कर्मचारीहरूको नियमित कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनअनुसार क्षमता अभिवृद्धि हुन नसक्नु तथा स्थानीय आधार तयार नहुनु, योजनाका आधारमा बजेट नभई बजेटका आधारमा योजना बन्नु र टुक्रे योजना उल्लेख्य हुनु आदि प्रमुख समस्या हुन् ।

परम्परागत शासनमुखी कार्य प्रवृत्तिलाई सेवामुखी तथा सेवाग्राहीप्रति उत्तरदायी प्रशासनिक संरचनामा बदल्नु, क्षमतावान् र गुणस्तरीय कर्मचारीको पदपूर्ति गर्नु, शासकीय प्रणालीमा पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्नु, सार्वजनिक क्षेत्रमा सदाचार पद्धतिको विकास गर्नु, विकास निर्माणका कार्यहरू समयमै गुणस्तरीय ढङ्गले सम्पन्न गरी आम नागरिकको स्थानीय सरकारप्रति विश्वास आर्जन गर्नु नगरपालिकाका चुनौती हुन् ।

८.१.२ सम्भावना तथा अवसर

साङ्गठनिक प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन आफ्नै कानून बनाउने अधिकार हुनु, कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन नजिकबाट गर्न सक्नु, नेपाल सरकारको सेवा प्रवाहसम्बन्धी मापदण्ड हुनु, संघीय सरकारबाट स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन कार्यविधि तयार भई कार्यान्वयनमा आउनु, सुशासन नगरपालिकाको प्राथमिकतामा पर्नु, गै.स.स., नागरिक समाज र स्थानीय समूहको सहयोग प्राप्त हुने अवस्था हुनु, भ्रष्टाचारमुक्त उत्तरदायी र पारदर्शी कार्य संस्कृतिको विकासमा जनचासो र चेतना बढ्दै गएकोले राज्यबाट प्रदान गरिने सेवा र सुविधालाई थप सेवाग्राही मैत्री बनाउन सकिन्छ भने सङ्घीयताको मूल मर्मबमोजिमका कानूनी आधारहरू तयार हुँदै आएको हुँदा नगर कार्यपालिकाको नेतृत्वमा स्थानीय स्तरको विकासको सम्भावना बढेको छ ।

नगर विकासमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको सक्रियता बढेको छ । जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूबीच सेवा प्रवाहलाई चुस्त र दुरुस्त बनाउनका लागि छलफल हुनु, सेवा प्रवाहमा आएका गुनासोहरूलाई जनप्रतिनिधिहरूले प्रत्यक्ष सुन्न र देख्न पाउनु, सेवा प्रवाहका लागि विभिन्न तहगत संरचना तयार हुनु आदि अवसर हुन् ।

८.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

नगरपालिका र स्थानीय सरोकारवालाको कार्य सम्पादन र सेवा प्रवाहको स्तर वृद्धि गर्नु ।

उद्देश्य

१. सुशासनका लागि कानुनी र नीतिगत पूर्वाधार निर्माण गर्नु ।
२. सार्वजनिक सेवा प्रवाह र विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउनु ।
३. सक्षम, दक्ष, गुणस्तरीय र प्रविधिमैत्री जनशक्तिको विकास गर्नु ।
४. वित्तीय सुशासन कायम गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका २४ : सेवा प्रवाह तथा सुशासनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ : सुशासनका लागि कानुनी र नीतिगत पूर्वाधार निर्माण गर्नु ।	
१.१: शासन प्रणाली सञ्चालनसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र कार्यविधिको तर्जुमा गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. सेवा प्रवाह र सुशासनसम्बन्धी आवश्यक नीति तथा कार्यविधिको तर्जुमा गरिनेछ । २. सार्वजनिक निकायका पदाधिकारीको जिम्मेवारी र कर्तव्यलाई स्पष्ट पारिनेछ । ३. सार्वजनिक निकायका पदाधिकारीको आचारसंहिता पालनाको अनुगमन प्रणाली सुदृढ गराइनेछ । ४. सार्वजनिक पदाधिकारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, पदस्थापन, दण्ड र पुरस्कारलाई प्रणालीबद्ध बनाइनेछ । ५. कार्यसम्पादनलाई वृत्ति विकाससँग घनिष्ठ रूपमा आबद्ध हुने गरी कानुनी व्यवस्था मिलाइनेछ । ६. सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन प्रणाली सुव्यवस्थित गरिनेछ ।
१.२: सार्वजनिक सेवाहरूलाई गुणस्तरीय र सर्वसधारणको पहुँचयोग्य बनाउन स्थानीय शासनपद्धति अनुरूपको प्रशासन संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. सार्वजनिक सेवाप्रवाहलाई गुणस्तरीय समावेशी एवम् सहज बनाउन विद्युतीय शासन प्रणालीको अवलम्बन गरिनेछ । २. स्थानीय शासन प्रणाली अनुरूप प्रशासन संयन्त्रको पुनर्संरचना गरिनेछ ।
उद्देश्य २ : सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु ।	
२.१: नगरपालिकाले प्रवाह गर्ने सेवामा अधिकारमुखी पहुँच स्थापना गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. सबै प्रकारका सेवामा सबैको र खास गरी समाजका सीमान्तीकृत र विपन्न समुदायको पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ । २. सेवाग्राहीको मागसापेक्ष, सहभागितामूलक विकास प्रक्रियाको अवलम्बन गरिनेछ । ३. विद्युतीय शासन प्रणालीको व्यापक अवलम्बन गरी प्रशासनिक कार्यविधिलाई सरल बनाइनेछ । ४. जनताको गुनासो सिधै अध्यक्षसँग पुग्ने संयन्त्र स्थापित गरी शीघ्र जवाफदेहिता, कारवाही र जानकारीको सुनिश्चितता गरिनेछ । ५. सूचना प्रविधिको प्रयोग र पहुँच बढाइनेछ ।
२.२: नगरपालिकाको कार्यसम्पादन लाई उत्तरदायी, पारदर्शी र परिणाममुखी बनाउने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. गुनासो सुनुवाइ संयन्त्र र सूचना अधिकारीको भूमिकालाई प्रभावकारी तुल्याइनेछ । २. नैतिकता, आचरण र इमान्दारितालाई कार्य संस्कृतिको रूपमा विकास गरी दण्ड र पुरस्कारलाई व्यवस्थित तुल्याइनेछ । ३. भ्रष्टाचारविरुद्ध शून्य सहनशीलता अपनाइनेछ । भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापमा निगरानी तथा कारवाहीलाई सशक्त बनाउन पालिकास्तरमा कार्यरत सामाजिक

	<p>संघसस्थाको समन्वय र सहकार्य प्रभावकारी बनाइनेछ ।</p> <p>४. आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीका साथै वित्तीय जोखिम नियन्त्रण प्रणालीको अवलम्बन गरिनेछ ।</p> <p>५. बेरूजुलाई सार्वजनिक गरिनुका साथै बेरूजुको प्रकृतिका आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनसँग आवद्ध गरिनेछ ।</p> <p>६. सेवा प्रवाहलाई जनमैत्री र सेवामूलक बनाउन नागरिक बडापत्र राखिनेछ ।</p> <p>७. सार्वजनिक उत्तरदायी संयन्त्रहरू (सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ, गुनासो व्यवस्थापन, आदि)लाई प्रभावकारी र नियमित गराइनेछ ।</p> <p>८. पालिकाको कार्यक्रमगत क्षेत्र र बजेट, कार्ययोजना, अघावधिक प्रगति र जनसरोकारका निर्णयहरू वेबसाइटमार्फत् नियमित रूपमा सार्वजनिक गरिनेछ ।</p> <p>९. गैरसरकारी संस्था र नागरिक समाजसँग समन्वय र सहकार्यका माध्यमबाट सार्वजनिक उत्तरदायित्व अभिवृद्धिमूलक कार्यसम्पादन गरिनेछ ।</p> <p>१०. कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादनलाई विकास कार्यक्रमको नतिजा, सेवा प्रवाहको गुणस्तरीयता, सेवाग्राहीको सन्तुष्टि आदिसँग आवद्ध गरिनेछ । यसका लागि सेवाग्राहीहरूको सन्तुष्टि सर्वेक्षण, गुनासो समाधान, सार्वजनिक सुनुवाइ आदिको मापनलाई समेत आधार बनाइनेछ ।</p> <p>११. सेवा प्रदायकप्रति नागरिकहरूको सन्तुष्टिको स्तर मापन र नियमित पृष्ठपोषण लिइनेछ । यस कार्यमा तेस्रो पक्ष मूल्याङ्कन प्रणाली समेतको अवलम्बन गरिनेछ ।</p>
२.३: सार्वजनिक निकायका काम कारवाही सम्बन्धी सूचनामा नागरिकको पहुँच बढाउनु ।	<p>१. सेवा प्रवाहलाई जनमुखी र सेवामूलक बनाउन क्षतिपूर्तिसहितको वडापत्र क्रमशः कार्यन्वयन गर्न गराउन सार्वजनिक निकायलाई उत्प्रेरित गरिनेछ ।</p> <p>२. जनगुनासोको व्यवस्थापनलाई थप प्रभावकारी बनाउन सहयोग गरिनेछ ।</p> <p>३. अत्यावश्यक सार्वजनिक सेवाको पहुँचमा कठिनाइ भोगिरहेको जनतालाई सेवा पुऱ्याउन एकीकृत घुम्ती सेवालाई व्यापक र प्रभावकारी बनाइनेछ ।</p>
उद्देश्य ३ : सक्षम, दक्ष, गुणस्तरीय र प्रविधिमैत्री जनशक्तिको विकास गर्नु ।	
३.१: जनशक्ति विकास गर्ने ।	<p>१. पालिकाका लागि आवश्यक पर्ने दक्ष जनशक्तिको विकास र उपयोगका लागि एकीकृत जनशक्ति विकास योजना तयार गरिनेछ ।</p> <p>२. वार्षिक बजेटको निश्चित प्रतिशत तालिम तथा क्षमता विकास र आवश्यक अनुसन्धानका लागि विनियोजन गरिनेछ ।</p> <p>३. पालिकाका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको आवश्यकता र मागअनुसार अभिमुखीकरण तालिम र क्षमता विकासका लागि आधुनिक प्रविधियुक्त तालिम प्रतिष्ठानको स्थापना गरिनेछ ।</p>
३.२: अन्तर्सरकार समन्वयलाई प्रभावकारी बनाउने ।	<p>१. संघीय र प्रदेश सरकारसँग नियमित सम्पर्क र समन्वय स्थापित गरिनेछ ।</p> <p>२. पालिकाको विगतका दस्तावेज, आयोजना दस्तावेज र प्रतिवेदनहरूलाई आफ्नो पोर्टल (वेब-साइट) मा राखिनेछ ।</p> <p>३. पालिकाको कार्यसम्पादन र प्रतिवेदन प्रणालीमा प्रदेशस्तरमै एकरूपता आउने गरी प्रदेश सरकारको सहयोग र समन्वयमा सफ्टवेयरको व्यवस्थापन गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।</p> <p>४. पालिकास्तरीय विकास समस्या समाधान समिति गठन तथा कार्यविधि निर्माण गरी समस्या समाधान तथा सहजीकरण संयन्त्रको रूपमा विकास गरिनेछ ।</p>
उद्देश्य ४ : वित्तीय सुशासन कायम गर्नु ।	
४.१: सार्वजनिक आयव्यय र खरिद	<p>१. नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरूको वार्षिक खरिद योजना तयार गरिनेछ ।</p>

<p>प्रक्रियालाई प्रभावकारी, व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउने ।</p>	<p>२. संस्थागत पुनर्संरचना र सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय व्यवस्थापनको सुदृढीकरण प्रवर्द्धन गरिनेछ ।</p> <p>३. कानुन बमोजिम समयमै खर्च नगरी आर्थिक वर्षको अन्त्यमा खर्च गर्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न र उपलब्ध स्रोत र साधनको उचित प्रयोग गर्न आर्थिक वर्षको अन्तिम तीन महिनामा वार्षिक कार्यक्रम संशोधन गर्ने र विनियोजन बजेट अत्याधिक खर्च गर्ने प्रवृत्तिमा रोक लगाउन उपयुक्त नीति अवलम्बन गरिनेछ ।</p> <p>४. विकास आयोजनाहरूको ठेक्कापट्टा निर्धारित समयभित्रै गर्ने व्यवस्था मिलाउन पहल गरिनेछ ।</p>
<p>४.३: आन्तरिक नियन्त्रण र लेखापरीक्षणलाई विश्वसनीय तथा प्रभावकारी बनाउने ।</p>	<p>१. वित्तीय आँकडालाई वस्तुपरक बनाउन तथा अघावधिक गर्न सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय व्यवस्थापनको सुदृढीकरण गरी विस्तार गरिनेछ ।</p> <p>२. बेरुजुलाई नियन्त्रण गर्न आन्तरिक लेखापरीक्षणलाई सूचना प्रविधिमा आधारित बनाइनुको साथै लेखा उत्तरदायी अधिकारीलाई स्वतन्त्र रूपमा कार्य गर्ने वातावरण बनाइनेछ ।</p>

कार्यक्रम तथा आयोजना

उद्देश्य नं.	कार्यक्रमहरू	एकाइ (बडा गत माग संख्या)	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	अनुमानित स्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु.हजारमा)						स्थानीय दीर्घकालिन लक्ष्य रणनीतिक स्तम्भ संकेत	दिविल संकेत	दिराल संकेत	प्र.स.संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
					पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	जम्मा						
	संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास	जम्मा			५७५००	१५१००	१५१००	१५१००	१५१००	११७९००						
	मानव तथा संस्थागत क्षमता विकास प्रवर्द्धन	१०		१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
	इ. गभर्नेन्स को लागि इ-प्रोफाइल तथा MIS निर्माण	१		१५०००	१५०००	-	-	-	-	१५०००						
	स्थानीय सामुदायिक संस्था , गै.स.स. महिलाको क्षमता विकास तथा परिचालन कार्यक्रम	१०		५०००	५०००	-	-	-	-	५०००						
	न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्र संचालन तथा न्यायिक कार्य सम्पादन भौतिक सुधार कार्यक्रम	१		१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
	सुशासन, ऐन नियम तथा जवाफदेहिता															
	सेवा प्रवाह तथा सुशासनकालागि आवश्यक कार्यविधिको निर्माण	१		२५००	२५००	-	-	-	-	२५००						
	ऐन, नियम, कार्यविधि र निर्देशिका निर्माण, प्रविधीकरण तथा प्रकाशन	१		२५००	२५००	-	-	-	-	२५००						
	विवाद मध्यस्थता, कानूनी साक्षरता तथा मेलमिलाप कार्यक्रम	१		५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
	सबै वडाहरूमा डिजिटल सूचना पाटी निर्माण	१०		५०००	५०००	-	-	-	-	५०००						
	पालिकाद्वारा प्रदान गरिने सेवाको अभिलेख	१		५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०५१/०५२ - २०५५/०५६

व्यवस्थापन															
विद्युतीय शासन प्रयोग र पहुँचमा वृद्धि	१०	१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००						
सामाजिक जवाफदेहिता वृद्धिका लागि (सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ र सार्वजनिक परीक्षण) सञ्चालन	१०	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
जनगुनासो व्यवस्थापन गर्न उजुरी पेटिकाको व्यवस्थापन (सबै वडा र सेवाप्रदायक कार्यालय)	१०	१०००	१०००	-	-	-	-	-	१०००						
वित्तीय श्रोत परिचालन															
आन्तरिक आयको संभावना अध्ययन र प्रक्षेपण वृद्धि योजना	१	१०००	१०००	-	-	-	-	-	१०००						
करदाता शिक्षा कार्यक्रम	१	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
उत्कृष्ट करदाता प्रोत्साहन कार्यक्रम	१	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
योजना व्यवस्थापन															
आयोजना बैंक पूर्व संभाव्यता अध्ययन तथा डिपिआर तयारी	१	१००००	१००००	-	-	-	-	-	१००००						
उपभोक्ता समिति क्षमता विकास कार्यक्रम	१०	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						
मध्यकालिन खर्च संरचना तर्जुमा तथा अद्यावधिक	१	९००	५००	१००	१००	१००	१००	१००	९००						
गाउँ वस्तुस्थिति अद्यावधिक कार्यक्रम	१	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	२५००						
नतिजामूलक अनुगमन, मुल्याङ्कन प्रणाली तथा गुणस्तर सुदृढीकरण	१	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००						

८.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

संस्थागत विकास तथा सुशासन										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाइ	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कूल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	नगरपालिकाको शासन प्रणाली, समावेशी कार्यमूलक, जनमुखी, परिणाममुखी, पारदर्शी र उत्तरदायी हुनेछ	कर्मचारीको पदपूर्ति	प्रतिशत		८०	९०	१००		प्रशासन शाखा, लेखा शाखा, लेखापरीक्षण प्रतिवेदन, राजस्व शाखा, वार्षिक प्रगती प्रतिवेदन, नगर प्रोफाइल	नगर कार्यपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास भएको हुने, मानव संसाधन विकास, पारदर्शिता, तथा सामाजिक जवाफदेहिता वृद्धि भई सुशासन कायम भएको हुने
		कार्यपालिकाको बैठक	सङ्ख्या		आवश्यकता अनुसार					
		पालिकाद्वारा स्वीकृत नीति तथा कानुन	सङ्ख्या		आवश्यकता अनुसार सबै बन्ने					
		पालिका तथा वडा कार्यालय लगायत सेवा प्रवाही कार्यालयमा नागरिक बडापत्र निर्माण	सङ्ख्या		सबैमा बन्ने					
		औसत वार्षिक बेरुजु	प्रतिशत	-	५	३	२			
		औसत वार्षिक पुँजीगत खर्च	प्रतिशत	-	७०	७५	८५			
असर	सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूबाट जनताहरूले सरल र सर्वसुलभ तरिकाले सेवा प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।	सामाजिक परीक्षण	सङ्ख्या	-	९	१८	३६		प्रशासन शाखा, लेखा शाखा, लेखापरीक्षण प्रतिवेदन, राजस्व शाखा, वार्षिक प्रगती प्रतिवेदन, नगर प्रोफाइल	नगर कार्यपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास भएको हुने, मानव संसाधन विकास, पारदर्शिता, तथा सामाजिक जवाफदेहिता वृद्धि भई सुशासन कायम भएको हुने
		आवधिक योजना तर्जुमा	सङ्ख्या	-	१	-	-			
		मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरेका वडा	सङ्ख्या	-	१	५	९			
		अनलाइन प्रतिवेदन प्रणाली स्थापना भएका वडा	सङ्ख्या	-	१	५	९			
		पालिका तथा वडाको सार्वजनिक सुनुवाइ	सङ्ख्या	-	९	१८	३६			
		अनुगमन	सङ्ख्या		आवश्यकता अनुसार सबै बन्ने					
		कार्यक्रमको कार्य प्रगति समीक्षा	सङ्ख्या	-	१	२	४			
		अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको सार्वजनिक सुनुवाइ	सङ्ख्या	-	९	१८	३६			

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०५१/०५२ - २०५५/०५६

असर	गुणस्तरीय मानव संसाधन र सक्षम स्थानीय संस्थाहरूका माध्यमबाट पालिकाको आर्थिक समाजिक विकास हुनेछ ।	क्षमता विकास योजना	सङ्ख्या	-	१	-	-	
		कर्मचारीको कूल दरबन्दी	सङ्ख्या		दरबन्दी (आवश्यकता) अनुसार व्ययवस्था हुने			
		स्वीकृत ओएनएम प्रतिवेदन	सङ्ख्या	-	१	-	-	
प्रतिफल	नगरपालिकाबाट हुने गरेका सेवाप्रवाह छिटोछरितो भई जनतालाई लाभ पुग्नेछ ।	सेवाग्राहीको सन्तुष्टि स्तर	प्रतिशत	-	७५	८०	९०	
	जनताको आर्थिक स्थितिमा सुधार हुने, दैनिक जीवन सञ्चालनमा सहयोग पुगेर जीवनस्तर माथि उठ्नेछ ।	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको क्षमता विकास	सङ्ख्या	-	२५	३०	५०	

८.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

यस आवधिक योजनामा प्रस्तावित योजनाहरूको कर्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित सरकारवाला निकायहरू बीच समन्वय र सहकार्य हुन नसकेमा आशातित लक्ष्य तथा उपलब्धि हासिल गर्न नसकिने जोखिम रहेको छ ।

परिच्छेद ९ : कार्यान्वयन व्यवस्था

९.१ पृष्ठभूमि

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाले नगरको योजनाबद्ध विकासका लागि नगरको वस्तुगत विवरण, तथ्यको विश्लेषण, सरोकारवाला तथा समुदायसँगको अन्तरक्रियाबाट प्रथम पञ्चवर्षीय योजना तयार गरेकोछ । यस सन्दर्भमा विषयगत समस्या, चुनौती र अवसरहरूको पहिचान र त्यसका आधारमा विषयकेन्द्रित रणनीति र कार्यनीति सहितको योजना तर्जुमा भएकोछ । योजना तर्जुमाको क्रममा नगरपालिकाले नेपाल सरकारको पन्ध्रौँ योजना , सौहार्द पञ्चवर्षीय योजनाको आधारपत्र तथा सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनालाई समेत आधारको रूपमा लिएकोछ । नगरपालिकाले आवधिक विकास योजनालाई तथ्य र प्रमाणमा आधारित विश्लेषणसहित सहभागितामूलक ढङ्गबाट नतिजा खाका तयार गरेकोछ । यस नतिजा खाकाबाट योजनाको नियमित अनुगमन गर्न तथा आवधिक मूल्याङ्कन गर्न आधार तयार भएकोछ ।

आवधिक नगर विकास योजनाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्रतिफलहरू हासिल गर्न तदनुसारका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न आवश्यक हुन्छ र सोको लागि वित्तीय स्रोतको आवश्यकता पर्दछ । यसका लागि नगरपालिकाको आफ्नो आन्तरिक स्रोत र संघ तथा प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने विभिन्न किसिमका अनुदानहरू मात्रै पर्याप्त हुँदैन । तसर्थ आवश्यक स्रोत परिचालनका लागि निजी क्षेत्र, सहकारी, गैरसरकारी संघसंस्था, नागरिक समाज, मिडिया, सेवाप्रदायक विषयगत कार्यालयहरू, अन्य सहयोगी संघ संस्थाहरू तथा बहुपक्षीय तथा द्विपक्षीय विकास साझेदार संस्थाहरूसँगको सहकार्य र साझेदारी महत्त्वपूर्ण हुन्छ । साथै राजस्व परिचालनलाई अझै बढी प्रभावकारी बनाउन स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको सक्रियताको ठूलो भूमिका हुन्छ ।

९.२ संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संशाधन योजना

संघीय शासन व्यवस्था अनुसार राज्यको पुनःसंरचना प्रक्रियाबाट नवगठित यस नगरपालिकाको सम्पन्न स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित नगर कार्यपालिकामार्फत नगरपालिकाको कार्य सञ्चालन हुँदै आएकोछ । नगरपालिकाको विद्यमान कर्मचारी दरबन्दी विवरण अनुसार प्राविधिक र अप्राविधिक दुवै प्रकृतिका कर्मचारीहरूको दरबन्दी यस कार्यालयमा रहेका छन् ।

आवधिक विकास योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न मौजुदा संगठन संरचनामा परिमार्जनका लागि अविलम्ब संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणलाई अघावधिक गरी कार्यालयको संगठन संरचना, कर्मचारी दरबन्दी र कार्यविवरण तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

९.३ विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

यस आवधिक योजनामा विभिन्न पाँचवटा विषयगत क्षेत्रहरू तथा नगर गौरबका आयोजनाका निर्धारित कार्यक्रमहरूका लागि आवश्यक लागत अनुमान गरिएकोछ । कार्यक्रम तथा बजेट आवश्यकताको अनुमान नगरका सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधि र सरोकारवालाहरूको कार्यशाला तथा बडास्तरीय छलफलबाट प्रस्ताव गरिएको हो । यसरी तय गरिएको आवश्यक लागत नगरपालिकाको आन्तरिक आय, संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने विभिन्न प्रकारका अनुदान, गै.स.स. तथा दातृ निकायहरूबाट हुन सक्ने सहयोग, निजी क्षेत्रबाट हुन सक्ने लगानी र जनसहभागिता स्वरूप प्राप्त हुन सक्ने परिमाणहरूलाई अनुमानका आधारमा निर्धारण गरिएकोछ ।

१.४ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

आवधिक नगर विकास योजनाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्रतिफलहरू हासिल गर्न तदनुसारका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न आवश्यक हुन्छ र सोको लागि वित्तीय स्रोतको आवश्यकता पर्दछ । यसका लागि नगरपालिकाको आफ्नो आन्तरिक स्रोत र संघ तथा प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने विभिन्न किसिमका अनुदानहरू मात्रै पर्याप्त हुँदैन । तसर्थ आवश्यक स्रोत परिचालनका लागि नीजि क्षेत्र, सहकारी, गैरसरकारी संघ संस्था, नागरिक समाज, मिडिया, सेवा प्रदायक विषयगत कार्यालयहरू, अन्य सहयोगी संघ संस्थाहरू तथा बहुपक्षीय तथा द्विपक्षीय विकास साझेदार संस्थाहरूसँगको सहकार्य र साझेदारी महत्त्वपूर्ण हुन्छ । साथै राजस्व परिचालनलाई अझै बढी प्रभावकारी बनाउन स्थानीय राजस्व परामर्श समितिलाई विशेष जिम्मेवारी दिइएको छ ।

१.४.१ राजस्व परिचालनको अवस्था

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको नेतृत्वमा तर्जुमा भएको पञ्चवर्षीय आवधिक नगर विकास योजना नगर विकासका सबै सरोकारवालाहरूको सार्थक प्रयत्नबाट कार्यान्वयन हुनेछ । नतिजा तालिकामा उल्लिखित लक्ष्य प्राप्त गर्न तर्जुमा गरिएको कार्यान्वयन तथा लगानी योजनामा नगरपालिकाले आन्तरिक र बाह्य स्रोतबाट हासिल गर्ने आयका अतिरिक्त सबै सरोकारवालाको लगानी समेत प्रक्षेपण गरी योजनाको लागि उपलब्ध अनुमानित स्रोतमा समावेश गरिएको छ ।

१.४.२ खर्च अवस्थाको विश्लेषण

नगरपालिकामा चालु खर्च अन्तर्गत पदाधिकारीहरूको पारिश्रमिक तथा सुविधा, कर्मचारी पारिश्रमिक तथा सुविधा, कार्यालय सञ्चालनसम्बन्धी खर्च, मर्मत सम्भार खर्च र कार्यक्रम खर्च गरी ५ प्रकारका खर्च रहेका छन् । आ.व. . २०८०/०८१ को व्यय विवरण अनुसार चालु खर्च कूल खर्चको करिब ६० प्रतिशत रहेको छ भने पूँजीगत खर्च ४० प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकाको विगतका वर्षको व्यय विवरणको तुलनामा यस आ.व. मा चालु खर्च बढेको अवस्थामा छ ।

१.४.३ अपुग स्रोत व्यवस्थापन

आवधिक विकास योजना कार्यान्वयनका लागि कूल लगानी बजेट रु. २३२६०००.०० (हजारमा) अनुमान गरिएकोछ । गत चालु आ.व. २०८०/८१ को अनुमानित प्रस्तावित आयका आधारमा आगामी पाँच वर्षको नगरपालिकाको अनुमानित आय २११३८४१.६२ (हजारमा) देखिन्छ । यसरी कूल लगानी अनुमान र स्रोत परिचालनबाट प्राप्त हुने बजेट बिच करिब रु. २१२१५८.३८ (हजारमा) (९.१२ प्रतिशत) बजेट अपुग देखिन्छ ।

१.५ स्रोत परिचालन रणनीति

दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको आवधिक नगर विकास योजना (आ.व. २०८१/०८२ देखि २०८५/०८६ सम्म) को लागि विभिन्न स्रोतहरूबाट उपलब्ध हुन सक्ने बजेटलाई आधार मानेर कार्यक्रमहरूको अनुमान गरिएकोछ । नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, निजी क्षेत्र, गै.स.स. तथा सहकारी आदिले खर्च गर्न सक्ने परिमाणलाई आधार मानी यसको लागि उपलब्ध हुन सक्ने वित्तीय स्रोतको अनुमान गरिएकोछ । यस आवधिक योजनाको कार्यान्वयन विभिन्न आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतहरू परिचालन गरी गरिनेछ । उक्त स्रोतहरूमा नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोत तथा सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने विभिन्न प्रकारका अनुदानहरू, स्थानीय तहलाई राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम, स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रमजस्ता स्रोतहरूबाट प्राप्त हुने रकम, विकास साझेदार संस्थाहरूबाट विभिन्न कार्यक्रमका लागि प्राप्त हुने रकम, निजी क्षेत्रबाट हुने लगानी तथा जनसहभागिता परिचालनबाट प्राप्त हुने रकम मुख्य छन् ।

यस आवधिक नगर विकास योजना अवधिमा नगरपालिकाले तर्जुमा गर्ने वार्षिक नगर विकास योजनाहरू, यस योजनाका लक्ष्य तथा उद्देश्यसँग तादत्म्यता हुने गरी तर्जुमा गरिनेछ; जसले गर्दा योजना अवधिमा कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम तथा बजेटले पूर्ण रूपमा यस आवधिक नगर विकास योजनाको लक्ष्य उद्देश्य प्राप्तमा योगदान गर्ने अपेक्षा गरिएकोछ ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रम (सांसद कोष) नाममा प्राप्त हुने बजेटहरूको प्रयोग यस आवधिक नगर विकास योजनामा रहेका क्रियाकलाप कार्यान्वयनमा प्रयोग गरिनेछ । स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रमबाट नगरमा आउने रकमलाई नगरस्तरीय महत्त्व बोकेका ठूला आयोजना निर्माणमा उपयोग गरिनेछ ।

१. गैरसरकारी संस्था तथा निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
२. अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, द्विपक्षीय संस्था, बहुपक्षीय संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सहयोगलाई वृद्धि गर्न पहल गरिने छ । कर तथा गैरराजस्व परिचालनमा करको दरभन्दा पनि दायरा वृद्धि गरी नगरपालिकाको राजस्व क्षमता वृद्धि गरी स्रोतको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
३. स्थानीय वचत तथा ऋण समूहहरू, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू जस्ता सामुदायिक क्षेत्रहरूसँगको साझेदारीमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ ।
४. संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट विशेष तथा सम्पूरक अनुदान प्राप्त गरिनेछ ।
५. नगर क्षेत्रभित्र राष्ट्रिय र प्रदेशस्तरीय महत्त्वका योजनाहरू छनोट र कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले संघ र प्रदेश सरकारसँग पहल गरी ठूला आयोजनामा नगरपालिकाको लगानी न्यूनीकरण गरिनेछ ।
६. नगरपालिकाको राजस्व परिचालन क्षमता विस्तार तथा स्थानीय श्रम, स्रोत र साधन परिचालन र जनसहभागिता वृद्धि गरी नगरपालिकाको स्रोत वृद्धि गरिनेछ ।
७. मन्दिर, गुम्बा लगायत सांस्कृतिक सम्पदाको पुनर्निर्माणमा निजी क्षेत्र, समुदाय र सम्भावित स्थलहरूमा पुरातत्त्व विभागको सहभागिता वृद्धि गरिनेछ ।
८. स्थानीय सरकारलाई प्राप्त ऋण लिने अधिकारको उपयोग गरी थप सम्भाव्यताको आधारमा ऋण समेत परिचालन गरिनेछ ।
९. आन्तरिक राजस्व परिचालनलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।

९.६ आवधिक योजना कार्यान्वयन

९.६.१ योजना कार्यान्वयन

यो आवधिक योजनालाई दीर्घकालीन सोचउन्मुख रही आगामी पाँच वर्षको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ । योजनाको मध्यावधि मूल्याङ्कनका आधारमा यसका नीति, कार्यक्रम र प्राथमिकताहरूमा समयोचित परिमार्जन गरिनेछ । दोधारा चाँदनी को विकास नगरपालिका वा सरकारी क्षेत्रको एकल प्रयासले मात्र सम्भव छैन । त्यसैले यो योजना कार्यान्वयनमा निम्नानुसारका विभिन्न क्षेत्रको भूमिका अपेक्षा गरिएकोछ ।

(क) सरकारी क्षेत्र

यस आवधिक योजनालाई कार्यान्वयन गराउने प्रमुख भूमिका सरकारी क्षेत्र अर्थात् नगरपालिकाको हो । नगरपालिकाले नै सबै क्षेत्रसँगको समन्वय र साझेदारीमा योजना कार्यान्वयन गराउनेछ । नगरपालिकाले निजी क्षेत्रलाई आकर्षित गर्न संघीय र प्रदेश सरकार समेतको सहयोगमा पूर्वाधार विकास गरी विकासको आधार तयार गर्ने, नीतिगत, कानुनी, संरचनागत तथा प्रक्रियागत सुधार गरी निजी क्षेत्रलाई लगानीमैत्री वातावरण तयार गर्ने र सोअनुसार प्रभावकारी अनुगमन र नियमन गर्ने कार्य गर्नेछ । मौलिक हकअधिकार र मानव अधिकार संरक्षण, गरिबी निवारण, शिक्षा, स्वास्थ्य लगायत सामाजिक विकास, महिला पिछडिएका वर्गको संरक्षण र विकास, समावेशिता, वातावरण संरक्षण, सामाजिक सुरक्षा, आदि निजी क्षेत्र आकर्षण नहुने क्षेत्र र सरकारको भूमिका नभई नहुने क्षेत्रमा नगरपालिका आफैले कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नेछ । यस क्षेत्रबाट करिब ९०.८७ प्रतिशत लगानी हुने अपेक्षा गरिएकोछ ।

(ख) निजी क्षेत्र

यो योजना कार्यान्वयनमा निजी क्षेत्रले महत्त्वपूर्ण साझेदारको रूपमा भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरिएकोछ । विशेष गरी कृषि तथा पशुविकास, उद्योग, पर्यटन तथा विभिन्न सेवा क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको भूमिका महत्त्वपूर्ण हुनेछ । सरकारबाट भएको नीतिगत, कानुनी र संरचनागत सुधारको लाभ लिई प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताको विकास गर्दै उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्ने, आय र रोजगारीका अवसर सृजना गर्ने, गुणस्तरीय उत्पादन र वजारीकरण गर्ने, वजारमा अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको अभाव हुन नदिने, जिम्मेवारी र दायित्व बोधका साथ नियमित कर तथा अन्य राजस्व बुझाउने जस्ता महत्त्वपूर्ण भूमिकाको अपेक्षा निजी क्षेत्रबाट गरिएको छ । यस क्षेत्रबाट करिब २.०० प्रतिशत लगानी हुने अपेक्षा गरिएकोछ ।

(घ) सहकारी क्षेत्र

सहकारीले संस्थामा आबद्ध सदस्यहरूको आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक समृद्धि हासिल गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । ससाना वचत र ऋण परिचालन गर्न, स्थानीय समुदायलाई सङ्गठित रूपमा आर्थिक सामाजिक विकासमा परिचालन गर्न, स्थानीय स्रोत र साधनको उपयोग गर्न, सहकारिताको धारणा अभिवृद्धि गर्न सहकारी संस्थाहरूले महत्त्वपूर्ण योगदान दिएका छन् । नगरपालिकाले उद्यम विकास, रोजगारी सृजना, समावेशी आर्थिक वृद्धि, गरिबी निवारण आदिमा सहकारी क्षेत्रको विशेष भूमिका अपेक्षा गरी यस क्षेत्रबाट योजना अवधिमा २.०० प्रतिशत लगानी प्रक्षेपण गरिएको छ ।

(ड) गैरसरकारी क्षेत्र (गै.स.स.)

समूह परिचालन, सचेतनामूलक कार्यक्रम, ससाना पूर्वाधार विकास, समुदायमा आधारित सेवा प्रवाह, लैङ्गिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण, समूह वचत तथा ऋण परिचालन, ससाना आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन, रोजगारी सृजना, नीतिगत पृष्ठपोषण आदि कार्यमा गै.स.स.ले नगरपालिकासँग महत्त्वपूर्ण साझेदारको रूपमा काम गर्दै आएका छन् । आफ्ना वैशिष्ट्यका क्षेत्रमा गै.स.स.ले प्रमुख साझेदारको रूपमा काम गर्ने अपेक्षाका साथ यस क्षेत्रबाट १.०० प्रतिशत लगानी हुने अनुमान गरिएको छ ।

(च) उपभोक्ता समूह, नागरिक समाज र सामुदायिक संघसंस्था

विकास प्रदायकले जतिसुकै प्रयास गरे तापनि यसका प्रापक अर्थात् उपभोक्ताको सहभागिता, सहयोग, सहकार्य र अपनत्व ग्रहण भई दिगो व्यवस्थापन नगरेसम्म विकासलाई गति दिन सम्भव छैन । त्यसकारण यिनीहरूबाट विकास कार्यमा व्यापक सहयोग सहभागिता र निगरानी हुने अपेक्षा गरिएको छ । विकास कार्यमा उपभोक्ता समूह र स्थानीय समुदायको योगदान ०.५० प्रतिशत हुने अनुमान गरिएको छ ।

(छ) अन्तर स्थानीय तह साझेदारी

यो योजना कार्यान्वयनमा अन्तर स्थानीयहरूले साझेदारको रूपमा भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरिएको छ । विशेष गरी कृषि तथा पशुविकास, उद्योग, पर्यटन तथा विभिन्न सेवा क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको भूमिका महत्त्वपूर्ण हुनेछ । सरकारबाट भएको नीतिगत, कानूनी र संरचनागत सुधारको लाभ लिई प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताको विकास गर्दै उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्ने, आय र रोजगारीका अवसर सृजना गर्ने, गुणस्तरीय उत्पादन र वजारीकरण गर्ने, वजारमा अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको अभाव हुन नदिने, जिम्मेवारी र दायित्व बोधका साथ नियमित कर तथा अन्य राजस्व बुझाउने जस्ता महत्त्वपूर्ण भूमिकाको अपेक्षा अन्तर स्थानीय तहबाट गरिएको छ । यस क्षेत्रबाट करिब २.०० प्रतिशत लगानी हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

९.६.२ कार्यान्वयन प्रक्रिया

(क) सूची तयारी

नगरपालिकाले आवधिक योजनाले निर्धारण गरेका प्राथमिकताका कार्यक्रमहरू आफैँले कार्यान्वयन गर्ने, संघीय सरकारबाट कार्यान्वयन हुने, प्रदेश सरकारबाट कार्यान्वयन हुने, तीनै तहका सरकारबाट संयुक्त लगानीमा कार्यान्वयन हुने, प्रदेश वा संघ सरकारको साझेदारीमा कार्यान्वयन गर्ने, अन्य स्थानीय सरकारको साझेदारीमा सञ्चालन हुने, गै.स.स. तथा अन्तराष्ट्रिय गै.स.स. मार्फत कार्यान्वयन हुने, विकास साझेदारबाट कार्यान्वयन हुने तथा निजी क्षेत्रबाट कार्यान्वयन गरिने छुट्टा छुट्टै सूची तयार गर्नेछ ।

(ख) छलफल एवं अन्तर्क्रिया

सूची तयार गरेपछि निजीक्षेत्र, गै.स.स., सहकारीक्षेत्र र सामुदायिक क्षेत्रले सञ्चालन गर्ने कार्यका लागि नगरपालिकाले सम्बन्धित क्षेत्रहरूसँग छलफल र अन्तरक्रिया गरी लगानी गर्न सहयोग एवं सहजीकरण गर्नेछ । छलफल र अन्तर्क्रियालाई नियमित गराई उनीहरूलाई सरकारको असल सहयोगीको रूपमा विकास गर्दै लगिनेछ ।

(ग) मध्यकालीन खर्च संरचना तयारी

नगरपालिकाले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमलाई आवधिक योजना र वार्षिक कार्यक्रमबिच अन्तर्सम्बन्ध स्थापित गर्न तथा योजनाको प्राथमिकीकरण गर्दै प्राथमिकताप्राप्त आयोजनाहरूमा लगानी सुनिश्चित गर्न मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरी वार्षिक रूपमा परिमार्जन गर्दै लगिनेछ । मध्यकालीन खर्च संरचनाले निर्धारण गरेको योजना र बजेटको प्राथमिकताका आधारमा क्रमशः योजनाहरू कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।

(घ) नतिजामा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा

आवधिक योजनासँग वार्षिक योजनाको अन्तर्सम्बन्ध स्थापित गरी कार्यान्वयन गर्न वार्षिक कार्यक्रमसँग निम्नलिखित तालिका संलग्न गरी स्वीकृत गरिने व्यवस्था गरिनेछ । कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३, खरिद नियमावली लगायत अन्य सम्बन्धित ऐननियम अन्तर्गत रही योजनाको प्रकृतिअनुसार ठेक्का, करार, अमानत वा उपभोक्ता समितिमध्ये उपयुक्त माध्यमबाट गरिनेछ । त्यसैगरी गै.स.स. विकास साझेदारहरूसँगको साझेदारीमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित निकायसँग गरेको सम्झौताबमोजिम कार्यान्वयन गरिनेछ ।

द्रष्टव्यः विषय क्षेत्र र उपक्षेत्रहरूले आआफ्नो कार्यक्रमहरू प्रस्तुत गर्दा चालु र पूँजीगत खर्च खुलाई नगरपालिकामा पेश गर्नुपर्ने छ ।

९.७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

नगरपालिकाले अनुगमन कार्य योजना बनाई नियमित रूपमा नतिजा सूचकमा आधारित भई सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नेछ । अनुगमनमा संलग्न हुने जनप्रतिनिधि एवं कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गरिनेछ । अनुगमनका लागि आवश्यकता अनुसार सरोकारवालाहरू र तेस्रो पक्षसमेतलाई सहभागिता गराइनेछ । नतिजा सूचकमा आधारित अनुगमन खाका तयार गरी सोहीअनुसार नियमित अनुगमन, वार्षिक समीक्षा, मध्यावधि तथा अन्तिम मूल्याङ्कन गरिनेछ । नगरपालिकाले देहायको उद्देश्य प्राप्तिका लागि अनुगमन गर्नेछः

- ❖ कार्यतालिका अनुसार काम भए नभएको यकिन गर्न ।
- ❖ तोकिएको कामको समय, लागत र गुणस्तर कायम गर्न ।
- ❖ कार्यान्वयनको क्रममा भएका गल्ती वा कमजोरी तत्काल सुधार गर्न ।
- ❖ डिजाइन वा कार्यान्वयनमा भएका गल्ती सुधार गरी सार्वजनिक कोषको अपव्यय हुनबाट रोक्न ।

नगरपालिकाले देहाय अनुसार अनुगमन गर्नेछः

- ❖ निरन्तर अनुगमन,
- ❖ दिगोपनाको अनुगमन ।

नगरपालिकाले देहायका आयोजनाहरूको अनुगमन गर्नेछः

- ❖ नगरपालिकाबाट स्वीकृत कार्यक्रम वा आयोजनाहरू,
- ❖ नगरपालिकाबाट लगानी भएका आयोजनाहरू,
- ❖ नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त स्रोतसाधनमार्फत सञ्चालित आयोजनाहरू,
- ❖ नगरपालिका क्षेत्रभित्र गैरसरकारी सस्थामार्फत सञ्चालित आयोजनाहरू,
- ❖ नगरपालिकाले आवश्यक ठानेका अन्य आयोजनाहरू ।

९.७.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आवश्यकता

अनुगमनले विकास कार्यक्रम र आयोजनाहरूको नतिजा खोज्ने र कार्यान्वयन गर्ने पक्षलाई बढी जिम्मेवार बनाउनुको साथै जवाफदेही पनि बनाउँछ । नीति, योजना, कार्यक्रम र आयोजनाहरूको कार्यान्वयनको सुनिश्चितताका लागि अनुगमन एवम् त्यसबाट प्राप्त नतिजाको विश्लेषणका तथा मूल्याङ्कनको आवश्यकता पर्दछ । विकास आयोजनाहरूबाट, निर्धारित समयावधि भित्र निश्चित उपलब्धि तथा लागत अनुसारको प्रतिफल प्राप्त भए/नभएको यकिन गर्न सशक्त एवम् निष्पक्ष अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था हुनुपर्दछ । अनुगमन एउटा निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो, जो आयोजना कार्यान्वयनको चरणमा गरिन्छ, यसको मुख्य उद्देश्य चालु परियोजनाको प्रगति र ढिलासुस्तीको बारेमा सरोकारवालाहरूलाई समयमा नै जानकारी गराई परियोजनालाई सही बाटोमा हिंडाउनु हो ।

९.७.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी

अनुगमनमा देहायका तरिकाहरू अपनाइनेछः

- ❖ नियमित प्रतिवेदन लिएर,

- ❖ स्थलगत अवलोकन गरेर,
- ❖ सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरेर,
- ❖ नागरिक समाजका संस्थाहरू परिचालन गरेर (मिडिया आदि),
- ❖ सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ, सामाजिक परीक्षण जस्ता विधिहरूमार्फत ।

अनुगमनमा देहायका पदाधिकारीहरू संलग्न रहने छन्:

- ❖ स्थानीय तहको कार्य विभाजन नियमावलीले तोकेको पदाधिकारी,
- ❖ उपाध्यक्ष (स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४),
- ❖ अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिका सदस्यहरू,
- ❖ प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र सम्बन्धित शाखा प्रमुख (नियमित कार्य),
- ❖ वडा स्तरीय आयोजनाको हकमा वडाध्यक्ष र सदस्यहरू ।

नगरपालिका स्तरीय अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिमा देहायका पदाधिकारीहरू रहने छन्:

● उपप्रमुख	संयोजक
● नगर प्रमुखले तोकेका एक जना महिलासहित कार्यपालिकाका सदस्यहरूमध्येबाट	सदस्य (दुई जना)
● प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
● प्रमुख, योजनाशाखा	सदस्य सचिव

आवश्यकता अनुसार कार्यपालिकाका अन्य सदस्य तथा विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिने ।

देहायको अनुगमन कार्ययोजना बनाई लागू गरिनेछ:

- कार्यपालिकामा एकिकृत कार्यान्वयन कार्ययोजना पेश गरेको १५ दिनभित्र अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिबाट आफ्नो वार्षिक अनुगमन कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ,
- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले गरेको कामको प्रतिवेदन प्रत्येक २ महिनामा कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गरी छलफल गरिनेछ । समितिले समाधान गर्न नसकेका समस्याहरूलाई यस बैठकबाट सम्बोधन गरिनेछ ।

वडास्तरीय कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्न देहाय बमोजिमको समिति रहनेछ:

● सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष	संयोजक
● वडा सदस्यहरू	सदस्य
● वडा सचिव	सदस्य सचिव

आवश्यक परे कार्यपालिकाका अन्य सदस्य तथा कर्मचारीलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

९.७.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया

योजना अवधि समाप्त भएपछि कार्यपालिकाले तोकेका आयोजनाको तेस्रो पक्षद्वारा देहायका सूचना प्राप्त गर्न प्रभाव मूल्याङ्कन गरिनेछ ।

- योजनाको लक्ष्य बमोजिम प्रगति भए नभएको,
- लाभग्राहीमा योजनाका नतिजाले पारेको प्रभाव,
- आगामी योजना तर्जुमाको लागि पृष्ठपोषण,
- योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन विधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्न,
- योजनाबाट प्राप्त हुने फाइदालाई अधिकतम बनाउन ।

आवधिक तथा वार्षिक नगर विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको प्रक्रिया देहाय अनुसार हुनुपर्नेछ :

तालिका २५ : अनुगमन तथा मूल्याङ्कन खाका

के गर्ने	कसले गर्ने	कहिले गर्ने	कसरी गर्ने	फलोअप
अनुगमन प्रक्रिया				
कार्यक्रम वा प्रक्रिया अनुगमन	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, वडा समिति, सरकारी कार्यालय र गै.स.स.	आवश्यकता अनुसार, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> • स्थलगत अनुगमन • वार्षिक योजनाको चौमासिक कार्ययोजनामा उल्लिखित लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना • बृहत् योजनाको कार्यान्वयन योजनाको • वार्षिक लक्ष्य र प्रगतिको तुलनात्मक अध्ययन 	<ul style="list-style-type: none"> • अनुगमन टोलीले अनुगमन प्रतिवेदन तयार गरी नगरपालिका कार्यालयमा पेश गर्ने • नगरपालिका कार्यालयले प्रतिवेदनका सिफारिश कार्यान्वयनका लागि नपासमक्ष कार्ययोजना पेश गर्ने
प्रतिफल अनुगमन	नगर कार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति	चौमासिक, अर्ध वार्षिक, वार्षिक र मध्यावधि	<ul style="list-style-type: none"> • स्थलगत अनुगमन • वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना • सञ्चालित योजनाहरूको कार्यान्वयनबाट सोच तालिकामा उल्लिखित अपेक्षित प्रतिफल के कति कारणले हासिल हुने देखिन्छ वा देखिँदैन भन्ने सम्बन्धी अध्ययन गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने 	
असर तह अनुगमन	नगर कार्यपालिका सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेस्रो पक्ष	वार्षिक, मध्यावधि र अन्तिम वर्ष	<ul style="list-style-type: none"> • लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल • नमूना सर्वेक्षण मार्फत सोच तालिकाको लक्ष्य अनुरूप प्रगति मापन • योजनाबाट विषयगत उद्देश्य, अपेक्षित प्रतिफल के कति कारणले प्राप्त हुने वा नहुने विषयमा अध्ययन • प्रतिवेदन तयारी र 	

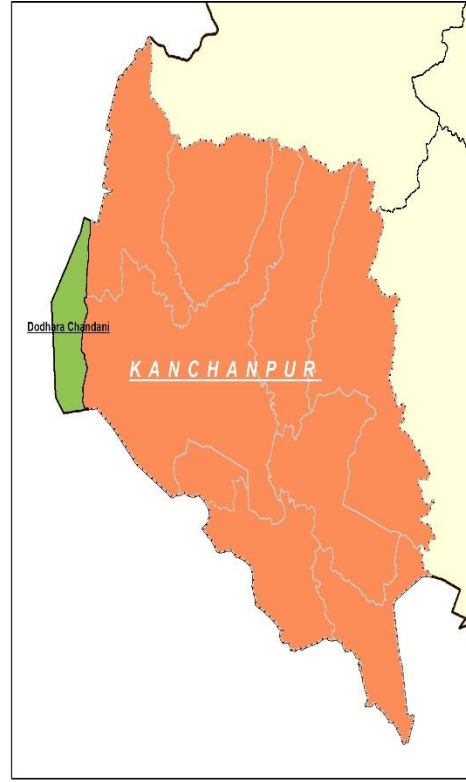
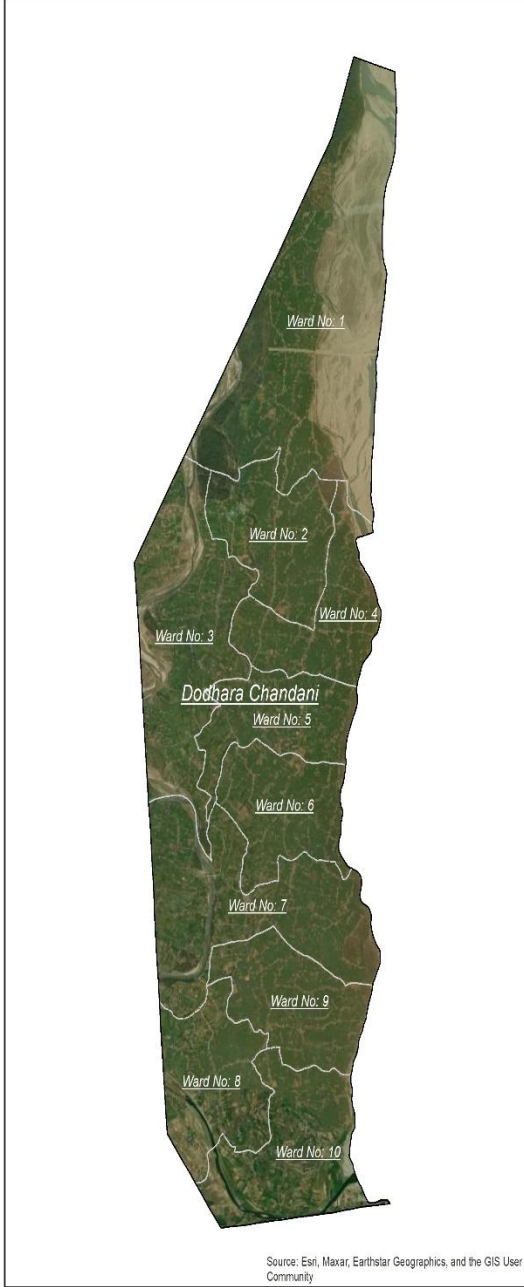
मूल्याङ्कन प्रक्रिया			नगरपालिकामा छलफल	
असर तह मूल्याङ्कन	स्वतन्त्र तेस्रो पक्ष	योजनाको मध्य अवधि	<ul style="list-style-type: none"> लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल नमूना सर्वेक्षण मार्फत सोच तालिकाको लक्ष्य अनुरूप प्रगति मापन असर तहका सूचना सङ्कलन गर्दा प्रारम्भिक तहका असरमा ध्यान दिने प्रतिवेदन तयारी र नगरपालिकामा छलफल 	<ul style="list-style-type: none"> अनुगमन टोलीले अनुगमन प्रतिवेदन तयार गरी नगरपालिका कार्यालयमा पेश गर्ने नगरपालिका कार्यालयले प्रतिवेदनका सिफारिश कार्यान्वयनका लागि न.पा.समक्ष कार्ययोजना पेश गर्ने
प्रभाव तह मूल्याङ्कन	नगर कार्यपालिका सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेस्रो पक्ष	योजना सम्पन्न भएको दुई वर्षपछि	<ul style="list-style-type: none"> लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल नमूना सर्वेक्षण मार्फत योजनाको दीर्घकालीन सोच तथा विषयगत उद्देश्यहरू हासिल गर्ने दिशामा योजना केकति हदमा सफल भयो र योजना आफैमा केकति सान्दर्भिक, प्रभावकारी रह्यो र समग्र विकासको दिगो व्यवस्थापनमा योजनाले के कति योगदान गर्न सक्यो भनी अध्ययन प्रतिवेदन तयारी र नगरपालिकामा छलफल 	

आयोजनाको प्रभाव मूल्याङ्कन देहाय बमोजिम गर्ने व्यवस्था गरिनेछ :

- नगरपालिकाले निर्धारण गरेका निश्चित लागतभन्दा बढीका आयोजनाको योजना सम्पन्न भएको २ वर्षभित्र तेस्रो पक्षबाट प्रभाव मूल्याङ्कन गराइनेछ ।
- प्रभाव मूल्याङ्कनको नतिजा कार्यपालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गरी सरोकारवालाहरूको जानकारीको लागि सार्वजनिक गरिनेछ ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची — १ : आवधिक योजनाका लागि तयार पारिएका आधार नक्साहरू

**DODHARA CHANDANI
MUNICIPALITY**

LOCATION MAP

Project: Preparation of PDP

Legend

- Kanchanpur District
- District Boundary
- Province Boundary
- Dodhara Chandani Municipality
- Palika Boundary
- Ward Boundary

Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
Projection: Transverse Mercator
Datum: WGS 1984
False Easting: 500,000.0000
False Northing: 0.0000
Central Meridian: 81.0000
Scale Factor: 0.9996
Latitude Of Origin: 0.0000
Units: Meter

SUBMITTED TO:

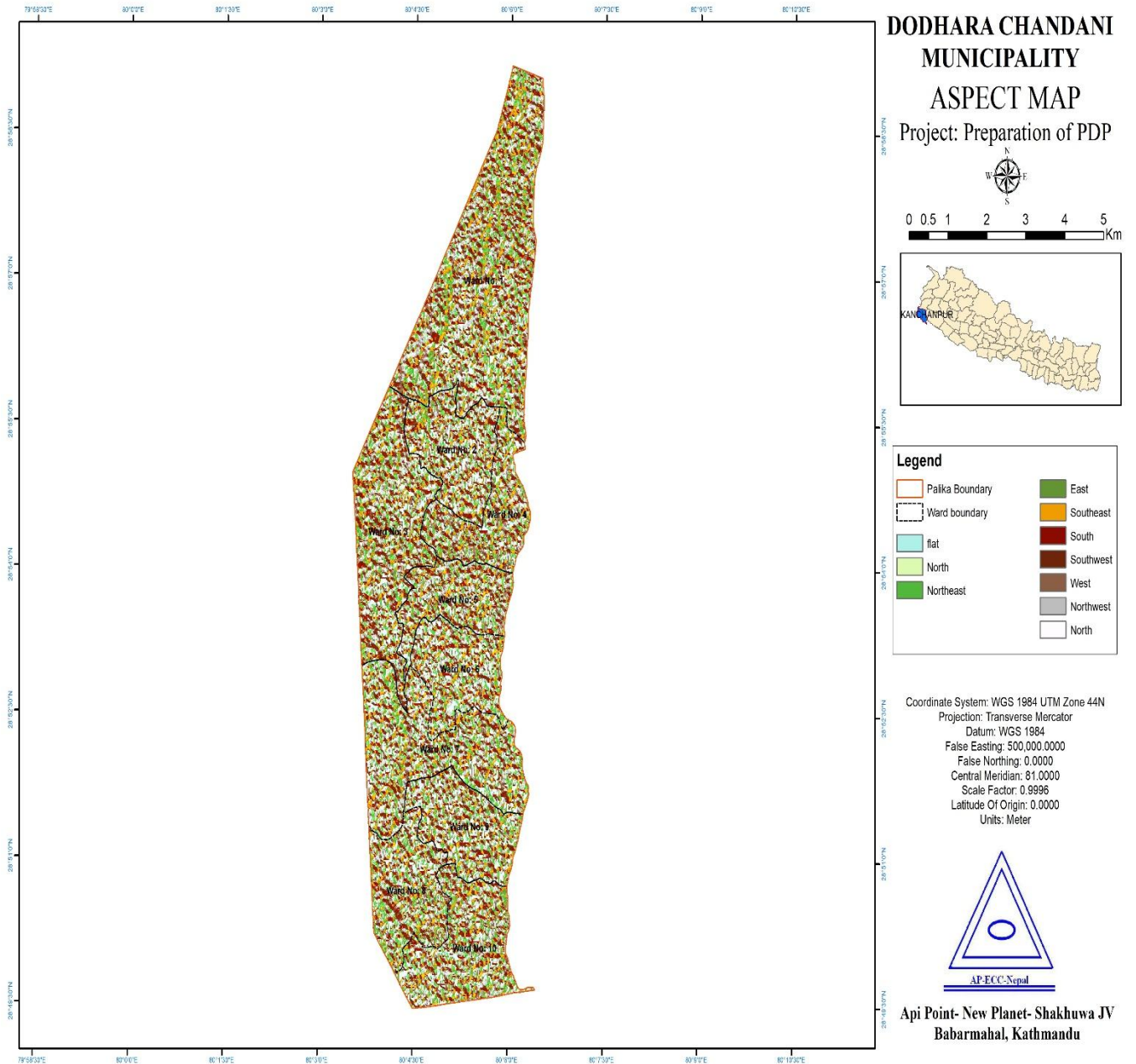

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
सुदूरपश्चिम प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठान

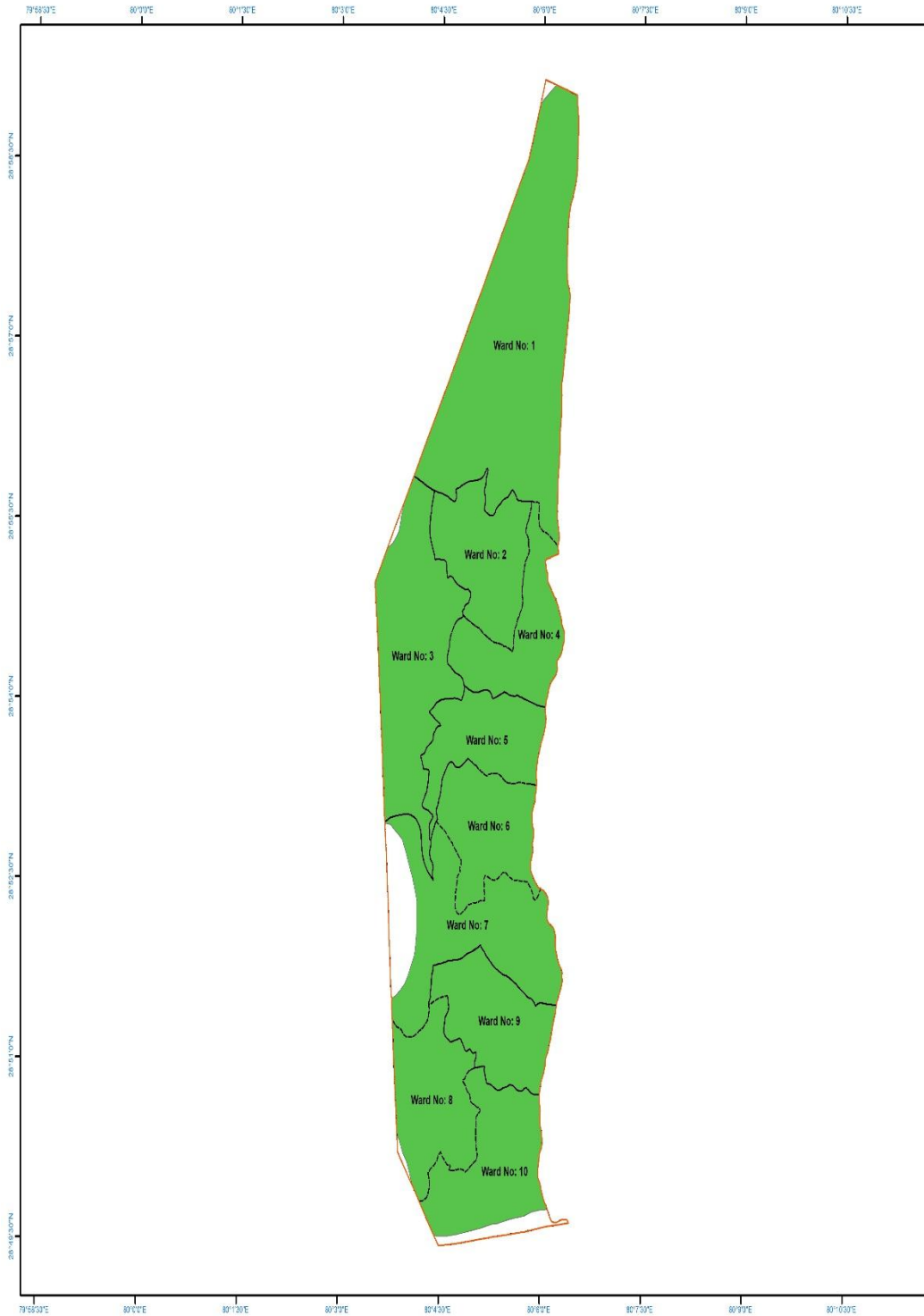
SUBMITTED BY:

Api Point-New Planet-Shakhuwa JV
Babarmahal, Kathmandu

शैल्यशिखर नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना

DODHARA CHANDANI MUNICIPALITY GEOLOGICAL MAP Project: Preparation of PDP

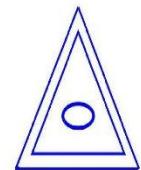
Legend

- dodhara_chadani
- dodhara_chadani_ward

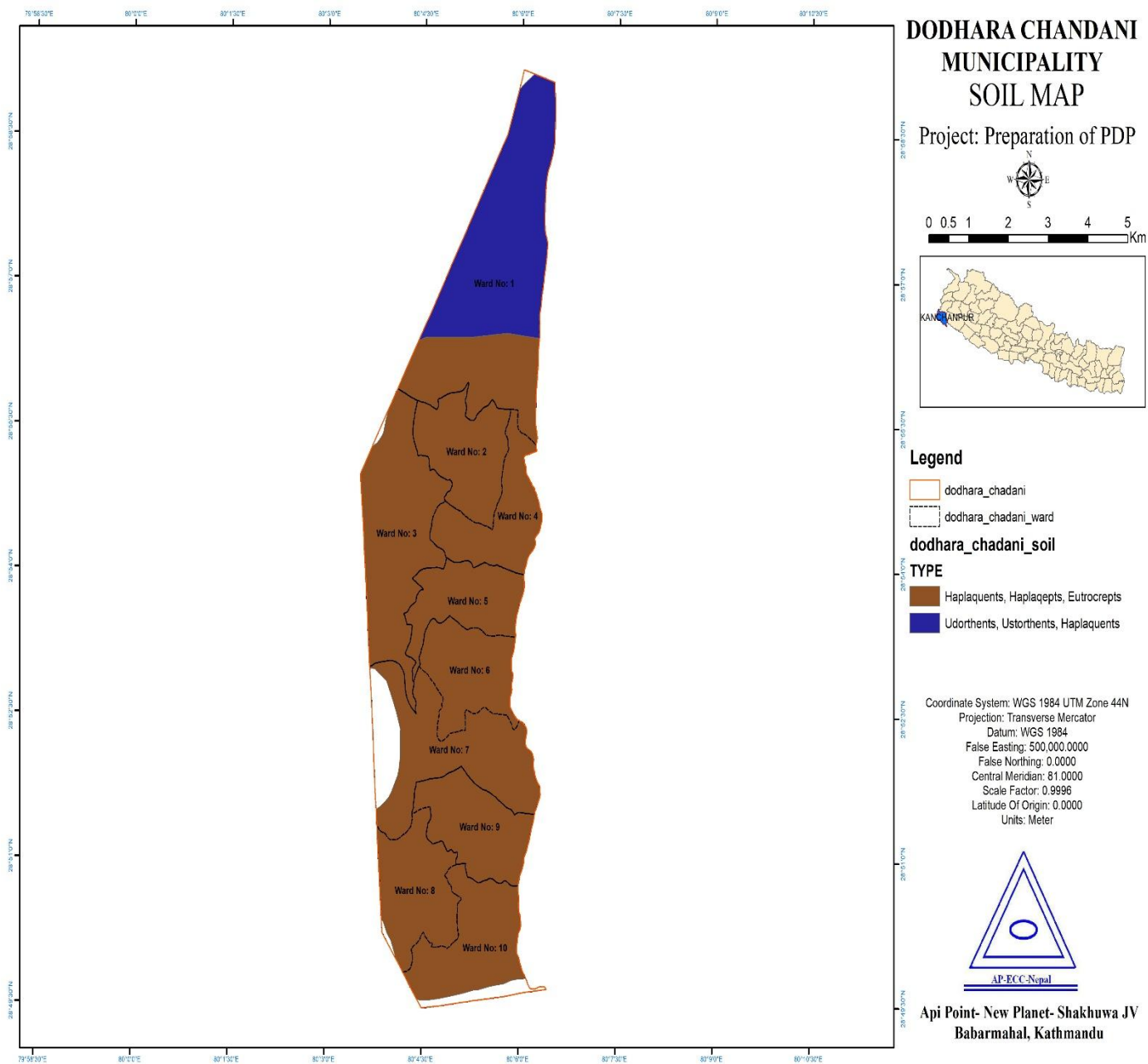
CLASS

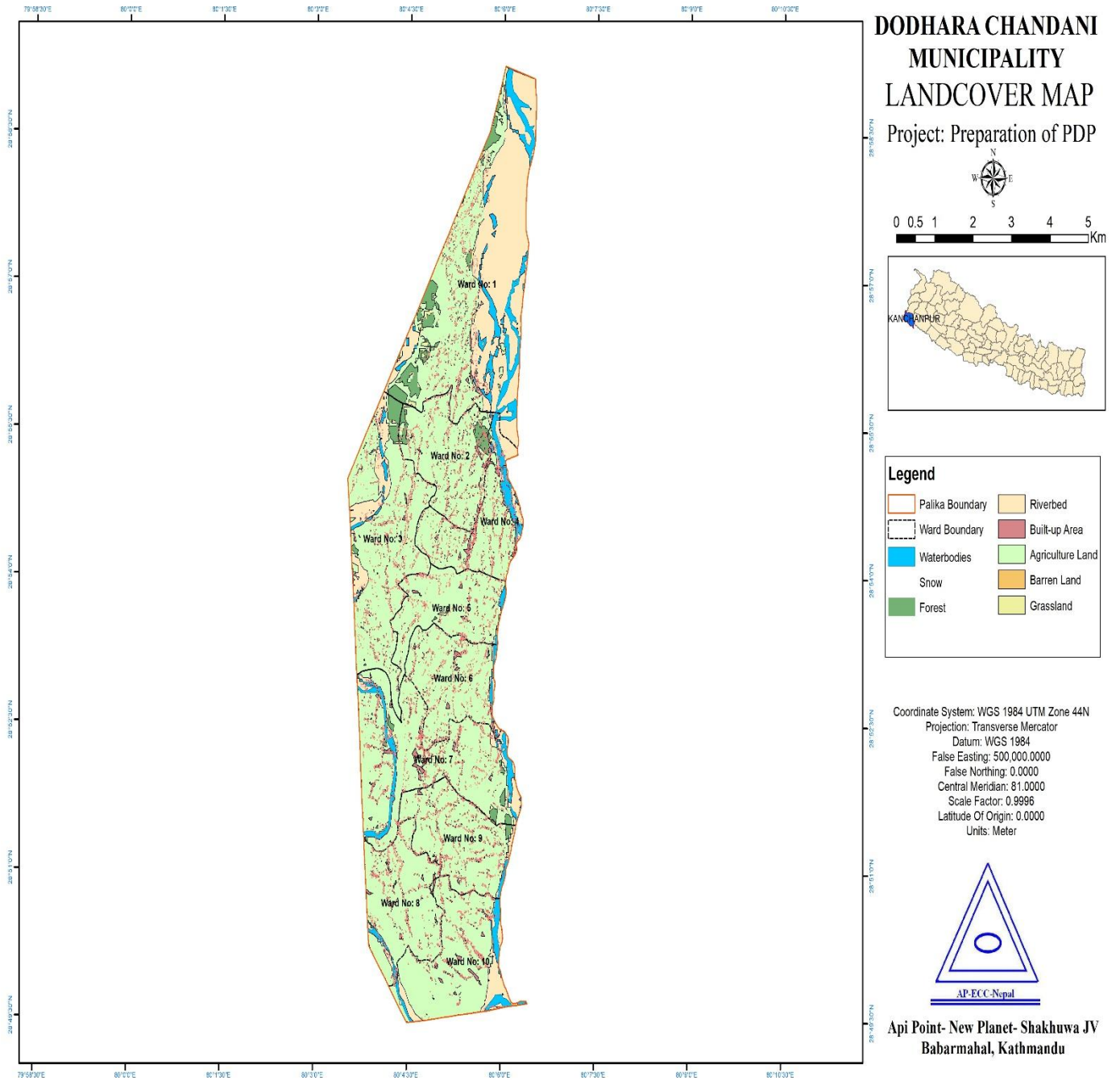
- Recent

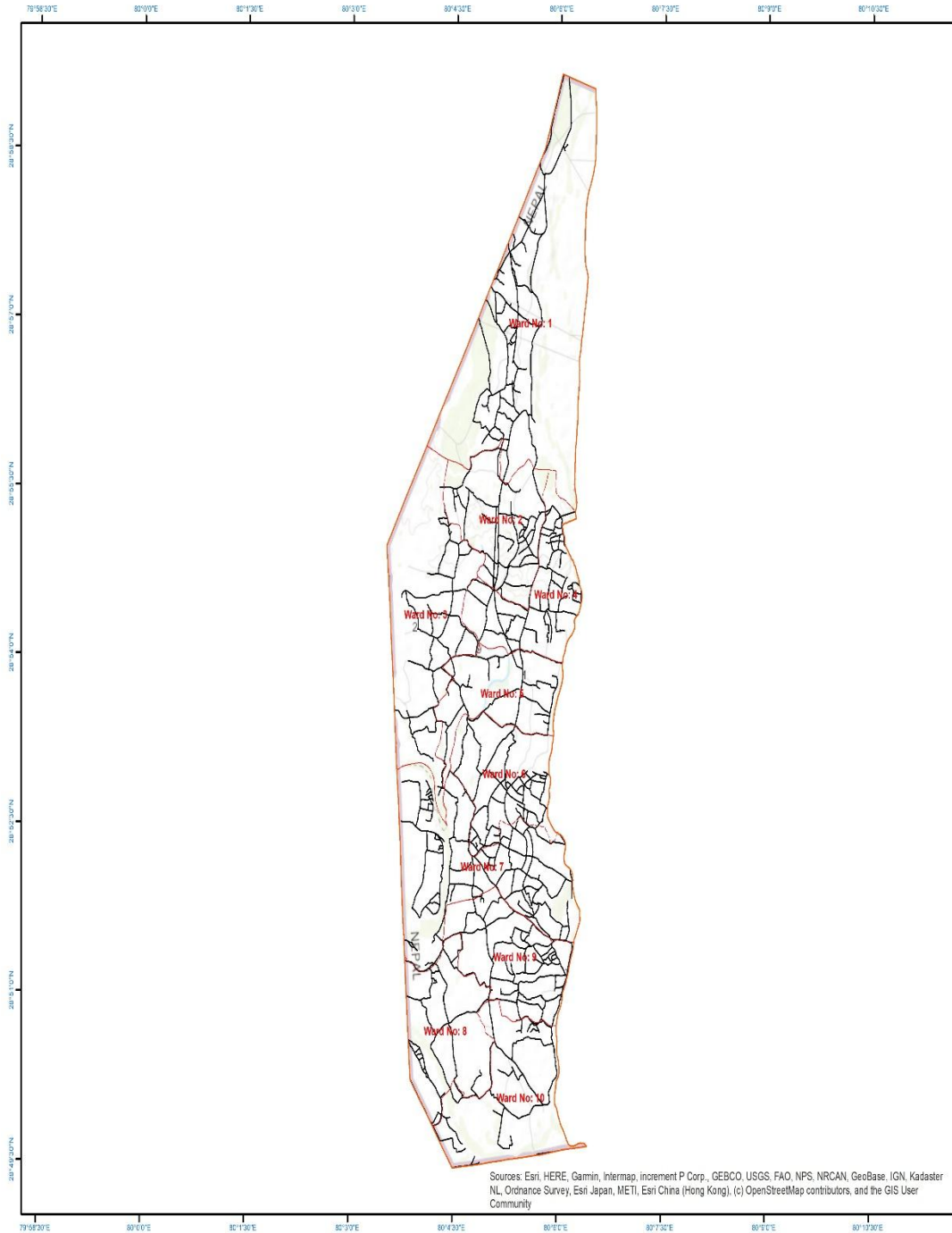
Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
Projection: Transverse Mercator
Datum: WGS 1984
False Easting: 500,000.0000
False Northing: 0.0000
Central Meridian: 81.0000
Scale Factor: 0.9996
Latitude Of Origin: 0.0000
Units: Meter

Api Point- New Planet- Shakuwa JV
Babarmahal, Kathmandu

DODHARA CHANDANI MUNICIPALITY ROAD NETWORK MAP

Project: Preparation of PDP

Legend

- Palika Boundary
- Ward Boundary
- Road Network

Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
 Projection: Transverse Mercator
 Datum: WGS 1984
 False Easting: 500,000.0000
 False Northing: 0.0000
 Central Meridian: 81.0000
 Scale Factor: 0.9996
 Latitude Of Origin: 0.0000
 Units: Meter

Api Point- New Planet- Shakhwa JV
 Babarmahal, Kathmandu

Sources: Esri, HERE, Garmin, Intermap, increment P Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, GeoBase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, METI, Esri China (Hong Kong), (c) OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

DODHARA CHANDANI MUNICIPALITY ROAD NETWORK MAP

Project: Preparation of PDP

Legend

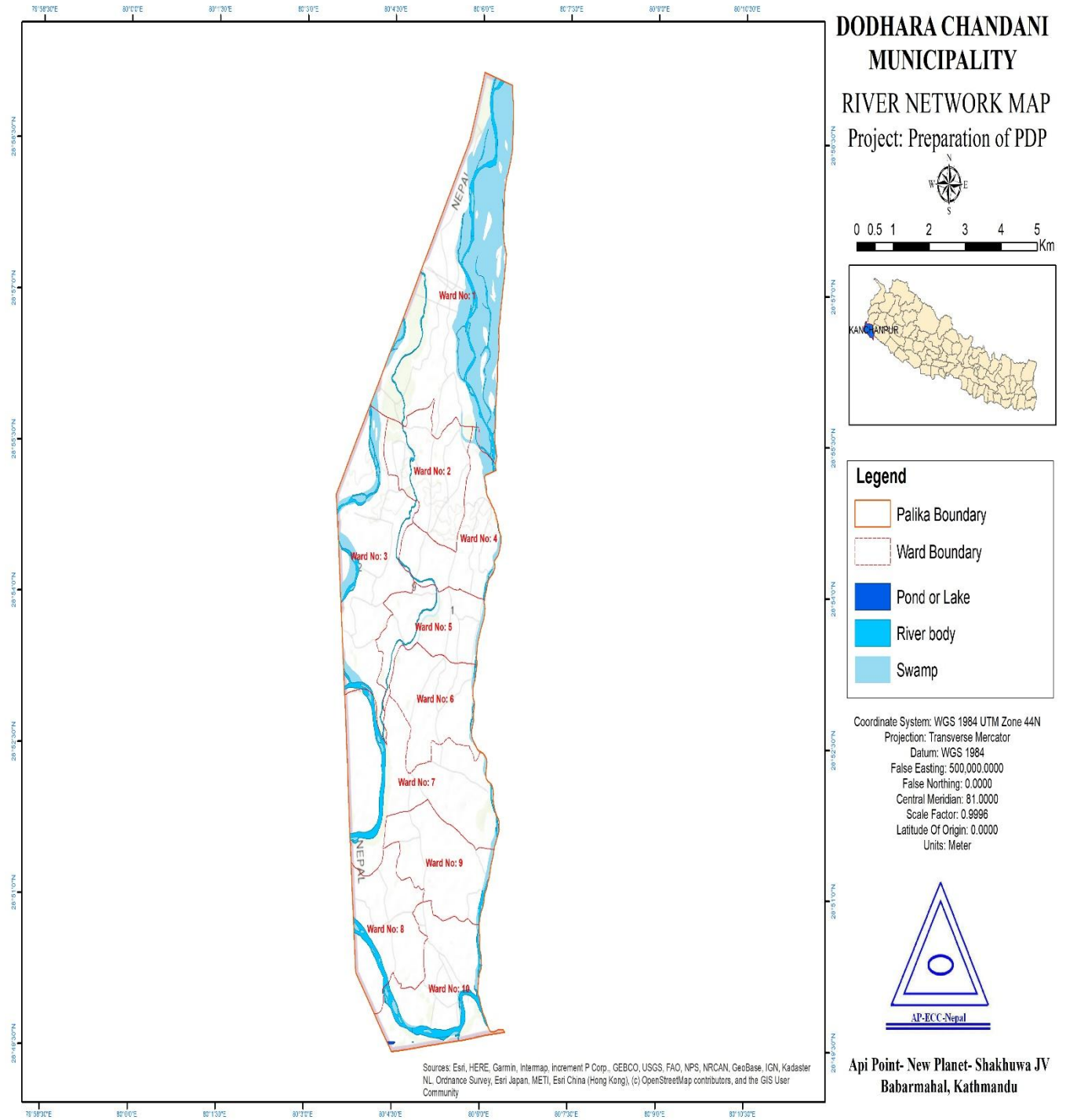
- Palika Boundary
- Ward Boundary
- Road Network

Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
 Projection: Transverse Mercator
 Datum: WGS 1984
 False Easting: 500,000.0000
 False Northing: 0.0000
 Central Meridian: 81.0000
 Scale Factor: 0.9996
 Latitude Of Origin: 0.0000
 Units: Meter

Api Point- New Planet- Shakuwa JV
 Babarmahal, Kathmandu

Source: Esri, Maxar, Earthstar Geographics, and the GIS User Community

अनुसूची — २ : वडा भेलाबाट टिपोट गरिएका योजनाहरू

वडा. नं. १ :

आर्थिक विकास क्षेत्र:

- वडा नं १ मा किसानहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम .
- वडा नं १ को विभिन्न टोलहरूमा ५ ओटा डिप बोर निर्माण आयोजना .
- वडा नं १ का बस्तिहरूमा निम्बू खेति कार्यक्रम .
- मोटर बोट पाइप वितरण कार्यक्रम
- कृषकहरूलाई मल बिजन तथा किटनाशक औषधि वितरण कार्यक्रम,बिउ,
- युवाहरूका लागि कुखुरा तथा बंगुर पालन कार्यक्रम
- पर्यटन प्रवर्धन लागि कमलशा मन्दिर वरिपरी पार्क निर्माण
- खैराडी टोल महाकाली तटबन्द किनारमा फन पार्क निर्माण

सामाजिक विकास क्षेत्र:

- महाकाली आदर्श मा बि मा प्रखाल निर्माण योजना.
- महाकाली आदर्श मा बि मा बालमैत्री शौचालय र चार कोठे भवन निर्माण.
- महाकाली आदर्श मा बि को.स्तरोन्नति कार्यक्रम
- शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम
- वडा नं १ को आधारभूत स्वास्थ्य इकाईमा एम्बुलेन्स सेवा.
- बर्थिंग सेन्टर स्थापना
- किशोर किशोरीहरूलाई लागूऔषध दुर्व्यसन सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम
- मानव बेचबिखन विरुद्ध जनचेतनामुलक कार्यक्रम
- पानि ट्यांकी निर्माण योजना
- ट्यांकीको पानी वितरणका लागि टोल टोलमा धारा निर्माण-
- वडा न १ मा ढल निकास कार्यक्रम
- लक्षित बर्ग तथा सामाजिक समबेसिकरण
- लैंगिक हिंसा विरुद्धको कार्यक्रम
- युवा तथा खेलकुद
- खेलकुद मैदान निर्माण
- खेलकुद सामाग्री ब्यवस्थापन
- लोपुन्मुख भाषा तथा संस्कृति
- देउडा नाच प्रवर्धन कार्यक्रम

- भुवा तिज पर्व संरक्षण कार्यक्रम ,गौरा,अनन्ते,

पुर्बधार क्षेत्र:

- पूर्णगिरि टोलमा कृषि सडक देखि पूर्व गणेश सिंहको घर हुदै रिगरोड सम्म कालो पत्रे सडक योजना
- कृषि सडक मंजु पन्तको घर देखि मिलन चोक जाने बाटो सम्म कालो पत्रे सडक योजना
- कृषि सडक देखि राम खड्का को जमिन छेउ हुदै पुजारा टोल सम्म सडक कालो पत्रे योजना
- शिव्लिंगेश्वोर जाने बाटो देखि नया बस्ति हुदै गौरीशंकर सामुदायिक वन सम्म कालो पत्रे सडक योजना
- कृषि सडक परमानन्द भट्ट को घर हुदै गोपाल साउद को घर सम्म कालो पत्रे सडक योजना
- पुजारा टोल देखि गिरीको घर हुदै गौरीशंकर सामुदायिक वन सम्म सडक कालो पत्रे योजना
- कृषि सडक नरी बोहोराको घर देखि दिल बहदुर सिंहको घर सम्म कालो पत्रे सडक योजना
- कृषि सडक जगदीश पन्त को घर हुदै सरस्वती जोशीको घर सम्म कालो पत्रे सडक योजना
- कृषि सडक जहरे लुहारको घर देखि दिव्य देव ओझाको खेत हुदै अमर सिंह बोहराको घर सम्म कालो पत्रे सडक योजना
- सडक ओरिपरी ब्रिक्ष्यरोपण कार्यक्रम संचालन
- ब्यबस्थित किसिमको महाकाली नदि तटबन्धन निर्माण कार्यक्रम
- शौचालय यात्रु प्रतिकालय सहितको यातायात साधन पार्क निर्माण योजना ,
- विधुतीय दाहा संस्कार गृह निर्माण
- विधुत तथा लाइन प्रसारण
- सौर्य सडक बत्ति जडान
- गौसाला निर्माण
- गोलक धाम श्री कृष्ण आश्रम निर्माण
- योगा भवन निर्माण

सूचना तथा संचार प्रविधि :

- विद्यालयहरुमा कम्प्युटर तथा प्रोजेक्टर सुविधा
- सरकारी भवन तथा चोक हरुमा जडान कार्यक्रम CCTV
- संचार तथा प्रविधि शिक्षा कार्यक्रम

वन तथा वातावरण:

- वडा भित्रका वन तथा सार्वजनिक जग्गामा ब्रिक्ष्यरोपण तथा तार जाली कार्यक्रम
- वन अतिक्रमण हटाई ब्रिक्ष्यरोपण कार्यक्रम गर्ने

भू: संरक्षण तथा जलाधार-

- मलेरिया नालाको दुवै किनारमा तटबन्धन निर्माण योजना
- सडकको दुवै छेउमा नाला निर्माण
- महाकाली छेउमा हरित पार्क निर्माण एक वडा एक उधान स्थापना ,हरियाली क्षेत्र प्रवर्धन ,
- महाकाली नदीको नदि जन्य पदार्थ उत्खनन ब्यबस्थापन योजना_

विपद जोखिम न्यूनीकरण

- विपद जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धि जनचेतना मुलक कार्यक्रम

संस्थागत विकास

- दोधारा चादनी न १ को कार्यालय भवन निर्माण कार्यक्रम .पा वडा नं.
- दोधारा चादनी न१ का जनप्रतिनिधि तथा क्रमचारीहरुको क्ष .पा वडा नं.मता विकास कार्यक्रम
- गोलक धाम श्री कृष्ण आश्रमको भवन निर्माण
- गौमुत्र प्रशोधन मेसिन खरिद
- गोबर द्वारा धुप निर्माण कार्यक्रम

सार्वजनिक नीजी तथा साझेदारी

- सार्वजनिक निजी साझेदारी कार्यक्रम
- सार्वजनिक निजी साझेदारी अभ्यास
- अभिवृदी लागत साझेदारी मुलक कार्यक्रम
- आन्तरिक श्रोत अभिवृदीका लागि सार्वजनिक संरचना निर्माण तथा परिचालन

वडा. नं. २ :

आर्थिक विकास क्षेत्र:

- वडा भित्रका १० वटै टोल हरू वन टोल, शिवशक्ति टोल, हुनैनाथ टोल, मेलौली माता टोल, कुष्मानगर टोल, जनज्योती टोल, कमलसा टोल, मनकामना टोल, पुणर्णा टोल र कालिका टोल प्रति टोल एउटा एउटाका दरले उपगुक्त स्थानमा सिचाइ बोरिंग जडान गर्ने
- कृषिमा आधारित दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न सिप विकास तालिम
- कालिका टोलमा माछा पालन कार्यक्रम
- पुर्णा टोलमा माछा पालन कार्यक्रम
- हुनैनाथ टोलमा व्यक्त समुह मार्फत भैसि तथा बाखा पालन गर्न आवश्यक संरचना निर्माण
- वन टोलमा पशु विकास कार्यका लागि कृषि गर्भाधान कार्यक्रम
- वन टोलमा बंगुर पालन कार्यक्रम
- प्रत्येक टोलका प्रत्येक घरमा तरकारी खेती)करेसावारीसम्बन्धि आधारभुत तालिम (
- प्रत्येक टोलका कुखुरा पालक कृषक हरू लाइ खोर निर्माण गर्न अनुदान तथा बजारको व्यवस्थापन
- वडा भित्रका सबै कृषक हरू लाइ बेमौसमी तरकारी खेती तालिम
- छाडा पशु चौपाया हरूको नियन्त्रण गर्न आवश्यक पूर्वाधार निर्माण
- कृषकहरूका लागि निशुल्क रुपमा वाली बिमा र पशु बिमा कार्यक्रम

सामाजिक विकास क्षेत्र:

- चुरा पोती, माला, साबुन, अचार तथा अग्रबत्ति बनाउने तालिम
- मायापुरी क्षेत्र र कमलसा क्षेत्रमा रहेको खालि जग्गामा पिकनिक स्पोर्ट र फन पार्क निर्माण
- दुग्ध उत्पादक कृषक हरूका लागि उचित बजार व्यवस्थापन र दुग्ध वोनस अनुदान
- पुर्णा आ वि मा शुद्धखानेपानिको व्यवस्था आवश्यक भवन निर्माण र विद्यालयको मातहतमा रहेको २ विद्या जग्गामा तारबार निर्माण गरी वक्षरोपण गर्ने
- कालिका आमा अधुरो पर्खाल र गेट निर्माण वाल बगैचा निर्माण शुद्ध खानेपानिको व्यवस्था २ .वि. कोठे भवन मर्मत तथा विद्युतर पखा जडान एवं सिचाइ मोटर जडान ।
- पुर्णा आ.वि .र कालिका आवि मा क्षमता विकास तथा प्रविधि विकास सिप तालिम, खेलकुदका लागि उचित खेलमैदान निर्माण तथा खेलकुद सामग्री हरूको व्यवस्थान, दलित, गरिब, टुहुरा बाल बालिका हरूका लागि पोषाक तथा कापी कलमको व्यवस्था, बालविकास कार्यकर्ता र काम नाइ प्रोत्साहन अनुदान दिवा खाजाको भान्से लाइ अनुदान, शुद्धखानेपानि तथा वार्षिक विद्युत महशुल अनुदानको व्यवस्था ।
- स्वास्थ्य स्वयं सेविका तथा आमा समुह हरूका लागि क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- आमा समुह हरू लाइ आवश्यक क्षमता विकाश तालिम ।

- आधारभूत स्वास्थ्य इकाइ कार्यालयमा शुद्धखानेपानिको व्यवस्था ।

पुर्बधार क्षेत्र:

- आधारभूत स्वास्थ्य इकाइको भवन निर्माण ।
- आधारभूत स्वास्थ्य इकाइ भवनको गेट र पर्खाल निर्माण
- सहकारी सस्था हरू लाइ उत्पादनशील तथा सामाजिक व्यव राय का क्षेत्रमा क्रियाशिल गराउन क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- अनुगमन तथा नियमन लाइ प्रभावकारी बनाइ सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम गराउने ।
- हरियाली प्रवद्धन र वातावरण सरक्षण गर्न मलेरिया नाला किनारको सरकारी खाली जग्गामा वृक्षारोपण गर्ने ।
- पुर्बधार विकास लाइ जलवायु अनुकूलित र वातावरण मैत्रि बनाउने ।
- जलवायु प्रदूषण तथा जलवायु परिवर्तनका असर हरूको न्यूनिकरण तथा दिगो व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने ।
- सामुदायिक तथा गैरसरकारी सस्था हरूको परिचालन तथा व्यवस्थापन र नियमन गर्न प्रभावकारी संयन्त्रको निर्माण गर्ने ।
- नगर स्तरिय खेलकुद मैदान निर्माण तथा सार्वजनिक शौचालय निर्माण ।
- सडक यातायात विनक रानाको घर देखि पूर्व कालोपत्रे ।
- तेज भट्टको घर देखी प्रकाश साउदको घर सम्म सडक कालोपत्रे ।
- गणेश साउदको पसल देखी रमेश भण्डारीको घर सम्म सडक कालोपत्रे ।
- दिपक पाण्डेको घर देखी मायापुरी जाने पक्की पुल सम्म सडक निर्माण ।
- शालीभान को घर देखी कमल सिंह नायकको घर सम्म सडक कालोपत्रे तथा विद्युत ट्रान्सफर जडान
- बडा कार्यालयको भवन निर्माण
- खानेपानी मर्मत सम्भार तथा सेवा विस्तार

वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन:

- वनको संरक्षण उपयोग वन उपभोक्ता समूह व्यवस्थापन
- सामुदायिक वनमा मेस वापर तार जानी जडान ।
- नदि किनारमा तटबन्ध तथा जलाधार व्यवस्थापन
- विपद व्यवस्थापन संस्थागत सवलीकरण योजना ।
- विपद व्यवस्थापन कार्ययोजना निर्माण गर्ने ।
- विपद पछिको पुनः लाभ, पुनस्थापना पुननिमाणमा दिगोपना सुनिश्चित गर्ने ।

संस्थागत विकास तथा शुसासन

- वडाका जन प्रतिनिधिहरु कर्मचारी हरुका लागी क्षमता विकास तालिम
- विपद जोखिम न्यूनिकरण गर्न क्षमता अभिवृद्ध कार्यक्रम
- गरिविको रखामुनी रहेका परिवारको पहिचान तथा विवरण अध्यावधिक गर्ने ।
- स्थानीय तहमा गरिब निवारण रणनीति तर्जुमा गर्न उत्पादन मुलक रोजगारी र आयमुलक अवसर बढाउने र लैगिक विभेदको अन्त्य गर्ने ।
- खाद्य र पोषण सुरक्षा कार्यका लागी भण्डारणको व्यवस्था ।
- पशुपन्छी मत्स्य उत्पादनका लागी आवश्यक कार्यक्रम ।
- सुपथ मुल्यका पसल तथा कृषि बजारको प्रवर्त ।
- निति कानून र मापदण्ड निमाण गरी स्थानीय तह बाट अनुगमन गर्ने प्रणालिको विकास ।
- स्थानीय तहमा उपलब्ध कच्चा पदार्थ को आधारमा उद्योग स्थापनाका लागी निजि क्षेत्र लाइ अधी बढाउने ।
- आधारभूत तथा उपभोग्य बस्तुको भण्डारण बजारिकरण र गुणस्तर सुधार तथा व्यवस्थापन ।
- कपक व्यवसायी तथा प्राविधिक हरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।
- दण्ड हिनताका अन्त्य र क्षतिपुर्तिको व्यवस्था गरिएको हुने ।
- स्थानीय तहमा न्यायिक समितिका पदाधिकारी हरुको मानव अधिकार सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धि ।
- नागरिक बडापत्र सार्वजनिक सुनवाइ र सामाजिक लेखापरिक्षणमा सुधार ।
- भ्रस्टाचार विश्व शुन्य सहनशिल निति अवलम्बन गर्ने ।
- सुरक्षा निकायको क्षमता अभिवृद्धि गरी उच्च मनोबल बढाउने खालका कार्यक्रम हरु ल्याउने ।
- विद्युतिय सचना प्रणालिको विकास गर्ने ।
- सुचना तथा संचार प्रविधिको उपयोग तथा पहुँच विस्तार गर्ने ।
- लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण सरचना निर्माण ।
- लैगिक हिंसा तथा महिला बालबालिका माथी हुने सबै प्रकारका हिंसा नियन्त्रण कार्यक्रम
- लोपोन्मुख भाषा संस्कृति कलाको संरक्षण कार्यक्रम ।

वडा. नं. ३ :

आर्थिक विकास क्षेत्र:

- धान, मकै, मह, दलहन, तेलहन, आनु तथा बेमौसमी तरकारीको उत्पादनका लागि कृषकाहरूलाई तालिम, उन्नतजातको विउविजन तथा मलको व्यवस्थान
- व्यवसायिक रूपमा पशुपक्षी कुखुरा, गाई, भैसी, बाखापालन, मत्स्यपालन लगायत पशुजन्य उत्पादन बढिका लागि कृषकाहरूलाई क्षमता विकास कार्यक्रम सन्चालन गरी स्वरोजगारमा बढि तथा व्यवसायिकरण प्रवर्द्धन गर्ने।
- कृत्रिम पशु गर्भधारण व्यवस्थापनका लागि भाले पशुको व्यवस्थापन ।
- आधुनिक कृषि खेतीका लागि सिचाईको व्यवस्थाका साथै कृषि औजार उपकरणको व्यवस्थापन ।
- स्वस्थ र स्वच्छ पशुपक्षी तथा मत्स्यजन्य बस्तुको उत्पादनमा वृद्धि गरि पोषणका बुद्धि गर्ने
- स्वस्थ र स्वच्छ पशुपक्षी तथा मत्स्यजन्य बस्तुको उत्पादनमा वृद्धि गरि पोषणका बुद्धि गर्ने।
- जलवायु अनुकूलित बातावरण मैत्री प्रांगारिक मल तथा कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार कार्यक्रम ।
- कथक व्यवसायी तथा प्राविधिकहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- रैवाने तथा पोषण बालीका साथै नगदेबालीको खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न कृषि शिक्षा, अनुसन्धान र प्रसारलाई एकिकृत गरि प्रविधि विकास तथा प्रचार सेवा बनाउन ।
- स्थानीय स्तरमा उपलब्ध कच्चापदार्थ तथा जनशक्तिको उपयोग मार्फत नग घरेलु तथा साना उद्योगको स्थापना गर्न उद्यमशिलता विकास, सिप विकास तथा क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- अनुगमन तथा नियमलाई प्रभावकारी बनाई सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने ।
- सहकारी संघ सस्थाको क्षमता अभिवृद्धिका लागि सहकारी शिक्षा तथा नेतृत्व विकास कार्यक्रम सन्चालन ।
- कृषि सामग्रीहरूको आपूर्ति, उत्पादन तथा बजारीकरण, बाझो जग्गामा करार खेती कार्यक्रम तथा पशुकल्याण प्रवर्द्धन र छाडा पशु व्यवस्थापन ।
- पिकनिक स्पोर्ट निर्माण गरि प्रयटन प्रवर्द्धनमा वृद्धि ।
- बाल उद्यान र जेष्ठ नागरिक मैत्री पार्क निर्माण।
- दूध प्रशोधन केन्द्र व्यवस्थापन ।

सामाजिक विकास क्षेत्र:

- शंकर पार्वती माविलाई स्तोरन्नती गरी कक्षा ११ र १२ संचालनका गर्न भौतिक संरचना व्यवस्थापन ।
- जमुना आ.वि को खाली जग्गामा तारबार गरि कृषि उत्पादन मार्फत आय आर्जनमा वृद्धि ।
- जमुना आ वि र गणेश आ मा अग्रेजी माध्यमबाट कक्षा.वि.संचालनको लागि आवश्यक व्यवस्थापन ।
- वडा स्वास्थ्य इकाईलाई स्तरोन्ती गरी स्वास्थ्य चौकीमा रुपान्तरण गरि भौतिक पूर्वाधार, एम्बुलेन्स लगायत औजार उपकरण तथा औषधीको व्यवस्थापन तथा बर्थिंग सेन्टरको स्थापना ।
- वडाका विभिन्न जोखीमयुक्त ठाउमा ढल निकासको व्यवस्थापन ।
- युवाहरुका लागि व्यवस्थित खेलकुद मैदान निर्माण तथा खेलकुद बिकास एवं प्रशिक्षण प्रबंधन कार्यक्रम ।
- श्री शंकर पार्वती मा.वि, जमुना आ मा शौचालयका .वि.गणेश आ .वि.साथै खानेपानीको व्यवस्थापन ।
- विद्यालयका पुराना भवन मर्मत ।
- निजि विद्यालयको व्यवस्थापन

पुर्बधार क्षेत्र:

- भन्सार देखी गजाधर भट्टको घर सम्मको सडक सिमांकन सहित कालोपत्रे
- राधा सुनार घर देखी प्रेम भाटको घर सम्म सडक कालोपत्रे मास्टरटोल ।
- मोहन नेपालीको घर देखी राजु बडुवालको घर सम्म सडक कालोपत्रे ।
- मोहन नेपाली घर देखी विमल नाथको घर सम्म सडक कालोपत्रे ।
- पटराखल्लामा नया सडक खोल्न आवश्यक व्यवस्थापन ।
- जय बहादुरको घर देखी जोगबुडा नदिसम्म सडक कालोपत्रे ।
- जोगबुडा नदिबाट वडा कार्यालय हुदै राम सिंह साउदको घर सम्म सडक कालोपत्रे
- राजु नेपालीको घर हुदै खत्री टोलसम्म सडक कालोपत्रे ।
- लक्ष्मण शाहीको घर देखी राजु रेग्मीको घर हुदै पूर्व रोशन साउदको घर सम्म सडक कालोपत्रे
- वडाका विभिन्न स्थानहरुमा विद्युत पोलहरुको व्यवस्थान ।
- वडुवालटोल, पटराखल्ला लगायत वडाका विभिन्न स्थानहरुमा सौर्यबत्तीको व्यवस्थान ।
- खानेपानीको व्यवस्थापन ।

वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन:

- जोगबुडा नदि तथा मलेरिया नालाको दुवै तर्फ खाली जग्गामा वृक्षारोपण गरी वन क्षेत्रको उत्पादन, उत्पाकत्व वृद्धि गरि रोजगारी र आय आर्जनमा वृद्धि गर्ने।
- पटराखल्लामा तटबन्ध निर्माणका साथै पानि निकासको व्यवस्थापन ।
- विपद कालमा खाद्य एव पोषण सुरक्षा कायम गर्न पुर्व तयारी गर्ने।
- जोगबुडा पारी हात्ती नियन्त्रणको लागी आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने ।
- मलेरिया नालामा तटबन्ध निर्माण ।

संस्थागत विकास तथा शुसासन

- वडा कार्यालयको भवन निर्माण ।
- वडा निर्वाचित पदाधिकारी तथा कर्मचारीको लागी क्षमता वृद्धि कार्यक्रम ।
- आर्थिक रुपमा विपन्न परिवारलाई शौचालयको व्यवस्था ।
- छाडा चौपाया व्यवस्थापन ।
- आर्थिक तथा सामाजिक रुपमा पिछडीएका व्यक्तिहरुलाई रोजगारमूलक तालिमको व्यवस्थापन ।

बडा. नं. ४ :

आर्थिक विकास क्षेत्र:

- पशुपन्क्ष तथा मत्स्य पालन व्यव राय लाई स्वरोजगार उधमको रूपमा संचालन गर्न कृषकहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम
- कृषि बजार व्यवस्थापन कार्यक्रमका साथै सहकारी डेरी विकास केन्द्रको स्थापना ।
- धान, गहु, मकैको उन्नत जातको बिउबिजन तथा फलफुल तरकारी खेतीको उनन्त जातका बिउबिजन वितरण कार्यक्रम ।
- स्वस्थ र स्वच्छ पशुजन्य र मत्स्यजन्य बस्तुको उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा गर्ने ।
- कृषक व्यवसायी तथा प्राविधिक हरुको क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- पर्यटन विकासको लागि बडा नं४ मा अवस्थित कालिका मन्दिर ., सिद्धनाथ मन्दिर, नवदुर्गा मन्दिरहरूको व्यवस्थापन कार्यक्रम ।

सामाजिक विकास क्षेत्र:

- शारदा सरस्वती माको भवन निर्माण योजना । .वि.
- मालिका आविको लागि चार कोठे भवन निर्माण । .
- गुणस्तरीय शिक्षाको लागि शिक्षकहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन ।
- सामूदायिक विद्यालयहरूमा गुणस्तरीय शिक्षाको लागि विद्यार्थी अनुपातमा शिक्षक दरबन्धि व्यवस्थापन ।
- चाँदनी स्वास्थ्य चौकीमा दक्ष जनशक्तिको आपूर्ती औषधि तथा स्वास्थ्य उपकरणको व्यवस्थापन ।
- बडा नं०४ को . खानेपानी वितरण प्रणालीमा सुधार तथा व्यवस्थापन ।
- बडा नं ०४ मा फोहर व्यवस्थापन को लागि डम्पिङ साईट निर्माण र व्यवस्थापन । .
- क्रिकेट तथा फुटबल खेलको लागि कोचको व्यवस्थापन तथा खेल सामग्रीको व्यवस्थापन ।
- लोपोन्मुख भाषा, कला, संस्कृति र साहित्यको संरक्षण तथा अभिलेखिकरण ।
- लैङ्गिक हिंसा तथा महिला बालबालिकामाथि हुने सबै प्रकारका हिंसा, भेदभाव नियन्त्रण कार्यक्रम ।
- बडा नं.०४ मा रहेको एउटा मात्र सामूदायिक मा .विलाई नमूना .बि.श्री शारदा सरस्वती मा . विको रूपमा स्तरोन्तीको लागि आवश्यक पूर्वाधार र शिक्षक दरबन्धि व.मा व्यवस्थापन गर्ने ।

पुर्बधार क्षेत्र:

- झोलुत्रे पुलदेखि गैरी बजार हुदै नवदुर्गा मन्दिर हुदै देव बडुवालको घर सम्म सडक कालोपत्रे
- कैलाश भन्डारीको घर देखि जंगे चदारोको घर सम्म सडक कालो पत्रे ।
- तेज धामीको घर देखि भक्त सुनारको घर सम्म सडक कालो पत्रे ।
- मालिका विद्यालय देखि जंगे चदारोको घरसम्मको सडक कालो पत्रे ।
- माहाकाली बाघ देखि रघुविर ठगुन्नाको घर सम्म सडक कालो पत्रे ।
- दल बहादुर थापाको घर देखि मान्य चौराह सम्म सडक कालो पत्रे ।
- सबै सडकको दाया बायामा हरीयालीको लागि अशोकका विरुवा रोपण गर्ने कार्यक्रम ।
- सबै सडकहरूमा सडक बत्ती जडान तथा व्यवस्थापन
- दोधारा चाँदनी नगरपालिकाको केन्द्रमा रहेको श्री कृष्ण चाँदनी हाट बजारलाई सूचना प्रविधि मैत्री र स्मार्ट सिटि निर्माणको लागि आवश्यक पूर्वाधारको लागि पहल गर्ने

वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन:

- विपद कालमा खाद्य एवं पोषण सुरक्षा कायम गर्न पूर्व तयारी गर्ने ।
- सहकारी व्यवस्थापन गरन्त तथा सुशासन कायम गर्न अनुगमन तथ नियमन कार्यक्रम ।
- सहकारी संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहकारी शिक्षा कार्यक्रम ।
- वडा न ०४ को दल बहादुर थापाको घर देखि कृष्ण ढकालको घर सम्म तटबन्ध निर्माण ।
- वडा न) ०१ को जिरो पोईन्ट देखि कुतियाकबर महाकाली बाँधको .जाईकाकोपछाडिको (भागमा र पश्चिममा जोगबुढा खोला किनारमा जैविक बाँध निर्माणका लागि बाँसको विरुवा रोपण गरी आयआर्जन मुलक व्यव राय र रोजगार प्रबर्द्धन कार्यक्रम ।
- आरक्ष तथा जङ्गल नजिकका बस्तीहरूमा जङ्गली हात्ती र अन्य जनावरहरूबाट हुने जोखिम न्युनकरण गर्न तारबार निर्माण र सुरक्षित बस्ती योजना निर्माण ।
- नगरका हरेक सडकहरूको दाँया बाँया थप वृक्षारोपण गरी हरीयाली सडकको रुपमा विकास गर्न टोल विकास संस्था परिचालन गरि, हरेक वडा र मुख्य टोल बस्तीहरूमा हरीयाली सहितको पार्क तथा बालउद्यानको निर्माणमा समन्वय गरी समूदायमा आधारित उद्यानहरू संचालन गर्नु पर्ने ।

वडा. नं. ५ :

आर्थिक विकास क्षेत्र:

- पशुपन्क्ष तथा मत्स्य पालन व्यव राय लाई स्वरोजगार उधमको रूपमा संचालन गर्न कृषकहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम
- स्वस्थ र स्वच्छ पशुजन्य र मत्स्यजन्य बस्तुको उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा गर्ने ।
- स्वस्थ र स्वच्छ मत्स्यपालन व्यवसायीकरण प्रबर्धन गर्ने
- जलवायु अनुकूलित वातावरण मैत्री प्रांगारिक कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार कार्यक्रम
- कृषक व्यवसायी तथा प्राविधिक हरूको क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- रैथाने तथा पोषणवालीको साथै नगदे वालीको खेति प्रबर्धन कार्यक्रम
- कृषि क्षेत्रमा उत्पादन कार्य वृद्धि गर्न कृषि शिक्षा अनुसन्धान र युवालाई एकीकृत गरि प्राविधिक विकास तथा प्रसार सेवा प्रभावकारी बनाउने
- कृषि सामग्रीहरूको आपूर्ति उत्पादन तथा बजारीकरण बाझो जग्गामा करार खेति कार्यक्रम पशु कल्याण प्रबर्धन छाडा पशु व्यवस्थापन
- सहकारी संस्थाहरूको क्षमता अभिवृदी गर्नका लागि क्षमता विकास कार्यक्रम

सामाजिक विकास क्षेत्र:

- वडा नं ५ मा खानेपानी वितरण सुधार.
- लोपुन्मुख भाषा कला संस्कृति र साहित्यको संरक्षण तथा आयलेखी करण
- लैंगिक हिंसा तथा महिला बालबालिका माथि हुने सबै प्रकारका हिंसा भेदभाव नियन्त्रण कार्यक्रम
- आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्रमा दक्ष जनशक्ति आपूर्ति र औषधि को व्यवस्थापन
- महिला दलित तथा सीमान्तकृत समुदायको समावेशीकरण शसक्तिकरणको क्षेत्रमा साझेदारी प्रबर्धन
- वडा नं ५ मा खानेपानी टंकी निर्माण योजना
- वडा नं ५ मा सरसफाईका लागि डम्पिंग साइट निर्माण योजना ईन्द्रा सामुदायिक वन क्षेत्रमा.

पुर्बधार क्षेत्र:

- बिष्णु टोल देखि भट्टी पुल सम्म सडक कालोपत्रे गर्ने
- इन्द्र सामुदायिक वन देखि ४ ६ को सिमाना सम्म सडक कालो पत्रे-
- हेल्थपोस्ट ० पोइन्ट देखि पुर्व महाकाली तर्फ इन्द्र सामुदायिक वन हुदै नगर अस्पताल सम्मका सडक कालो पत्रे
- हरि ढकालको घर देखि मलेरियानाला हुदै भात्तिनाला पुल सम्म सडक कालोपत्रे गर्ने

- मलेरियानालाका वीर सिंह भण्डारीको घरदेखि भतिनाला पुलसम्म वारिपारी तटबन्द निर्माण योजना
- बिष्णु टोल देखि नया खुलेको बाटो जोड्ने गरि पुल निर्माण योजना
- उपरोक्त सबै सडकमा बिजुली पोल तथा सौर्य बत्ति व्यवस्थापन
- उपरोक्त सबै सडकहरुको दाया बाया ब्रिड्यरोपण कार्यक्रम
- अवास बिपिन्न अति बिपिन्न घरका घरपरिवारलाई एवम विपदको उच्च जोखिममा रहेको घरका लागि आवास बस्ति स्थानन्तर कार्यक्रम

वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन:

- वनको क्षेत्रमा उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरि रोजगारी र आय आर्जनमा वृद्धि गर्ने
- निजि र सार्वजनिक जग्गामा ब्रिड्यरोपण गरि वन पैदावार आपूर्ति सहज हुने व्यवस्थापन गर्ने
- विपद कालमा खाध एवम पोषण कायम गर्न पूर्व तयारी गर्ने
- अनुगमन तथा नियमलाई प्रभावकारी बनाई सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने
- श्रमको सम्मान पलाकको अभियान संचालन
- सबैलाई सिप सबैलाई रोजगार कार्यक्रम
- स्थानीय विकास निर्माणमा स्थानीय रोजगार कार्यक्रम
- बैदेशिक रोजगारीबाट फर्केको युवाहरुको लागि उनीहरुले प्राप्त गरेको ज्ञान सिप र अनुभवको आधारमा वित्तिय पहुच सहितका कार्यक्रम संचालन
- बाझो जमिन नाम पारवहमा गरी किनारहरुमा अतिक्रमण रोकी ब्रिड्यरोपण अभियान संचालन

संस्थागत विकास तथा शुसासन

- **वडा नं०५ को वडा कार्यलयको भवन निर्माण योजना.**
- वडाका निर्वाचित वडाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन
- भ्रस्टाचार बिरोधि सचेतनामुलुक कार्यक्रम संचालन
- नागरिक वडा पत्रसार्वजनिक सुनुवाई तथा सामाजिक लेखापरीक्षण सु, धार
- सर्पदंश उपचारको व्यवस्थापन

वडा. नं. ६ :

आर्थिक विकास क्षेत्र:

- कृषि बजार व्यवस्थापन कार्यकर्मका साथै समकारी वृद्धि विकास केन्द्रको स्थापना
- धान मकैको उन्नत जातको बिउ बिजन वितरण, गहु,
- पशुपंक्षी तथा माछा पालन व्यव राय लाई स्वोरोजगार उद्यमको रूपमा संचालन गर्न कृषकहरूको क्षमता विकास कार्यकर्म
- वडा नं ,६ का वस्तीहरूमा भेटनरी .जेटिएको व्यवस्थापन
- वडा नं ६ मधुवन शान्तिटोलमा पर्यटकीय स्थल निर्माण योजना .
- कृषि उत्पादन भण्डारणका लागि शित गृह स्थापना

सामाजिक विकास क्षेत्र:

- भानु मा बि मा व्यवस्थापन समिति सदस्यहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम.
- कलसा आ बि मा शुद्ध खानेपानीको व्यवस्थापन तथा ब्रिक्चरोपण.
- गुणस्तर शिक्षाका लागि शिक्षकहरूको क्षमता विअकस तालिम
- वडा नं,६ को नगर अस्पतालमा फार्मेसी.ब्ययममा दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन
- वडा नं ६ मा खानेपानी ट्यांकी योजना .
- महिलाहरूका लागि स्वोरजगारका निमित्त सिलाइ कटाई तालिम तथा ब्युटीपार्लर तालिम
- फुटबल खेलसामाग्रीको व्यवस्थापन ,कोच,क्रिकेट लागि खेलमैदान ,
- कला संस्कृतिमा संरक्षणका लागि पन्चेबाजा र छलिया बाजाको व्यवस्थापन

पुर्बधार क्षेत्र:

- संगम चोक देखि बोगटी टोल सम्म कालो पत्रे,
- गुल्मेली टोल महेश चन्दको घर देखि सन्दिप साउदको घर सम्म
- विक्रम गुरुंगको घरदेखि गोपाल थापाको घर सम्म रोड कालो पत्रे
- पथर नाल टोलमा कालो पत्रे रोड
- गुरुड टोलदेखि बोकरी टोल सम्म बिधुत लाइन योजना
- खल्ला व्यवस्थापन
- एशियन स्टार स्कुल देखि प्यारो सुनारको घर हुदै भरत रानाको घर हुदै टुकरिया जिको घर सम्म नया सडक निर्माण योजना

वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन:

- विपद कालमा खाद्य एवम पोषण कायम गर्न पूर्व तयारी गर्ने
- सहकारी संस्थाहरूमा सुशासन कायम गर्न अनुगमन तथा निगमन कार्यक्रम संचालन
- सहकारी संस्थाहरूमा क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहकारी शिक्षा तालिम

संस्थागत विकास तथा शुशासन

- वडा नं६ का निर्वाचित वडाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन
- भ्रष्टाचार विरोधि सचेतनामुलुक कार्यक्रम संचालन
- नागरिक वडा पत्र सार्वजनिक सुनुवाई तथा सामाजिक लेखापरीक्षण सुधार ,
- सामाजिक सेवा प्रवाहका लागि जवाफ देहि तथा पारदर्शी बनाउने
- श्रमको सम्मान वडाको अभियान संचालन तथा सबैलाई सिप सबैलाई रोजगार कार्यक्रम
- महिला दलित तथा सीमान्तकृत समुदायको समावेशी र सशक्तीकरण क्षेत्रमा क्षमता विकास कार्यक्रम
- बैदेशिक रोजगार बाट फर्किएका युवाहरूलाई उनीहरूले प्राप्त गरेको ज्ञानसिप र अनुभवका आधारमा , वित्तीय पहुँच सहितका कार्यक्रम संचालन
- तालिम संचालनमा निति बनाउदा पालिकाले ३ दिन देखि ७ दिन सम्म मात्र संचालन गर्ने निति बनेकोले कृषकलाई स्थरिय तालिमको व्यवस्थापन गर्ने

वडा. नं. ७ :

आर्थिक विकास क्षेत्र:

- किसानहरूलाई तालिमको व्यवस्था गर्ने
- उन्नत जातको बिउ बिजन वितरण
- कृषि प्रविधिहरूको परिचालन गरि कृषि उत्पादनमा वृद्धि का साथै उत्पादन भएका तरकारी फलफुल बिक्रिका लागि बजारीकरण तथा हाट बजार पुन संचालनको व्यवस्था गर्ने
- बेमौसमी तथा मौसमी तरकारी खेतीको लागि टनेहरूको व्यवस्थाको लागि संबन्धि कृषकहरूको क्षमता विकास तालिमको व्यवस्था
- धान,मकै,गहु,भटमास,अदुवा,आलु,बेसार खेतीको लागि माटो परिक्षण कार्यक्रम संचालन गर्ने
- कृषि खेति अनुसन्धानको साथै स्वदेशी उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्ने
- ग्रामिण कृषि पर्यटन प्रबर्धन तथा व्यवस्थापनमा जोड दिने
- डिप बोर्ड वडा नं.७ को २ ओटा ठाउँमा
- पशुपंक्षी,बाखा,कुखुरा पालन बंगुर,भैसी पालन कार्यक्रममा विस्तार
- फन पार्क,उद्यान पार्क ,पिकनिक सपोर्ट ठाउँ वडा नं.०७ मा

सामाजिक विकास क्षेत्र:

- लक्ष्मी मा.बि को भवन जिर्ण अवस्था भएको स्कुलको नयाँ भवनको निर्माण योजना तथा खानेपानी तथा शौचालयको व्यवस्थापन गर्ने
- छात्रा तथा छात्रहरूको लागि छात्रवास भवन निर्माण योजना
- राष्ट्रिय आ.बि को नया भवन निर्माणका साथै शौचालय तथा खानेपानीको व्यवस्थाका साथै विद्यालय वरिपरी घेरबार योजना
- पूर्णगिरि आ.बि मा नया भवन निर्माणका साथै शौचालय तथा खानेपानीका साथै पर्खाल निर्माण योजना
- बालबिज्ञान केन्द्रको भवन निर्माण तथा घेरबार योजना
- वडा नं.०७ मा आधारभूत स्वास्थ्य चौकीमा ल्याब को स्थापना गर्ने र शहरी स्वस्थ केन्द्रका लागि प्राविधिक जनशक्ति साथै स्वस्थ्य उपकरण को व्यवस्थापन
- वातावरण खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति र दोधारा खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिका सदस्य
- वडा नं.७ को एक घर एक शौचालय को दरले ५ वर्ष सम्म अनुदान कार्यक्रम संचालन
- खानेपानी टंकी निर्माण योजना वडा नं .७ बाबाथान वडा कार्यालयमा र कन्चनभोजमा गरि २ वटा
- वडा नं.०७ मा अपाङ्ग मैत्री यातायातको व्यवस्था गर्न योजना
- निशुल्क जनचेतना सम्बन्धि क्षमता विकास तालिमको व्यवस्था
- वडा नं.७ मा रहेको शाररिक अशक्तहरूको समुहको लागि बैठकहरूको व्यवस्था

- वडा नं.७ मा अति अशक्त बर्गका लागि try cycle को ब्यबस्था
- वडा नं .७ BoP टोल मैदान तथा खेल मैदान तथा खेल सामग्रीको ब्यबस्थापन
- लोपुन्मुख भैरहेको कला,संस्कृति भाषा र साहित्यको पन्चेबाजा,गौरा पर्व,तिज,क्रिकीट नाच,छलिया बाजा आदिको संरक्षण गर्ने

पुर्बधार क्षेत्र:

- जोगा सार्कीको घर देखि पुटपुटे BoP झो.पु,पजनती टोल ,पक्कि पुल देखि वन्दुके टोल सम्म रिंगरोड सडक कालो पत्रे योजना
- रमपुरे टापुमा रिंग रोड सडक कालोपत्रे
- सन्दिप उपाध्यको घर देखि बिजौरा टोल हुदै डम्बर चन्दको घर हुदै पूर्णगिरि आ.बि हुदै माहाकाली सिमाना सम्म सडक कालो पत्रे
- bhimbहादुर ठकुरीको घर देखि चक्री बजार सम्म सडक कालो पत्रे
- सुबेदि टोल देखि गणेश सुनारको घर सम्म सडक कालो पत्रे
- मानसिंह खड्काको घर देखि जोगबुडा नदी किनार सम्म सडक ग्रावेल
- राजु मल्लको देखि नत्थु गुरुंगको घर सम्म bhimbहादुर लिम्बुको घर देखि ठगुन्ना चोक सम्म सडक कालो पत्रे
- पिकनिक स्पोट
- कमला बोगटीको घर हुदै जुफेल टोल सम्म सडक कालो पत्रे
- मंजु दासको घर देखि भवानी पौडेलको घर ,चन्दा रावतको घर देखि ढकनाघाट सम्म को बाटो कालो पत्रे
- हवलदार कालुको घर देखि लक्ष्मी चौराई हुदै जोगा धनाडीको घर सम्म सडक कालो पत्रे
- मोहोन साउदको घर देखि कविर साउदको घर सम्म सडक कालो पत्रे
- लक्ष्मी चौराई देखि कुबेकान्छाको घर सम्म सडक कालो पत्रे
- ओम प्रकाश दाहाको घर देखि तिल बहादुर थापाको घर सम्म सडक कालो पत्रे
- उपरोक्त सडकहरूको दाया बाया त्रिधरोपण कार्यक्रम

वन वातावरण तथा विपद ब्यबस्थापन:

- विपद ब्यबस्थापन गर्न पुर्ब तयारी सामग्री तथा तालिम कार्यक्रम संचालन
- विपद पछी पुनर्निर्माण सम्बन्धि कार्यक्रम
- जंगली जनवार बाट सुरक्षा गर्न lighttrainer को बिस्तार
- वनजंगल बाट काठ,जडिबुटी चोरी निकासी सम्बन्धि संरक्षण कार्यक्रम
- मौसम पूर्वअनुमान सम्बन्धि जानकारीका लागि जनचेतना कार्यक्रम संचालन
- महाकाली जोगबुडा नदीमा तटबन्धन ब्यबस्थापन
- वडा नं.०७ का सिमसार क्षेत्र तिनकुनेघाटको संरक्षण कार्यक्रम

वडा. नं. ८ :

आर्थिक विकास क्षेत्र:

- पशुपंक्षी तथा मत्स्यपालन व्यवसायलाई स्वरोजगार उद्यमको रूपमा विकास गर्न क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन
- स्वस्थ र स्वच्छ पशुपंक्षी तथा मत्स्यजन्य वस्तुको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरि खाद्य तथा पोषण सुरक्षा गर्ने
- कृषि प्रविधि विकास र विस्तार कार्यक्रम तथा कृषक व्यवसाही र प्रविधिकहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम
- रैथाने तथा पोषण वालीको साथै नगदे वालीको खेति प्रवर्धन कार्यक्रम गर्ने
- सहकारी संघ संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि गर्नका लागि सहकारी शिक्षानेत्रितो विकास कार्यक्रम तालिम , कार्यक्रम
- सहकारी दुग्ध संकलन स्थापना केन्द्र अनुगमन तथा नियमनलाई प्रभावकारी बनाई सहकारी क्षेत्रमा , सुशासन कायम गर्ने
- वडा नं.८ मा अवस्थित शिव मन्दिर को जीर्णोद्धार गरि आगन्तुक हरुलाई बस्ने व्यवस्था तथा तारबार , व्यवस्थापन गर्नुका साथै आगन्तुकहरूलाई खानेबस्ने व्यवस्थापन गर्नेफन पार्कको व्यवस्थापन , | गर्नका लागि उचित ठाउमा जग्गा छनौट गरि उद्यानको व्यवस्थापन गर्ने ब्य्यामशाला होमस्टे आदिको व्यवस्थापन लागि स्थान छनौट गरि व्यवस्थापन गर्ने,बालबालिका,

सामाजिक विकास क्षेत्र:

- जनज्योति माखेलमैदान ,पर्खाल निर्माण-:वि लाई शिक्षाको स्तर उकास्नका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू जस्तै. शिक्षकहरूलाई गुणस्तरीय शिक्षा प्रदानका लाग,व्यवस्थापनः समय समयमा तालिमको व्यवस्थापनशैक्षिक सामग्री , निर्माणका लागि आर्थिक व्यवस्थापन कक्षाकोठाको उचित प्रबन्ध तथा प्रविधि मैत्री शिक्षाको सामाधानका व्यवस्था -:८ मा रहेको भैरव आधारभूत विद्यालयको पनि विभिन्न किसिमका समस्याहरू जस्तै .गर्ने एवम वडा नं.८ प्रखाल निर्माण शैक्षिक तालिम इत्यादिको व्यवस्थापन गर्ने,प्रविधि मैत्री शिक्षाको व्यवस्थापन,शैक्षिक व्यवस्थापन,
- वडा नं.८ को आधारभूत स्वास्थ्य को विषयमा जमिन खरिद सोहि स्वस्थ भवन निर्माण.स्वास्थ्य सामग्री खरिद वडाको एम्बुलेन्सक्षेयरोग उपचार केन्द्र ,शव वहानको व्यवस्थापन ,रको निर्माण स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई स्वस्थ सेवा कार्यक्रम संचालन आदि
- खानेपानी व्यवस्थापन सम्बन्धि पानि ट्यांकीको निर्माण योजना तथा सप्लाई वितरण तथा विस्तार गर्ने
- लैंगिक हिंसा तथा बालबालिका माथि हुने सबै प्रकारका हिंसा माथि दुर्यवहार हुने कार्यको व्यवस्थापन तथा नियन्त्रण गर्ने
- युवाहरूका आगी खेलकुद मैदानका लागि व्यवस्थापन तथा खेलकुद सामग्री खरिद तथा खेलकुद कोचको व्यवस्थापन तथा नियमन
- लोपुन्मुख संस्कृति तथा कलाको संरक्षण एवम चाडपर्व र मेलाको आयोजनाएतिहासिक पुरातातिक -:
| मन्दिर चाडपर्वको अभिलेख एवम संरक्षण कार्यक्रम,महत्वको मठ

पुर्बधार क्षेत्र:

- वडा नं ,८ का सम्पूर्ण बाटाहरू ढल निकास तह कालोपत्रे बाटो निर्माण.सौर्यवती जडानसामुदायिक , पक्कि पुल ,कन्चनभोज जोश्रे झोलुंगे पुल निर्माण .बि.जनज्योति मा ,रुपमा प्रतीक्षालय निर्माण विभिन्न बाटाहरू तथा स्थानहरूमा पानि निकास शिव मन्दिर देखी भारत सम्म,निर्माणसाइड पर्खाल सिमा क्षेत्रमा कडेतार को व्यवस्था तथा बाटो निर्माणविधुतीय क्षेत्रमा विभिन्न ठाउमा , तार लगायत सम्पूर्ण सामग्रीको व्यवस्थापन आदि,पोल,ट्रान्समिटर
- वडा नं ८ मा दोधारा चादनी नगरपालिका संग हुने गरि रिग रोडको व्यवस्थापन गर्ने.
- वडा नं ८ अवस्थित सुन्दर नगरमा संचार तथा सुचनाको विकासका लागि आवश्यक पहल गर्ने
- विधुतिय संचार मध्यम बाट सूचना प्रवाह सम्बन्धि कार्यक्रम र सूचना तथा संचार प्रविधिको उपभोग तथा पहुचमा बिस्तार

वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन:

- वन पैदावार तथा कृषक सम्बन्धि सर्वेक्षणसंकलन एव,उत्पादन ,म बजार व्यवस्थापन
- नर्सरी बिरुवा उत्पादन वितरण तथा रोपण,
- बन्यजन्तु तथा चरचुरुंगीहरू तथ्यांक संकलन
- विपद जोखिम सुशासनका लागि सहकार्य र समझदारी विकास कार्यक्रम
- विपद आश्रयस्थल हरुको पहिचान र व्यवस्थापन
- विपद कालमा खाध तथा पोषण कायम गर्न पुर्व तयारी गर्ने

संस्थागत विकास तथा सुशासन :

- वडा नं ८ को भवन निर्माण तथा व्यवस्थापन (जमिन सहित)
- वडाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूका लागि क्षमता विकास कार्यक्रम
- महिला दलित तथा सिमान्तकृत समुदायको समावेशी रूपमा क्षमता विकास कार्यक्रम,
- वडा नं ८ मा पशुकल्याण प्रबर्धन तथा छाडा चौपायाको व्यवस्थापन
- स्थानीय विकास निर्माणमा स्थानीयलाई रोजगारी कार्यक्रम
- सबैलाई सिप सबैलाई रोजगार कार्यक्रम,
- बैदेशिक रोजगारी बाट फर्केको युवाहरूका लागि प्राप्त ज्ञान सिप र अनुभव आधारमा वितिय पहुच सहितको कार्यक्रम

वडा. नं. ९ :

आर्थिक विकास क्षेत्र:

- सिचाईका लागि स्यालो ट्युबेल प्रत्येक घरका लागि
- कृषि समुहका लागि विशेष जनचेतना सहित सीड मनि फण्डको व्यवस्था
- कृषिका लागि सिचाई मिटरको व्यवस्था सहित निशुल्क विद्युत उपलब्ध दिने व्यवस्था गर्ने
- कृषि सामग्री कृषिमा लाग्ने करलाई सहूलियत दिने व्यवस्था गर्ने
- बजारीकरणउन्नत जातको बीउ बिजन सहित जैविक मलको व्यवस्था गर्ने /
- रा राय निक मलको उपलब्धतालाई सहरीकरण गरी कृषकको पहुँच सम्म पुर्याउने
- प्रत्येक टोलबाट कृषि अध्ययन प्रोत्साहनका लागि आवश्यक छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने
- उन्नत जातको पशुपालन
- पशु प्रजनन तथा कृत्रिम गर्वाधान सम्बन्धी व्यवस्था
- पशुपालन बाखा), भैसी, बंगुरका लागि आवश्यक तालिमको व्यवस्था (
- सुधारिएको सुरक्षित खोर, गोठको व्यवस्था गर्ने
- चारा काट्ने मसिनको व्यवस्था गर्ने
- बाखाभैसीलाई हुँडको व्यवस्था /
- पशुपालनका लागि आवश्यक चारा, औषधि उपचारको व्यवस्था गर्ने
- सहकारी सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि र आवश्यक तालिमको व्यवस्था गर्ने
- पर्यटन जीर्ण रहेका मठमन्दिर संरक्षित क्षेत्रको संरक्षण र सम्बर्धन गर्ने
- कला संस्कृतिको पहिचान झल्किने गरी होमस्टेको व्यवस्था गर्ने
- Eco Garden को व्यवस्था गर्ने
- नदी नालामा र्यापिडको व्यवस्था गर्ने

सामाजिक विकास क्षेत्र:

- विद्यालयहरुमा स्रोत साधनको व्यवस्था गरी समय समयमा अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने
- सार्वजनिक निकायमा मापदण्ड निर्धारण गरि पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था गर्ने
- पर्याप्त मात्रामा समयानुसारको औषधिको व्यवस्था गर्ने
- प्रयोगशालाको व्यवस्था गर्ने
- किशोर किशोरीकालागि मैत्रीपूर्ण स्वास्थ्य कार्यक्रमको व्यवस्था गर्ने
- स्वच्छ स्वस्थ खानेपानीको व्यवस्था गर्ने
- फोहरको संकलन गर्न ल्याण्डफिल्डको व्यवस्था गर्ने
- स्वास्थ्य सम्बन्धी लक्षित वर्गसम्म जनचेतना गर्ने गराउने
- महित्ता, बालबालिका र बृद्धवृद्धाहरुमा हुने हिंसाजन्य गतिविधि न्यूनीकरण गर्ने
- खेलकुद विकास गरी खेलकुद मैदान निर्माण सुधार गर्ने
- खेलकुद सम्बन्धी आवश्यक सामग्रीको व्यवस्था गर्ने
- दक्ष प्रशिक्षकको व्यवस्था गर्ने
- विभिन्न परम्परागत रूपमा मनाउँदै आइरहेका कला संस्कृतिको पहिचान र संरक्षण गर्ने ।

पुर्बधार क्षेत्र:

- धन बहादुर शाहीको घर देखी खेम थापाको घर सम्म सडक कालोपत्रे (मूल बाटो)
- बिर सिंहको घर देखी पुर्णागिरी मन्दिर सम्म सडक कालोपत्रे
- मान सिंह चुनारोको घर देखी कृष्ण कडायतको घर र दिप्ले रावतको घर हुँदै दधी रावतको घर सम्म मूल सडक चुने गरी सडक कालोपत्रे
- दल बहादुर सुनारको घर देखी बडुवाल टोल हुँदै प्रेम बहादुर थापाको घर सम्म सडक (मूल बाटो) कालोपत्रे
- लामिछानेको घर देखी लंका टोल सम्म सडक कालोपत्रे
- कल्पना सुनारको घर देखी गोरख धामीको घर सम्म सडक कालोपत्रे
- विखे चदारोको घर देखी भिम चदारोको घर सम्म सडक कालोपत्रे
- दिवान चन्दको घर देखी बृजना आविको सिमाना महाकाली टिक सम्म सडक कालोपत्रे
- ज्ञानु ओलीको घर देखी जोगबुडा नदीको मुल सडक छुने गरी सडक कालोपत्रे
- ईन्द्र सुनारको घर देखी ८ में बडाको सिमानासम्म सडक कालोपत्रे
- रुप सिंह साउँदको खल्ला देखी कालुको खल्ला हुँदै पदमा चन्दको घरसम्मको सडक कालोपत्रे
- बिर बहादुर रावतको खन्ता देखी लक्ष्मी कडायतको घर सम्म सडक कालोपत्रे
- चन्दु बदेडीको घर देखी भक्त बहादुर रावतको घर सम्म सडक कालोपत्रे
- सडक बती र सडको दुबै साईडमा वृक्षारोपण
- अव्यवस्थित विद्युत लाईनलाई व्यवस्थित गर्ने
- विद्युत लाईनको विस्तार गर्ने
- प्रत्येक विद्यालयमा सूचना सञ्चार तथा प्रविधिको व्यवस्था गर्ने ।

वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन:

- सुरक्षित तथा सुधारिएको बाखाको खोर निर्माण गर्ने
- LPG ग्यास वितरण गर्ने
- खरको छाना विस्थापित गरी जस्ता पाताको घर निर्माणमा सहयोग गर्ने
- नर्सरीको स्थापना गर्ने
- PCC वाल निर्माण सहित मेस जालीको व्यवस्था गर्ने
- नदीको किनारमा रहेका गहिरा क्षेत्रलाई पुर्ने
- विपद् पूर्वतयारी सूचनाको व्यवस्था गर्ने
- विपद्लाई समाधान गर्न आवश्यक जनचेतनाको व्यवस्था गर्ने

- वातावरण संरक्षण गर्ने ।

संस्थागत विकास तथा सुशासन :

- वडा नं९ को वडा कार्यालयको भवन निर्माण गर्ने .
- वडाका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीलाई क्षमता विकास कार्यक्रम लागू गर्ने
- वडाको प्रोफाइल बनाउने
- यस वडामा रहेका प्राविधिकहरूको क्षमता विकास गर्ने
- लक्षित वर्गका जनतामा क्षमता विकास गर्ने ।

वडा. नं. १० :

आर्थिक विकास क्षेत्र:

- पशुपंक्षी तथा मत्स्यपालन व्यवसायलाई स्वरोजगार उद्यमको रूपमा विकास गर्न क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन
- स्वस्थ र स्वच्छ पशुपंक्षी तथा मत्स्यजन्य वस्तुको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरि खाद्य तथा पोषण सुरक्षा गर्ने
- रैथाने तथा पोषण वालीको साथै नगदे वालीको खेति प्रवर्धन कार्यक्रम गर्ने
- सिचाई सुविधाका लागि कृषकहरूको कम्तिमा ५ कट्टा वा ५ कट्टा भन्दा माथि जग्गामा व्यवसायिक रूपमा तरकारी बेमौसमी तथा मौसमी खेति गर्ने लाई बोर मोटर को व्यवस्थापन गर्ने र ५ कट्टा भन्दा कम जग्गामा तरकारी खेति गर्ने लाई हेन्डपम्प र सानो मोटरको व्यवस्थापन गर्ने
- सामुहिक रूपले मसाला खेतिअचार उद्योग र दाल मस्यौरा उद्योग गर्ने समुहलाई स्वरोजगारको लागि व्यवस्थापन गर्ने
- सहकारी संस्थाहरूलाई उत्पादनशिल तथा सामाजिक व्यवसायको क्षेत्रमा क्रियाशील गराउने
- अनुगमन तथा नियमनकारीलाई प्रभावकारी बनाइ सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम तथा व्यवस्थापन
- वडा नं १० को गौशाला नजिक भएको खालि जग्गा पिकनिक स्पोर्ट वाल उद्यान निर्माण गर्ने.

सामाजिक विकास क्षेत्र:

- वडा नं. १० मा भएको सामुदायिक विद्यालयहरूका खानेपानी, शौचालय घरबारको व्यवस्थापन गर्ने,
- शिक्षकहरूको गुणस्तरीयता शिक्षा प्रदान गर्नका लागि शिक्षकहरूको लागि क्षमता विकास कार्यक्रमको व्यवस्था
- वडाको स्वास्थ्य चौकीमा घरबार का पर्खाल निर्माण र तला थप गर्ने व्यवस्था र उपकरणऔसधिको , व्यवस्था बर्धिग सेन्टर जो व्यवस्थाका साथै किशोर कोशोरीलाई स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम संचालन स्वास्थ्य सम्बन्धि जनचेतना विकास कार्यक्रम
- खानेपानी टंकी निर्माण योजना
- लैंगिक हिंसा तथा महिला बालबालिका माथि हुने सबै प्रकारका हुने हिंसा भेदभाव नियन्त्रण कार्यक्रम
- महिलाहरूका शक्तिकरणका लागि महिला क्षमता विकास कार्यक्रम
- युवाहरूका लागि खेलकुद मैदान निर्माण र खेलकुद सामाग्री को व्यवस्थापन
- लोपुन्मुख भएको संस्कृति तथा कलाको संरक्षण र चाड पर्व मेलाको आयोजना र चाडपर्व मेलाको आयोजना र चाडपर्वको अभिलेख राख्ने

पुर्बधार क्षेत्र:

- गगन खत्रीको घर देखि मैरल टोलको बाटोमा कालो पत्रे
- ललित सिंहको घर देखि मान बहादुर बुढा को घर हुदै महाकाली बन्दा सम्म कालो पत्रे
- कुतिया कवर को झो पु देखि नैन सिंह सुनारको घर सम्म कालो पत्रे.
- निशान टोल देखि माहाकाली पिपल चौतारा सम्मको बाटोमा कालो पत्रे
- हिमाल कठायतको घर देखि भिम रावल को रावलको घर सम्म कालो पत्रे
- रुपा तिमिल्सिनाको घर देखि बल बहादुर खड्काको घर हुदै शान्ति टोल सम्म कालो पत्रे मार्ग
- तुलसी बुढाको घर देखि सिमाना सम्म हुदै ८ नं BoP
- हरिओम बिद्यालय देखि शिवराज बुढाको घर सम्म कालो पत्रे
- राम बहादुर बुढा को घर देखि हरि खड्काको खेत सम्म सडक कालो पत्रे
- प्रेम दमाइ को घर देखि सरस्वती मगर को घर हुदै बिस्ना शाहीको घर सम्म कालो पत्रे सडक
- जनक शाहीको घर देखि १८ नं झो पु सम्म कालो पत्रे.
- माथिमा सबै सडकहरुको दायाबाया हरियाली वृक्षारोपण कार्यक्रम तथा सौर्यबत्ति जडान

वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन:

- माहाकालीको सार्वजनिक ठाउमा होमस्टे संचालन
- वन बिउ बगैचा स्थापना नर्सरी बिरुवा उत्पादन वितरण
- वन क्षेत्रको अतिक्रमणमा वन डडेलो आगलागी चरिचरण चोरी निकासी बाट संरक्षण तथा नियन्त्रण
- पूर्वाधार विकासलाई जलवायु अनुकूलित र वातावरण मैत्री बनाउने
- जलवायु प्रदूषण तथा जलवायु परिवर्तनका असरहरुको न्यूनीकरण तथा डेंगी व्यवस्थापन
- बैकल्पिक उर्जाको विकास र विस्तार गर्ने
- जोगबुडा नदीले कटान गरेको क्षेत्रमा तटबन्धन गर्ने
- विपद जोखिम न्यूनीकरण गर्न क्षमता अभिवृदी कार्यक्रम गर्ने

संस्थागत विकास तथा सुशासन :

- वडाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुका लागि क्षमता विकास कार्यक्रम
- वडा को कार्यलय भवन निर्माण योजना
- गरिबी रेखा मुनि रहेका परिवारको पहिचान तथा विवरण अपडेट गर्ने
- मात्री तथा बालबालिकाको स्यहार सम्बन्धि स्वास्थ्य स्वोयमसेविकाहरुलाई क्षमता विकास कार्यक्रम
- पाच वर्ष मुनिका बालबालिका लाई पोषण युक्त खाना आमालाई जानकारीको लागि क्षमता विकास तालिम दिने

अनुसूची — ३ : परामर्श विज्ञहरू

१.	डा. केदार चन्द्र भट्ट	योजनाविद/टोलि प्रमुख
२.	श्री माधव लामिछाने	अर्थशास्त्री तथा वित्तीय विश्लेषक
३.	श्री हरि प्रसाद जोशी	शहरी योजनाकार / पूर्वाधार विज्ञ
४.	डा. रमेश राज पन्त	वातावरण/विपद ब्यबस्थापन विज्ञ
५.	श्री परमानन्द भट्ट	समाजशास्त्री तथा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण विज्ञ
६.	श्री गणेश पाण्डे	जनस्वास्थ्य तथा पोषण विज्ञ
७.	श्री अच्युत कृष्ण पाण्डे	GIS Expert तथा स्थानगत योजना विज्ञ
८.	श्री परमानन्द जोशी	भाषा विज्ञ (नेपाली)

अनुसूची — ४ : माइन्ड्युटहरु

आज मिति २०८१/०१/१९ गते मंगलवारका दिन यस दोधारा चाँदनी नगरपालिका, दोधारा चाँदनी, कैलानपुरको आयोजनामा एकिकृत आवधिक विकास योजना (PMP) तर्जुमा सम्बन्धी प्रारम्भिक कार्यशाला नगर उप-प्रमुख ज्यूको अध्यक्षतामा तपसिल नमोजिमको उपस्थितिमा देहाका प्रस्तावहरूमाथि छलफल भई निर्णय गरियो।
तपसिल:

क्र.सं.	नाम	पद	मो.नं.	हस्ताक्षर
१.	श्री गंगा देवी जोशी	उप-मैयर	९८०६४६०४४२	
२.	विक्रम चन्द	वा.अध्यक्ष - १		
३.	पद्मसिंह रावल	"	- २	
४.	हरिसिंह धनाडी	"	- ३	
५.	भक्त बहादुर सुना	"	- ४ ९८०६४००६३६	
६.	केशव बहादुर (राजी)	"	- ५ ९८०६४०२९५५	
७.	ओम बहादुर बस्नेत	"	- ६	
८.	जानेन्द्र ब. बहादुर जोशी	"	- ७	
९.	ओम प्रकाश रोकाया	"	- ८	
१०.	गोपीलाल कडेल	"	- ९	
११.	चन्द्र बहादुर सिंह	"	- १०	
१२.	मानमती अधिकारी, को.पा. लपन्त			
१३.	विन्दु मोर	"		
१४.	गिता मिजा कुमाल	"		
१५.	लक्ष्मीराना जोशी	"		
१६.	मिना धामी	"		
१७.	पावती सुना	"		
१८.	सेते सुना	"		
१९.	दिकाराम खत्री	"		
२०.	उषा रब्बी, प्रतिनिधी ने.का. लाले			
२१.	विर बहादुर शोहा	" ; रा.प्र.पा.		
२२.	श्री जयन्त सिंह शोहा	का.प्र.पा. २		
२३.	महावीर सिंह खत्री वा.स. वा.स. मक्या			

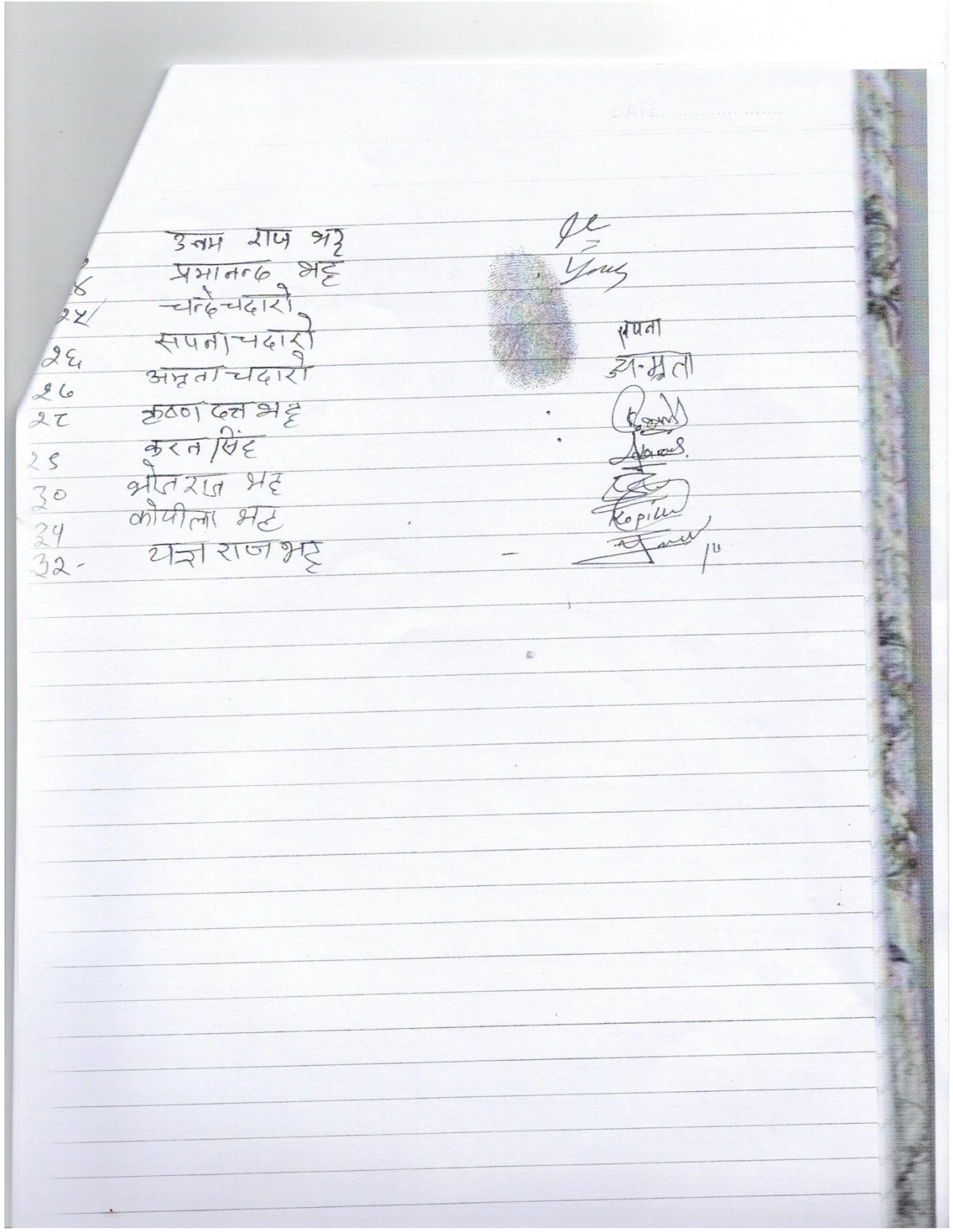
२४.	लक्ष्मी देवी आर्यमाया	वडा सदस्य - ६	९४१०६४२९३६	(Kanta)
२५.	रमकला खनाल बुढारा	वडा सदस्य २	९४६१०५९४०५	(Jaya)
२६.	सरस्वती सुब्बा	वडा नं. ४		(Saraswati)
२७.	आकृति कसरा	वडा नं ३	९४०६४९३३३२	(Akriti)
२८.	राधा सुब्बा	वडा नं. ३	९८०९२३३५०	(Rada)
२९.	गौमती गह	वडा नं. ५ पञ्जीकण्ड	९८९९६३४६२९	(Gautami)
३०.	यशोदा भट्ट	वडा नं. ५ अग्नि	९८०५६४४३४०	(Yashoda)
३१.	राजमती चापा	वडा नं. ५ नं. ५ रुवा. ५	९४६४४२९७५	(Rajamati)
३२.	डम्परा पन्नालोक	वडा नं. ५ नं. ५ रुवा. ५	९४६५५१७६५	(Dampara)
३३.	विष्णु कुमारी भोला	वडा नं. ५ सचिव	९४४६४६३१९	(Vishnu)
३४.	गौमती गह	वडा नं. ५ नं. ५	९४४४४४१४४४	(Gautami)
३५.	रघुनाथ गह	वडा नं. ५ नं. ५	९४४४४४७४५७	(Raghunath)
३६.	शारदा गह	वडा नं. ५ नं. ५	९४४४४४२२७०	(Sharada)
३७.	कृष्ण राज पन्ना	वडा नं. ५ नं. ५	९८६९८९२९७६	(Krushna)
३८.	पद्मराज लोखंड	वडा नं. ५ नं. ५	९८५८८८५८६६	(Padma)
३९.	अम्बा देवी आर्यमाया	वडा नं. ५ नं. ५	९८४९२९९६९६	(Amba)
४०.	चन्द्र बहादुर खत्री	वडा नं. ५ नं. ५	९८४८६२६३३८	(Chandra)
४१.	लक्ष्मी कुमारी विष्ट	वडा नं. ५ नं. ५	९८६२९२००५८	(Laxmi)
४२.	मोहन प्रसाद गह	वडा नं. ५ नं. ५	९८६२९२००५८	(Mohan)
४३.	अमिताभ सिह घटाल	वडा नं. ५ नं. ५	९८४८६२६९९६	(Amitabh)
४४.	कृष्ण गिरी	वडा नं. ५ नं. ५	९८४६३३०९३२	(Krushna)
४५.	सुपेश बहादुर	वडा नं. ५ नं. ५	९८६४६४९०३२	(Suresh)
४६.	लक्ष्मी पार्वती गह	वडा नं. ५ नं. ५	९८६४६४९०३२	(Laxmi)
४७.	जय बहादुर गह	वडा नं. ५ नं. ५	९८४६३३०९३२	(Jaya)
४८.	रमकला खनाल बुढारा	वडा नं. ५ नं. ५	९८४८६२६३३८	(Rama)
४९.	गौमती देवी गह	वडा नं. ५ नं. ५	९८४८६२६३३८	(Gautami)
५०.	रमेश गह	वडा नं. ५ नं. ५	९८४८६२६३३८	(Ramesh)
५१.	राजु जोशी	वडा नं. ५ नं. ५	९८४८६२६३३८	(Raju)
५२.	रमेश गह	वडा नं. ५ नं. ५	९८४८६२६३३८	(Ramesh)
५३.	दिपक गह	वडा नं. ५ नं. ५	९८४८६२६३३८	(Dipak)
५४.	लक्ष्मी गह	वडा नं. ५ नं. ५	९८४८६२६३३८	(Laxmi)
५५.	अनन्त प्रसाद गह	वडा नं. ५ नं. ५	९८४८६२६३३८	(Anant)
५६.	कमला खत्री	वडा नं. ५ नं. ५	९८४८६२६३३८	(Kamla)

आयोजना
हालको

शुभमिति २०७१/०२/०२ गतेका दिन यस
दोधारा चाँदनी नगरपालिका वडा नं. ११ का वडा अध्यक्ष
श्री विक्रम चन्द ज्यूको अध्यक्षतामा सु.प. प्रो.शिव
अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, दोधारा चाँदनी
नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय २०७१/०२/०२
ठिक भएको विशेष सभामा वडा अध्यक्ष यस
वडा कार्यालयमा आवधिक विकास योजना तर्जुमा
सम्बन्धमा तपसिलका उपस्थितिमा वडा भेलामा
कार्यक्रम सम्पन्न गरियो ।

उपस्थिति

क्र.स.	नाम थर	पद	हस्ताक्षर
१	विक्रम चन्द	वडा अध्यक्ष	
२	कृष्ण दत्त शर्मा	वडा सदस्य	
३	मानप्रती क. शर्मा	"	मानप्रती
४	विन्दु मोर	"	
५	लोकेश्वर चन्द	"	
६	गिरी शर्मा	वडा सदस्य	
७	प्रमानन्द शर्मा	प्रशिक्षक-सखुवा जे.भी.	
८	जगत बहादुर सिंह	सा.प.	
९	बलन्ती कु. शर्मा	रिजल कौम	बलन्ती
१०	रेखा भट्ट		Rekha
११	आनन्दा भट्ट		आनन्दा
१२	दि.प. दे.व. शर्मा		
१३	जयप्रकाश सिंह		
१४	मानक बहादुर सिंह		
१५	केशव को. सिंह		
१६	सुवर्णा देवी भट्ट		
१७	मिना शर्मा		मीना
१८	जय प्रकाश शर्मा		
१९	रमेश शर्मा		
२०	मदन सुजारा शर्मा		madan
२१	दान को. शर्मा		
२२	नारायण जोशी		

उत्तम राज भट्ट
प्रमानन्द भट्ट
चन्द्रचन्दारी
सपनाचन्दारी
अमृताचन्दारी
कृष्णदत्त भट्ट
कुरत सिंह
श्रीतारा भट्ट
कौपीला भट्ट
यज्ञ राज भट्ट

DATE.....
JL
Young
सपना
अ.मृता
Kopila
Yagna

"प्रथम प्रदस्तावेज"

आज मिति २०८१ साल जेठ ०३ गते बिहिवारका दिन दोधारा चाँदनी नगरपालिका यस वडा नं.२ को वडा कार्यालयमा वडा अध्यक्ष श्री पदम सिंह रावल ज्यु को अध्यक्षतामा तपशिलमा हस्ताक्षर गर्ने वडा सदस्य हरु तथा अन्य स्थानिय व्यक्ति हरुको उपस्थितिमा भेला बसी देहायका प्रस्ताव हरु माथी छलफल गर्दा निम्न निर्णय हरु पारित गरिए ।

तपशिल

सि.नं.	नाम थर	पद	हस्ताक्षर
१.	पदम सिंह रावल	वार्ड नं.२ अध्यक्ष	
२.	श्रीपति सुनार	वार्ड सदस्य	
३.	महाबिरे सिंह खत्री	"	
४.	कम्मान सिंह खत्री	"	
५.	परमानन्द भट्ट	विद्यु	
६.	प्रकाश सिंह राउत	शिडक	
७.	भिम राज पन्त	स्थानीय समाजसेवी	
८.	ओगा सिंह राउत	"	
९.	दिपक राज पाण्डे		
१०.	नविन जोशी (जोशी)		
११.	दिपक शर्मा भट्ट	प.श. सि.इ.क. (कानिका) शा.मि	
१२.	विष्णु दत्त भट्ट	"	
१३.	राज सिंह पुजारा	"	
१४.	अंकविरे दमाई	स्थानीय	
१५.	डेवेन्द्र सिंह न्यक	"	
१६.	विमल बिष्ट	"	
१७.	सुपेन्द्र गिरी	"	
१८.	धनसिंह पुजारा	"	
१९.	राजेश्वर सिंह भट्ट	"	
२०.	रघुबिर राउत	"	
२१.	देव सिंह खत्री	"	
२२.	गोपाल सिंह राउत	"	
२३.	सुमित कुमार जोशी	"	
२४.	विष्णु वाज	"	
२५.	नाथु देव भट्ट	"	
२६.	पवन कुमार वडु	"	
२७.	नरेश्वर प्रसादी राउत	सा.प.	

२०८१/०२/०३
 नगरपालिकाको कार्यालय
 दोधारा चाँदनी

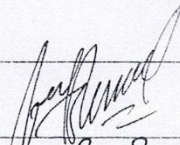
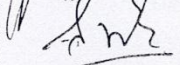
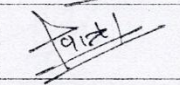
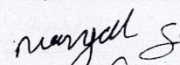
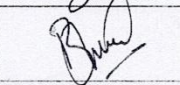

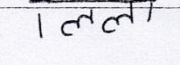
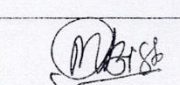
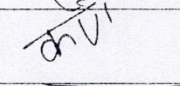
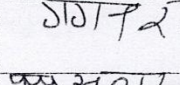
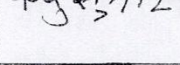
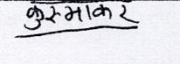
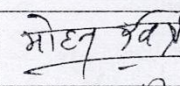
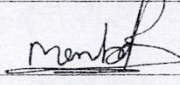
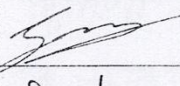
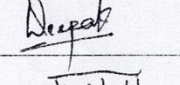
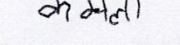
१२/०८/८१
 २०८१/०२/०३
 बरेन्द्र सिंह राउत
 वडा अध्यक्ष

०८०८-३
दाखुवा जे.भी.

आज मिति २०८१/०२/०४ गतेका दिन नगरस्तरीय एकिकृत आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्न यस दोधारा चाँदनी नगरपालिका वडा नं.३ का वडा अध्यक्ष श्री हरी सिंह धनाडी ज्यूको अध्यक्षतामा तपसिल बमोजिमको उपस्थितीमा वडा स्तरीय योजना संकलनका लागि भेला भई तपसिल अनुसारको निर्णय गरियो ।

तपसिल

क्र.स.	नाम,थर	हस्ताक्षर
१	वडा अध्यक्ष श्री हरी सिंह धनाडी	
२	योजना विज्ञ श्री प्रमानन्द भट्ट	
३	वडा सदस्य श्री हर्कमान श्रेष्ठ	
४	वडा सदस्य श्री दिपक सिंह महता	
५	वडा सदस्य श्री लक्ष्मी रानाक्षेत्री	
६	वडा सदस्य श्री राधा सुनार	
७	वडा सचिव श्री मोहन प्रसाद भट्ट	
८	श्री सुशिला कार्की राना	
९	श्री सरस्वती सुनार	
१०	श्री मुन्नी साउद	
११	श्री यशोदा रोकाया	
१२	श्री मन्दोधरी धामी नाथ	
१३	श्री मोहन प्रसाद जैशी	
१४	श्री राम प्रसाद जैशी	

१४	श्री देवेन्द्र सिंह भण्डारी	
१६	श्री तेज सिंह थापा	
१७	श्री दिवाकर मह	
१८	श्री मंगल सुनार	
१९	श्री उपेन्द्र सिंह साउद	
२०	श्री राजेश कार्की	
२१	श्री लिलाम्बा देवी साउद	
२२	श्री माया ठिण्ड	
२३	श्री कर्ण वी. विजय	
२४	श्री गगन वी. रवी	
२५	श्री पप्पु सुनार	
२६	श्री कुरुमाकर पौडेल	
२७	श्री मोहन वी. रवी	
२८	श्री मंग वी. पुडा	
२९	श्री सुरेन्द्र सिंह थापा	
३०	श्री दिपक केसी	
३१	श्री लालमा जैमी (साउद)	

३२	श्री बाल कुमारी शाही/कुत्री	
३३	श्री तरा वं. मगा	
३४	श्री राज बहादुर चार्ड	राज
३५	श्री चार्ड सिंह विष्ट	choy
३६	श्री कमला शाही	
३७	श्री सिता देवी/बादी	सिता
३८	श्री राधा देवी/बादी	
३९	श्री सितल देवी	
४०	श्री साधु सुता	श/ध/
४१	श्री मोहन सुनार	मोहन
४२	श्री गंगा सुनार	गंगा सुनार
४३	श्री नमसरी लुहार	नमसरी लुहार
४४	श्री इन्द्रा सुनार	इन्द्रा सुनार
४५	श्री विहारी सुनार	विहारी सुनार
४६	श्री भूमिका मगा	भूमिका
४७	श्री कमला सुनार	कमला
४८	श्री प्रेम कला सुनार	प्रेम कला

४९	श्री लक्ष्मी पुनारा	दुध
५०	श्री हिरा पुनारा	हिरा
५१	श्री सौम्य माया	सौम्य
५२	श्री गिता चक्री	गिता
५३	श्री चन्द्रवला माया	चक्रवर्तु
५४	श्री भागी माया	भागीमा
५५	श्री सुदीपा चौधरी	सुदीपाउताउता
५६	श्री शैलजा लाल सुनार	शैलजा
५७	श्री विद्या वि. लक्ष्मण	विद्या
५८	श्री लालसुदी पुनारा	लालसुदी
५९	श्री विद्या पुनारा	विद्या
६०	श्री सुनिल पुनारा	सुनिल
६१	श्री रिता लाल	रिता
६२	श्री राधा पुनारा	राधा
६३	श्री ज्योती लाल	ज्योती
६४	श्री लोका वि. शर्मा	लोका & शर्मा
६५	श्री रिउराज पुनारा	रिउराजपुनारा

६६	श्री चित्रकला सुनार	चित्रकला सुनार
६७	श्री पद्मा खड्का	पद्मा
६८	श्री पद्म वा. पलाय	पद्मा
६९	श्री लुटे सुनार	लुटे
७०	श्री पारु सुनार	पारु
७१	श्री सपना सुनार	सपना
७२	श्री मेखरा शाही	मेखरा
७३	श्री रिना सुनार	रिना
७४	श्री लुकी सुनार	लुकी
७५	श्री अलपना सुनार	अलपना सुनार
७६	श्री सुकरी सुनार	सुकरी सुनार
७७	श्री शान्ति सुनार	शान्ति सुनार
७८	श्री मनाकुमारी सुनार	मनाकुमारी सुनार
७९	श्री लाल सुनार	लाल
८०	श्री प्रकाश सुनार	प्रकाश

५

आज मिति २०५१/०२/०५ गतेको दिन श्री सुदूरपश्चिम प्रादेशिक अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, पुन्ना डोटी, श्री दोधारा चाँदनी नगरपालिका र अपि प्वाइन्ट ईन्जिनियर कन्सल्टक्सन एण्ड कन्सल्ट प्रा.लि. बिच भएको त्रिपक्षिय सम्झौता बमोजिम वडास्तरीय एकिकृत आवधिक विकास योजना तर्जुमा कार्यक्रम यस श्री दोधारा चाँदनी नगरपालिका वडा न. ०४ का कार्य बाहक वडा अध्यक्ष श्री पदम राज भट्टको अध्यक्षतामा बसी तपसिलको उपस्थितिमा तपसिलका प्रस्तावहरुमा छलफल गरी तपसिलका निर्णयहरु पारित गरियो ।

तपसिल:

१. श्री भक्त बहादुर सुनार	वडा अध्यक्ष
२. श्री सरस्वती देवी लुहार	वडा सदस्य
३. श्री पदमराज भट्ट	वडा सदस्य
४. श्री गगन बहादुर सिंह	वडा सदस्य
५. श्री हिरमा चन्द	वडा सदस्य
६. श्री भिम सिंह घटाल	वडा सचिव

अन्य उपस्थिति:

७. लक्ष्मण चन्द
८. नवराज राई
९. विनेन्द्र झाँजी
१०. भिम बहादुर राताक्षेत्री
११. सुर्षी वं श्राष्टी
१२. गणेश झाँजी
१३. यम का क्षेत्री
१४. कृष्ण कुँडा
१५. राजु काँडी साइद
१६. जानकी साइद
१७. वृद्धमती ठगुन्ना
१८. रत्ना ठगुन्ना
१९. अंगीता ठगुन्ना

धनः०. धना भेट

२१. क. कोशिला अड्डा

२२. कु. आरती पुनार

२३. गोपाल सिंह साउद

२४. उल्ली कुमारी साकी

२५. वीर जीत साकी

२६. उद्धव लुहार

२७. विवेक सुना

२८. राधिका सुना

२९. श्रीकर गौड्या

३०.

प्रस्ताव न. १

वडास्तरीय एकिकृत आवधिक विकास योजना तर्जुमा कार्यक्रम सम्बन्धमा ।

निर्णय न.१

प्रस्ताव न. १ माथि निर्णयार्थ छलफल गर्दा श्री सुदुरपश्चिम प्रादेशिक अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, पुन्ना डोटी, श्री दोधारा चाँदनी नगरपालिका, दोधारा चाँदनी, कन्चनपुर र अपि प्वाइन्ट ईन्जिनियर कन्सल्टक्सन एण्ड कन्सल्ट प्रा.लि. बिच भएको त्रिपक्षिय सम्झौता बमोजिम वडास्तरीय एकिकृत आवधिक विकास योजना तर्जुमा कार्यक्रम यस वडाका कार्य बाहक अध्यक्ष श्री पदम राज भट्ट ज्युको अध्यक्षतामा सम्पन्न गरियो।

२

आज विती २०२१ साल जेठ ६ गतेका दिन प्रथम
 दोधारा चाँदनी न.पा. वडा नं. ०२ का वडा
 उपप्रमुख श्री केराव खडापुर वस्ती उपुकी सह प्रमुखता
 सहित उपुसार का उपुकीसिमा सुदूरपश्चिम प्रदेश
 प्रादेशिक अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठान पुल्पा
 लेटी, अर्पि प्वाइन्ट सुप प्रावि. रूपस श्री दोधारा-चाँदनी
 नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना तयारि प्राविपान
 ल्यायी देहायी कर्मचारीको उपस्थिती गरियो।

नपरीक

१. वडा उपप्रमुख श्री केराव खडापुर वस्ती *सुदूरपश्चिम*
२. वडा उपप्रमुख श्री सिता देवी सिंह
३. " " श्री चाँदनी देवी सुन्दर
४. " " श्री दिनेश शम्शर *सुदूरपश्चिम*
५. वडा समितिक श्री सुन्दर खडापुर पुन कान्त *सुदूरपश्चिम*
६. उपवाहीप श्री रमण देव शाह
७. " " श्री दिनेश देवी पन्थ *सुदूरपश्चिम*
८. " " श्री रमण शम्शर
९. " " श्री कृष्ण देवी शम्शर *सुदूरपश्चिम*
१०. " " श्री विर विर शम्शर *सुदूरपश्चिम*
११. " " श्री जगन्नाथ शम्शर *जानकी*
११. वडा प्रवाधिक श्री अक्षय शम्शर *सुदूरपश्चिम*
१२. नैपाली कान्छेज शम्शर श्री अक्षय सिंह *सुदूरपश्चिम*
१३. उपवाहीप श्री शम्शर शम्शर *राधा*
१४. " " श्री वासन्ती सिंह *वासन्ती*
१५. " " श्री सुनिता शम्शर *सुनिता*
१६. वडा उपप्रमुख शम्शर श्री रमण देव शाह *सुदूरपश्चिम*
१७. उपवाहीप श्री शम्शर शम्शर *सुदूरपश्चिम*
१८. सिपूक श्री दिनेश खडापुर वस्ती *सुदूरपश्चिम*
१९. कुपि अक्षय श्री सुन्दर शम्शर *सुदूरपश्चिम*
२०. कृष्ण देवी सिंह शम्शर *सुदूरपश्चिम*
२१. कृष्ण देवी सिंह शम्शर *सुदूरपश्चिम*
२२. कृष्ण देवी सिंह शम्शर *सुदूरपश्चिम*

व्यक्तिगत रूपमा
 नाम र नाम

DATE.....

आज मिति २०७१ साल चैत्र ७ गते धर दोधारा चाँदनी नगरपालिका वडा नं. ६ का वडा अध्यक्ष श्री अमर काठाले वस्नेत प्लानेट को अध्यक्षता तथा सुन्दर पार्किंग प्रदेस प्रशिक्षित अनुभववान तथा प्रतिष्ठित युवा, शैक्षित योग्य विद्वान् श्री परमानन्द प्लानेट को पुमुख आतिथ्यतामा निम्न वडावासीहरूको उपाधिप्रीक्षा भेला भई। बँडक वसी निम्न पुस्ताहरूमा हलमल गरी तपशील वप्रोपिम निर्गम गरियो।

उपाधिप्रीक्षक

१.	श्री	श्री अमर काठाले वस्नेत	वडा अध्यक्ष - ६
२.	श्री	श्री गणेश काठाले भगा	" सदस्य
३.	श्री	श्री चाँदनी सुना	" सदस्य
४.		श्री कृष्ण खिरी	वडा तालिम
५.	गौमा सउद	श्री गौमा लावड	
६.		श्री निला थापा	
७.		श्री प्रियन्का सुना	सिपका सुना
८.	सुनिता	श्री सुनीता खत्री	
९.		श्री जिता सुना	
१०.	कि मला	श्री विमला सुना	
११.	कलावती	श्री कलावती धामी (कुवर)	
१२.		श्री विता गुम्डु	
१३.	बुडी	श्री बुडी चन्द	
१४.	जयन्ती	श्री जयन्ती भण्डारी	
१५.	दुर्गा	श्री दुर्गा बस्नेत	
१६.	सुमित्रा	श्री सुमित्रा शाही	
१७.	नारा	श्री नारा गुम्डु	
१८.	श्री	श्री कौशी धवाडी	
१९.	खर्कसरा	श्री खर्कसरा बस्नेत	
२०.		श्री जसल जाहा	
२१.		श्री सेतु देवी सुना	
२२.		श्री पुष्पा सुन्दर	
२३.		श्री पुष्पा देवी सुना	
२४.		श्री दीपा देवी सुना	

वडा नं. ६ चाँदनी

DATE.....

आज मिति २०७१ साल चैत्र ७ गते धर दोधारा चाँदनी नगरपालिका वडा नं. ६ का वडा अध्यक्ष श्री अमर काडु वस्नेत जी को अध्यक्षता तथा सुन्दर पार्थिव प्रदेवा प्रिडिशीउ अनुमन्ध्यात तथा प्रतिष्ठात पुता, डोरीडा पोपता विट्टु श्री परफालन्द जी का प्रमुख आतिथ्यतामा निम्न वडावासीहरूको उपाधिप्रीमा भेला भई। बैठक वली निम्न प्रस्तावहरूमा छलफल गरी तपशील वमोजिम निर्णय गरियो।

उपाधिप्रीहरू

१.	श्री	श्री अमर काडु वस्नेत	वडा अध्यक्ष - ६
२.	गणेश	श्री गणेश काडु भगा	" सदस्य
३.	का	श्री चाँदनी पुता	" सदस्य
४.		श्री कृष्ण विरी	वडा सदस्य
५.	गौमा राउत	श्री गौमा राउत	
६.		श्री लिला थापा	
७.		श्री प्रियंका सुता	सिपका सुता
८.	सुनिता	श्री सुनीता खत्री	
९.		श्री जिता सुता	
१०.	कि मला	श्री विमला सुता	
११.	कलावती	श्री कलावती धामी (कुवर)	
१२.		श्री विता गुम्डु	
१३.	बुरी	श्री बुरी चन्द	
१४.	जयन्ती	श्री जयन्ती भण्डारी	
१५.	दुर्गा	श्री दुर्गा बस्नेत	
१६.	सुमित्रा	श्री सुमित्रा शाही	
१७.	नारा	श्री नारा गुम्डु	
१८.	श्री	श्री नारा धनाडी	
१९.	स्वर्णासरा	श्री स्वर्णासरा बस्नेत	
२०.		श्री जस्ता जाहा	
२१.		श्री सतु देवी सुता	
२२.		श्री सुमित्रा सुता	
२३.		श्री सुमित्रा सुता	
२४.		श्री सुमित्रा सुता	

क्र.सं.	नाम	पता
१	श्री सुमोना सुनार	
२६	श्री विष्णु देवी पाण्डे	
२७	श्री गीता रेग्मा	
२८	श्री बालु ठकुराठी	
२९	श्री मरिचा खोटा	
३०	श्री काठाला चन्द	
३१	श्री किलपरा शाही	
३२	श्री देवी राउत	
३३	श्री तुलसी मगर	
३४	श्री पुष्पा सुनार	
३५	श्री कुल बहादुर थापा	
३६	श्री मन्जु साउद	
३७	श्री लक्ष्मी थापा	
३८	श्री इन्द्र खोटा	
३९	श्री विरे खोटा	
४०	श्री राज बहादुर शाना	
४१	श्री हिममत सिंह साउद	
४२	श्री पद्म सिंह खोटा	
४३	श्री लक्ष्मी थापा	
४४	श्री तिल काठ रेग्मा	
४५	श्री किरण काठ मगर	
४६	श्री सुनार खोटा मगर	
४७	श्री गौरव खोटा	
४८	श्री काल राठी	
४९	श्री विशाल खोटा	
५०	श्री हनुमान खोटा	
५१	श्री राम काठ मगर	
५२	श्री कृष्ण खोटा	
५३	श्री राम काठ मगर	
५४	श्री कृष्ण खोटा	
५५	श्री राम काठ मगर	
५६	श्री कृष्ण खोटा	
५७	श्री राम काठ मगर	
५८	श्री कृष्ण खोटा	
५९	श्री राम काठ मगर	

१	जगतेश्वर श्री जोग बहादुर सुना	
४२	दामा " कम बहादुर सुना	रेश्मी
६३	जिल्ल बाप " शेर बहादुर थापा	
६४	" धन बहादुर सुना	
६५	राम " मानक थापा मगर	
६६	बसि कु कुडा " नाहाकुल बुढा	
६६	जिल्ल " पद्म बहादुर सुना	
६८	" मोहन बस्नेत	
६९	" बम बहादुर शाही	बन्धु बन्धु
७०	" मान बहादुर शाही	
७१	धर्म सिंह " धर्म सिंह थाडा	
७२	राम बहादुर " राम बहादुर थापा	
७३	मान सिंह " मान सिंह मगर	
७४	बाबु " बाबु सिंह थापा	
७५	लक्ष्मी कुमारी " इन्दिरा खड्का	
७६	" इन्दिरा खड्का	
७७	कलावती " कलावती डाडकोली	
७८	सुजना सुना " सुजना सुना	
७९	रवि " रवि सुन्दर	
८०	सुमि " सुमि खड्का	
८१	गिता " गिता हिजानी	
८२	खगदिता " खगदिता थापा	
८३	सोमवन्त " रामन कुला बुढा	
८४	गौरी " गौरी सुना	
८५	उत्तम " उत्तम जडु	
८६	पुण्ड्र " पुण्ड्र सुन्दर	
८७	वर्षा " वर्षा सुन्दर	
८८	कलीदिजावी " कलीदिजावी	
८९	सुनिता " सुनिता बाना	
९०	राधा " राधा बानाथेनी	
९१	जुम्ली " जुम्ली सुतली थापा	
९२	हेमा " हेमा थापा	
९३	ज्योति " ज्योती राता	
९४	राधा " राधा देवी शाही	

९५	जैमिनी शिवाजी कहरा रानामगा
९६	कमला ,, कमला थापा
९६	प्रेमकाली प्रेमकली थापा मगा
९८	सिता ,, शिवा रानामगा
९९	ममसा ,, ममसा देवी रानामगा
१००	मिम कडाडर ठाकुर
१०१	कृष्ण का. मुनार
१०२	अर्जुन ठाकुर
१०३	पद्म का. मुनार
१०४	विनीत चौधरी
१०५	रुद्र का. शाना
१०६	मोहन सिंह थापा
१०६	मान मान कुमारी पुगा
१०८	संगिता वसुंधरा पुगा

प्रस्ताव नं. १. उच्च शिक्षा योजना विद्यालय योजना तर्जुगा (नववर्षीय)
 निर्वाचन नं. १. प्रस्ताव नं. १ माथी हलकल गर्दा निर्वाचन विधीत
 निर्वाचन गर्दियो

१. आर्थिक विभाग

- १.१. स्वस्थ कृषि उत्पादन व्यवस्थापन कार्यक्रमको लागि
 भूमिकारी धुइ विद्यालयको लागि केन्द्रको स्थापना
- १.२. धान, गहुँ, मकैको उन्नत जातको सिड विजन वितावो
- १.३. पशुपक्षी तथा माछापालन व्यवस्थापनलाई (स्वरोपयोगी)
 उद्योगको रूपमा सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमको अन्तर्गत
 विद्यालय कार्यक्रम
- १.४. वडा नं. ३ को उत्तीर्णता अभियान, जेडीएडको
 व्यवस्थापन
- १.५. वडा नं. ३. मध्यकत शान्तिरोलमा पछिडीम स्थल निर्माण
 योजना
- १.६. कृषि उत्पादन बजारको विकासको लागि शिव गुरु स्थापना

२. सामाजिक विभाग

- २.१. शान्ति मा. वि. मा. व्यवस्थापन समिति सदस्यको हस्तगत विद्यालय
 कार्यक्रम

क्रमा नं. -

Date _____
Page _____

आज मिति २०८०/१/८ गतेको दिन यस सभाको बैठकको अध्यक्ष श्री जानक बहादुर खत्रीको अध्यक्षतामा लिखित आवधिक विकास योजना तयमा. बैठक बसी निम्न लिखित प्रस्तावहरूको उपस्थितिमा तयकित कार्यसमूहको निर्णय गरियो।

उपस्थित

१. अध्यक्ष श्री जानक बहादुर खत्री	वडा अध्यक्ष	जानक खत्री
२. सभ्य !. विपिन सुनार	" सभ्य	दीपक
३. " " आमत बहादुर खत्री	" "	नाथ
४. " " श्रीनिधु कुमार् उपस्थित	" "	"
५. " " कमला देवी उपस्थित	" "	"
६. श्री परमानन्द शर्मा	विज्ञ	"
७. " " विमला शर्मा		
८. श्री इन्द्र व. रावत	वि.सं. स. सदस्य	कालिका शर्मा
९. श्री दिल व. विष्ट	शिक्षक	श्री लक्ष्मी शर्मा
१०. " " रमेश शर्मा	उपस्थित	श्री लक्ष्मी शर्मा
११. " " रमेश बहादुर शर्मा		कालिका शर्मा
१२. " " नरेश सुनार	वाचायत	कालिका शर्मा
१३. श्री सुनार		
१४. श्री सुनार		
१५. श्री सुनार		
१६. श्री सुनार		
१७. श्री सुनार		
१८. श्री सुनार		
१९. श्री सुनार		
२०. श्री सुनार		
२१. श्री सुनार		
२२. श्री सुनार		
२३. श्री सुनार		
२४. श्री सुनार		

दाधारा
न.पा. व.स. ने-८

DATE: 20.09.2019

आज मिति २०८१/०९/०९ गतेको दिन वडा नं.-०८ का वडा-
अध्यक्ष जेठो ~~अध्यक्ष~~ अध्यक्षतामा सक्रिय आवधिक विकास
योजना तर्जुमाको बैठक बसि निम्न सहभागिताको
उपाधिविमा निम्न अनुसारी निर्णय गरियो।

उपाधिविमा

१.	श्री ओम प्रकाश ऐमापा	वडा अध्यक्ष	
२.	सुन्दर कुमारी पुनार	वडा सदस्य	
३.	विष्णा कुमारी ओमा	वडा सचिव	
४.	जमुना चौकाया	काउंसिलर	
५.	समान रावका	शिखर	
६.	जय कंठ रावका		
७.	रमेश अधिकारी		
८.	पुष्प प्रभाकर अधिकारी		
९.	मुन्ना चामा	अ.ह.क	
१०.	नरेग रावका		
११.	कठ कंठ चौकाया	शिखर	
१२.	मौला राम गिरी	शिखर	
१३.	रमेश बस्नेत	काउंसिलर	
१४.	सुर्ज बहादुर बुढा		
१५.	बाबुदेव बस्नेत		
१६.	संगिता गिरी		
१७.	ललिता कु. शापा गठार (बस्नेत)		
१८.	परमानन्द रावका		
१९.	साविता कुमारी आमा		
२०.	समरा रेरी आमा		
२१.	पुकारा आमा		

सुन्दर कुमारी

11/15/20

आज मिति २०८१ साल जेष्ठ १० गते वार्ड नं. ९ का वडा अध्यक्ष श्री गोपिलाल कडेल ज्यूको अध्यक्षता मा स्थित आवधिक विकास योजना तर्जुमा वडा स्तरीय न्यायिकको बैठक निम्न लिखित सदस्यगणको उपस्थिति वसी तपसिल वनोजिमका निर्वाचकहरू गर्नुको /

उपस्थिति

१. श्री गोपिलाल कडेल वडा अध्यक्ष अध्यक्ष
२. श्री मिना धामी पालिका सदस्य
३. श्री मैना देवि सुनार वडा सदस्य
४. श्री बलबहादुर खडका "
५. श्री बलबहादुर खडका "
६. निवर्तमान वडा अध्यक्ष श्री श्रीराम सेनी
७. श्री यमबहादुर रावल नै.का. वडा समिति समिति
८. नै.का.पा. रामलेका जिल्ला परिषद सल्लाहकार सदस्य
९. श्री रामपुष्पाद पौडेल
१०. श्री पार्वती देवी मगर सृजनाशील कृषक समूह
११. श्री सुषी देवी कसेरा प्रगति सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष
१२. श्री प्रमुराज विष्ट सव्यागत विकास प्रतिनिधि
१३. श्री मन्ना बहादुर रावल क्षेत्री समाजसेवी
१४. श्री नारायण प्र. शर्मा समाजसेवी
१५. श्री अमर बहादुर खडका सृजना आ.वि. वडा नं. ९/सुदूरपश्चिम प्रदेश (उपभागा) समिति
१६. श्री यशवन्त खडका अ.भा.वि. प्रतिनिधि
१७. " निर्मल सुनार नवप्रग आ.वि. शिक्षण प्रतिनिधि
१८. " बलराम बराल सिर्जना आ.वि. एम.सी.डी.
१९. " यमबहादुर थापा समाजसेवी
२०. " राम बहादुर सुनवार समाजसेवी
२१. " रामा बस्नेत कृषक समूह

211 29. श्री उषा स्वामी राठायी स्व. स्वप्न सुपका
22. श्री लाल वहादुर चन्द समाजसेवी
23. श्री गंगा रानी प्रगार स्व. स्वप्न सुपका
24. श्री मेहेन्द्र तिवारी स्वास्थ्य इकाई इन्चार्ज
आमन्त्रित : 25. श्री परमानन्द त्रिभुवन विद्या

प्रस्ताव नं. १ :- स्थिति अधिकृत योजना तर्जुमा सम्बन्धी
दस्तावेज :

निर्णय : उपरोक्त प्रस्ताव नं. १ मा दस्तावेज हुका छिन्ना लिखित
योजना तथा कार्यक्रम बनाउने निर्णय गरियो ।

1. आर्थिक विकास

- 1.1. सिचाईका लागि स्यालो टयुबेल प्रत्येक घरका लागि
- 1.2. कृषि समुहका लागि विशेष जनचेतना सहित सीड मनि फण्डको व्यवस्था
- 1.3. कृषिका लागि सिचाई मिटरको व्यवस्था सहित निशुल्क विद्युत उपलब्ध दिने व्यवस्था गर्ने
- 1.4. कृषि सामग्री कृषिमा लाग्ने करलाई सहूलियत दिने व्यवस्था गर्ने
- 1.5. बजारीकरण/ उन्नत जातको बीउ बिजन सहित जैविक मलको व्यवस्था गर्ने
- 1.6. रासायनिक मलको उपलब्धतालाई सहरीकरण गरी कृषकको पहुँच सम्म पुर्याउने
- 1.7. प्रत्येक टोलबाट कृषि अध्ययन प्रोत्साहनका लागि आवश्यक छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने
- 1.8. उन्नत जातको पशुपालन
- 1.9. पशु प्रजनन तथा कृत्रिम गर्भाधान सम्बन्धी व्यवस्था
- 1.10. पशुपालन (बाखा, भैंसी, बंगुर)का लागि आवश्यक तालिमको व्यवस्था
- 1.11. सुधारिएको सुरक्षित खोर, गोठको व्यवस्था गर्ने
- 1.12. चारा काट्ने मसिनको व्यवस्था गर्ने
- 1.13. बाखा/ भैंसीलाई हुँडको व्यवस्था
- 1.14. पशुपालनका लागि आवश्यक चारा, औषधि उपचारको व्यवस्था गर्ने
- 1.15. सहकारी सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि र आवश्यक तालिमको व्यवस्था गर्ने
- 1.16. पर्यटन जीर्ण रहेका मठमन्दिर संरक्षित क्षेत्रको संरक्षण र सम्बर्धन गर्ने
- 1.17. कला संस्कृतिको पहिचान झल्किने गरी होमस्टेको व्यवस्था गर्ने
- 1.18. Eco Garden को व्यवस्था गर्ने
- 1.19. नदी नालामा र्यापिडको व्यवस्था गर्ने

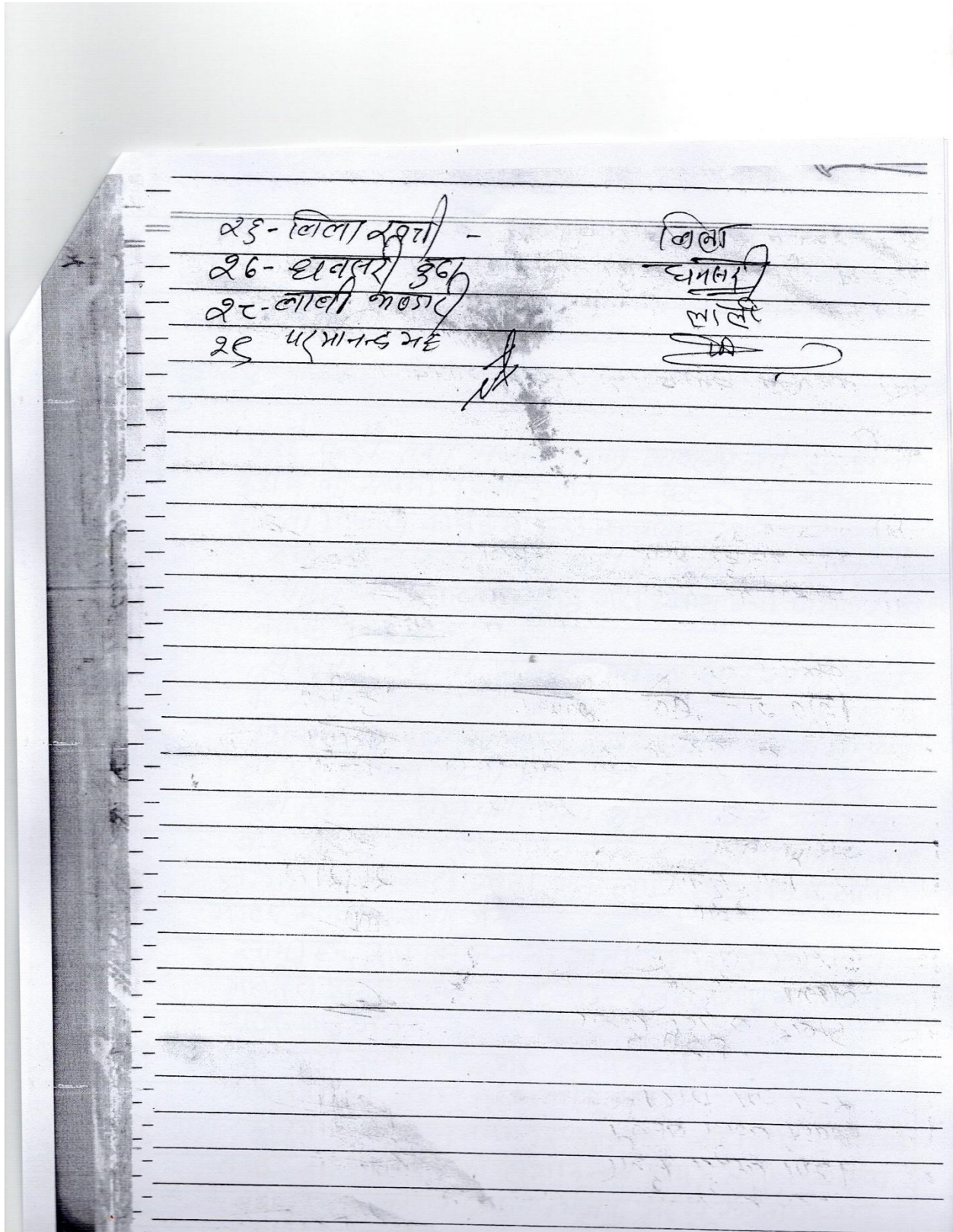
परमानन्द

वडा नं.

आज २०८१ साल जेठ ११ गते वडा नं. १० का वडा अध्यक्ष श्री चन्द्र बहादुर सिंह ज्ञे को अध्यक्षतामा शिकेत आवधिक विकास योजना तयमा सम्बन्धी बैठक निम्नलिखित सदस्यगणहरूको उपस्थितिमा बैठक बसी तयलिन कमिजिमको निर्णय गरियो।

उपस्थिति

१. श्री चन्द्रबहादुर सिंह वडा अध्यक्ष	उपस्थित
२. " धन बहादुर थापा " सदस्य	उपस्थित
३. " माहा विर रेकाथा " " "	उपस्थित
४. " पिङ्गी रावत " " "	उपस्थित
५. " जयन्ती सुनार " " "	उपस्थित
६. " शिव शर्मा कुटा " " "	उपस्थित
७. " " " " " " " " " " " "	उपस्थित
८. " चन्द्र बहादुर चौधरी वडा सचिव	उपस्थित
९. " सोनी दागी " " "	उपस्थित
१०. अरुण बुढा	उपस्थित
११. सुशीला पुनार	उपस्थित
१२. मुक्तार पुनार	उपस्थित
१३. सिता पुनार	उपस्थित
१४. लक्ष्मी पुनार	उपस्थित
१५. शम्भु बहादुर पुनार	उपस्थित
१६. सुदश गिरी	उपस्थित
१७. रज्जु वम गिरी	उपस्थित
१८. बसन्त बहादुर बस्नेत	उपस्थित
१९. भिम बहादुर पुनार	उपस्थित
२०. पद्म कान्त पुनार	उपस्थित
२१. श्री बहादुर पुनार	उपस्थित
२२. बसन्त बहादुर रेका	उपस्थित
२३. धन रावत	उपस्थित
२४. गोबिन्द रावत	उपस्थित

२५- जिला कपुरी -

२६- धनगढी कुवा

२७- लावी काठमाडौं

२८ पद्मानन्द मठ

जिला

धनगढी

माले

